

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
İKTİSAT POLİTİKASI BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İSTİHDAM POLİTİKALARININ ETKİNLİĞİ
ÇERÇEVESİNDE GİRİŞİMCİLİĞİN ÖNEMİ:
AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRKİYE

KAIRATBEK ARAPOV

2501131361

TEZ DANIŞMANI

YRD. DOÇ. DR. ELİFE AKIŞ

İSTANBUL 2016

T.C. İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER
1982 ENSTİTÜSÜ

Y Ü K S E K L İ S A N S
T E Z O N A Y I

ÖĞRENCİNİN

Adı ve Soyadı : KAIRATBEK ARAPOV Numarası : 2501131361

Anabilim/Bilim Dalı : İKTİSAT POLİTİKASI Danışman Öğretim Üyesi : YRD.DOÇ.DR.ELİFE AKİŞ

Tez Savunma Tarihi : 22/07/2016 Tez Savunma Saati : 15:00

Tez Başlığı : İSTİHDAM POLİTİKALARININ ETKİNLİĞİ ÇERÇEVESİNDE
GİRİŞİMCİLİĞİNİN ÖNEMİ: AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRKİYE TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü
Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın
tezinin KABULÜ'NE OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1. PROF.DR.ÜNAL ÇAĞLAR		Kabul
2- YRD.DOÇ.DR.MURAT ÇETİN		Kabul
3- YRD.DOÇ.DR.ELİFE AKİŞ		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1-DOÇ.DR.KERİM SİNAN ALÇIN		
2-YRD.DOÇ.DR.DEMET ÇAK		

İSTİHDAM POLİTİKALARININ ETKİNLİĞİ ÇERÇEVESİNDE GİRİŞİMCİLİĞİN ÖNEMİ: AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRKİYE

KAIRATBEK ARAPOV

ÖZ

Günümüzde, makroekonomik göstergeler içinde istihdamın artırılması dünyanın birçok ülkesinde ana hedef haline gelmiştir. İşsizlik sorununun giderek arttığı bir dünya ülkelerinin temel politikası, işsizliği azaltmak ve ekonomik büyümeyi sağlamaktır. İstihdam düzeyi artınca toplumun gelir düzeyi de artış gösterir. Bu ise toplam talebin artmasına sebep olur, toplam talep artınca da toplumsal refah sağlanmaktadır. Bir ülkenin işsizlik sorununu önlemenin en önemli yolu girişimcilik düzeyinin artırılmasıdır. Çünkü girişimcilik düzeyi arttıkça yeni iş olanakları da artmaktadır. Bu ise istihdam olanaklarının gelişmesi ve ekonomik büyümenin sağlanmasına ön ayak olmaktadır. Ayrıca, değişimin kaçınılmaz olduğu ve sanayi toplumundan bilgi toplumuna kaymanın görüldüğü günümüz dünyasında girişimcilik, ülke bayrağını dünyaya taşıyan bir lokomotifir. Ekonomik büyümenin en önemli etkeni olan girişimcilik, dünyanın birçok ülkesinde desteklenmeye başlamış ve ülkelerin devlet politikası haline gelmiştir. Çalışmada, Avrupa Birliği'nin istihdam yaratmada girişimcilik politikasının önemi ve Türkiye'nin girişimcilik politikası, girişimciliği destekleyen kurum ve kuruluşları incelenecektir. Ekonomik büyüme ve toplumsal refahın sağlanmasında girişimcilikle beraber KOBİ'lerin önemine yer verilecek ve KOBİ'ler için uygulanan devlet politikaları ele alınacaktır. İstihdam yaratmak için girişimciliği geliştirmenin kaçınılmaz olduğuna vurgu yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: İstihdam, Girişimci, Girişimcilik, Avrupa Birliği, Türkiye

**THE IMPORTANCE OF ENTREPRENEURSHIP IN THE
EFFICIENT OF THE EMPLOYMENT POLICIES:
THE EUROPEAN UNION AND TURKEY
KAIRATBEK ARAPOV**

ABSTRACT

Today, the macro-economic indicators through the increasing employment has become the main target in many countries. The basic policy of the countries in the world where an increasing problem of unemployment is to reduce unemployment and ensure economic growth. If employment level increase, the income level of the society will increase too. It causes an increase in total demand, if total demand increases, it provides social welfare. The most important way to prevent the unemployment problems of a country is to increase the level of entrepreneurship. Because if entrepreneurial level increases, new business opportunities will also increase. This is a way to provide employment and economic growth. The entrepreneurship is a locomotive bearing the national flags to the world. The most important factor of economic growth which has begun to support entrepreneurship in the world and in many countries, has become a state policy of the country. In this study, the importance of entrepreneurship policies of the European Union as well as the Turkish entrepreneurship policy, entrepreneurship supporting institutions and organizations will be examined. The importance and implementation of state policies for SMEs with entrepreneurial SMEs in achieving economic growth and social welfare will be discussed.. Entrepreneurship for employment creation will be emphasized that it is important to develop.

Key Words: Employment, Entrepreneur, Entrepreneurship, European Union, Turkey

ÖNSÖZ

Günümüzde dünyanın her alanında iş bulma ve çalışma konusu büyük önem taşımaktadır. Çalışma ve iş bulmanın serbest olmasına rağmen dünyanın birçok ülkesinde işsizlik sorunu hala karşılaşılmaktadır. Bu sorun ülkenin iktisadi ve siyasi durumundan kaynaklanabildiği gibi sosyal, demografik, kültürel ve başka nedenlerden de kaynaklanabilmektedir. Bundan ötürüdür ki, dünyanın hemen hemen bütün ülkelerinde işsizlik sorunu varlığını sürdürmektedir. Ülkenin işsizlik sorunuyla karşılaşması iktisadi açıdan büyük önem arz etmektedir. Çünkü işsizlik ülke ekonomisinin temel problemlerinden biridir. Bundan dolayı istihdam düzeyini arttırmak ve istihdam politikasının etkinliğini sağlamak devletlerin en önemli plan ve amaçlarından biridir. Diğer bir sorun ise belirtilen istihdamın nasıl sağlanabileceğidir. Teknolojinin geliştiği günümüzde girişimciliğin artması daha çok iş imkânları yaratarak işsizliğin azalmasına vesile olabilmektedir. Yeter ki, girişimciliği destekleyen hükümet politikaları olsun ve toplumsal refah artsın. Girişimciliğin önemi ve desteklenmesi gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan tüm ülkelerde temel politika haline gelmiştir. Girişimciliğin hem bireysel, hem toplumsal hem de ulusal derecede önemi büyüktür. Girişimcilik sadece iş olanakları sağlamakla kalmadan sosyal açıdan da insanlara rahatlık sağlamaktadır. Ayrıca insanların kötü yollara gitmesini engelleyerek, özgür düşünme, yaratıcı ve yenilikçi olma gibi özellikleri doğurur ki, günümüzün gelişen teknolojisinde buna ihtiyaç çoktur.

Bu tezin amacı, sosyal ve toplumsal refaha ulaşmada, ayrıca dünyada büyük sorun olan işsizlikle mücadele etmede girişimciliğin önemine vurgu yapmaktır. İstihdam politikası olarak girişimciliğin avantajlarına yer verilecektir. Girişimciliği desteklemekle hem özel hem de kamu sektörünün faydaları ve işsizlikten arınmada girişimciliğin rolü incelenecektir. Avrupa Birliği ve Türkiye'nin girişimcilik politikalarına yer verilecektir. Krizden sonra Avrupa Birliği'nde girişimcilikle birlikte KOBİ'leri geliştirme politikaları ön plana çıkmıştır. Türkiye'de ise girişimcilik politikaları yeniden canlanmaya başlamıştır.

Çalışma boyunca bana yardımcı olan aileme, bilgi ve tecrübelerini benden eksik etmeyen eski tez danışmanım ve değerli hocam Doç. Dr. F. Bahar Şanlı'ya,

girişimcilik eğitimi veren değerli hocam Prof. Dr. Ahmet İncekara'ya ve bilgi ve emeğini benden eksik etmeyen değerli ve sevimli hocam Yrd. Doç. Dr. Elife Akış'e teşekkürü borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar LİSTESİ.....	xii
GRAFİKLER LİSTESİ.....	xv
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xvi
KISALTMALAR.....	xvii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

İSTİHDAM POLİTİKASI OLARAK GİRİŞİMCİLİK: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. İSTİHDAM VE İŞSİZLİK KAVRAMLARI.....	4
1.1.1. İstihdam Kavramı.....	6
1.1.2. İstihdam Türleri.....	8
1.1.2.1. Tam İstihdam.....	8
1.1.2.2. Eksik İstihdam.....	10
1.1.2.3. Eksik İstihdam Türleri.....	12
1.1.2.3.1. Görünen Eksik İstihdam.....	12
1.1.2.3.2. Görünmeyen Eksik İstihdam.....	12
1.1.2.4. Aşırı İstihdam.....	13
1.1.3. Tarihsel Süreçte İstihdam.....	14
1.1.4. İstihdamın Sektörel Dağılımı.....	19
1.1.5. 21.Yüzyılda İstihdam ve Yeni İstihdam Olanakları.....	31
1.1.6. İstihdam Şekilleri.....	34
1.1.7. Friksyonel ve Yapısal İşsizlik.....	35
1.1.8.Konjonktürel İşsizlik, Mevsimlik İşsizlik ve Teknolojik İşsizlik.....	36

1.2. GİRİŞİMCİLİK KAVRAMI VE İŞLETMECİLİK.....	37
1.2.1. İşletme Tanımı ve İşletmecilik.....	37
1.2.2. Girişimcilik Kavramı.....	39
1.3. GİRİŞİMCİLİĞİN ÖNEMİ VE İSTİHDAM YARATMADA KATKISI.....	42
1.3.1. Girişimciliğin Ekonomik Açıdan Önemi.....	46
1.3.2. Girişimciliğin Sosyal Açıdan Önemi.....	47
1.4. GİRİŞİMCİLİĞİN TARİHİ GELİŞİMİ.....	48
1.4.1. Dünya’da Girişimciliğin Tarihi Süreci.....	48
1.4.2. Türkiye’de Girişimciliğin Tarihi Süreci.....	51
1.5. GİRİŞİMCİLİĞİN ÖZELLİKLERİ VE BAZI ÖNEMLİ KAVRAMLAR.....	54
1.5.1. Girişimciliğin Temel Özellikleri.....	55
1.5.2. Girişimcinin Kişilik Özellikleri.....	56
1.5.3. Esnaf.....	62
1.5.4. Yönetici.....	62
1.5.5. Liderlik.....	65
1.5.6. İşveren.....	68
1.6. GİRİŞİMCİLİĞİN İŞLEVLERİ ve TÜRLERİ.....	69
1.6.1. Üretim Faktörü Olarak Girişimcilik.....	69
1.6.2. Girişimciliğin İşlevleri.....	70
1.6.3. Girişimciliğin Türleri.....	72
1.6.3.1. Bağımsız Girişimcilik.....	73
1.6.3.2. Kadın Girişimciliği.....	74
1.6.3.3. Sosyal Girişimcilik.....	75
1.6.3.4. İç Girişimcilik.....	78
1.7. GİRİŞİMCİLİKTE YARATICILIK-YENİLİK İLİŞKİSİ ve 21.YÜZYIL GİRİŞİMCİLİĞİNE ELEŞTİRİLER.....	81
1.8. İSTİHDAM ve GİRİŞİMCİLİKTE ORANSAL DEĞİŞİMLER.....	83

1.9. KÜÇÜK ve ORTA BÜYÜKLÜKTE İŞLETME (KOBİ) ANLAYIŞI ve TANIMI ve KOBİ'LERİN İSTİHDAM YARATMA AÇISINDAN ÖNEMİ.....	89
--	----

İKİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN GİRİŞİMCİLİĞİ TEŞVİK POLİTİKALARI

2.1. AVRUPA BİRLİĞİ'(AB)'NİN İSTİHDAM STRATEJİLERİ VE İSTİHDAM POLİTİKASI.....	97
2.2. BÜTÜNLEŞTİRİLMİŞ GİRİŞİMCİLİK POLİTİKASI.....	99
2.1.1. Maasticht Antlaşması.....	101
2.1.2. Lizbon Zirvesi ve Girişimcilik Politikaları.....	102
2.1.3. Uyumlu Eylem Yönetimi.....	104
2.3. GİRİŞİM ve GİRİŞİMCİLİK İÇİN ÇOK YILLI PROGRAM (2001-2005).....	104
2.3.1. Avrupa Bilgi Merkezleri Ağı.....	106
2.3.2. Avrupa Yatırım Bankası (AYB) Grubunun Girişimciliğe Yönelik Finansal Destekleri.....	107
2.4. KÜÇÜK İŞLETMELER İÇİN AVRUPA ŞARTI.....	109
2.5. YEŞİL KİTAP: AVRUPA'DA GİRİŞİMCİLİK VE EYLEM PLANI.....	110
2.6. YENİ LİZBON STRATEJİSİ VE İSTİHDAMIN DESTEKLENMESİ.....	112
2.7. REKABET EDİLEBİLİRLİK VE YENİLİK ÇERÇEVE PROGRAMI (2007-2013).....	115
2.8. AVRUPA 2020 STRATEJİSİ.....	117
2.9. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE GİRİŞİMCİLİK AÇISINDAN KOBİ'LER.....	119
2.10. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE GİRİŞİMCİLİĞİ DESTEK PROGRAMLARI.....	132
2.10.1. Avrupa Birliği Ülkelerindeki Girişimci ve KOBİ'lerin Karşılaştıkları Finansal Güçlükler.....	132
2.10.2. Avrupa Birliği Ülkelerinde Girişimciliğe Yönelik Devlet Politikaları....	134
2.10.2.1. Eğitim Teşvikleri ve Destekleri.....	135
2.10.2.2. AB Ülkelerinde Girişimciliği Teşvik ve Destek Mekanizmaları	137

2.10.2.2.1. Portekiz.....	137
2.10.2.2.2. Yunanistan.....	138
2.10.2.2.3. Almanya.....	139
2.10.2.2.4. Avusturya.....	140
2.10.2.2.5. Finlandiya.....	141
2.10.2.2.6. İspanya.....	142
2.10.2.2.7. İsveç.....	145
2.10.2.2.8. İtalya.....	146
2.10.2.2.9. Fransa.....	147
2.10.2.2.10. İngiltere.....	148

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE GİRİŞİMCİLİK

3.1.TÜRKİYE’NİN İSTİHDAM POLİTİKASI: ULUSAL İSTİHDAM STRATEJİSİ.....	150
3.2. TÜRKİYE’DE GİRİŞİMCİLİĞİ GELİŞTİRME POLİTİKALARI.....	152
3.2.1. Cumhuriyet Öncesi Dönemde Girişimcilik.....	152
3.2.2. Cumhuriyet Döneminde Girişimciliğe Dönük Politikalar (1923-1980).....	153
3.2.3. Beş Yıllık Planlarda Girişimcilik Politikaları ve Desteklenmesi.....	158
3.3. TÜRKİYE’NİN KATILDIĞI AVRUPA TOPLULUĞU PROGRAMLARI...169	
3.3.1. Çok Yıllı Girişim ve Girişimcilik Programı.....	169
3.3.2. Türkiye’nin CC BEST Süreci ve AB KOBİ Sözleşmesi Raporu: Küçük İşletmeler İçin Avrupa Şartı.....	170
3.4. TÜRKİYE’NİN KOBİ STRATEJİSİ VE EYLEM PLANI.....	172
3.5.TÜRKİYE’DE GİRİŞİMCİLİK VE KOBİ’LERİ DESTEKLEYEN KURULUŞLAR.....	174

3.5.1. KOSGEB.....	175
3.5.2. TÜBİTAK.....	179
3.5.3. Türkiye Halk Bankası.....	182
3.5.4. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı.....	183
3.5.5. Teknoloji Geliştirme Merkezleri.....	184
3.5.6. Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı (TTGV).....	186
3.5.7. Kredi Garanti Fonu (KGF).....	187
3.5.8. Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu(TKDK).....	190
3.5.9. OBİ Girişim Sermayesi Yatırım Ortaklığı A.Ş.....	192
3.5.10. Türkiye Sınayi Kalkınma Bankası (TSKB).....	193
3.5.11. Kadın Girişimcilere Destek Veren Kurum ve Kuruluşlar.....	194
3.5.12. Girişimcilere Finansal Destek Veren Diğer Kurum ve Kuruluşlar.....	197
SONUÇ.....	202
KAYNAKÇA.....	206

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1.1: Sanayii Sayımında Şirket Sayıları (1927).....	16
Tablo 1.2: Türkiye’de İmalat Sanayii İstihdamın Toplam İstihdam İçindeki Payı (%).....	20
Tablo 1.3: Türkiye’de İstihdamın Sektörel Dağılımı (%).....	22
Tablo 1.4: İstihdam Edilenlerin Yıllara Göre İktisadi Faaliyet Kolları ve Dağılımı (15 yaş üstü)(Bin Kişi)....	23
Tablo 1.5: İstihdam Edilenlerin Yıllara Göre İktisadi Faaliyet Kolları ve Dağılımı (15 yaş üstü) (%).....	24
Tablo 1.6: AB Ülkelerinin Ekonomik Faaliyetlere Göre İstihdamın Dağılımı (%) (1996).....	25
Tablo 1.7: AB Ülkelerinin Ekonomik Faaliyetlere Göre İstihdamın Dağılımı (%) (2014).....	26
Tablo 1.8: Türkiye’nin Ekonomik Faaliyetlere Göre İstihdamının Dağılımı (%) : Tarım Sektöründe Çalışan Erkek ve Kadın Oranı.....	27
Tablo 1.9: AB Ülkelerinden Almanya, Fransa ve İngiltere’nin Ekonomik Faaliyetlere Göre İstihdamın Dağılımı (%) : Tarım Sektöründe Çalışan Erkek ve Kadın Oranı.....	28
Tablo 1.10: AB Ülkelerinin İstihdam ve Bir Önceki Yıla Göre Değişim Oranı (2015).....	30
Tablo 1.11: “Yeni Atılım Programı” 2010-2023 yılları Arası İstihdam Hedefleri: Yeni İstihdam Projeleri.....	33
Tablo 1.12: Girişimcilerin Özellikleri.....	58
Tablo 1.13: Sosyal Girişimcilik İle Ticari Girişimciliğin Özellikleri.....	60
Tablo 1.14: Girişimci ve Profesyonel Yönetici Arasındaki Temel Farklar.....	64
Tablo 1.15: Yönetici ve Lider Özelliklerinin Karşılaştırılması.....	66
Tablo 1.16: Sosyal Girişimcilik Tanımları.....	77
Tablo 1.17: İç Girişimcilik Ortamı.....	80
Tablo 1.18: Türkiye’de Yenilikçi Girişimler ve Yenilik Türleri, 2012-2014.....	84

Tablo 1.19: Türkiye’de Yenilik Faaliyeti Yürüten Girişimler (%), 2004-2006.....	85
Tablo 1.20: Türkiye’de Yenilikçi Girişimler ve Yenilik Türleri, 2012-2014.....	86
Tablo 1.21: AB’nde İstihdam ve Bir Önceki Yıla Göre Değişim Oranı (2014).....	87
Tablo 1.22: AB’nde İstihdam ve Bir Önceki Yıla Göre Değişim Oranı (2002).....	88
Tablo 1.23: OECD’nin KOBİ Tanımı.....	92
Tablo 1.24: AB’nin KOBİ Tanımı.....	93
Tablo 1.25: KOBİ’lerin Ülke Ekonomilerindeki Yeri.....	95
Tablo 2.1: Lizbon Stratejisi’nin Ekonomik Hedefleri.....	103
Tablo 2.2: Avrupa Birliği’nin Girişimcilik Politikası.....	113
Tablo 2.3: Dünya Ekonomisine İlişkin Temel Makroekonomik Göstergeler.....	120
Tablo 2.4: KOBİ’lerin Toplam İstihdama ve GSYH’ye Katkısı (2003 verileri).....	121
Tablo 2.5: Kişi Başına GSYİH büyüme (yıllık%).....	122
Tablo 2.6: Sanayi, Katma Değer (yıllık% büyüme).....	123
Tablo 2.7: AB, ABD ve Japonya’da İşsizlik Oranları, (1990-2003), (%).....	124
Tablo 2.8: Bazı Ülke Ekonomilerinde KOBİ’lerin Payları (2009)(%).....	126
Tablo 2.9: Bazı Ülkelerde Her 100 Yetişkin İçindeki Girişimci Sayısı.....	127
Tablo 2.10: AB (15) Ülkelerinde KOBİ’lerin Tercih Ettiği Finansal Kurumlar.....	128
Tablo 2.11: Bazı AB Ülkelerinde İmalat Sanayinde İşletmelerin ve İstihdamın Ölçeksel Dağılımı (%).....	129
Tablo 3.1: İstihdam Edilen İşgücü Sayısına Göre Sanayi İşyerleri ve Toplam İstihdam, (1970).....	157
Tablo 3.2: Teşvik-i Sanayi Kanunu Vastasıyla Gelişme Gösteren İşletmeler.....	158
Tablo 3.3: Girişimcilik ve KOBİ’lere ilişkin Gelişmeler ve Hedefler.....	165
Tablo 3.4: Ülkelerin Girişimcilik Altyapısının Karşılaştırılması.....	168
Tablo 3.5: Türkiye’ye AB’nden Yapılan Mali Yardımlar.....	172
Tablo 3.6: KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı’nda (2011-2013) Girişimciliği Destekleyen Kuruluşlar.....	174

Tablo 3.7: Yeni Girişimci Desteğinin Unsurları.....	176
Tablo 3.8: İş Geliştirme Merkezi Destek Unsurları.....	178
Tablo 3.9: Verilen Garantilerin Sektörel Dağılımı.....	188
Tablo 3.10: Verilen Garantilerin Bölgesel Dağılımı.....	189
Tablo 3.11: Kadın Girişimciliği ile İlgili alışmalar Yapan Kuruluşlar.....	195
Tablo 3.12: Türk Kadın Girişimcilerinin Sermaye Kaynağı.....	196
Tablo 3.13: Girişimciliği Destekleyen Diğer Kurumlar ve Destek Türleri.....	200

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 2.1: AB(7)'de Ülke Bazında Banka Kredisi Kullanan İşletmelerin Oranı....	130
Grafik 2.2: AB KOBİ'lerinin Karşılaştıkları Önemli Problemler.....	131
Grafik 2.3: Limited Şirketlerin Kuruluş Maliyeti.....	143
Grafik 2.4: Limited Şirketin Kuruluşu İçin Harcanan Zaman (Hafta).....	144
Grafik 3.1: Türkiye’de Yeni Kurulan İşyeri Sayısı (1963-2008).....	166
Grafik 3.2: Türkiye’de Yıllar İtibariyle Özelleştirme İşlemleri (Milyon Dolar)....	167

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1: Tam İstihdamın Sağlanması.....	9
Şekil 1.2: Eksik İstihdam.....	13
Şekil 1.3: Girişimciliğin Ekonomik Gelişmedeki Rolü ve Önemi.....	47
Şekil 1.4: Modern Girişimciliğin Gelişim Süreci.....	51
Şekil 1.5: Hayat Yolunun Modeli: Liderlik.....	67
Şekil 3.1: Kredi Garanti Fonunun İşleyişi.....	190

KISALTMALAR

A.e.	: Aynı eser
a.g.e.	: Adı geçen eser
AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AİS	: Avrupa İstihdam Stratejisi
Ar-Ge	: Araştırma-Geliştirme
AYB	: Avrupa Yatırım Bankası
AYF	: Avrupa Yatırım Fonu
BEST	: Business Environment Simplification Taskforce
Çev.	: Çeviren
DTM	: Dış Ticaret Müsteşarlığı
DTP	: Devlet Planlama Teşkilatı
Ed.	: Editör
ETF	: Start-up Scheme of the European Technology Facility (Avrupa Teknoloji Programı İş Kurma Desteği)
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
İKV	: İktisadi Kalkınma Vakfı
İŞGEM	: İş Geliştirme Merkezi
İŞKUR	: Türkiye İş Kurumu
İTO	: İstanbul Ticaret Odası
KAGİDER	: Türkiye Kadın Girişimcileri Derneği
KGF	: Kredi Garanti Fonu
KOBİ	: Küçük ve Orta Boy İşletmeler
KOSGEB	: Küçük ve Orta Boy İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
KÖİDD	: Küçük Ölçekli İşletme Kurma Danışmanlığı Desteği
KÜSGET	: Küçük Sanayi Geliştirme Teşkilatı
OECD	: Organisation for Economic Co- Operation and Development

SEGEM	: Sigortacılık Eğitim Merkezi
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
t.y.	: Tarih yok
TESK	: Türkiye Esnaf ve Sanatkârları Konfederasyonu
TİSK	: Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu
TKDK	: Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu
TL	: Türk Lirası
TOBB	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TSKB	: Türkiye Sınayi Kalkınma Bankası
TTGV	: Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TÜSİAD	: Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği
UİS	: Ulusal İstihdam Stratejisi
v.d.	: Ve diğerleri
v.s.	: Ve sayre
YTL	: Yeni Türk Lirası

GİRİŞ

Eskiden güçlü ve büyük ordulara sahip ülkeler, dünyanın değişmesinde büyük öneme sahipti. Ama günümüz dünyasında bu değişimleri gerçekleştirenler ordular değil, yeni ürün ve hizmetler üreten girişimcilerdir. Girişimcilik hem kültürel, hem siyasal hem de ekonomik yaşamın önder ve sürükleyici lokomotifidir. Piyasa ekonomisinin temel unsurlarından biri olan girişimcilik, yeni fikirlerin hayata geçirilmesine ve teknolojik gelişmeye vesile olan ülkelerin hem sosyal hem de ekonomik açıdan kalkınmasına katkı temin eden, işsizlik sorunun azalmasına ön ayak olan ve özellikle insanlığın tarım toplumundan sanayi toplumuna geçiş, sanayi toplumundan da bilgi toplumuna geçişlerini sağlayan, toplum yaşamına değişim kazandıran bir süreçtir. Aslında girişimcilik, girişimcinin yaptığı iştir. Girişimci ise belirli proje ve yeni bilgilerini üstlenerek bu bilgileri ürün ve hizmete dönüştüren ve gelişme açan insan demektir. Yaşamakta olduğumuz yüzyıl, uluslararası ekonomide yenilik ve teknolojik gelişmelerin iktisadi temelleri değiştirmeye devam ettiği ve yaşam standartlarında bir yükselişin görüldüğü bir asır olduğu kaçınılmazdır. Toplumun bu yükselişi elde etmesinde girişimcilerin rolü büyüktür. R. Cantillon'un tanımladığı gibi girişimcinin kar elde etmek maksadıyla iş yürüten ve riskini kendi üzerine alan kişi olduğuna vurgu yapılmakla birlikte günümüz girişimcisinin daha çok sanayi toplumundan bilgi toplumuna odaklandığı belirtilmelidir.

Girişimcilik, ekonomik gelişmenin temel dinamiğidir. Kapitalist bir ülkede girişimciler, ekonomik gelişmeyi ve refah artışlarını sağlayan temel unsurlar olarak kabul edilmektedir. Çünkü kapitalizm, mal ve hizmetlerin alım-satımlarının tam olarak açık, herhangi bir kurum veya kuruluşça denetim altına alınmayan ve tüm ilgiliği kişilerin yararlanabildikleri bir piyasada yapıldığı sistemdir. Mal ve hizmetleri üretenler ise kendi bilgi ve projelerine dayanan girişimcilerdir. Ekonomik büyüme ve girişimcilik arasındaki ilişki, girişimciliğin ekonomik gelişmenin yakıtı olduğunu ortaya çıkarmıştır. Çünkü girişimciliğin gelişmesi, yeni iş olanakları sağlayarak istihdam düzeyinin artması, dolayısıyla refah artmasına ön ayak olmaktadır. Çünkü girişimciler, fırsatları değerlendirerek yeni mal ve hizmetler üretebilmek için risk alabilen kişilerdir.

Belirtildiği gibi günümüz ekonomisinde “girişimcilik”, ülkelerin kalkınmasında temel unsur haline gelmiştir. Ancak, ülkelerin dünya çapında büyümeleri ve diğer ülkelerle rekabet edebilmeleri için girişimciliğe özendirmenin yanında rekabet gücünün de arttırılması ön plana çıkmıştır. Günümüzde Avrupa Birliği; istihdam yaratma, ekonomik büyüme, verimlilik seviyesi, yenilikçilik, rekabet gücü gibi konularda kendisini gelişmiş ülkelere göre başarısız saymakta ve bunu ortadan kaldırmak için stratejiler geliştirmektedir. Bu amaçla Avrupa Birliği, 1980-1990 tarihleri arasında Japonya, ABD, Çin, İngiltere gibi ülkelerle rekabet gücünü arttırabilmek için 2000 tarihli ‘Lizbon Stratejisi’ni kabul etmiştir. Stratejide, bilgi tabanlı bir ekonominin bölümü olarak istihdam, sosyal uyum ve ekonomide reform konularında amaçlarını belirlemişlerdir. Ayrıca Avrupa Birliği, tatmin edilebilir istihdamın sağlanmasını amaçlayan ‘İstihdam Stratejisi’ni gerçekleştirmiştir. Strateji; ekonomik refahın sağlanması, girişimciliğin özendirilmesi, işsizlikle mücadelede girişimciliğin öneminin arttırılması ve rekabet gücünün geliştirilmesi gibi amaçlara odaklanmaktadır. Ancak Lizbon Stratejisi’nin hedeflere ulaşmada başarısız olması vb. nedenlerden dolayı yürürlükte olan strateji yerine Avrupa 2020 Stratejisi kabul edilmiştir. Strateji; istihdam, sosyal içerme, Ar-Ge, eğitim, iklim ve enerji gibi beş hedef üzerine kurulmuştur. Buna rağmen Avrupa Birliği’nde girişimcilik, üye ülke ekonomilerinin lokomotifini oluşturmaktadır. Avrupa Birliği’nde girişimciliğin sonucu olan KOBİ’ler üye ülkelerin ekonomisinde önemli role sahiptir. Avrupa Birliği’nde KOBİ’ler, tüm işletmeler içinden %99’luk kısmı oluşturarak istihdamın %66’sına denk gelmektedir.

Türkiye’de girişimciliğin temelini işletme sahipleri oluşturmaktadır. İşletme sahibinde ise bir girişimcinin taşıdığı özelliklerin bulunup bulunmadığına bakılmaz. Ayrıca özel girişimciler açısından bakıldığında en önemli sorun, alınan kararların sayı ve açısından sağlam olmamasıdır. Buna rağmen Türkiye’de de KOBİ’ler ülke ekonomisinde büyük öneme sahiptir. Girişimciliğin devlet tarafından desteklenmesi son yıllarda gelişim göstermiştir. Desteklenmenin yükselmesinde gelişmiş ülkeler ve özellikle Avrupa Birliği’nin etkisi büyüktür. Avrupa Birliği’nde girişimciliği desteklemeye yönelik devlet politikalarının arttırılması Türkiye’yi de beraberinde

harekete geçirmiştir. Buna rağmen girişimci destek ve teşviklerinin Türk girişimci adayları için yetersiz olduğunu belirtmek gerekir.

Bu çalışmada sürdürülebilir büyümenin sağlanması, istihdam yaratmada girişimciliğin önemi, girişimciliği destekleyen devlet programları ve politikaları incelenecektir. Avrupa Birliği ve Türkiye’de devlet tarafından desteklenen girişimcilik politikalarına yer verilecektir. Çalışmanın amacı, girişimciliğin istihdam düzeyinin arttırılmasına ve dolayısıyla ekonomik büyümeye katkı sağlayacağını göstermektir.

Bu doğrultuda çalışmanın ilk bölümünde istihdam, girişimci ve girişimcilik kavramı üzerinde durulmuş ve özellikleri, işlevleri, türleri, tanımları ve girişimciliğin tarihsel gelişimine yer verilmiş; Avrupa Birliği ve Türkiye’nin İstihdam Stratejileri incelenmiştir. Sonunda ise KOBİ tanımı üzerinde durulmuştur.

İkinci bölümde, Avrupa Birliği’nin girişimcilik politikası detaylı olarak incelenmiş ve Avrupa Birliği’nin girişimciliği desteklemek için ne tür politika ve destekleme programları izlediğine yer verilmiştir. Ayrıca girişimcilikle birlikte istatistiksel verilerden faydalanılarak KOBİ’lerin analizi yapılmaya çalışılmıştır.

Üçüncü bölüm ise Türkiye’nin girişimcilik politikası analizi üzerine odaklanmıştır. Girişimciliğe özendirmek için izlenen politikalara yer verilmiş ve girişimcilikle birlikte KOBİ analizi yapılmıştır. Sonunda ise girişimciliğe finansal destek sağlayan devlet kuruluşlarına yer verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

İSTİHDAM POLİTİKASI OLARAK GİRİŞİMCİLİK: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. İSTİHDAM VE İŞSİZLİK KAVRAMLARI

Bilindiği gibi makro iktisat; ekonomiyi, incelemeyi toplu ve genel olarak ele alır. Makro iktisadın alanına giren iktisadi konular, beraberinde bir ülkeye ait ekonominin nasıl ve hangi şekilde gelişip gelişmediğini ortaya koyan temel göstergelerdir. Bunlar ise; İstihdam düzeyi ve işsizlik, para değerinin istikrarı, ekonomik büyüme ve ödemeler bilançosu dengesi şeklinde sıralanabilir.¹ Yukarıdaki bilgiden anlaşıldığı üzere istihdam konusu makro iktisadın başlıca sorunlarından biridir. Makro iktisat bir ekonominin istihdamını, ekonomik büyümesini, para istikrarını ve ödemeler bilançosunu incelemektedir. Bir ekonominin istihdam seviyesi yükselip işsizlik derecesi aşağıya doğru çekildiğinde makro iktisadi açıdan o ekonominin ilerlediğinden söz edilebilir.

Günümüzde dünyanın her alanında iş bulma ve çalışma konusu büyük önem taşımaktadır. Çalışma ve iş bulmanın serbest olmasına rağmen dünyanın birçok ülkesinde işsizlik sorunuyla çok karşılaşmaktadır. Bu sorun ülkenin iktisadi ve siyasi durumundan kaynaklanabildiği gibi sosyal, demografik durumlardan ve başka nedenlerden de kaynaklanabilmektedir. Bundan ötürüdür ki, dünyanın hemen hemen bütün ülkelerinde işsizlik sorunu varlığını sürdürebilmektedir. Bir ülkenin işsizlik sorunuyla karşılaşması iktisadi açıdan büyük önem arz etmektedir. Çünkü işsizlik ülke ekonomisinin temel etkenlerinden biridir.

“İstihdam, üretim faktörlerinin –emek, toprak ve sermaye- fiili olarak üretim sürecinde kullanılmasıdır.” Burada istihdamın geniş bir tanımı açıklanmaktadır. Var olan kaynakların üretime katılmayan kısmı işsizlik veya eksik istihdam olarak adlandırılır. Belli bir ekonominin üretebileceği mal ve hizmetlerinin, üretim

¹ Engin Erdoğan, **İktisada Giriş: Mikro ve Makro İktisat**, 7.Baskı, Ankara, Pozitif Matbaa, 2011, s.151.

faktörlerinin istihdam edilmesi durumunda gerçekleşmesine potansiyel hâsıla veya tam istihdam hasılası denilmektedir. Dar anlamda istihdam, yalnızca emek faktörünü içermektedir. İşsizlik ise, emek faktörünün fiili olarak üretimde olmamasına denir. İşsizlik ve istihdam kavramlarının daha net açıklanabilmesi için işgücü kavramının açıklanmasına ihtiyaç duyulur. İşgücü, çalışma yeteneği ve isteğine sahip olan halktır. Bu ise etkin ve aktif nüfus ile aynı anlama gelir. İşsizlik, cari ücret seviyesinde çalışmaya istekli olup çalışma gücüne sahip olan insanların, iş bulamamasıdır. Tanımlardan anlaşıldığı üzere istihdam, üretim faktörlerinin fiili olarak kullanılması olmakla beraber, dar anlamda yalnızca emek faktörünü içerdiği belirtilmektedir. Demek ki bu tanımlara göre istihdam, emek faktörünün üretim aşamasında faydalanılması anlamına gelmektedir.²

İstihdam; kullanım, hizmete alma manalarına gelmektedir. “Toprak ve sermayenin istihdamından bahsedilebileceği gibi, özellikle, emek faktörünün üretime alınması ve kullanılması olayı istihdam kelimesi ile ifade edilmektedir.” Genelde istihdam, emeğin üretim faaliyetine sokulması anlamına gelirken, aynı zamanda, sermaye ve toprağın da emekle beraber aynı görevi üstlendiği anlamına gelir. Çünkü diğer tüm faktörlerin de emeksiz faaliyete geçememesi doğal bir durumdur.³ Demek ki istihdamdan söz edebilmek için, üretim faktörlerinden biri olan emek faktörünün olmazsa olmaz bir şekilde üretim faktörünün içinde bulunması gerekir.

İktisat ilminde istihdamın biri geniş diğeri de dar olmak üzere iki anlamı vardır. “Geniş anlamda istihdam: Üretim faktörlerinin üretimde kullanılması anlamını taşır.” Dar anlamda istihdam ise sadece emek faktörünün üretime sevk edilmesi anlamına gelmektedir.⁴

ABD’de işsizlik düzeyini ölçmek için Emek Bakanlığına bağlı Emek İstatistik Bürosu (EİB) faaliyet göstermektedir. Adı geçen kurum her ay işsizlik seviyesi ve diğer emek piyasası ile ilgili göstergeleri yayınlamaktadır. Emek İstatistik Büro’ suna göre 16 yaşından büyük nüfus üç gruba ayrılmaktadır; Çalışan(istihdam edilmiş), işsiz, iş gücüne tabi olmayan halk. Birinci gruba maaş alarak çalışan ve işi olan kesim, ikinci

² Kemal Yıldırım vd., **Makro İktisada Giriş**, 8.Baskı, Ankara, Pelikan Yayıncılık, 2011, s.27,28.

³ Yılmaz Büyükerşen vd., **İktisada Giriş**, Ankara, Anadolu Üniversitesi Yayınları, 1987, s.271.

⁴ Cafer Unay, **Makro Ekonomi**, 7.Baskı, Bursa, VİPAŞ Yayın, 1999, s.339.

gruba iş aramakta olan ama henüz iş bulamayan kesim dâhil edilmektedir. Üçüncü gruba ise, yukarıdaki iki gruba girmeyen halk girmektedir. Bunlar; öğrenciler, ev hanımları, emeklilerdir. Bunlara bakarak sonuç çıkarılacak olursa iş gücü, istihdam edilenler sayısı ile ikinci gruptaki işsizlerin toplamına eşit olacaktır. İşsizlik seviyesi ise işsiz sayısının iş gücüne bölümü ile söylenebilmektedir.⁵ Bu örnekte ise istihdam ve işsizliğin daha net olarak açıklandığı görülmektedir. Yukarıda belirtilen üçüncü grupta olan nüfusun, işsizlik yaratmadığı da belirtilmiş olmaktadır.

İşsizliğe daha geniş bir şekilde bakılacak olursa onun piyasa ekonomisinde daha yaygın olduğu görülür. Buna göre işsizlik, piyasa ekonomisin kaçınılmaz bir parçasıdır. Diğer bir deyişle, piyasa ekonomisinin mevcut olduğu bir ekonomide mutlaka işsizlik olacaktır ki, bu kaçınılmazdır. Çünkü piyasa ekonomisi zaten işsizler olmadan faaliyetini zar zor sürdürür. Bunu geçmişte başta İngiltere olmak üzere birçok ülke istatistiksel olarak kanıtlamıştır. Diğer taraftan işsizliğin, ülke nüfusunun büyümesiyle aynı seviyede olamayacağı da öne sürülmektedir.⁶ Dolayısıyla, işsizlik piyasa ekonomisinin mevcut olduğu bir ekonomide asgari seviyede de olsa varlığını sürdürecektir.

Bir iktisadi terim kabul edilen istihdam, girdi faktörlerinin gelir elde etmek maksadıyla kullanılması ya da kullandırılması olarak tanımlanabilmektedir. Bir ülkenin milli geliri veya ürettiği toplam mal ve hizmet hacmi ile ilgili ülkenin kendi istekleriyle çalıştırabildiği üretim faktörleri arasında pozitif yönlü bir bağlantı olduğu da unutulmamalıdır.⁷ Genel olarak yukarıdaki tanımlardan da anlaşıldığı gibi istihdam, üretim faktörlerinin, özellikle emek faktörünün gelir elde etmek amacıyla kullanılması olarak özetlenebilir.

1.1.1. İstihdam Kavramı

En kısa anlamda istihdam, işgücünün herhangi bir kurum ve kuruluşta çalıştırılmaları, işe alınmaları olarak bilinirken; sözlük itibarıyla bakıldığında istihdam, insanların hizmet sunması, hizmet sağlaması olarak tanımlanmaktadır.

⁵ Gregori Menkyu, **Ekonomiks Prensipleri**, Petersburg, Piter Yayınevi, 1999, s.560,561.

⁶ Stanislav İvaşkovskiy, **Makroiktisat**, 2.Baskı, Moskova, Delo Yayınları, 2002, s.102-104.

⁷ “İstihdam Kavramı”, (Çevrimiçi) <http://ekonomik.tripod.com/ekonomik8.html>, 11.11.2014.

Yukarıdaki kısa tanımlardan yola çıkılarak istihdam, üretim faktörlerinin biri olan emek faktörünün hizmette kullanılması şeklinde adlandırılmaktadır. “Bu bağlamda istihdam, girişimcilerin insan gereksinimlerini karşılamak üzere, mal ve hizmet üretme çabası içinde, diğer üretim faktörlerini olduğu gibi, emeği de üretken bir faktör olarak, üretim sürecinde kullanılması, buna karşılık emeğe yaratılan değerden pay vermesi ile ifadesini bulmaktadır.”⁸ Diğer bir deyişle istihdam, en basit anlamda insan veya emek faktörünün çalıştırılması demektir. İnsanların herhangi bir işyerinde sözleşme karşılığı belli bir ücrete çalışması veya hizmet için kullanılması istihdam olarak adlandırılmaktadır. Böyle bir durumda hem çalışan hem de çalıştıran gelir veya kar elde etmektedir. Çalışan hizmetini sunarak ücret karşılığı gelir sağlamakta, çalıştıran ise insanları çalıştırır ve üretim sonucu mal ve hizmetini satarak kar elde etmektedir. Çalıştıran özel girişimci olabileceği gibi kamu sektörü işvereni de olabilmektedir.⁹

Müteşebbis çerçevesi içinde bakıldığında istihdam, emek faktörünün istihsal sürecinde belli bir maksat kullanılması anlamını verirken, işgücü açısından istihdam, yaşam ihtiyaçlarını karşılamadaki en önemli ve biricik bir araç olarak ifade edilmektedir. Yani emek faktörü açısından istihdam, yegâne geçim kaynağı olarak adlandırılmaktadır. “Nitekim İktisat Bilimi açısından istihdam, daha geniş perspektifte ele alınmakta, çalışma ve gelir elde etme kararında olan bireylerin, hizmetlerinden faydalanmak üzere, iradi ve ihtiyari olarak çalıştırılmaları olarak tanımlanmaktadır.”¹⁰

İstihdam kavramının daha iyi ve etkin bir şekilde anlaşılması için, dar ve geniş anlamdaki istihdam kavramlarının üzerinde durulmasında fayda vardır. Dar anlamda istihdam, üretim faktörleri içinden emek faktörü yani sadece işgücüne yönelik kullanılırken, geniş anlamda istihdam üretim faktörleri olan sermaye, müteşebbis, doğal kaynaklar, teknoloji, emek faktörü vs. hepsinin kullanılması ve çalıştırılması anlamına gelmektedir. Diğer bir deyişle dar anlamda istihdam, emek faktörünün üretim sürecinde kullanılması ve çalıştırılması anlamına gelirken, geniş anlamda

⁸ Özlem Işığışok, **İstihdam ve İşsizlik**, 2.Baskı, Bursa, Dora, 2014, s.30.

⁹ Ersan Bocutoğlu, **Makro İktisat: Teoriler ve Politikalar**, 11.Baskı, Bursa, Ekin Yayınları, 2014, s.74.

¹⁰ Işığışok, **a.g.e.**, s.30.

istihdam ise tüm üretim faktörlerinin belli bir amaca ulaşmak için çalıştırılması ve hizmetinden yararlanılması anlamına gelmektedir.¹¹

1.1.2. İstihdam Türleri

Dünyada birçok ülkenin hükümetlerinin çözmeye çalıştıkları makroekonomik sorunları içinden en önemlisi işsizliğin azaltılması ve/veya ortadan kaldırılması, dolayısıyla tam istihdamın sağlanmasıdır. Hükümetler istihdamı sağlamak ve işsizliği azaltmak için çeşitli ekonomik politikalar uyguladılar ve ulaşmak istedikleri amaç ve sonuçları gerçekleştirmeye çaba gösterirler. Ancak bu politikalar bazen etkili olmayabilir ve tam istihdamı sağlamak amaçlanırken eksik istihdam denilen istihdam türüyle de sınırlı kalılabilmektedir. Bu alt bölümde istihdam çeşitleri olan tam istihdam, eksik istihdam ve kayıt dışı istihdama yer verilecektir.

1.1.2.1. Tam İstihdam

Üretim faktörlerinin tümünün üretim sürecinde kullanılıyor olması ve çalışma arzusunda olan herkesin iş olanaklarıyla temin edilmesi, iş arama sürecinde olup da iş bulamama gibi faktörlerin olmaması anlamına gelmektedir. “Genel Anlamda Tam İstihdam, bir ekonomideki emek, sermaye, doğal kaynaklar ve girişimci faktörlerinin tamamının üretimde çalışıyor olması, boşa kalan üretim faktörünün hiç olmamasına tam istihdam denir.”¹² Bununla birlikte, tam istihdamın esas amacı olarak tüm işsizlik çeşitlerinin giderilmesi ve tam istihdamın meydana getirilmesi şeklinde sıralanmaktadır. Burada tam istihdam konusunda dikkat edilmesi gereken nokta; tam istihdamın tüm üretim faktörleri için temin edilmesinin yanında emek faktörüne daha ayrıcalık verilmekte ve emek faktörünün ilk sırada gelmesi amaçlanmaktadır.¹³

Bu istihdam türünün bir ülkede sağlanmış olması, üretim faktörleri olan sermaye, emek, doğal kaynaklar ve müteşebbisin hepsinin üretim sürecinde katılımının temin edilmesi ve kullanılmayan üretim faktörünün bulunmaması anlamına gelmektedir.¹⁴ Bu tanımlara dayanılarak denilebilir ki tam istihdam, üretim

¹¹ Tevfik Pekin, **Makro Ekonomi**, 2.Baskı, İzmir, Zeus Yayınları, 2007, 94.

¹² Kenan Çelik, **Makro İktisada Giriş**, 3.Baskı, Trabzon, Murathan Yayınevi, 2011, s.142

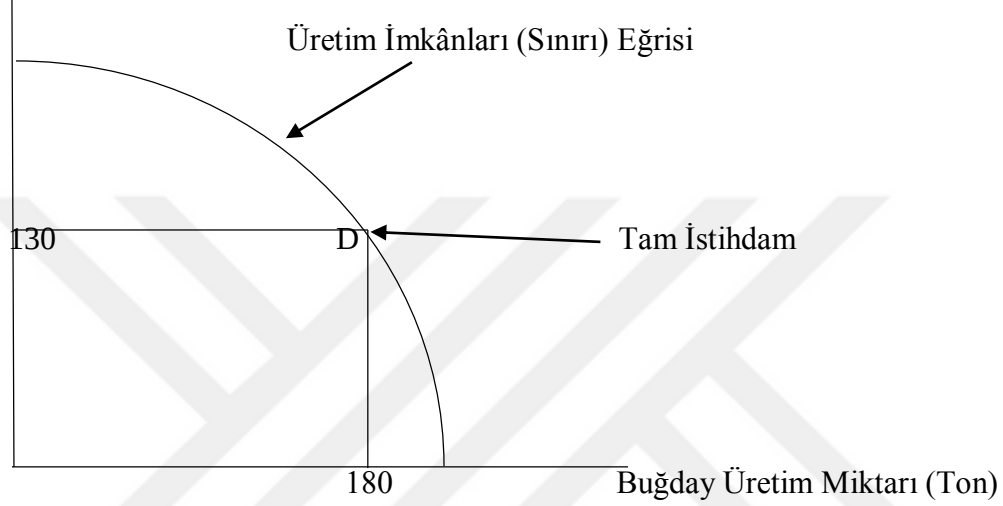
¹³ İlker Parasız, **Para Politikası, Türkiye Uygulaması**, 5.Baskı, Bursa, Ezgi Yayınları, 1998, s.112.

¹⁴ H. Nur Germir, **Türkiye’de İstihdam Politikalarının Etkinliği**, Ankara, Turhan Kitabevi, 2012, s.4.

sürecinde tüm üretim faktörlerinin kullanılması ve ayrıca iş bulma ve çalışma arzu/isteğinde olan, ancak iş bulamayan herhangi bir insanın/insanların piyasada bulunmaması anlamına gelmektedir.

Şekil 1.1: Tam İstihdamın Sağlanması

Televizyon Üretim Miktarı (Adet)

Kaynak: Kenan Çelik, **Makro İktisada Giriş**, 3.Baskı, Trabzon, Murathan Yayınevi, 2011, s.143

Yukarıdaki grafikte Üretim dengesi ile üretim imkânlarının sınırı karşılaştırılmıştır. Buna göre, üretim imkânlarının eğrisi, bir ülke ekonomisindeki tüm üretim faktörlerinin üretim sürecine katılımı sağlandığında gerçekleşecek üretim sınırını göstermektedir. Eğer üretim dengesiyle üretim imkânları sınırı bir dengede oluyorsa tam istihdam temin edilmiş demektir. Bu denge sağlandığında işsizlik hiçbir üretim faktörüne ait değildir. D noktasında tam istihdam sağlanmaktadır. D noktası üretim imkânları eğrisinin iç kısmında kaldığında tam istihdam sağlanamamış olacaktı ve işsizlik meydana gelebilirdi. Dolayısıyla D noktasının üretim imkânları eğrisiyle kesiştiği nokta tam istihdamı oluşturmaktadır ve işsizlik yoktur. Bu nokta hem buğday üretimi hem de televizyon üretimi tam olarak gerçekleştirilmekte, üretim faktörlerinin hepsi kullanılmaktadır. Eğer D noktası eğrinin dışında kalırsa aşırı istihdam meydana gelir.

Bununla birlikte bazı iktisatçılar tam istihdamın her zaman sağlanamayacağını, dolayısıyla geçici işsizliğin her zaman mevcut olduğu üzerinde durmaktadırlar. Bu durumda belirtilmesi gereken diğer önemli bir faktör şudur; az bir oranda geçici veya

friksyonel işsizliğin olmasına rağmen, tam istihdam öz değerini sabit korumasıdır. Bu demektir ki, her zaman çeşitli nedenlerden dolayı işsizlik mevcut olur. Buna örnek olarak yeni mezun olanlar, eski işinden ayrılarak yeni iş arama sürecinde olanlar vs. şeklinde sıralanabilir.¹⁵

1.1.2.2. Eksik İstihdam

Eksik istihdam biri dar ve diğeri geniş anlamda eksik istihdam olmak üzere ikiye ayrılarak incelenmektedir. Bu istihdam türünün dar anlamdaki tanımına bakıldığında, sadece emek sektöründeki(faktöründeki) eksik istihdam incelenmektedir. Buna göre belli bir ülke ekonomisindeki toplam işgücünün çalışma yaşına sahip olup ve çalışmaya istekli olduğu vaziyette iş arayıp da işe yerleşemeyenlerin ekonomide mevcut olduğu vaziyetidir.¹⁶ Tam istihdamın sağlandığı durumda iş arayan tüm işgücünün iş bulması söz konusu olur iken, eksik istihdamda ise iş bulmayanlar ekonomide bulunmaktadır.

“Geniş anlamda eksik istihdam, bir ekonominin sahip olduğu emek, doğal kaynaklar, sermaye ve girişimci gibi üretim faktörlerinin tamamının üretimde görev alamamasını, bir kısmının boşta kalması olarak tanımlanır.”¹⁷ Bu istihdam türü, düzeltilmesi gereken işsizlik kadar önemi büyük bir istihdam çeşididir. Çünkü bu düzeltilmediği takdirde ekonomide büyük tehlikeler yaratabilmektedir. Ayrıca emek faktörü, çalışmakta olanlar ve iş arayanlar(istihdam olmayanlar) olarak ayrılmaktadır. Bu ikisinin arasında eksik istihdam yer almaktadır.¹⁸ Diğer bir ifadeye göre eksik istihdam, çalışmakta olan tüm işgücünün üretken hacminden değişik sebeplerden dolayı etkin bir şekilde faydalanılamamasıdır.¹⁹

“Eğer istihdamdaki bir şahıs, arzu ettiği ve yapmaya muktedir olduğu halde, halen çalıştığından daha fazla çalışamıyorsa veya bir şahıs üretiminin daha gelişmiş şartları altında çalıştığı veya başka bir mesleğe geçtiği zaman, istihdam edilen bu

¹⁵ Seda Tekeli ve diğ., **İstihdam ve İşsizlik**, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2012, s.10.

¹⁶ Çelik, **a.g.e.**, s.143.

¹⁷ **A.y.**

¹⁸ Naci Gündoğan ve M. Kemal Biçerli, **Çalışma Ekonomisi**, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2003, s.8

¹⁹ Tahir Baştaymaz, “İşsizlik Kavramı ve Gelişen Ülkeler”, **Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, C:4, S.2., Kasım 1983, s. 253.

şahsın geliri ve prodüktivitesi yükseliyorsa, bu takdirde eksik istihdam vardır denebilir.”²⁰ Eksik istihdam her ülke için bir sorundur. Bu sorun özellikle gelişmekte olan ülkelerde eskiden günümüze kadar büyük problemlerden birini oluşturmuş ve gerçekçi olduğu kaçınılmazdır. Ayrıca bu istihdam türü ağırlıklı olarak tarımsal sektörün ağırlık verdiği ekonomilerde görülmüştür. Hiçbir sigortasının olmadığı, karşılıksız aile üyelerinin yardımıyla çalışılan ve devlet politikalarınca düzeltilmesi gereken önemli bir problemdir. Çünkü bu istihdam türü hem eğitimsizliğe hem de sağlık açısından büyük kayıplara neden olan bir istihdam türüdür.²¹

Bununla beraber birçok iktisatçı, eksik istihdamı farklı kriterlere göre tanımlamaktadırlar. Bu kriterlerden bazıları ücretler, eğitim seviyesi, çalışma alanı, işin sürekliliği, yaş sınırlaması vs. gibi sıralanmaktadır. Eksik istihdamı, iktisatçı Zvonkoviç ücretlere göre tanımlarken, Elder ise Zvonkoviç’in fikrine katılmakla beraber eğitim alanına da vurgu yapmaktadır. Yani bu iktisatçılara göre eksik istihdamı etkileyen etkenler ücret olabileceği gibi eğitim seviyesi de olabilmektedir.²² “Eksik istihdam kavramı, ekonomide boş duran üretim faktörlerinin var olduğu ve bir kısım insanların istekleri dışında işsiz kaldıkları bir ekonomik durumu ifade eder.”²³ Eksik istihdamın ekonomide mevcut olmasının önemli etkenlerinden biri sadece eğitim düzeyi olarak sınırlayan iktisatçı Livingstone’e göre eksik istihdamın var olma nedenini açıklarken, istihdam ile eğitimin birbiriyle uyuşmamasından kaynaklandığına vurgu yapmaktadır. Bu iktisatçı, bu görüşünü, yaptığı bilimsel çalışması ve resmi anketlerine dayanarak ortaya koymaktadır.²⁴

“Eksik istihdama ilişkin çeşitli iktisatçılar tarafından yapılan tanımlardan hareketle; eksik istihdamın bazı boyutlarından söz edilmekte olup, bu söz konusu boyutlar ise;

- Kişi, işin gerektirdiğinden daha fazla formel eğitime sahiptir,

²⁰ Nusret Ekin, **Gelişen Ülkelerde ve Türkiye’de İşsizlik**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1971, s.32.

²¹ Gündoğan ve Biçerli, **a.g.e.**, s.8.

²² Işığışok, **a.g.e.**, s.35.

²³ Engin Erdoğan, **İktisada Giriş: Mikro ve Makro İktisat**, 2.Baskı, Ankara, Pozitif Matbaa, 2009, s.237.

²⁴ Gündoğan ve Biçerli, **a.g.e.**, s.8.

- Kişi, formel eğitimi dışındaki bir alanda gönülsüz olarak çalışmaktadır,
- Kişi, işin gerektirdiğinden daha fazla iş deneyimine ve niteliğine sahiptir,
- Kişi, gönülsüz olarak yarı zamanlı, geçici veya kesintili istihdamdadır,
- Kişi, bir önceki işinden %20 veya daha az kazanmaktadır (Bu koşul çalışma hayatına yeni başlayanlar için aynı mesleki nitelikteki kişilerden %20 daha az kazanma olarak değerlendirilmektedir) şeklinde sıralanmaktadır.”²⁵

1.1.2.3. Eksik İstihdamın Türleri

Eksik istihdamı görülmeyen ve görülen olmak üzere iki türe ayırmak mümkündür.

1.1.2.3.1. Görülen Eksik İstihdam

İşgücünün iradesinden bağımsız bir şekilde, işgücünün daha kısa zaman diliminde çalışmasına zorlamaktır. Bu tür istihdam türünde çalışanlara iş verilir ve çalışanlar istedikleri işte çalışabilirler. Ancak bu çalışma süresi belirli bir zamanla kısıtlı kalmaktadır. Ayrıca bu zaman sınırlaması çalışanın isteği dışı belirlenmektedir.²⁶

1.1.2.3.2. Görülmeyen Eksik İstihdam

Gizli eksik istihdam olarak bilinen bu istihdam türünde işgücü, zamandan ziyade kendi potansiyelini iyi ve etkin bir şekilde kullanamamasıdır. Diğer bir deyişle bu tür istihdamda çalışan, becerili olduğu halde kendi mesleğine sokulmaması ve daha düşük seviyelerde çalıştırılmasıdır. Ayrıca ücret konusunda da uyumsuzluk ve dengesizlik ortaya çıkabilmektedir. Dolayısıyla bu tür istihdamda gelir düşük olmakta ve işgücünün mesleki imkânları ve vasfını etkin bir şekilde kullanamamaktadır.²⁷

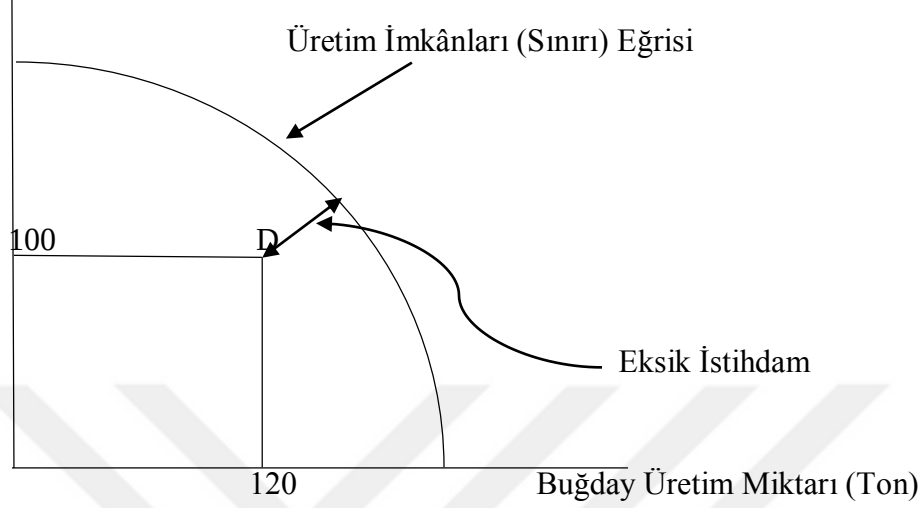
²⁵ Işığık, a.g.e., s.35,36.

²⁶ Kuvvet Lordoğlu ve Nurcan Özkaplan, **Çalışma İktisadı**, İstanbul, Vefa, 2003, s. 62.

²⁷ Ekin, a.g.e., s.32. ; Lordoğlu ve Özkaplan, a.g.e., s.62.

Şekil 1.2: Eksik İstihdam

Televizyon Üretim Miktarı (Adet)

Kaynak: Kenan Çelik, **Makro İktisada Giriş**, 3.Baskı, Trabzon, Murathan Yayınevi, 2011, s.143

Yukarıdaki şekilde eksik istihdam için net bir örnek verilmektedir. Bu şekilde üretim dengesi üretim imkânları eğrisinin iç kısmında yer almaktadır. Dengenin sağlanması ve tam istihdamın temin edilmesi için D noktası üretim imkânları (sınırı) eğrisinin üzerinde olması gerekirdi. Dolayısıyla bu nokta ile sınır aralığı kadar bir istihdam eksikliği bulunmaktadır.

1.1.2.4. Aşırı İstihdam

Belirli bir ekonomide tam istihdam mevcut iken, emeğe talep azalmıyorsa ekonomide aşırı istihdam var demektir. Başka bir deyişle, ekonomide tam istihdam olduğu ve tüm emek faktörünün iş arama sürecinde olmadığı halde emeğe talep varsa aşırı istihdam bulunmaktadır.²⁸

Üretim miktarıyla toplam talep karşılaştırıldığında, bunlardan ikincisinde fazlalık görülüyorsa fazla istihdam söz konusu olabilmektedir. Yani talep üretime göre aşırı derecede varlığını sağladığı sürece aşırı istihdam vardır. “Aşırı istihdam durumunda, iş sahipleri mevcut talebi karşılamak için vardiya yöntemi ile çalışıp

²⁸ Dilek Eyuboğlu, **2001 Krizi Sonrası İşsizlik ve Çözüm Yolları**, Ankara, Milli Prodüktivite Merkezi Yayınları, 2003, s.12.

kapasite kullanım oranlarının üzerinde performans göstererek daha fazla üretim faktörünü üretim faaliyetlerinde kullanmak üzere talep edeceklerdir.”²⁹

Emek faktörünün gerekenden aşırı derece çalıştırılması ve bütün üretim faktörlerinin gerekenden daha fazla kullanıldığı bir vaziyet aşırı istihdam olarak anlaşılmaktadır.³⁰

1.1.3. Tarihsel Süreçte İstihdam

Eskiden günümüze dek insanlık, hayatını devam ettirebilmek için, gerek milattan önce gerek sonra, hatta günümüze dek, asrın şartlarına göre arz ve talep, üretmek ve tüketmek, çalışmak ve iş aramak, istihdam edilmek için çaba göstermek gibi etkenlerle baş başa olagelmış, bu vaziyet ise gayriiradi işgücünün istihdamını ortaya koymuştur. Yani istihdam problemi, kültürel ve iktisadi sınırları çeşitli olmakla beraber, tarım, av ve bunun gibi meslekler edinen topluluktan, teknolojik ve bugünün bilgi cemiyetine kadar, neredeyse bütün topluluk ve cemiyetlere tesir eden problem olarak devamlılığını sürdürmüş, değer ve anlamını kaybetmemiştir. Eskiden tarım insanların yegâne ve tek geçim kaynağı olmuş ve istihdamın neredeyse tamamını tarım ve avcılık oluşturmuştur. Bu dönemlerde hizmet, imalat, madencilik ve sanayi sektörü gelişmemiştir. Dolayısıyla insanlar sigortasız ve ailece tarımla uğraşmışlardır.³¹

İstihdam sorunun bütün dönemlerde yaşanmasına rağmen, özellikle 18.asırda Endüstri İnkılabının ardından öneminin arttığı görülmektedir. Bu dönemden sonra tam istihdamın sağlanamaması, dolayısıyla eksik istihdamın ortaya çıkması artış göstermiştir. Endüstri İnkılabından sonra ayrıca Avrupa ülkelerinde istihdam problemi yaşandığı görülmektedir.³²

18. Asrın sonlarından itibaren liberalizmin yaygınlaşmasıyla piyasa serbest bırakılacaksa kimsenin iş arama sorunu olmayacağına ve değişik problemlerin

²⁹ Germir, **a.g.e.**, s.5.

³⁰ Erdoğan, **a.g.e.**, s.237.

³¹ Süleyman Özdemir ve diğ., **İşsizlik Sorununun Çözülmesinde Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Desteklenmesi**, İstanbul, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, 2006, s.67.

³² Işığışık, **a.g.e.**, s.65,66.

giderileceğine, bunun için piyasaya müdahale edilmemesi gerektiğine vurgu yapılmıştır.³³

19. Asırda ise istihdam sorununa emek faktörünün yeteneksizliği, eğitimsizliği ve beceriksizliği neden olduğu söylenmektedir. Bu anlayış/inanış uzun süredir varlığını devam ettirmiş, sonradan bu kamunun düzeltilmesi gereken bir zorunluluk şeklinde/anlayışında hükümete bırakılmıştır.³⁴

İstihdam tarihsel süreç çerçevesinde incelendiğinde, 19. Yüzyılda tarım sektörü daha ağırlık verirken, sanayi ve hizmet sektörünün oranı daha az miktarda oluşturmuyordu. Türkiye açısından değerlendirilecekse, Sanayi Devriminden sonra istihdamda sorunlar daha da artmış, Osmanlı'nın son dönemleri ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında daha çok tarımsal sektörde istihdam oranı yüksek idi.³⁵

Osmanlı İmparatorluğu tarıma ağırlık veren bir imparatorluktu. Sanayiden kaçınılıyordu ve risk almak istenmiyordu. Bundan dolayı istihdamın büyük kısmını tarım sektörü oluşturmuyordu. Tarım mallarını dışa satmak için de düşük vergili ihracat, yüksek vergili ithalat politikaları uygulanıyordu. Madencilik Osmanlı devletine 19. Yüzyılın sonlarında gelmeye başlamıştı. 1861'li yıllarda yabancı şirketlere hissedarlık sağlanırken 9-10 yıl sonra madenciliğin tam veya yarısına sahip olmaya başlanmıştır. İstihdam madencilik sektöründe ancak bu seneler görülebilmektedir. Genellikle madencilik Avrupa ülkelerinden getirilmeye ve öğrenilmeye çalışılmıştır. Madenciliğin Osmanlı Devletinde yaygınlaşmaya başlamasına Avrupa ülkelerinin etkileri büyüktür. 1900'lu yıllardan başlayarak 10 yıl süren bir zaman dilimi aralığında Osmanlı'ya sanayinin yaygınlaştırılması için ilk adımlar atılmaya başlamıştır. Ancak istihdam oranı Osmanlı açısından çok düşüktü. Çünkü Bu yatırımların hisselerinin neredeyse tamamı Avrupa ülkelerine aitti ve Avrupalı kaliteli işçiler tarafından çalıştırılıyordu. 19. Yüzyılın sonu ve 20. Yüzyılın başlarında maden sektöründe çalışan Türk sayısı ancak 100 kişiyi oluşturabiliyordu. Diğerler işçilerin büyük kısmını ise yabancı işçiler oluşturmuyordu. Osmanlı Devletindeki istihdamın sanayi

³³ Alpaslan Işıklı, "İşsizlik ve Çalışma Hakkı", **Yol-İş**, S.93, s.42.

³⁴ Ekin, **a.g.e.**, s.19.

³⁵ Mevlüt Karabıçak, "Türkiye'de Ekonomik İstikrarsızlığın Tarihsel Gelişim Süreci", **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, C:5, S2, 2000 s.52.(49-65)

sektöründeki kısmına bakılacaksa, açık bir şekilde sanayinin gelişmediğine vurgu yapılmaktadır. Bu ise sanayi kesiminde istihdamın olmadığını göstermektedir.³⁶

Türkiye'nin Cumhuriyet ilanının ilk yıllarında istihdamın %82'lik kısmını tarım sektörü oluşturuyordu. Türkiye'de sanayi 1927'li yıllarda yeniden gelişmeye başlamıştır. Bu da olsa hafif sanayicilik türü olup, istihdamın %5-7'lik oranını oluşturmaktaydı. Bu dönemlerde sanayide çalışan işçi sayısı oldukça azdı ve bu sektördeki istihdam oranı da düşüktü.³⁷

Tablo 1.1: Sanayii Sayımında Şirket Sayıları (1927)

Sanayii Sınıfları	Şirket Sayısı	%
İmalat Sanayii	556	0.85
Tarım, Hayvancılık Sanayii	28439	43.59
	9353	14.34
Kereste Sanayii	7896	12.10
Kâğıt Sanayii	848	0.53
Maden Sanayii	14752	22.61
İnşaat Malzemeleri Sanayii	2877	4.41
Kimya Sanayii	697	1.07
Elektrik Sanayii	90	0.14
Çeşitli Sanayiler	237	0.36
TOPLAM	65245	

Kaynak: Yaşar Bülbül, **Osmanlı'dan Cumhuriyete Özel Girişimciliğe Yönelik Devlet Politikaları**, İstanbul, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, 2010, s.71.

Yukarıdaki tablodan görüldüğü gibi Türkiye'de Cumhuriyetin ilan edilmesinden sonraki ilk dönemlerde sanayi sektörünün oldukça düşük oranlarda olduğunu, tarımın ise tam tersine aşırı derecede yüksek oranları aldığını görmekteyiz. Maden sanayi sektöründe diğerlerine göre yüksek bir oran var, ama savaştan sonra bu oranın düştüğünü de istatistikler göstermektedir. Bu tablodan da sonuçlandırılabilir ki,

³⁶ Yaşar Bülbül, **Osmanlı'dan Cumhuriyete Özel Girişimciliğe Yönelik Devlet Politikaları**, İstanbul, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, 2010, s.22-25.

³⁷ A.e., s.70,71.

tarihsel olarak Cumhuriyetin ilk dönemlerinde ülkede istihdamın büyük kısmını tarım sektörü oluşturmaktaydı.

1960'lardan itibaren planlı kalkınma dönemleri başlamıştır. Beş yıl süreyle planlanan bu kalkınma stratejileri tarımsal toplumdan sanayileşmeye geçiş ve dolayısıyla istihdam oranının sanayi sektöründe artışını sağlamak gibi hedefler amaçlanmıştır. Bu planlamalara rağmen Türkiye ekonomik açıdan dışa bağımlılığından arılamamıştır. İkinci planlama döneminde sanayinin ihracat içindeki payı %22'ye kadar artarak istihdamın %18'lik kısmını oluşturmuştur. 1980'li yıllara bakıldığında hizmet sektörünün geliştiğini ve ihracatın arttığını görebiliriz. Sanayi ürünlerinin oranı 1985'li yıllarda daha da artış göstererek bu alanda çalışan işçi sayısını artırmış ve insanların tarımdan sanayiye kaymasına neden olmuştur. Bu sektörün gelişmesinin başlıca etkenleri olarak dış ticaretin artmasıdır. Çünkü bu sektör mallarına olan talep önemli bir oranda artış göstererek ihracatı 1983'te 1981'in ilk aylarına göre %96 oranda artırmıştır. Bu sonuçlar ise, bu sektöre işgücünün kaymasından haber vermektedir.³⁸

Özetlenecek olursa, Türkiye açısından istihdam, tarihsel olarak bakıldığında, ilk dönemlerde tarım ve avcılık daha yoğun iken, daha sonradan imalat sanayi, hizmet, ticarete ihracat ve sonrasında yatırım ve bilgi toplumuna geçiş olduğu görülmekle, istihdam oranlarının da aynı şekilde kaydığını söyleyebiliriz.

Avrupa Birliği'nde ise durum daha farklıdır. Avrupa ülkeleri Türkiye'ye göre istihdam konusunda farklı sonuçları sergilemektedirler. Türkiye 1927'li yıllarda istihdam henüz tarımsal sektörde ağırlık verirken, Avrupa Birliği bu dönemlerde sanayi sektöründe istihdama daha büyük pay vermektedir. 1952 yılında oluşturulan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu Antlaşmasından önce hizmet ve sanayi sektörünü destekleyen politikaların var olması, bu sektörlerdeki istihdam payının artmasını oluşturmuştur. 1952'li Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu Antlaşmasından sonra ise resmi bir sanayi Toplumu ve Politikasına geçiş görülmüştür. Bu politika 1973'lü yıllara kadar uygulanması ve bu sektörlerde istihdamın artırılması amaçlanmıştır. 1973'ten sonra ise ABD ve Japonya'nın teknolojik gelişmeyi ortaya

³⁸ Karabıçak, a.g.e.,s.53,56.

koyduklarından sonra Ab, bu ülkelere kıyasla geri kaldığı görülmüş ve AB girişimcilik ve KOBİ'lere yönelik politikaları ele almaya başlamış ve işgücünün tarımdan sanayi, hizmet sektörüne kayması, ardından teknolojinin geliştiği bir topluma adım atmak planlanmıştır.³⁹

AB'de 1973, 1981, 1987 ve 1995'li yıllardaki istihdam konusundaki gelişmelere dek bütün Avrupa ülkelerini içeren bir istihdam politikası yoktu. Belirtilen tarihlerde istihdama yönelik program, politika ve stratejiler geliştirilmeye başlamıştır. AB'nin kurulmasından sonra istihdam daha önemli bir sorun olarak ortaya çıkmaya başlamıştır. Ayrıca istihdam, Avrupa Birliği'nde bir sosyal politika kapmasında değerlendirilmiştir. Bu politika türü ise biri tam istihdam diğeri refah ülkesi olmak üzere ikiye ayrılarak değerlendirilmiştir. İstihdamı kapsayan bu politika 1970'lere dek etkin olmamıştır. Bu tarihten sonra adı geçen politikanın konusu ve kapsamı değiştirilmiş ve farklı bir şekilde uygulanmaya başlamıştır. 1992'den sonra istihdam politikası birlik çapında önemli bir şekilde ele alınmaya başlamış ve sonucu görülmüştür. Bu tarihten sonra sanayi sektöründe istihdamın payı diğer sektörlerle göre yüksek oranı oluşturduğu kaydedilmiştir. AB'de 1997'in ilk aylarında istihdam genel bir başlık şeklinde değerlendirilmiştir.⁴⁰

Yukarıda da belirtildiği gibi, istihdamdaki azalmalar daha çok kriz dönemlerinde meydana gelmiştir. Örneğin Büyük Buhran adı altında gerçekleşen 1929 Krizi dönemlerinde istihdam oranlarında düşüş olmuş ve eksik istihdam ve işsizlik oranları aşırı derecede yükselmiştir. 2.Dünya savaşı dönemindeki istihdam oranlarına bakılacaksa gelişmiş batılı ülkelerde istihdamda artış olmuş ve 1972'li yılların sonuna kadar tam istihdama ulaşacak kadar seviyedeki bir artış kaydedilmiştir. 1973'lü yıllarda bu denge bozulmaya başlamış, Avrupa ülkelerinde farklılık arz etmekle beraber genel olarak tam istihdamın oranı düşerek eksik istihdam artmaya başlayan bir dönemdir. 1981-1990'lu yıllarda ise işsizlik artış göstermiştir. Bu ise istihdam oranlarının azaldığı anlamına gelmektedir. Bu dönemin ardından finansal krizler başlamıştır. Bu krizler, halen var olan işsizliği daha da artırarak ekonomik

³⁹ İktisadi Kalkınma Vakfı, **Avrupa Birliği'nin Girişimcilik(Sanayi ve KOBİ) Politikası ve Türkiye'nin Uyumunu**, İstanbul, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, 2011, s.9-11

⁴⁰ Şerif Olgun Özen, "Türkiye'nin İstihdam Politikaları ve Avrupa İstihdam Stratejisi'ne Uyumunu", (Çevrimiçi) <http://www.calismadunyasi.gov.tr/pdf/sayi6/05.pdf>, 08.07.2016.

istikrarsızlığa neden olmuştur. Birleşik Devletlerde meydana gelen 2007’li yılların sonundaki kriz ise milyonlarca işçinin iş bırakmasına neden olmuş ve istihdam payını aşağı seviyelerine indirmiştir.⁴¹

1.1.4. İstihdamın Sektörel Dağılımı

Ekonomik kalkınmada sanayi sektörü esas lokomotifini oluşturmıştır. Gelişmiş ülkelerin bu seviyeye ulaşmasına sanayi sektörleri sebep olmuştur. Ona rağmen 1980’lerden sonra hizmet sektörü ve bilgi toplumu yönüne yer değiştirme hissedilmektedir. Dolayısıyla bu sektörlerin genel değerlendirmedeki oranı giderek artış göstermekte, imalat endüstrisinde ise azalma görülmektedir. Ancak burada belirtilmesi gereken diğer husus, imalat endüstrisindeki istihdam oranında meydana gelen azalma, genel ekonomideki istihdam oranının düştüğü düşüncesini vermemektedir. Buna Japonya ile Birleşik Devletler örnek verilebilir. Ama bu azalma Avrupa Birliği’nde net gözükmemektedir. Diğer bir değişle Avrupa Birliği’nde imalat sanayi sektöründen hizmet sektörüne kayma gösteren istihdam payının genel istihdam düzeyinde azalmaya neden olduğu kaydedilmektedir. Bu sektördeki istihdam oranının azalmasının esas sebebi verimliliğin bu sektörde, diğer sektöre göre hızlı artmasıdır. Ancak yukarıdaki verilen bilgiler gelişmiş ülkeler için geçerli olduğu unutulmamalıdır. Gelişmekte olan ülkelere ise istihdam payının büyük kısmın tarım oluşturmaktadır. Gelişmiş ülkelere yukarıdan aşağıya doğru iniş varken, gelişmekte ve az gelişmiş ülkelere aşağıdan yukarıya doğru yükseliş vardır. Diğer bir değişle, Türkiye sanayi sektörü gelişmemiş olduğu için tarım sektöründen emek faktörünün sanayi sektörüne kaymasını sağlama sürecindedir. Dolayısıyla gelişmekte olan ülkelere sanayi sektörlerini yükseltmek açısından, önlem almaları gereken büyük aralıklar mevcuttur.⁴²

Aşağıdaki tabloya bakıldığında Cumhuriyetin ilk yıllarında sanayide istihdam oranı oldukça düşük olduğu görülmektedir. 1930’lu yıllarda KİT’ler kurularak sanayi sektörünün geliştirilmesi amaçlanmıştır. 1951’li yıllardan başlayarak 1965’lilere kadar Türkiye’de tarımsal sektöre önem verildiği ve bu sektörün geliştirilmesi istendiği bir

⁴¹ İşçi, a.g.e., s.67-71.

⁴² Tuncer Bulutay, **İmalat Sanayinde İstihdam**, Ankara, Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, 1999, s.13,14.

dönemdir. Tablodan görüldüğü gibi bu sekörde istihdam oranı düşüktür. Zamanla arttığı görülen istihdamın payı, 1931'den sonra Büyük Buhranın etkisiyle azalma kaydetmiştir. Dünya savaşı sıralarında ise azalma görülmemektedir. 1996 yılında ise bu oran artış göstermiştir, ancak genel istihdam payı içinde bu sektördeki istihdam payı yine de düşüktür.

Tablo 1.2: Türkiye’de İmalat Sanayii İstihdamın Toplam İstihdam İçindeki Payı (%)

			Nisan	Şubat
1924	3.0	1980		13.0
1930	3.5	1990	13.5	14.8
1933	2.8	1991	14.9	14.0
1935	3.8	1992	14.7	16.5
1940	5.5	1993	13.9	15.1
1950	5.4	1994	15.2	14.6
1960	6.9	1995	14.1	13.8
1970	10.1	1996	14.7	14.4

Kaynak: Tuncer Bulutay, **İmalat Sanayiinde İstihdam**, Ankara, Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, 1999, s.14.

Genel olarak 2.Dünya savaşı sonrası dünya ekonomisinde önemli büyüme gerçekleşmiştir. Ama bu büyüme 1970’li yılların sonlarından itibaren azalmıştır. Bu gelişme sürecinde tarım sektöründe istihdam oranı azalarak sanayi ve hizmet sektörüne yönelme gözükmemektedir. Diğer bir değişle, 1950’li yıllara kadar istihdamın tarım sektöründeki payı yüksek iken, savaştan sonra azalma göstererek, bu kayma sanayi ve hizmet sektörüne odaklanmıştır. Gelişmiş ülkelerde tarımdaki gerileme %6 civarındadır. Daha doğrusu, gelişmiş ülkeler hizmet sektörüne odaklanırken, gelişmemiş ülkelerde ise sanayi yaklaşık %25’e kadar artış göstermiştir. ABD, Japonya ve AB’nin bazı gelişmiş ülkelerinde işgücü ve sermayede her türlü gelişmeler yaşanmış, teknolojik ilerlemenin ise kaçınılmaz hale geldiği kaydedilmiştir. Enerji kaynaklarından yararlanmada gelişmeler yaşanmıştır. Söz konusu ülkelerde sektörel kesim açıdan istihdamda verimlilik 100’lük değerlendirmeye göre, tarım sektöründe 70 iken sanayi ve hizmette sırasıyla 121 ve 96’dır. Petrol krizinden sonra ise AB’nin

gelişmiş ülkeleri içinde teknoloji kesimler ile hizmet sektörleri çabuk bir şekilde gelişmiştir. Buna karşılık az gelişmiş teknolojilere sahip endüstriler ve inşaat sektöründe azalma hatta geriye doğru inme kaydedilmiştir.⁴³

İstatistiksel bilgilere bakıldığında Türkiye'nin diğer Avrupa ülkelerinden farklılığı, tarihsel olarak daha çok tarımın sektörünün istihdamda büyük pay almasıdır. Buna rağmen sanayi sektöründeki istihdamın payı giderek artış göstermektedir. "Meksika ve Güney Kore Cumhuriyeti ile 1971 yılı için yapılan bir karşılaştırma, Türkiye'de tarımın istihdamdaki payının Meksika'ya göre oldukça fazla olmak üzere Meksika ve Güney Kore Cumhuriyet'inden üstte olduğunu göstermektedir." 1971'de Türkiye sanayi istihdamının oranı adı geçen iki ülkeye göre oldukça aşağı seviyelerdedir.⁴⁴

Aşağıdaki tabloda Türkiye'nin 1950'li yıllarından başlayarak günümüze kadarki istihdamın sektörel dağılımı sunulmaktadır. Buna göre 1950'li yıllarda nüfusun neredeyse tarım sektöründe çalışıyormuş. İstihdamın sanayi sektöründeki payının az olma nedeni ise Cumhuriyetin ilk kurulduğu zamanlarda sanayinin gelişmemiş olmasından kaynaklanmaktadır. Bunun etkisi de Osmanlı Devletine dayanmaktadır. Zamanla tarımdaki istihdam payı düşmekte, sanayi ve hizmet sektöründe bir gelişme yaşanmaktadır. 1960 yılında istihdamın tarımdaki payı %75 iken, 2013'te ise %21,2'ye azalış göstermiştir. Aynı dönemde sanayideki istihdam oranı yaklaşık %10 iken 2013 yılında bu oran tam iki katına yükselerek %20,7'yi oluşturmuştur. Aynı değerlendirme hizmet sektörü için olduğunda daha çok gelişmeyi görebilmekteyiz. Diğer bir değişle, hizmet sektörü 1950'li yıllarda yaklaşık %14'iken 2013 yılında beklenmedik oranda neredeyse %60'lara ulaşmıştır. Bunun en önemli sebeplerinden biri olarak Türkiye'nin tarihi miras ve eserlere zengin olması, iki kıtanı birleştiren tarihi açıdan önemli bir konumda bulunması ve doğal kaynaklarının olmaması hizmet sektörünün gelişmesine neden olmuştur. Bu ise turizm, tekstil, inşaat vs. hizmetlerin gelişmesini sağlayarak bu sektörde istihdam payının artmasına sebep olmuştur.

⁴³ Adil Temel, "Gelişme Sürecinde Sektörel Yapıda Değişmeler: İmalat Sanayii ve İstihdam", **İmalat Sanayiinde İstihdam**, Editör: Tuncer Bulutay, Ankara, Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, 1997, s.10-12

⁴⁴ A.e.,s.20.

Tablo 1.3: Türkiye’de İstihdamın Sektörel Dağılımı (%)

	Sektör Payları	(%)	
Yıllar	Tarım	Sanayi	Hizmetler
1955	77.40	08.21	14.38
1960	74.94	09.76	13.30
1965	71.91	10.52	17.57
1970	67.66	12.20	20.14
1975	67.28	12.20	20.52
1980	59.95	15.69	24.36
1985	58.95	15.06	25.99
1990	53.66	17.86	28.48
1991	48.50	21.00	30.60
1995	46.70	21.50	31.80
1997	42.40	23.30	34.30
1999	41.50	16.80	41.90
2000	34.52	18.16	47.32
2001	35.43	18.34	46.23
2002	33.26	19.16	47.58
2003	33.90	18.20	48.00
2004	34.00	18.30	47.70
2005	29.45	19.42	51.13
2006	27.26	19.73	53.00
2007	26.43	19.75	53.82
2010	23,3	21,1	55.07
2013	21,2	20,7	58.01

Kaynak: Abdullah Özdemir ve Mümin Eser, **Makro İktisat**, Aydın, Üniversitem Kitabevi, 2009, s.48. ve Türkiye İstatistik Kurumu, “Ulusal Hesaplar: İstihdam, İşsizlik ve Ücret”, (Çevrimiçi) <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>, 09.07.2016.

Tablo 1.4: İstihdam Edilenlerin Yıllara Göre İktisadi Faaliyet Kolları ve Dağılımı (15 yaş üstü)(Bin Kişi)

	Bin kişi				
Yıllar	Toplam	Tarım	Sanayi	İnşaat	Hizmetler
2005	19 633	5 014	4 241	1 097	9 281
2006	19 933	4 653	4 362	1 192	9 726
2007	20 209	4 546	4 403	1 231	10 029
2008	20 604	4 621	4 537	1 238	10 208
2009	20 615	4 752	4 179	1 305	10 380
2010	21 858	5 084	4 615	1 434	10 725
2011	23 266	5 412	4 842	1 680	11 332
2012	23 937	5 301	4 903	1 717	12 016
2013	24 601	5 204	5 101	1 768	12 528
2014	25 583	5 315	5 365	1 812	13 090
2015	25 454	4 842	5 349	1 697	13 565
2016	26 275	4 812	5 300	1 765	14 397
Ocak	26 456	4 876	5 276	1 764	14 540
Şubat	26 993	5 093	5 295	1 923	14 682

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, “Ulusal Hesaplar: İstihdam, İşsizlik ve Ücret”, (Çevrimiçi) <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>, 09.07.2016.

Yukarıdaki tabloda istihdam edilen işgücünün 2005- 2016 yılları arası sektörlere göre dağılımı incelenmiştir. Buna göre 2005 yılında en çok istihdam eden sektör hizmet sektörü iken, 1097 işçisiyle en az payı inşaat sektörü oluşturmuştur. Aynı dönem için genel değerlendirme yapıldığında, ilk sırada hizmet, ikinci tarım, sanayi ve inşaat sektörleri gelmektedir. Aynı değerlendirme, 2015 ve 2016 yılının ilk iki ayı için yapıldığında durum biraz farklıdır. Yani hizmetler sektörü öncekisi gibi ilk ırayı vermezken, sanayi sektöründeki istihdam payı tarım sektöründeki istihdam payını aşarak ikinci sıraya çıkmaktadır. Bu demek ülkede ekonomik açıdan kalkınmanın olduğunu, ekonominin sanayileştiğini ve bilgi ekonomisine geçişin olduğundan haber vermektedir.

Aynı değerlendirme yüzdesel oran şeklinde değerlendirildiğinde aşağıdaki tablo karışımıza gelmektedir. Buna göre istihdam edilen 15 yaş ve üstü çalışan nüfusun yaklaşık yarısı 2005 yılına göre hizmet sektöründe çalışmaktadır. Sanayi sektörü ise

%22'lik kısmı oluşturmaktadır. 2015 yılına bakıldığında tarım sektörünün istihdam payı % 19'lara inerken, sanayi sektöründe çalışan işçi oranı da oransal değerlendirmede 2005 yılına göre azalış gösterdiği kaydedilmektedir.

Tablo 1.5: İstihdam Edilenlerin Yıllara Göre İktisadi Faaliyet Kolları ve Dağılımı (15 yaş üstü) (%)

Yüzde				
Yıllar	Tarım	Sanayi	İnşaat	Hizmetler
2005	25,5	21,6	5,6	47,3
2006	23,3	21,9	6,0	48,8
2007	22,5	21,8	6,1	49,6
2008	22,4	22,0	6,0	49,5
2009	23,1	20,3	6,3	50,4
2010	23,3	21,1	6,6	49,1
2011	23,3	20,8	7,2	48,7
2012	22,1	20,5	7,2	50,2
2013	21,2	20,7	7,2	50,9
2014	20,8	21,0	7,1	51,2
2015	19,0	21,0	6,7	53,3
2016	18,3	20,2	6,7	54,8
Şubat	18,4	19,9	6,7	55,0
Mart	18,9	19,6	7,1	54,4

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, “Ulusal Hesaplar: İstihdam, İşsizlik ve Ücret”, (Çevrimiçi) <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>, 09.07.2016.

Aynı değerlendirme AB ülkeleri için yapıldığında sonuçlar Türkiye sonuçlarına göre tam tersini göstermektedir. Diğer bir deyişle AB ülkelerinde istihdamın tarım sektöründeki payı çok az iken Türkiye’de bu oran tam tersine çok büyüktür. Aşağıdaki tabloda 1996 yılına ait bilgiler sunulmaktadır. AB ile Türkiye’ni karşılaştırdığımızda Türkiye’nin sanayileşme açısından geride olduğunu, emek faktörünün büyük bir kısmının tarımda çalıştığını, zamanla bu oranın azalarak hizmet ve sanayi sektörüne kaydığını görebiliriz. Mesela istihdamın tarımdaki oranı Türkiye için %46.70’iken, bu

oran AB ülkeleri olan İngiltere’de %1,9; Fransa’da %4,8; Almanya’da %2,9’dur. Bu değerlendirmede AB için en büyük pay Romanya’ya aittir: %38.

Tablo 1.6: AB Ülkelerinin Ekonomik Faaliyetlere Göre İstihdamın Dağılımı (%) (1996)

ÜLKE ADI	Tarım sektöründe çalışan oranı	Sanayi sektöründe çalışan oranı	Hizmet sektöründe çalışan oranı
Avusturya	7,4	30,3	62,3
Belçika	2,7	27,6	69,6
Bulgaristan	24,7	32,5	42,8
Çek Cumhuriyeti	6,1	41,5	52,3
Almanya	2,9	35,3	61,8
Danimarka	3,9	26,4	69,6
Estonya	9,7	33,7	56,6
İspanya	8,4	29,5	62,2
Finlandiya	7,8	26,8	64,3
Fransa	4,8	26,5	68,6
İngiltere	1,9	27,3	70,3
Yunanistan	20,3	22,9	56,8
Hırvatistan	19,9	29,1	50,9
Macaristan	8,2	33,2	58,5
İrlanda	10,7	27,8	61
İtalya	6,1	33,3	60,5
Litvanya	-	-	-
Lüksemburg	2,6	22,9	74,3
Letonya	17,3	27,2	55,4
Malta	-	-	-
Hollanda	3,6	21,8	68,9
Polonya	22,1	31,7	46,2
Portekiz	12,2	31,3	56,5
Romanya	38	31,5	30,5
İsveç	3,3	25,8	70,8
Slovenya	10,2	41,9	47,7
Slovak Cumhuriyeti	8,9	39,5	51,6

Kaynak: TÜİK, “Uluslararası Seçilmiş Göstergeler: Ekonomik Faaliyetlere Göre İstihdamın Dağılımı (%)”, (Çevrimiçi) <https://biruni.tuik.gov.tr/secilmisgostergeler/tabloOlustur.do#>, 09.07.2016.

Yukarıdaki değerlendirme 2014 yılı için bakıldığında tarım istihdamının daha da azaldığını, buna karşılık sanayi ve hizmet sektörünün daha da geliştiği görülmektedir. Aşağıdaki tablodan bu bilgileri öğrenebiliriz.

Tablo 1.7: AB Ülkelerinin Ekonomik Faaliyetlere Göre İstihdamın Dağılımı (%) (2014)

ÜLKE ADI	Tarım sektöründe çalışan oranı	Sanayi sektöründe çalışan oranı	Hizmet sektöründe çalışan oranı
Avusturya	4,3	26,1	69,7
Belçika	1,1	21,5	77,4
Bulgaristan	6,9	30,3	62,8
Güney Kıbrıs Rum Yönetimi	3,9	16,5	79,6
Çek Cumhuriyeti	2,7	38,3	58,9
Almanya	1,3	28,3	70,4
Danimarka	2,3	19,3	78
Estonya	3,9	30,5	65,5
İspanya	4,2	19,5	76,3
Finlandiya	3,9	22	73,7
Fransa	2,8	20,5	75,8
İngiltere	1,1	18,9	79,1
Yunanistan	13	15,1	71,8
Hırvatistan	8,7	27,2	63,9
Macaristan	4,6	30,5	64,5
İrlanda	6,1	18,4	75,2
İtalya	3,5	27,1	69,5
Litvanya	9	24,8	65,8
Lüksemburg	1,3	10,8	85,7
Letonya	7,3	24,1	68,6
Malta	1,2	21,6	77,1
Hollanda	2	15,1	75,3
Polonya	11,2	30,8	57,9
Portekiz	5,5	24,9	69,5
Romanya	25,4	30,1	44,5
İsveç	1,7	18,7	79
Slovenya	7,7	31,5	60,2
Slovak Cumhuriyeti	3,5	35,5	60,9

Kaynak: TÜİK, “Uluslararası Seçilmiş Göstergeler: Ekonomik Faaliyetlere Göre İstihdamın Dağılımı (%)”, (Çevrimiçi) <https://biruni.tuik.gov.tr/secilmisgostergeler/tabloOlustur.do#>, 09.07.2016.

Yukarıdaki tabloya göre 2014 yılında Romanya istihdamının tarımdaki payı %38'den % 25,4'indiğini, hizmet sektörünün ise %85'i oluşturarak ilk sırayı vermeyen Lüksemburg olduğunu görmekteyiz. Sanayide genel olarak istihdam edilenlerin sayısının önceki yıllara göre artmasına rağmen Çek Cumhuriyeti gibi ülkeler sanayi istihdamının düştüğü görülmektedir. Bu oran nüfusun artması ve hizmet sektöründe gelişmenin daha fazla olmasından kaynaklanır. Çek Cumhuriyet oranları 1996'da istihdamın sanayi sektöründeki payı % 41,5'iken, 2014'de %38,3'tür.

Tablo 1.8: Türkiye'nin Ekonomik Faaliyetlere Göre İstihdamının Dağılımı (%) : Tarım Sektöründe Çalışan Erkek ve Kadın Oranı

YIL	Ekonomik Faaliyetlere Göre İstihdamın Dağılımı (%) : Tarım sektöründe çalışan erkek oranı	Ekonomik Faaliyetlere Göre İstihdamın Dağılımı (%) : Tarım sektöründe çalışan kadın oranı
1996	31,5	71,5
1997	31	67,2
1998	30,5	67
1999	30,9	67,6
2000	27	60,5
2001	27,7	63,3
2002	24,8	60
2003	24,4	58,5
2004	21,6	50,8
2005	18,6	46,3
2006	17,2	43,6
2007	16,8	42,7
2008	17,1	42,1
2009	18,1	41,6
2010	18,3	42,4
2011	18,7	42,2
2012	18,4	39,3
2013	17,8	37
2014	16,1	32,9
2015	15,9	31,4

Kaynak: TÜİK, "Türkiye'nin Ekonomik Faaliyetlere Göre İstihdamın Dağılımı (%) : Tarım Sektöründe Çalışan Erkek ve Kadın Oranı", (Çevrimiçi) https://biruni.tuik.gov.tr/secilmisgo_stergeler/degiskenlerUzerindenSorgula.do#09.07.2016

Yukarıdaki tablodaki verilere bakarak, Türkiye'de tarım sektöründe daha çok kadınların çalıştığını, tarımda çalışan erkeklerin oranının ise kadınlara kıyasla az

daha az olduğunu görmekteyiz. Mesela 1996 yılında Türkiye’de istihdam edilen 15 yaş üstü çalışan erkeklerin %31,5’i tarımda çalışırken, kadınların toplam istihdam edilenler payından tarımdaki oranı %71,5’tir. Bu çok büyük bir orandır. 2015 yılında bu iki cinsin tarımdaki istihdam payının düştüğünü, ancak kadınların erkeklerden hala iki katına fazla olduğunu görmekteyiz. Kadınların evde oturmaları, okumamaları ve yüksek eğitim almamaları gibi kültürel ve sosyal etkiler kadınların sadece tarımda çalışma oranlarını arttırmaktadır.

Tablo 1.9: AB Ülkelerinden Almanya, Fransa ve İngiltere’nin Ekonomik Faaliyetlere Göre İstihdamın Dağılımı (%) : Tarım Sektöründe Çalışan Erkek ve Kadın Oranı

YIL	Tarım sektöründe çalışan erkek oranı	Tarım sektöründe çalışan kadın oranı	Tarım sektöründe çalışan erkek oranı	Tarım sektöründe çalışan kadın oranı	Tarım sektöründe çalışan erkek oranı	Tarım sektöründe çalışan kadın oranı
	Almanya		Fransa		İngiltere	
1996	3,2	2,6	5,8	3,5	2,6	1,2
1997	3,2	2,6	5,7	3,4	2,5	1
1998	3,1	2,3	5,5	3,1	2,4	0,9
1999	3,1	2,3	5,1	2,9	2,1	0,7
2000	2,9	2	5	2,8	2	0,7
2001	2,9	2	5	2,8	1,9	0,7
2002	2,8	1,9	5,1	2,7	1,9	0,6
2003	2,8	1,8	5,4	2,6	1,7	0,6
2004	2,8	1,6	4,8	2,6	1,7	0,6
2005	2,8	1,7	4,7	2,2	1,8	0,7
2006	2,7	1,5	4,9	2,2	1,8	0,6
2007	2,7	1,5	4,5	2,1	1,8	0,7
2008	2,1	1,2	3,5	1,8	1,3	0,7
2009	1,9	1,2	3,8	1,9	1,4	0,5
2010	1,9	1,1	3,9	1,8	1,5	0,5
2011	1,9	1,1	3,7	1,8	1,5	0,6
2012	1,8	1	3,8	1,8	1,4	0,6
2013	1,7	0,9	4,1	1,8	1,3	0,5
2014	1,7	0,9	3,8	1,6	1,5	0,6

Kaynak: TÜİK, “AB Ülkelerinden Almanya, Fransa ve İngiltere’nin Ekonomik Faaliyetlere Göre İstihdamın Dağılımı (%) : Tarım Sektöründe Çalışan Erkek ve Kadın Oranı”, (Çevrimiçi)

<https://biruni.tuik.gov.tr/secilmisgostergeler/degiskenlerUzerindenSorgula.do#09.07.2016>

Aynı değerlendirme AB ülkeleri olan İngiltere, Fransa ve Almanya için yapıldığında durum daha farklıdır. Burada kadın ve erkeklerdeki oransal değerlendirme, Türkiye'nin tam tersidir. Yukarıdaki tabloda bu değerlendirmeye yer verilmektedir. 1996-2014 yılları arasındaki istihdam edilen kadın ve erkeklerin tarım sektöründeki payları İngiltere, Fransa ve Almanya için yukarıda sunulmuştur. Bu tablo Türkiye oranlarına karşılaştırılarak incelendiğinde, erkek cinsi istihdamının tarımdaki payı kadın istihdamının tarımdaki payından yüksektir. Bu oran Türkiye için tam tersini oluşturmuştur. Örneğin 1996'da Almanya'da istihdam edilen tüm erkek çalışanların %3,2'si tarımda çalışırken, bu noktada kadınların oranı ise %2,6'dır. Bu oran 2014'te erkekler için % 1,7; kadınlar için ise %0,9 olarak azalmıştır. Aynı değerlendirme Fransa için yapıldığında ise erkeklerin oranı 1996 için %5,8, kadınların oranı ise % 3,5'tir. İngiltere'de ise bu oran erkekler için %2,6; kadınlar için % 1,2'dir. Bu sonuçlardan fark edilebilir ki, 1996'da tarımda çalışan erkek ve kadınların oranı diğer iki ülkeye kıyasla daha fazladır. 2014 tarihine geldiğinde ise bu oranlar her ülkede azalış göstermektedir. Fransa ve İngiltere için 2014'te sırasıyla erkeklerin tüm istihdamdan tarımdaki oranı %3,8 ve %1,5'iken, kadınların oranları ise sırasıyla %1,6 ve %0,6'dır. Ancak burada belirtilmesi gereken diğer nokta, 1996-2014 yılları arasında AB ülkeleri olan bu üç ülkenin her birinde tarımda çalışan erkek ve kadın oranları %6'yı aşmamaktadır. Türkiye'de ise bu oran 1996'da kadınlar için %71,5'i oluşturarak kıyaslanamayacak kadar yüksek bir rakamı oluşturmuştur. Hatta bu oran 2014'te bile %30'un üzerindedir.

AB'nin İstihdam oranının bir önceki yıla göre nasıl değiştiğine bakıldığında birçok ülkede değişimin olmadığını görebilmekteyiz. En çok istihdam oranının azaldığı ülke Romanya'dır. Bu ülkede %24,4 oranında istihdamda azalma vardır. Romanya nüfusuna göre bu oran 6515 kişiyi oluşturmaktadır. Aşağıdaki tabloda bu incelemelere yer verilmektedir. Yukarıdaki istatistiksel bilgilerden de görüldüğü gibi Romanya'da tüm istihdamın içinden tarımın payının yüksek olduğuna vurgu yapılmıştı. Aşağıdaki tablo bu bilgilerin doğruluğunu kanıtlamaktadır. Avusturya ve Hollanda'da da istihdamın bir önceki yıla kıyasla azaldığı kaydedilmektedir. Bu konuda en ileri gelişmeleri İspanya yaşamıştır. Diğerleri sırasıyla Yunanistan, İngiltere, Hırvatistan, Letonya, İsveç vs. oluşturmaktadır.

Tablo 1.10: AB Ülkelerinin İstihdam ve Bir Önceki Yıla Göre Değişim Oranı (2015)

ÜLKE ADI	İstihdam (Bin)	Önceki yıla göre değişim oranı (%)
Avusturya	3836	-6,7
Belçika	-	-
Bulgaristan	-	-
Güney Kıbrıs Rum Yönetimi	-	-
Çek Cumhuriyeti	-	-
Almanya	-	-
Danimarka	-	-
Estonya	-	-
İspanya	17866	3
Finlandiya	2437	-0,4
Fransa	-	-
İngiltere	31144	1,6
Yunanistan	3595	1,9
Hırvatistan	1589	1,5
Macaristan	-	-
İrlanda	-	-
İtalya	22462	0,8
Litvanya	1335	1,2
Lüksemburg	-	-
Letonya	896	1,3
Malta	-	-
Hollanda	7815	-5,1
Polonya	-	-
Portekiz	4549	1,1
Romanya	6515	-24,4
İsveç	4836	1,3
Slovenya	-	-
Slovak Cumhuriyeti	2424	2,6

Kaynak: TÜİK, “İstihdam ve Bir Önceki Yıla Göre Değişim Oranı”, (Çevrimiçi) <https://biruni.tuik.gov.tr/secilmisgostergeler/tabloOlustur.do#09.07.2016>.

Yukarıdaki tüm bilgilerden yola çıkılarak özetlenecek olursa, eskiden günümüze neredeyse tüm ülkelerde tarım sektörü esas geçim kaynağı olmuştur. Ancak zamanla sanayi ve hizmet sektörünün gelişmesiyle işgücü bu sektörlere kaymaya başlamıştır. Bu faktör ise tarımdaki istihdam oranını azaltarak sanayi ve hizmet sektöründe istihdam oranlarının artmasına neden olmuştur. Günümüz yüzyılında ise teknolojinin

gelişmesiyle insanlar aha çok bilgi toplumuna kaymakta ve bu sektörlerde istihdam oranlarının artmasını sağlamaktadırlar.

1.1.5. 21.Yüzyılda İstihdam ve Yeni İstihdam Olanakları

İstihdamı sağlamak için ekonomide kalkınmanın sağlanması gerekir. Diğer bir değişle, kalkınmanın sağlandığı durumda istihdam olanakları yaratılır. Demek esas hedef ülke ekonomisinin kalkınmasının planlanmasıdır. “Hızlı kalkınmak için önce, emek yoğun tekstil, inşaat, demir çelik gibi, sanayilerden katma değeri yüksek makine, elektronik-elektrik, kimya, otomotiv, bilgisayar sistemleri gibi doğurgan sanayi kollarına yönelinmelidir.” Ayrıca istihdamı sağlamak için üretimi geliştirmek lazım. Çünkü üretimin neticesi istihdamdır. Demek istihdamı artırmak için günümüzde üretimi geliştirmemiz lazımdır.⁴⁵ Ayrıca gelişme ve kalkınmanın sağlanmasında, dolayısıyla tam istihdamın temin edilmesinde teknolojik gelişmeler büyük öneme sahiptir. Ayrıca günümüz 21.yüzyılı beyin gücü ve bilgi toplumuna geçişi böylece ortaya koymaktadır. Artık istihdamın sağlanması konusunda üretim, teknolojik üretim, fiziki olmayan beyin ürünleri günümüzün ana konusudur. Çünkü teknolojik ilerleme, son 2 asırda insanların yaşam standartlarını değiştirmiş, rahatlık sağlamış ve yeni iş imkânlarının yaratılmasına sebep olmuştur. İşin ters tarafı, kısa vadede işçiler teknolojik gelişme sonucu işlerini kaybedebilirler. Ama uzun vadede bu yeni iş olanaklarının yaratılmasına, daha yüksek teknolojinin ortaya koyduğu verimlilik sonucundan bol gelirli işler bulmasına yardımcı olmaktadır.⁴⁶

21.Yüzyılın simyacıları girişimcilerdir. Devlet girişimciliğe yatırım yapmalı ve girişimciliği desteklemelidir. Girişimcilik yeni yüzyılın lokomotifidir. Bunun esas nedeni de girişimciliğin yeni iş olanakları yaratması ve dolayısıyla istihdamın artırılmasına katkı sağlamasıdır. Çünkü bayrak dünya piyasalarına girişimciler ve yaratıcılar vasıtasıyla taşınır. Ülkenin gelişmesinde yatırımların önemi büyüktür. Ö yüzden devlet yatırımları artırmalıdır günümüz ekonomilerinde. Girişimciliğe yatırılan yatırımlar ülkenin kalkınmasında önemi çok büyüktür.⁴⁷

⁴⁵ Aslan Özmen, **Türkiye’de Tam İstihdam**, İstanbul, İnkılap Kitabevi, 2010, s.11.

⁴⁶ Tuncer Bulutay, **Teknoloji ve İstihdam**, Ankara, Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, 1996, s.13-15.

⁴⁷ Nazif Gürdoğan, **Girişimcilik ve Girişimcilik Kültürü**, İstanbul, İGİAD Yayınları, 2008, s.10-22.

“21.Yüzyılda KOBİ’lerin toplam istihdamın içindeki payı ABD da %50.4, İngiltere’de %36, Almanya’da %64, Fransa’da %49,4, Hollanda’da %57, Japonya’da %81, G. Kore’de %59, Hindistan’da %63, Türkiye’de %61’i oluşturmaktadır.” Bu verilere göre sonuç çıkartılabilir ki, yaşadığımız 21.yüzyılda istihdam oranlarının neredeyse yarısından fazlasını KOBİ ve girişimciler oluşturmaktadır. Ayrıca KOBİ’lerin büyük işletmelerden farkı kriz, doğal ekonomik sorunlara dayanabilmeleridir. Bu yüzden KOBİ’lerin desteklenmesini sağlamak ülke ekonomisinin lehine olan bir harekettir. Bunu sağlamak için de girişimciliğin artırılması sağlanmalıdır.⁴⁸

Türkiye açısından değerlendirildiğinde 2010-2023 Tam İstihdam Hedefleri Planı uygulanmaktadır. Buna göre bu yıllar aralığı için yıllık yeniden ortaya koyulacak istihdam miktarı 2010 yılı için 631 bin iken, 2023’e 831 bine yükseltme hedefi güdülmektedir. Ayrıca tarımdaki istihdam payının %34’ten % 16%ya kadar indirilmesi, sanayinin ise %5 kadar yükseltilmesi, hizmet kesiminin ise %8 yükseltilmesi hedeflenmektedir. Bunu sağlamak için de yeni istihdam projelerinin uygulanacağı hedeflenmektedir. Bunlar: GAP, ÖKB, Endüstri ve Teknoloji, Altyapı Projeleridir. Bu projeler yeni iş olanakları sağlayacak ve 1,3 milyon yeni istihdam temin edilecektir. Yeni iş ve istihdam olanaklarının sağlanması için Türkiye yukarıdaki projelerin gerçekleştirilmesi için 2009’da 787 milyar ABD Doları harcanması planlanmıştır.⁴⁹

Aşağıdaki tabloda, Türkiye’nin yeni istihdam olanaklarını temin etmek için hedeflenen 2023’e kadarki programı sunulmuştur. Bu program kapsamında yukarıda da bahsi geçen çeşitli projeler mevcut olup, bunların hayata geçirilmesi takdirde büyük bir istihdam olanaklarının yaratılacağı güdülmektedir. Örneğin GAP projesi kapsamında 2023 yılına kadar toplamda 1 milyon yedi yüz bin adet istihdam imkanları sağlanacağı planlanmıştır. Bu plan gerçekleşecekse istihdam oranının yükseleceği, işsizliğin azalacağı ortaya çıkacaktır. Tablodaki tüm projelerin kapsamında 14 yılda

⁴⁸ Adnan Çelik ve Tahir Akgemci, **Girişimcilik Kültürü ve KOBİ’ler**, 2.Baskı, Ankara, Gazi Kitabevi, s.147-149.

⁴⁹ Özmen, **a.g.e.**, s.10-29.

yaklaşık 5,5 milyondan fazla yeni iş imkânları sağlanacağı güdülmektedir. Bu gösterge Türkiye için önemli bir rakamdır ve yeni iş olanakları için büyük önem taşır.

Tablo 1.11: “Yeni Atılım Programı” 2010-2023 yılları Arası İstihdam Hedefleri: Yeni İstihdam Projeleri

Sektör	Yıllık İstihdam	14 Yıllık Toplam İstihdam(Adet)	14 Yıllık Yaklaşık Maliyet(Milyar Dolar)	Kim Yapacak
GAP Projesi	200.000	1.700.000	13.0	D/Ö
Türkiye Sanayii ve Teknoloji Yaratma Projesi	85.000	1.200.000	140.0	D/Ö
ÖKB-Geri Kalmış İller Kalkınma Projesi	85.000	1.200.000	100.0	D/Ö
Altyapı Projeleri-Yatırımlar	100.000	1.400.000	240.0	D
Ara Toplam	470.000	5.500.000	473.000	

Kaynak: Aslan Özmen, **Türkiye’de Tam İstihdam**, İstanbul, İnkılap Kitabevi, 2010, s.28,29.

“Bunun dışında Türkiye’de 2023’e kadarki süreç için çeşitli istihdam projeleri hedeflenmiştir: altyapı projeleri(ulaştırma, karayolları, otoyollar, demiryolları, hızlı tren, metro sistemleri, hava yolları, deniz yolları vs.), enerji yatırımları (rüzgar santralleri, HES ler, Linyit Kömür Santralleri, nükleer santraller kurulması vs.) vs. gibi istihdamı artırıcı projeler planlanmaktadır.”⁵⁰

Özetle, eskiden tarım ve avcılık esas geçim kaynağını oluşturarak, istihdamın büyük bir payı bu sektörde yerini alırken, günümüz 21.Yüzyılında sanayileşmenin sonucu istihdamın hizmet ve sanayi sektörüne kaydığını, dolayısıyla insanların bilgi toplumuna doğru yöneldiğini, girişimciliğin, yaratıcılığın, üretimin istihdam yaratmada önemli bir faktörler olduğunu görmekteyiz. Günümüz yüzyılında istihdam üretimdedir, yeni keşiflerdedir ve beyin gücündedir.

⁵⁰ Özmen, **a.g.e.**, s.57-85.

1.1.6. İstihdam Şekilleri

Bilindiği gibi istihdam kendi içinde bir kaç şekle ayrılarak, anlamları itibariyle farklılık arz etmektedir. Bunlar: eksik istihdam, tam istihdam ve kayıt dışı istihdamdır.

Dar anlamda tam istihdam, belli bir ekonomide çalışma yaşına gelen ve çalışmak arzusunda olan tüm kişilerin iş bulabilme olanağıdır.⁵¹ Ya da çalışmak isteyip de iş bulabildikleri duruma tam istihdam denilmektedir.⁵²

Dar anlamda eksik istihdam ise, bir ekonomide çalışmak istediği ve çalışma yaşına geldiği halde, iş arayıp da bulamama durumudur. Eksik istihdam, milli gelirin daha düşük olması anlamına gelmektedir. Bu ise kişi başına düşen gelirin düşük olması demektir. Kısaca, eksik istihdam, ekonomide beklenen refah düzeyine ulaşamadığı anlamına gelmektedir.⁵³ Günümüzde sosyal, ekonomik, siyasi vs. nedenlerden dolayı çalışma yaşında olup çalışmak istediği halde iş bulamayanların sayısı az değildir. Bu tür işsizlik dünyanın her yerinde görülmektedir. Genel olarak işsizlik sorunu eskiden beri varlığını sürdürmüş ve sürdürmeye devam edecektir.

“Çalışma isteğinde bulunan kişilerin hepsinin çalışmadığı durumlara eksik istihdam ya da işsizlik denir.”⁵⁴ Bunun yanında, iş gücünün iş buldukları durum istihdam edilmiş iş gücü olarak adlandırılabilir. Bunun tersi olan işsizlik ise insanların iş bulamadıkları veya işsiz kaldıkları anlamına gelmektedir.

İşsizlik veya bunun tam tersi olan istihdam makro iktisadın temel araç ve ögesini oluşturmaktadır.

“Kayıt dışı istihdam, sosyal güvenlik açısından “niteliği itibariyle yasal işlerde çalışarak istihdama katılan kişilerin, çalışmalarının gün veya ücret olarak ilgili kamu kurum ve kuruluşlarına hiç bildirilmemesi ya da eksik bildirilmesi” olarak tanımlanabilir.”⁵⁵ Dolayısıyla yasal olarak çalışıp da çalıştıklarını kamu kurumlarına

⁵¹ Kenan Çelik, **Makro İktisada Giriş**, 3.Baskı, Trabzon, Murathan Yayınevi, 2011, s.142,143.

⁵² Zeyyat Hatiboğlu, **Makro İktisat**, 2.Baskı, İstanbul, Lebib Yalkın Yayımları, 2003, s.9.

⁵³ Çelik, **a.g.e.**, s.143

⁵⁴ Hatiboğlu, **a.g.e.**, s.9.

⁵⁵ SGK, “Kayıt Dışı İstihdam”, (Çevrimiçi) http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/kayitDisi/kayitdisi_istihdam, 12.11.2014.

bildirmeyen işçilerin meydana getirdiği istihdam, kayıt dışı olarak nitelendirilmektedir. Günümüzde ayrıca daha az gelişmiş ülkelerde bunun gibi durumlarla sıkça karşılaşılabilir.

1.1.7. Friksyonel ve Yapısal İşsizlik

Piyasanın dengede olması veya tam istihdam düzeyi, işsizliğin sıfır olduğu anlamına gelmemektedir. Yani belli ölçüde işsizlik her zaman vardır. Belli sayıda işsiz olanların mevcut olmasına rağmen, aynı zamanda serbest meslekler de bulunmaktadır. İşçilerle işverenlerin birbirlerini bulamadığı veya bulmak zaman aldığı için her zaman belli bir miktarda işsizlik mevcudiyeti vardır. Buna friksyonel işsizlik denir. Bu durumda da belli bir miktar açık iş bulunacaktır.⁵⁶ Genellikle iş mevcutken, işverenle işçi buluşmamaktadır veya buluşmak için zaman harcamak istenmemektedir. Bu her ülkede görülen bir olaydır. Böyle bir durumda da işsizlikten bahsedilir ama bu yapısal işsizlikten farklı bir işsizlik türüdür.

“Friksyonel İşsizlik, mevcut işini bırakıp yeni iş aramadır.” Arızı işsizlik olarak da adlandırılır.⁵⁷ Bu tanıma göre friksyonel işsizlik, geçici olarak başka işe başvurma veya geçici olarak işsiz kalma olarak da değerlendirilebilir.

“Yapısal İşsizlik ise, hızlı nüfus artışı ile üretim faktörleri artışı arasındaki uyumsuzluktan kaynaklanan, istihdam olanaklarının yetersizliği ve çalışmak isteyenlerin sürekli ve yaygın bir biçimde açıkta kalmaları şeklinde beliren işsizliktir.”⁵⁸

Ekonomide yapısal değişimler ortaya çıktıkça bazı endüstri dallarında, bir takım işgücü gruplarında ve bazı sektörlerde yozlaşma meydana gelirken ötekilerinde bunun tam tersidir. Bunun sonucu, küçülen sektörlerde işgücü arzında bir fazlalık varken, büyüyen bölgelerdeki işgücü talebindeki artış bir uyuşmazlığı meydana getirmektedir. “İşgücü ücret farklılığı nedeniyle daralan-gerileyen sektörlerden genişleyen sektörlerle doğru hareket edecek ancak uyum zaman alacağı gibi tam da

⁵⁶ Ertan Oktay, **Makro İktisat Teorisi ve Politikası**, 4.Baskı, İstanbul, Ege Basım, 2006, s.195

⁵⁷ İDB, “İşsizlik”, (Çevrimiçi) <http://iktisatdersi.blogspot.com.tr/2010/06/issizlik.html>, 28.05.2014.

⁵⁸ Emil Ermamatov, “Mikrokredi Şirketleri ve Etkinliliği”(Basılmamış Yüksek Lisans), Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bışkek, 2013, s.34.

olmayabilecektir.”⁵⁹ Görüldüğü gibi teknik değişmelerin de belirli mal piyasalarında arz ve talebi değiştirerek yapısal işsizliğe neden olabilmektedir.

1.1.8. Konjonktürel İşsizlik, Mevsimlik İşsizlik ve Teknolojik İşsizlik

Ekonomide işlerin artıp azalması konjonktürel dönemler olarak tanımlanır. Konjonktür dönemleri hemen hemen tüm ekonomiler için söz konusudur. Bazı yıllarda ekonominin genişleyerek talebin arttığı görülür, bazı dönemlerde tüm üretilen mallar satılır. Bu ise daha fazla üretim ve daha fazla işgücü talebi demektir. *Canlanma dönemleri* olarak adlandırılan bu dönemde işsizlik azalır. Bu dönemler. Bazı yıllarda ise bunun tam tersi gerçekleşir. Talep azalır. Buna *depresyon dönemleri* denir. Üretilen mallar satılmayınca işgücü talebi azalır ve işçiler çıkarılır. İşte bu durumda ortaya çıkan işsizlik türü *konjonktür işsizliktir*.⁶⁰ Dolayısıyla belli bir canlanma döneminden gerileme dönemine geçildiğinde ortaya çıkan iktisadi gerilemeden kaynaklanan işsizlik türü bu tür işsizliktendir.

“Mevsimlik İşsizlik, ekonomik faaliyetlerin yılın belli dönemlerinde azalmalarına bağlı olarak ortaya çıkar.” Mesela, tarım ve inşaat sektörlerinde çalışan işçiler çoğunlukla kış dönemlerinde işsiz kaldıkları bilinen bir gerçektir. Buna turizm sektöründe çalışanlar da örnek gösterilebilir. Bu sorun gelişmiş ülkelerde nerdeyse çözülmüş durumdadır. Çünkü bunlar, kış ve yaz turizmini birlikte geliştirmenin yanında, tarımda da makineleşmeyi yaratarak sorunu çözmüş bulunmaktadır.⁶¹

Teknolojik gelişme ve modernleşme sonucu üretimde; daha fazla vakit, daha az işgücüne ihtiyaç duyulmasının imkânlı olduğu ve daha az işgücünden yararlanmanın maliyetleri azaltabildiği görülmektedir. “Bir ülkede geliştirilen yeni teknolojiler, üretimde maliyetleri düşürürken daha az emek kullanımı gerektiriyorsa, bu ülkede teknolojik gelişmeye bağlı olarak işsizlik meydana gelebilir. Bu işsizlik türüne teknolojik işsizlik adını verebiliriz.” İşsizliğin adı geçen türünün ekonomiye

⁵⁹ Ertan Oktay, **a.g.e.**, s.197.

⁶⁰ Çelik, **a.g.e.**, s.146.

⁶¹ Yıldırım, **a.g.e.**, s.31.

etkisi büyüktür.⁶² Teknolojik gelişmeyle birlikte, insanların yaptığı işi makinelerin yapmasıyla da işsizlik meydana gelebilmektedir.

1.2. GİRİŞİMCİLİK KAVRAMI VE İŞLETMECİLİK

“İşletme, insanların ihtiyaçlarını karşılamak için kurulan sosyal ve ekonomik birimdir. Belirli bir hedefe ulaşmak maksadıyla işletme kaynaklarını (fiziki, mali, beşeri, bilgi), planlamak, örgütlemek ve kontrol etmek ise *işletme yönetimi* olarak adlandırılmaktadır.” Gönümüzdeki işletme ve işletmecilik anlayışı sanayi devriminin etkisi sonucu ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu devrimden sonra ise makine gücü kas gücünün yerini almaya başladı. İnsanlar makinenin işleri daha kolay bitirdiği kanaatinde olmaya başladılar. Bu devrimden sonra üretim faaliyetlerinde makineleşme süreci yaşandı. Bu ise kitle üretim etkinliğine dönüştü. Sonradan gelişmiş teknolojinin yardımıyla fabrika sistemleri meydana geldi. Yönetim literatürü bu devrime *işletmecilikte devrim* adını vermektedirler.⁶³ Görüldüğü gibi sanayi devrimine kadar dünyada el becerilerine dayalı bir işletmecilik veya örgütsel bir anlayış varken, zamanla, teknolojinin gelişmesi ve bunun sonucunda da sanayi devriminin ortaya çıkması ile fiziksel zorluklar azaltılarak makineleşmeye geçme aşaması başlamıştı. İnsanlar kendi eliyle yapacağı işi makineye devretmekteydi ve bunun sayesinde de, her sektörde olduğu gibi, girişimcilik ve işletmecilik sektöründe de değişim yaşandı. Gelişme daha da arttı. Dolayısıyla çok sayıda işçileri çalıştıran büyük fabrikalar ortaya çıkmaya başladı. Bu devirden sonra organizasyonun büyüklüğü de artış göstermeye başlamıştır.

1.2.1. İşletme Tanımı ve İşletmecilik

“İşletme, insanların gereksinme duydukları ya da istedikleri malları ve hizmetleri sunabilmek için gerekli olan faaliyetleri gerçekleştirme aracıdır.” Daha geniş bir şekilde işletme anlamı, insan ihtiyaçlarının yerine getirilmesi amacıyla mal ve/veya hizmet üretiminin ortaya koyulduğu, iktisadi birimdir.⁶⁴

⁶² Dokuz Eylül Üniversitesi, “İşsizlik”, (Çevrimiçi) [www.deu.edu.tr/.../2. issizlik_suresinin_belirle](http://www.deu.edu.tr/.../2.issizlik_suresinin_belirle), 29.05.2014.

⁶³ Orhan Küçük, **Girişimcilik ve Küçük işletme Yöneticiliği**, 7.Baskı, Ankara, Seçkin Yayınları, 2007, s.19,20.

⁶⁴ “İşletme Kavramı”, (Çevrimiçi) <http://notoku.com/isletme-kavrami/>, 20.11.2014.

“İşletme kavramı, insanların ihtiyaçlarını karşılamak için kurulan sosyal ve ekonomik birimdir.”⁶⁵ Buradan anlaşıldığı üzere işletme eski zaman insanların gereksinimlerini yerine getirmeyi planlayarak geliştirilen birim veya örgüt olduğu anlaşılmaktadır. İnsanların ihtiyaçlarını karşılayarak kar elde etmek amacıyla günümüzde bunun gibi işletme veya örgütlerle çok karşılaşılır.

Bir işi ortaya koymak, bir iş yeri çalıştırmak faaliyetine işletme denilebilir. Dar anlamda söylenecek olursa işletme, ekonomik değer taşıyan mal ya da hizmetin üretildiği veya piyasaya sunulduğu ya da her iki faaliyetin bir arada yapıldığı kuruluştur. Bu tanımdan belirtilmesi gereken etken, mal üretimi iktisadi değeri olan makine, ekmek gibi somut maddeler için; hizmet üretimi ise, avukatlık, danışmanlık gibi işler için yararlanılır.⁶⁶

İşletme kavramının üç değişik özelliği bulunmaktadır. Birincisi, işletme anlayışının bir icraatı anlatan dinamik özelliği, ikinci niteliği, statik bir anlam taşımaktadır. İkinci niteliğe örnek olarak fabrika, büro vs. tanımları ifade eden ve işlerin görüldüğü mekânı gösteren niteliklerdir. Üçüncü özelliği ise, fiil ve hareketlerin bulunduğu bir mekân değil, yalnızca bunları izlemek üzere meydana getirilmiş yapıdan söz edilebilmektedir. Bu taraftan bakıldığında işletme kavramıyla örgüt kavramı aynı anlam taşıdığı da ileri sürülebilmektedir.⁶⁷

“İnsanların ihtiyaçlarını karşılamak ve belirli ölçüde kar etmek amacıyla üretim faktörlerini planlı, uyumlu ve sistemli bir biçimde bir araya getirerek mal ve/veya hizmet üreten ya da pazarlama faaliyetinde bulunan ekonomik ve sosyal kuruluşlara işletme denir.”⁶⁸

⁶⁵ “Girişimci Kavramı ve Özellikleri”, (Çevrimiçi) <http://ugurdemir.info/wp-content/uploads/2013/03/1-Giri%C5%9Fimcilik-Kavram%C4%B1-ve-%C3%96zellikleri.pdf>, 20.11.2014.

⁶⁶ Funda Yorulmaz, “Genel işletme”, (Çevrimiçi) gokcebey.beun.edu.tr/wp-content/uploads/.../genel-i%C5%9Fletme-ppt1.pptx, 20.11.2014.

⁶⁷ Küçük, **a.g.e.**, s.21.

⁶⁸ İlknur Kumkale, “İşletmelerin Temel Kavramları, Amaçları ve Çevre ile İlişkileri”, (Çevrimiçi) <http://ugurdemir.info/wp-content/uploads/2010/12/Birinci-B%C3%B6l%C3%BCm.pdf>, 20.11.2014.

1.2.2. Girişimcilik Kavramı

“Girişimci, köken olarak Latincedeki *intare* kelimesinden; İngilizcedeki *enter* (giriş) ve *pre* (ilk) kelime kökenlerinden oluşan *entrepreneur* (ilk girişen, başlayan) kelimesinden gelmektedir.” İnsan, gereksinimlerini karşılayabilmek amacıyla mal ve hizmet üretimi gerçekleştirilmeli, ve bundan dolayı üretim eylemi oluşturulmalıdır. Üretim eylemi oluştururken üretim faktörleri bir arada toplanmalıdır.⁶⁹ Demek ki; girişimci kelimesi, ilk girişen veya ilk başlayan anlama gelmekte olduğu belirtilmiş olur. İnsan ihtiyaçlarını karşılayabilmek için ilk girişimde bulunan insan da girişimci anlamı taşıyacağı kaçınılmaz olur.

“Girişimcilik, gelişmişliğin ve gelişme hızının en önemli göstergelerinden birisidir.” Ülkelerin gelişmişlik düzeyi ile girişimciliğin ve girişimcilerin sayısı arasında paralellik olduğu açıktır. Toplumlarda girişimcilik düzeyi ne kadar yüksek olursa, o toplumun gelişmişlik düzeyi de üstlere doğru artış gösterecektir. Nüfus içinde girişimcilerin sayısı çoğaldıkça ülkenin teknolojik gelişmişliği, sermaye birikimi ve gelişmişlik seviyesi de artış gösterecektir. Bunun yanında girişimcilerin sayısını artırmak, özellikle gelişmekte olan ülkeler için çok önemlidir. Bundan daha da önemlisi, o girişimcilerin kurdukları işletmelerin devamlılığının sağlanması ve girişimcilik sektörü ile kazanç sağlayacakları bir ortamın oluşturulmasıdır.⁷⁰ Demek ki, bir ülke ekonomisi açısından girişimcilik büyük önem taşımaktadır. Girişimciliğin gelişmesiyle ülkenin hem ekonomik hem de sosyal açıdan ilerlemesine katkıda bulunacağını birçok iktisatçı söylemektedir.

Girişimciliğin tanımı yabancı dilden *entreprendre* kelimesinden gelmiştir. Bunun Türkçe tercümesi ise “üstlenmek” olarak ifade edilmektedir. Gerçekten de sözün temelinden anlaşıldığı gibi girişimciler, iş ve iş yeri kurma ve örgütleme, risk üstlenme, yönetme şeklindeki görevleri mevcuttur. Bundan dolayıdır ki girişimciliği bir üstlenme olarak adlandırmışlardır. Genel olarak onlar, “*entrepreneurship*” karşılığı girişimcilik, “*entrepreneurial*” yani girişimsel, “*entrepreneurial process*” karşılığı

⁶⁹ “Girişimcilik Kavramı”, (evrimii) <http://www.iktisadi.org/girisimcilik-kavrami.html>, 20.11.2014.

⁷⁰ Erkan T. Demirel ve Nihat Akbıyık, “Girişimcilik Kavramı ve Ortaya ıkışı”, **Girişimcilik ve Küçük İşletmeler**, Editör: Mehmet Tikici ve Ali Aksoy, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 2009, s.5,6.

girişimsel süreç tanımlarıdır. ⁷¹ Dolayısıyla girişimcilik, belli bir işi yapmayı, yönetmeyi, başarmayı, idare etmeyi ve en önemlisi risk edinmeyi üstlenmektir.

“Girişimcilik, girişimcinin yaptığı işi, girişimsel, girişimcinin savunduğu yaklaşımı ve girişimsel süreç ise kullandığı yöntemleri ifade eder.”⁷² Bu girişimcilik kavramı girişimci üzerinden açıklanmaktadır. Girişimcinin uğraştığı faaliyet girişimcilik olduğuna vurgu yapılmaktadır. Bu durumda girişimcinin kim olduğu konusu üzerinde durulmasında fayda vardır.

“Girişimci veya müteşebbis, mal veya hizmet üretmek/pazarlamak üzere kar/zarar riskini göze alarak, sahip olduğu sermayeyi yatırıma dönüştüren kişidir.” Mal veya hizmet üretmek amacıyla faaliyete geçen eylem veya yatırıma girişim denilmektedir. Bu iş, mesleki bir şekilde ve sürekli yapıldığı duruma ise girişimcilik adı verilir.⁷³ Demek ki girişimcilik, kar elde etmek için elinde bulundurduğu sermayeyle riske girerek mal ve/veya hizmet üretilerek pazarlanmasıdır.

Girişimcilik, iktisadi kitaplarda üretim faktörlerinin içinde edilmesine rağmen akademik kaynaklarda diğer üretim faktörlerine göre önemi azdır. İktisadi kaynaklarda girişimcilik üzerine yapılan çalışmalar 17.yüzyılda başlatılmış, ama geniş bir şekilde araştırılması 20. asra denk gelmektedir. 20. Yüzyılda daha da girişimciliğe önem verilmesinin nedenleri çoktur. Bunların en önemlilerinden birisi de 20.yüzyılda Sosyalist Ülkelerin yıkılması sebep olabilir.⁷⁴ Bu yandan bakıldığında girişimciliğin öneminin artmasına Sovyetler Birliği’nin yıkılması da büyük önem taşımıştır. Çünkü komünizmin neredeyse kurulamayacağı düşüncesi, insanları daha çok yeni şeyler icat etme ve risk alarak girişimciliğe adım atmaya zorlamıştır. Kapitalizmin kaçınılmaz bir parçası olan girişimciliğin önemi sosyalist ülkelerin çökmesiyle kendini göstermiştir.

Joseph A. Schumpeter, girişimciler sayesinde kapitalist toplumlarda gelişme olduğunu ileri sürmektedir. Girişimciliği veya girişimciyi bir meslek ile sınırlandırmak mümkün olamaz. Girişimcilik kavramı, sorumlu olduğu fonksiyonuna göre

⁷¹ Demirel ve Akbıyık, **a.g.e.** s.6.

⁷² **A.e.**, s.6.

⁷³ Küçük, **a.g.e.** s.23.

⁷⁴ Murat Çokgezen, **Türkiye’de Devlet, Girişimcilik ve Yerel Kalkınma**, İstanbul, İTO Yayınları, 2012, s.17.

gerçekleştirilmelidir. “İlk kez 18.Yüzyılın başında Fransız ekonomist Richard Cantillon tarafından; henüz belirginleşmemiş bir bedelle satmak üzere üretim girdilerini ve hizmetlerini bugünden satın alan ve üreten kişi olarak tanımlanan girişimcinin günümüzde çok çeşitli tanımlamaları yapılmaktadır.” Girişimciler içinde daha çok işadamı, yönetmen, lider veya daima yeni fikirleri oluşturmaya çalışan atılgan kişi olarak ifade edilebilmektedir.⁷⁵ Dolayısıyla girişimciliğe tanım verirken net bir mesleğe bağlamak yanlış sonuçlar doğurur. Çünkü girişimcilik, risk üstlenerek, kendi düşüncelerini gerçekleştirmek olduğundan dolayı farklı iş olabilir. Bu bir teknoloji üretimi olabileceği gibi gıda, eşya, tekstil veya kitabı meydana getiren kişinin faaliyeti de olabilir.

Ayrıca girişimci konusundan söz edilirken, kaçınılmaz olan da şudur; başkalarının baktığı, ama fark edemediği fırsatları görebilen ve onu iş fikrine dönüştürebilen ve bunu gerçekleştirmek için de risk alabilen kimsedir. Ayrıca girişimci, bir işi yapmaya istekli ve çekinmeyen kişi olmalıdır. Üretimi başlatan, üretim faktörlerini iyi bir şekilde kullanarak işe girebilen, gerekli finansal kaynakları bulmaya yetenekli ve pazarı değerlendirme kabiliyeti olan bir kimse olmalıdır. Günümüz girişimcilerine düşen diğer bir görev de, yenilikçi olma ve gerçekleştirdiği başarıları iş dünyasında ticari ürünlere çevirebilme kabiliyeti olmalıdır.⁷⁶

Diğer bir tanımda ise girişimciliğe şöyle tanım verilmektedir: “Girişimcilik, bir iş fikrine sahip olarak, pazardaki fırsatları değerlendirerek mal ve hizmet üretmek amacıyla sermaye, doğal kaynak, emek gibi üretim faktörlerinin bir araya getirilerek işletmesiyle ilgili faaliyetler olarak da tanımlanabilir”⁷⁷ Bu tanım, girişimciliğin, önce belirlendiği gibi başkalarının bakıp da göremediği fırsatları görerek yeni iş fikri oluşturma ve onu iş dünyasında gerçekleştirme ve dolayısıyla risk üstlenebilme tanımını açıklamaktadır.

Girişimcilik ile alakalı bir başka açıklama ise şöyledir: Girişim, farklı alanlarda kendini gösteren insanın başkasında olmayan yeteneğidir. V. Dal “Girişimciliği, yeni

⁷⁵ Adnan Çelik ve Tahir Akgemci, **Girişimcilik Kültürü ve KOBİ’ler**, 2.Baskı, Ankara, Gazi Kitabevi, 2007, s.15.

⁷⁶ A.e.

⁷⁷ Mahmut Tekin, **Girişimcilik ve Küçük İşletme Yöneticiliği**, 8.Baskı, Ankara, Günay Ofset, 2009, s.3,4.

bir işi başlatmak, yapmak, mevcut olmayan yeniliği yaratmak” olarak açıklamaktadır. Girişimci kişi, girişimcilikle meydana gelebilecek yeni bir işi gerçekleştiren ve yeteneği olan kabiliyetli kişidir. Satıcı girişimci olarak örnek verilebilir. Girişimci, büyük bir işe korkmadan girebilen, güçlü, seçkin ve kabiliyetli birisidir.⁷⁸

“Geleceğin bugünden tam olarak bilinmeyişi nedeniyle geliri risk içeren aktörü büyük bir titizlikle mercek altına alan Cantillon, girişimciliğin risk alma ya da risk üstlenme vasfını öne çıkarmaktaydı.”⁷⁹ Demek ki girişimcilik, Cantillon’a göre risk üstlenerek gelir elde etmektir ki, gelirin gelecekteki durumu belirli olmadığından girişimcilik de risk almaya dayalı olacağı gibi gelirin de bir risk olacağı savunulmaktadır.

Ne var ki; girişimcilik, belli bir toplum içinden farklılığı, özelliği ve kabiliyetiyle başkalarından ayrı olarak başkalarının yapamadıklarını yapabilen, başkalarının bakıp da göremediklerini görebilen ve onu iş fikrine dönüştürebilen, kabiliyetli, yetenekli, en önemlisi risk üstlenmekten korkmayan, halkın belli ihtiyaçlarını karşılamak için mal ve hizmet üreten ve sunan, kar amaçlı kişi ve kişiler topluluğu diye yukarıdaki tanımlara binaen özet çıkartılabilmektedir.

1.3. GİRİŞİMCİLİĞİN ÖNEMİ VE İSTİHDAM YARATMADA KATKISI

“Girişimciliğin önemi, girişimcilerin toplumun ihtiyaçlarını belirleyip, bunu yatırıma, sonucunda da toplumsal refaha dönüştürebilmelerinde yatmaktadır.” Çünkü insanlar yaşamlarını devam ettirebilmek için belli maddelere ihtiyaç duyarlar. Bunlar: yiyecek ve içecek olabileceği gibi, giysi ve kamu kurumlarca sağlanan hizmetleri de kapsamaktadır. Bu tanım daha net bir şekilde açıklanacaksa; girişimcilik insanları istihdam etmede de rolü büyüktür. Diğer bir değişle girişimciliğin artması, iş yerlerinin artmasına sebep olarak insanların istihdam edilmesini sağlamaktadır. Bu ise ülkenin gelir düzeyinin yükselmesine sebep olmaktadır. Ülke ekonomisinin gelir düzeyi yükseldikçe sosyal ve toplumsal refah artacağını iktisadi teoriler ispat etmektedir. Bir toplumun girişimci sayısı ne kadar çoksa insanların elde ettiği yarar da bu kadar

⁷⁸ Vyacheslav Smolkov, **Faaliyetin Özel Tabanı Olarak Girişimcilik**, Moskova, Svet, 1994, s.2.

⁷⁹ A. Dinç Alada, “İktisadi Düşünce Tarihinde Girişimcilik Kavramı Üzerine Notlar”, **İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, S.23-24, Ekim 2000-Mart 2001, s.1.

paralellik arz etmektedir. Ancak sunulan bu ürün ve hizmetlerin karşılanabilmesi için, toplumun bunu satın alma kabiliyetini gösteren alım gücüne sahip olmaları gerekir. Bu sorunla karşılaşıldığında, bunu çözme yolu yine girişimcilerdedir. Çünkü girişimciler insanları istihdam ederek gelir düzeyinin artmasına vesile olurlar, dolayısıyla toplam talebin artmasına katkıda bulunurlar.⁸⁰ Görülmektedir ki, girişimciliğin artması, ülkenin hem sosyal hem ekonomik açıdan ilerlemesine sebep olmaktadır. Diğer bir deyişle, girişimciliğin belli bir ülkede gelişmesi, ilk önce istihdam durumunu artırarak ülke ekonomisine olumlu katkı sağlamaktadır. Dolayısıyla bu durum ülke ekonomisinin dengeli olmasına neden olur.

Günümüzde gittikçe rekabet artmaktadır. Rekabet artmasının büyük sorunlarından en önemlisi de istihdam problemidir. Ayrıca Avrupa Birliği'nde gerçekleşen işsizliğe çare ararlarken, Amerika Birleşik Devletleri'nde girişimciliğin istihdam yaratmada önemli etkisi olduğu genel kabul görmektedir. Rekabetin artması, girişimcilerin tüketici gereksinimlerin karşılayacak şekilde davranmasını ve dolayısıyla ekonomik kaynakların etkin paylaşımını ortaya koymaktadır.⁸¹ Rekabetin artması girişimciliğin kaynakları daha etkin kullanarak istihdam sağlamasına sebep olur.

1970'lerden sonra küresel rekabetin artması, hızlı teknolojik değişimler vs. başka birçok sorunlar sebebiyle büyük ölçekli işletmelerin faaliyeti azalmaya başlamıştır. Bu sebeple küçük ve orta boy işletmeler ekonomi açısından, özellikle de istihdam konusunda önemi artmaya başlamıştır. Bunların en önemli avantajları olarak elastik ve çeşitli değişikliklere üretken olabilmeleri ve dolayısıyla büyük ölçekli işletmelere göre daha büyük istihdam yaratabileceği görüşüdür. Girişimciliğin artması da yeni kurulan şirketlerin artmasıyla gelişeceği öne sürülüyor. Dolayısıyla yeni kurulan şirket ve işletmeler ekonomiye ivme kazandırarak, ülke ekonomisinin ilerlemesine katkıda bulunmaktadır. "Girişimciliğin istihdam yaratmada önemli bir unsur olmasıyla birlikte yaratılan bu istihdamın niteliklerinde de değişiklik yaratabilmesi önemli bir etkidir."⁸²

⁸⁰ Sudi Apak vd., **Girişimcilik ve Sermaye Tedarik Yöntemleri**, İstanbul, Papatya Yayıncılık, 2010, s.31.

⁸¹ Tamer Müftüoğlu vd., **Girişimcilik**, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2004, s.11.

⁸² **A.e.**, s.11,12.

Girişimciliğin önemi ve desteklenmesi gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan tüm ülkelerde ülkelerin temel politikaları haline gelmiştir. Destekleme politikaları gün geçtikçe artmaktadır. Çocukları küçüklüğünden yetiştirmek amacıyla okul, lise ve üniversitelere girişimcilikle alakalı çeşitli dersler verilmektedir. Girişimciliği önemli kılan, girişimciliğin ülkeye fayda getiren ve sonunda istihdamı arttırarak toplumsal refah sağlayan unsurları şunlardır: Ekonomik büyümeyi arttırması ve işsizlik sorununun giderilmesine katkı sağlaması, rekabet ortamının artırılmasını sağlayarak firmaların etkinliğinin sağlanması, toplum menfaatleri için katkıda bulunması ve son olarak bireysel menfaatlere katkı sağlamasıdır. Toplumsal menfaatler olarak, çevreye barışık ürünler üretmesi, çevre kirliliğini önleyici sistemler kurulması, iş olanaklarını arttırarak toplum zenginliğine katkıda bulunması vs. gibidir. Bireysel menfaatler ise, insanların özgürce düşünebilmesi, düşündüğü girişimcilik fikirlerinin serbest uygulayabilmesi, yeni iş fikri geliştirme isteğinin artırılması vs. olarak sıralanabilir.⁸³ Dolayısıyla girişimciliğin önemi gerek bireysel, gerek toplumsal, gerekse de ülke bazında ele alınacak olursa büyük katkıları ve olumlu yanları bulunmaktadır. Ayrıca girişimciliğin artması paralelinde işsizlik sorununu ortadan kaldırarak ülke ekonomisi için büyük yarar sağlamaktadır. Girişimciliğin artması ülkenin yeni başarılar ve yeni teknolojik icatların da ortaya çıkmasına sebep olarak ülkenin gelişmesine büyük katkı sağlamaktadır.

Girişimciliğin önemi, işletme sektörü ve halkın yapısında bir değişme yaratır. Bunun sonucunda büyüme artar ve üretim teşvik edilir. Bunu sağlayabilmek için yapılması gereken unsur da yenilikçi olmaktır. Yenilikçilik; mal ve hizmetlerin çeşidini artırarak rekabeti destekler ve sonucunda da etkinlik artar. Bunun yanında yatırımı arttırarak ekonomik ilerlemeye yardımcı olur. Çünkü kurulacak işletmeler yatırımla pazara girmektedirler. Diğer taraftan girişimciliğin başka yararı gençlere yönelik istihdam yaratır. “Yeni mezunlar ve genç çalışanlar kurumsal firmaların çoğunda iş tanımlarının tekdüzeliğinden dolayı iş tatminsizliği yaşayabilirler, ancak

⁸³ Serpil Döm, **Girişimcilik ve Küçük İşletme Yöneticiliği**, 3.Baskı, Ankara, Detay Yayıncılık, 2012, s.33,34.

girişimcilerle birlikte çalışırken sorumlulukları arttığı ve daha fazla inisiyatif alabildikleri için iş tatmininde de bir artış gözlemlenmektedir.”⁸⁴

Girişimciliğin başka bir önemli özelliği aşağıda sunulmaktadır: Girişimcilik, işsizlik probleminin azalmasına katkıda bulunmakla ekonomik büyümenin de önemli belirleyicisidir. “Girişimci, ekonomik kaynakların düşük üretkenlik alanlarından yüksek alanlara aktarılma sürecinde baş aktördür, çünkü üretim kaynaklarını yeni bir tarzda birleştirerek kullanılmayan üretim faktörlerinin kullanılmasını sağlar, ama daha önemlisi kullanılmakta olan üretim araçlarının ve mevcut girdilerinin değişik şekillerde kullanımı ile üretimi artırır.” Girişimcilik sayesinde önceden mevcut olmayan, yeni fikir ve düşüncelerin meydana gelmesi, dağılması ve hayata geçirilmesini hızlandırır. Özellikle yeni endüstri alanlarının doğmasına yardımcı olur, teknolojileri kullanan sektörlerde verimliliği artırır ve daha hızlı gelişim ve teknolojiler ortaya koydukları için ekonomik büyümeye daha da olumlu etki verir.⁸⁵ Dolayısıyla girişimciliğin ekonomik açıdan, ayrıca istihdam konusunda büyük önemi vardır. Girişimcilik geliştikçe teknoloji alanlarında da ilerleme olduğu yukarıda belirtilmiştir. Girişimcilik, insanların beyinlerini çalıştırmalarını zorlar, yeni icatlar yapmasını teşvik eder, dolayısıyla işsizlik nlenerak sosyal açıdan da ülkede birçok kötü işler nlenmiş olacaktır. Mesela, birçok insanın iş bulamadıklarından dolayı hırsızlık gibi kötü alışkanlıklarla meşgul olan olaylara karşılaşılabilmektedir. Girişimciliği teşvik ederek işsiz olan ve kabiliyetini kullanamayan insanlar böylece kendi işinin patronu olma arzusuna sevk edilebilir.

“Endüstriyel yapının iyileştirilmesi, rekabet gücünün artırılması ve ekonomik büyümenin hızlandırılarak istihdam ve gelir düzeyinin artırılmasına yol açmak için ülkelerin önem vermesi gereken konuların başında girişimcilik ve yenilik gelmektedir.” Ayrıca girişimcilik önceden birçok ülkede geri planda yer almasına rağmen son yıllarda tüm gelişmiş ülkelerde ön plandadır ve en önemli devlet politikası olarak kendini göstermiştir. Çünkü girişimciliğin gelişmesi ülke ekonomisine büyük

⁸⁴ Oran, “Girişimciliğin nemi”, (evrimii) [http://oran.org.tr/TR72_Taslak%20 B%C3%B6lge_P_lani%202014-2023/icindekiler/4.5%20Giri%C5%9Fimcilik.pdf](http://oran.org.tr/TR72_Taslak%20B%C3%B6lge_P_lani%202014-2023/icindekiler/4.5%20Giri%C5%9Fimcilik.pdf), 21.11.2014.

⁸⁵ “Girişimciliğin nemi”, (evrimii) <http://www.forumtayfa.net/diger-odev-konulari/165841-girisimciligin-onemi.html>, 21.11.2014.

katkılar sağlayacaktır.⁸⁶ Bundan anlaşılmaktadır ki, girişimciliğin endüstriyel yapının artmasına da katkısı büyüktür. Ayrıca, hemen tüm ülkelerin devlet politikalarının merkezinde yer almaktadır. Bu ise girişimciliğin önemli olduğuna bir işaret olduğunu göstermektedir.

Girişimciliğin öneminin artmasına neden olan diğer hususlar şunlardır: Özelleştirme ancak girişimcilik sayesinde meydana gelebilmektedir. Yani girişimciliğin başarısına ve etkinliğine bağlıdır, kamu sektöründe aşırı istihdamın istenen seviyeye getirilerek ücretlerinin yükseltilebilmesi ancak girişimcilikle bağlantılıdır, Türkiye’de teknolojik gelişme ve bunun sonucu olarak ekonomik kalkınma girişimciler sayesinde meydana getirilir. Bilim ve teknolojinin başarısı girişimcilikle alakalıdır. 21. Yüzyıl’da Türkiye’de istihdamın artırılarak işsizlik sorunuyla mücadele ancak girişimcilikledir. Türkiye’deki diğer bir sorun olan gelir yetmezliği olup gelirin artmasını sağlama girişimciliğin gelişmesi ve yaygınlaşmasıyla gerçekleşebilmektedir, Ayrıca Türkiye’de zamanla artan genç nüfus oranını istihdam etmek ancak girişimciliği geliştirerek faydalı olabilmektedir.⁸⁷

1.3.1. Girişimciliğin Ekonomik Açıdan Önemi

Toplum hayatını sürdürebilmek için ürün ve hizmetlere ihtiyaç duymaktadır. Ama her insan bu tür ihtiyaçları kendisi üretemeyeceğinden, bunları üretecek işletmeler kurulur. Mal ve hizmetleri meydana gelmesine ekonomide üretim adı verilmektedir. Üretimi gerçekleştirmek için üretim faktörlerine ihtiyaç vardır. O üretim faktörlerinin biri ise girişimciliktir. Ekonomi açısından girişimciliğin önemini yenilik, yaratıcılık ve yönetim eylemleri ve benzeri etkenler arttırmıştır. Girişimcilik, ekonomik gelişmenin en önemli belirleyicisidir. Ayrıca girişimcilik sadece istihdam veya gelir sağlamakla kalmadan toplumun genel ihtiyaçlarını karşılayarak genel refah seviyesinin artmasına neden olmaktadır.⁸⁸ Üretim faktörleri girişimcilik sayesinde

⁸⁶ İter Bekar ve Derya S. Korkut, “Girişimciliğin Özellikleri ve Ekonomideki Önemi”, **Ormanlık Dergisi**, (Çevrimiçi) http://akademikpersonel.duzce.edu.tr/deryasevimkorkut/diger/deryasevimko rku t19.09.2011_11.11.05diger.pdf, 21.11.2014.

⁸⁷ Mahmut Tekin, **a.g.e.**, s.5-7.

⁸⁸ Demirel ve Akbıyık, **a.g.e.**, s.25,26.

yeni yöntemlerle kullanılmayan üretim faktörlerini kullanarak ekonomiye olumlu katkı sağlamaktadır. Ayrıca üretimin daha da artmasına katkısı büyük olmaktadır.

Şekil 1.3: Girişimciliğin Ekonomik Gelişmedeki Rolü ve Önemi

Kaynak: Semra Arıkan, **Girişimcilik**, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2002, s.42.

Girişimciliğin ekonomi üzerindeki etkisi ve önemi makro ve mikro seviyede düşünülmesine aşağıda yer verilmiştir. Bilindiği gibi, kişisel düzeydeki beceri, istek, kaynak ve isteklendirme, ülke bazında ekonomik büyümeye yardımcı olduğu şekilde gözükmektedir. Yeni teknoloji, ürün ve arz ve talebin artması da çoğunlukla girişimciliğe bağlı olduğu açıklanmaktadır.

1.3.2. Girişimciliğin Sosyal Açıdan Önemi

Günümüz şartlarında girişimciler hem sosyal hem de ekonomik bir yönden becerikli olmak zorundadırlar. “Hem sosyal hem de ekonomik bir perspektiften yoksun bir girişimcilik anlayışı bugünün rekabet ortamında yerini alamamaktadır.” Dolayısıyla girişimciliğin belli bir ölçüde sosyal yanı düşünmesi ve sosyal açıdan da topluma yaklaşması gerekmektedir.⁸⁹

⁸⁹ Senem Besler, “Sosyal Girişimcilik”, **Sosyal Girişimcilik**, Editör: Senem Besler, İstanbul, Beta Yayınları, 2010, s.5,6.

Ayrıca insanların kültür düzeyi geliştikçe kamu kurallarını koruması ve dolayısıyla güvenlik işleri kolaylaşmaktadır. Bu nedenle girişimci birey sayısının artırılması ve girişimcilerin ileri girişimcilik nitelikleriyle donanımlı hale getirilmeleri sosyo-ekonomik sürece hız kazandırmanın bu ülkede güçlü ve kalıcı bir girişimcilik hamlesinin gerçekleştirilmesinin önemli bir unsuru olmaktadır.⁹⁰

Her çeşit girişimcilik faaliyeti toplumun huzur ve refahını amaçlamaktadır. Örneğin: Otomobil üreticisi, ilaç üreticisi, terzi, bakkal vs. toplum yaşamının daha iyiye gitmesine katkı sağlamaktadırlar.⁹¹ Ne var ki, girişimciler sayesinde toplum en azından sinirlenme ve yorgunluk problemlerini biraz da olsa azaltabilmektedir. Gülümseme ve hoşgörü artmaktadır.

Girişimciliğin yaygınlaşması ve gelişmesi sadece insan yaşam standartlarının artırılması ve sosyal refahının sağlanması amacıyla gerçekleştirilmektedir. Girişimcilik aynı zamanda teknolojinin gelişmesi ve yaygınlaşmasına da büyük katkılar sağladığı kaçınılmazdır. Çünkü teknolojik gelişmelerin yaratıcıları aynı zamanda girişimci olarak da tanınmaktadır. Bununla ilgili örnekler gerek Türkiye içinde, gerekse dünya çapında birçok örnek verilebilir.

1.4. GİRİŞİMCİLİĞİN TARİHİ GELİŞİMİ

Bu alt bölümde girişimciliğin, dünya ve Türkiye'deki tarihi süreci ele alınacaktır.

1.4.1. Dünya'da Girişimciliğin Tarihi Süreci

Girişimciliğin tarihi çok eskilere gitmektedir. İnsanoğlunun toplayıcılık ve avcılığa son verip neolitik dönemde üretime geçilmesiyle girişimcilik kendini göstermeye başlamıştır. Sonradan maden devrinin başlamasıyla bugünküne benzemese de iş yerlerinin kurulmaya başlamıştır ve sonuç olarak insanlar ticari hayata adım atmışlardır. Tunç devrinin gelmesiyle şehirler inşa edilmeye başlanınca ticaret uluslararası seviyelere ulaşmıştır. Böylece girişimcilik ve ticaret başlamıştır. Yazının

⁹⁰ Süleyman İlhan, "Girişimcilik ve Sosyo-Ekonomik Süreçteki Rolü", **Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları**, 2004, (Çevrimiçi) web.firat.edu.tr/.../13%20Girişimcilik%20ve%20Sosyo Ekonomik%20Sür, 21.11.2014.

⁹¹ Demirel ve Akbıyık, **a.g.e.**, s.27,28.

ortaya çıkmasından itibaren ticaretin daha da arttığı görülmektedir. “İlk çağda Fenikeliler oluşturdıkları özel girişimlerle ön Asya’da koloniler kurup orta ve uzak doğunun mallarını Akdeniz şehirlerine taşımışlardır.” Eski Yunan şehirlerinde ise girişimciliğin daha çok yabancılar tarafından yaptırılarak erdemli bir iş gibi görülmediğini tarih ispat etmektedir. Çin’de gerçekleştirilen girişimler sayesinde ortaya çıkan ürünler, Asya ve İpek Yolu’yla Akdeniz taraflarına kadar ulaştığı söylenmektedir. MS 200 senesine kadar Eski Roma İmparatorluğu iktisadi açıdan oldukça gelişmiştir. Ayrıca, kişi başına düşen milli gelir ve şehirleşme bakımından neredeyse İngiltere ve Hollanda ile aynı durumdaydı. Hindistan’da üretilen baharatlar ise Mısır’a kadar gittiği belirtilmektedir.⁹²

Eskiden beri girişimcilik, gelişmiş ülkelerin en önemli faaliyeti olarak gözükmektedir. Eskiden dünyada, ayrıca gelişmiş ülkelerde girişimcilik devlete gelir sağlayan unsur olarak da kendisini göstermiştir.⁹³

Dünya’da girişimciliğin gelişimi incelenirken ilk önce ekonomik faaliyetlerin geçirdiği evreleri araştırmakta fayda vardır. Çobanlığa dayanan ev ekonomisi olarak bilinen “İlkel Toplamlar”, ev ekonomisi, küçük el sanatına dayanan kent ekonomisi, 1400-1900.yıllar arasında meydana gelen İktisadi Düşünceler çerçevesinde girişimciliğin gelişimi ve son olarak 20. Yüzyılda girişimciliktir. İlkel toplumda insanlar doğanın sunduğu kaynaklarla geçinirken, avcılık ve toplayıcılıktan tarıma geçiş süreci yaşanmıştır. Daha sonraları insanların her alanda gelişmesiyle el sanatları ekonomisi de gelişmeye başlamıştır. Nihayet 15. ve 19. Yüzyıllar arası iktisatta değişik düşünceleri savunan ve harekete geçiren okullar ortaya çıkmaya başlamıştır. Mesela, onlardan ilki *merkantelistler* olup, dış ticarete önem vermişlerdir. Ayrıca bu dönemde girişimciler Avrupa’da ticaretten kazandıklarıyla güçlü hale gelmişler ve siyasi arenada hak kazanmışlardır. Kısaca o dönemlerde girişimciliğe büyük önem verilmiştir. Sonradan *fizyokratlar* ortaya çıkarak tarımın daha önemli olduğunu öne sürmüşlerdir. 18.Yüzyılda *Klasik İktisat* Okulu, diğerlerden farklı olarak girişimciliğe daha fazla önem vermiş ve bundan dolayı girişimcinin etkisini sınırlandıran devlete az

⁹² Salih Ercan ve İsmail Gökdeniz, “ Girişimciliğin Gelişim Süreci ve Girişimcilik Açısından Kazakistan”, **Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi**, S.49, Bahar 2009, s.60.

⁹³ Süleyman İlhan, “Sosyo-Ekonomik Bir Fenomen Olarak Girişimciliğin Oluşumunu Etkileyen Başlıca Faktörler”, **Muğla Üniversitesi SBE Dergisi**, Güz 2013, (Çevrimiçi) <http://sbed.mu.edu.tr/index.php/asd/article/view/131/135>, 22.11.2014.

yetki vermeyi savunmuşlardır. 20. Yüzyılda ise sanayileşme ve teknolojinin gelişmesi günümüzün girişimcilik anlayışını ortaya çıkmıştır.⁹⁴ Ne var ki, girişimcilik farklı dönemlerde şimdiki anlamından biraz farklılık gösterse bile devlet, ekonomik ve sosyal açıdan her zaman ve her yerde büyük önem taşımıştır.

1945-1970 dönemleri arasında dünya çapında, büyük tabanlı işletmelere daha çok ağırlık verilmiştir. Daha sonradan 1970'ten başlayarak küçük tabanlı işletmelerin büyük bazlı işletmeler karşısında daha avantajlı ve üstün yanlarının olduğu ortaya çıkınca bu alana yönelme ve devlet destekleri görülmüştür. Ayrıca küçük işletmeleri yöneten girişimciler sayesinde istihdam ve gelir dağılımı artış göstererek makroekonomik politikanın temeline değişiklikler olmaya başlamıştır.⁹⁵ Dolayısıyla Büyük Buhran Dönemi'nden başlayarak dünyada daha çok küçük işletmelerin etkinliği artmaya başlamıştır. Günümüzde birçok ülkede küçük ve orta boy işletmeleri destekleyen devlet politikaları uygulanmaktadır.

“Girişimcilik, 20.yüzyıla kadar iş yapan kişiler için kullanılırken, günümüzde ise yeni bir anlam kazanmaya başlamıştır.” Girişimcinin yeni tanımı önceki girişimci anlayışından farklı olarak “risk alan ve yenilik yapan kişi” olarak kabul görmüştür.⁹⁶

“Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş ile birlikte daha büyük önem kazanmaya başlayan girişimcilik kavramı ortaçağdan günümüze kadar pek çok araştırmacının tanımlamaya çalıştığı bir kavram olarak hem işletme hem de iktisat literatürünün en fazla ilgi çeken konularından birisi olmuştur.” Özellikle 20.yy'da yönetimin uzmanlaştığının ortaya çıktığı, aynı şekilde yeni milenyumun ilk yıllarında girişimciliğin de uzmanlaşacağı iddia edilmektedir.⁹⁷ Bilgi toplumuna geçişle girişimciliğin önemi ve bu konudaki araştırmaların artışı görülmektedir.

Dünyada girişimciliğin risk alma kavramı 17.Yüzyılda ortaya çıkmaya başlamıştır. Nedeni ise girişimcilerin devlet sorumlularıyla sabit fiyat üzerine yapılan anlaşmalarıydı. Diğer bir deyişle bu dönemde girişimci denildiğinde, hükümetlerle

⁹⁴ Aysin Aşkın vd., “Tarihsel Süreçte Girişimcilik Kavramı ve Gelişimi”, **Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi**, 2011, (Çevrimiçi) http://gkd.comu.edu.tr/images/form/dosya/dosya_338331.pdf, 22.11.2014.

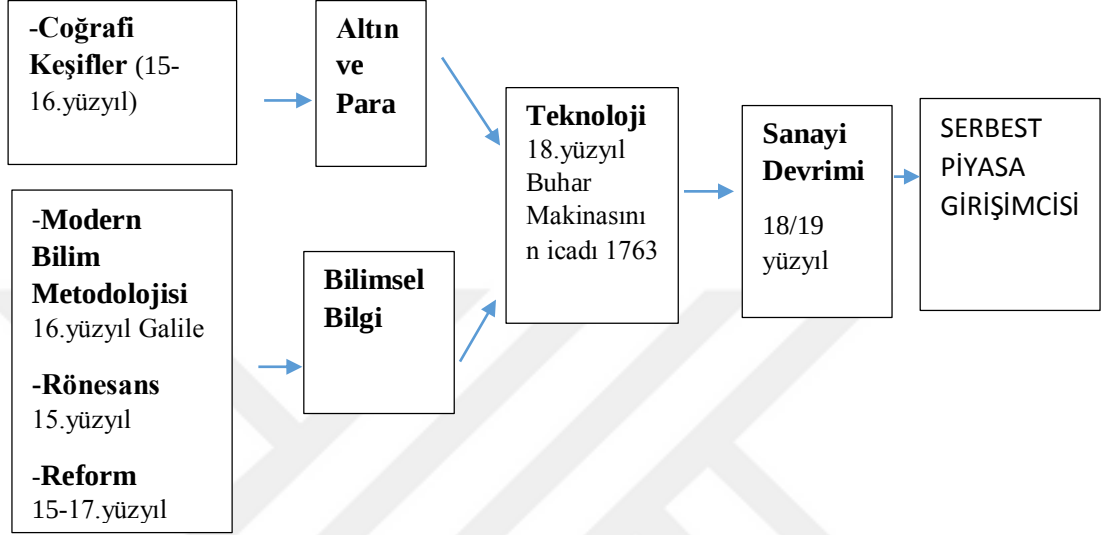
⁹⁵ Köksal Büyük, “Türkiye’de ve Dünya’da KOBİ’ler”, **Girişimcilik ve KOBİ’ler**, Editör: B. Zafer Erdoğan, Bursa, Ekin Basım Yayım Dağıtım, 2012, s.108,109.

⁹⁶ Ahmet Varol ve M. Emre Güler, **Girişimcilik**, İstanbul, Özkaraan Matbaacılık, 2005, s.9.

⁹⁷ Mahmut Özdevecioğlu ve Ayşe Cingöz, “Sosyal Girişimcilik ve Sosyal Girişimciler: Teorik Çerçeve”, **Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, S.32. Ocak-Haziran 2009, s.82,83.

anlaşan üretim arzusu ve faaliyeti olan kişi veya kurumdu. ⁹⁸ Anlaşıldığı üzere 17. Yüzyıldan itibaren devletin önemi belli ölçüde görülmeye başlamasında girişimcileri de devlete bağlama işi tahakkuk etmiştir.

Şekil 1.4: Modern Girişimciliğin Gelişim Süreci

Kaynak: Sudi Apak vd., **Girişimcilik ve Sermaye Tedarik Yöntemleri**, İstanbul, Papatya Yayıncılık, 2010, s.16.

18.Yüzyıldan itibaren sermaye sahibi olan kullanıcı ve risk sermayecisi şeklindeki girişimci anlayışı arasındaki farklar anlam kazanmaya başlamıştır. Çağdaş girişimcilik de sanayi devrimiyle kendini göstermiştir. Sanayi devriminin ardından önem kazanan girişimciler, bilimsel gelişmeleri de kullanarak, büyük ölçekli üretime imkân sağlayan yeni teknolojik ilerlemelere imza atmışlardır. ⁹⁹ Modern girişimciliğin gelişim sürecini gösteren şekle yukarıda yer verilmiştir.

1.4.2. Türkiye’de Girişimciliğin Tarihi Süreci

Ayrıca Selçuklular ve Osmanlı’nın kuruluş zamanlarında bir esnaf- sanatkâr örgütü olan Ahilik, bu konuda kendini göstermiştir. Ancak Osmanlı hükümdarlarının, imparatorlukta adı geçen farklı toplumların arasında gerçekleştirdiği iş bölümü, zamanla Türklerin ticaret yaşamının dışında bırakmıştı. Rumlar, Yahudi ve Ermeniler

⁹⁸ İrfan Dilsiz ve Nihat Kölek, **Meslek Yüksek Okulları için Girişimcilik**, 2.Baskı, Ankara, Detay Yayınları, 2005, s.4.

⁹⁹ Apak vd., **a.g.e.**, s.15,16.

İmparatorlukta ticareti üstlenerek, Türkleri askerlik, bürokratik, tarım ve hayvancılıkla meşgul etmişlerdir.¹⁰⁰

Müslüman Türkler 2.Meşrutiyet'ten sonra ekonomik faaliyetlerle ilgilenmeye başlamışlardır.¹⁰¹ Türkiye Cumhuriyetinin kurulmasıyla birlikte girişimcilik anlayışı, genel seviyede 1980'li yılların sonlarından itibaren işlevsellik kazanmaya başlamıştır.

“Türkiye’de Cumhuriyetin ilk yıllarında iktisadi gelişme devlet eliyle gerçekleştirilirken özel teşebbüs de özendirilerek girişimci yaratmak için politikalar uygulanmaya çalışılmıştır.”¹⁰² Girişimciliğin desteklenmeye başlaması buradan görülmektedir.

1930-1950’ler Türkiye’de devlet ticari ve sanayi sektörleri kapsayan ekonomik sektörden yerini almış ve bu sektörleri destekleme ve teşvik etme dönemi başlatılmıştır.¹⁰³ Demek ki bu tarihler arasındaki devletçilik dönemi, ticari ve sanayi faaliyetin başlaması ve teşvik edilmesi dönemi olarak adlandırılmaktadır.

1950-1980 döneminde de özel sektörün gelişmesi amacıyla birçok politika uygulanmıştır, 1980 sonrasında ihracata dönük ekonomi politikalarının uygulanmaya başladığı görülmektedir.¹⁰⁴ Türkiye’nin ihracata açılması 1980’lerden sonra olduğu görülmektedir. Serbest piyasa ekonomisine geçişle özel sektör desteklenerek girişimcilik artmış ve ekonomide önemli yerini almaya hak kazanmıştır.

“Bir Alman İktisat tarihçisi olan W. Sombart’ın ülkeleri Tüccar Toplamlar (Haendlervölker) ve Asker Toplamlar ya da Kahraman Toplamlar (Heldenvölker) şeklinde ikili bir sınıflandırması vardır. Bu sınıflandırma esas alınarak – en azından son 15-20 yıla kadar – Türklerin rahatça ikinci gruba dâhil olduğu söylenebilir.” Ama son 15-20 yıldan itibaren bu durum değişme göstermiştir. Günümüzde ise, özellikle gençler arasında girişimcilik cazip bir meslek haline gelmiştir.¹⁰⁵ Demek ki, Türkler

¹⁰⁰ Doğu Anadolu Liseleri t-MBA Eğitim Serisi-5, **Girişimcilik ve İnovasyon**, İstanbul, Doğa Yayınları, t.y., s. 12,13.

¹⁰¹ Deniz Börü, **Girişimcilik Eğilimi**, İstanbul, Marmara Üniversitesi Yayınları, 2006, s. 9.

¹⁰² Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı, “Girişimcilik Kavramı ve Türkiye’de Girişimcilik”, (Çevrimiçi) <http://www.oka.org.tr/Documents/GirisimcilikRaporu.pdf>, 26.11.2014.

¹⁰³ Hakan Candan, “Osmanlı’dan Günümüze Türk Topraklarında Girişimcilik Serüvenine Dair Bir Değerlendirme”, (Çevrimiçi) http://iibfdergisi.ksu.edu.tr/Imagesimages/files/9_uni_0.pdf, 26.11.2014.

¹⁰⁴ A.e.

¹⁰⁵ Aşkın vd., a.g.e., s.61.

tarihte ticaretten çok askerlikle görevlendirerek bu alanda daha çok kendini tanıtmışlardır.

Türkiye’de devlet küçük ve orta ölçekli sanayi kuruluşlarını modernleşme stratejisi ile özdeşleştirmiş ve sermaye birikiminin bu kesimde gerçekleştirilmesine çalışılmıştır.¹⁰⁶

“1950-1960 dönemini ele alan ve liberal ekonomiye geçiş diye adlandırılan yıllar Cumhuriyetten sonra yapılan tarihsel ayrımın üçüncü kısmını oluşturmaktadır.” 1960-1980 yılları aralığındaki Türkiye’nin ekonomik süreci ise planlı ekonomiye geçiş olarak gözükmektedir. Ancak 1980’lerdem itibaren serbest piyasa ekonomisine geçilerek girişimcilik serbest bırakılmış ve ihracata yönelik politikalar geliştirilmeye başlamıştır. 2000’li yılların sonlarından itibaren yaşanan ekonomik krizler meydana gelerek dışa açık bir ekonomi politikası izlenmiştir.¹⁰⁷

“Türk halkından tüccar ve iş adamı yapma çabaları, Osmanlı İmparatorluğu dağıldıktan sonra kurulan yeni Türkiye Cumhuriyeti’nde özellikle önem kazanmış ve yeni cumhuriyetin ekonomik politikaları içinde en önemli stratejilerinden biri haline gelmiştir.” 1929 Dünya Ekonomik Krizi ile beraber liberal görüş çökmüş yerine Keynesiyen görüşü gelmiştir. Ama 1970’lerde Keynesiyen görüş de artık gereğini yerine getirememeye başlamıştır. Bu tarihten itibaren, ayrıca 1980’lerde tam piyasa ekonomisine geçilmiş, dolayısıyla girişimciliğin artmasına ve gelişmesine imkân sağlanmıştır.¹⁰⁸ Ne var ki, girişimcilik Türk topraklarında 1980’e kadar olsa da ileri düzeyde gelişilemediğini tarih ispatlamaktadır. Ayrıca Osmanlı Dönemi’nde Türkler daha çok asker ve tarımla meşgul oldukları söylenegelmektedir.

Türkiye’nin Gümrük Birliği içinde faaliyetini sürdürmeye başlamasından sonra ve 2001 de yaşanan ekonomik krizde Türk girişimciliği beklenen ve arzu edilen sonuçlar elde ettiğini gösterebilmiştir. İhracat 1967 yılında 500 milyon dolar iken, 2003 yılında bu oran 47,9 milyar dolara yükselmiştir.¹⁰⁹ Bu oranın yükselmesinde

¹⁰⁶ Kamil Yazıcı ve Kader T. Şahin, “Türkiye’de Girişimciliğin Gelişimi: Kültürel ve Makro –Kurumsal Bağlamın Birlikteliği”, *Yönetim*, S.53, Şubat 2006, s. 21,22.

¹⁰⁷ *A.e.*, s.163.

¹⁰⁸ Golden Açık Öğretim, *Girişimcilik*, Ankara, Golden Akademi Yayınları, 2005, s. 93.

¹⁰⁹ Müftüoğlu, *a.g.e.*, s. 145.

elbette girişimciliğin önemi büyüktür. Ayrıca serbest ekonomiye geçişle girişimciliğin önemi daha da artarak ülkenin ihracatının yükselmesine sebep olmuştur.

Cumhuriyetten sonra Türkiye’de girişimcilik kısaca beş ana döneme ayrılarak incelenebilir: 1923-1929 arası dönemde, sermaye birikimini temin etmek üzere özel girişimciliği ön plana koyan oluşumlar gerçekleştirilmesi, 1930-1946’lar arası dönemde özel girişimciliği meydana getiren ve sermaye birikimini ise sadece hedef olarak tutan oluşumlara önem verildi. 1946-1960’lar arası dönemde ise, çok partili döneme geçildiğinden, piyasayı daraltan ve özel girişimciliğin daha geri planda kaldığı görülmektedir. 1960-1980’lerde ise “planlı ekonomi” dönemi olduğundan popülist politikalar, yaşanan ideolojik kavgalar, petrol şokları, enflasyon yükselmesi, işsizliğin artış göstermesi vs. gibi nedenlerle girişimciliğin zayıfladığı dönemdir. 1980’den itibaren, bu dönemdeki ekonomik ve politik gelişmeler girişimci sınıf içindeki çeşitlenmeyi artırmıştır.¹¹⁰ Ekonomik krizler, asker darbeleri vs. nedenlerle girişimcilik Türk topraklarında 1980’lere kadar ileri derecede gelişmemiştir. Bu dönemden günümüze kadar Türk girişimciliği ileri seviyelere gidebilmiş ve dünyada olduğu gibi ekonomiyi etkileyen önemli etken haline gelmiştir.

Türkiye’de eskiden beri faaliyetini sürdürme gelen ve tarihte önemli yeri olan girişim ve şirket olarak Koç Holding ve Arçelik buzdolabı sayılabilir. Bunlardan Koç Holding bir girişimken, Arçelik buzdolabı da işletme olarak adlandırılmaktadır.¹¹¹

1.5. GİRİŞİMCİLİĞİN ÖZELLİKLERİ VE BAZI ÖNEMLİ KAVRAMLAR

Bu alt bölümde girişimciliğin temel özellikleri ve kişilik özelliklerine yer verilecektir. Ayrıca girişimcilikle ilgili bazı kavramlar incelenecektir. İlk olarak girişimciliğe ait temel özelliklere değinilecektir. Ardından girişimciliğin kişilik özelliklerine yer verilecektir. Sonunda liderlik, esnaf, yönetici ve işveren kavramları üzerinde durulacak ve bu kavramların girişimcilikle olan ilişkileri incelenecektir. Girişimcinin bu kavramların özelliklerini taşıyıp taşımadığına bakılacaktır.

¹¹⁰ Apak, **a.g.e.**, s.20.

¹¹¹ Uğur Dolgun, **Girişimcilik**, İstanbul, Alfa, 2003, s 4.

1.5.1. Girişimciliğin Temel Özellikleri

Girişimciliğin temel özellikleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:¹¹²

- Girişimci aslında kar amaçlıdır, ama zarar riskini de üstlenir.
- Girişimci patron olabilmenin yanında çalışan olmak da zorundadır.
- Girişimcinin hedeflediğı kar veya gelir, işinin sermaye boyutuna göre belirlenir.
- Her girişimin, iş boyutundan serbest olarak iş hayatında önemli bir yeri vardır. Hangi boyutta da iş kuran girişimci özel ve kamu kesiminde birçok bağlantı ve irtibata girmek mecburiyetindedir.
- Kendi işini kurmak isteyen açısından “kendine güvenmek” önemli bir silahtır. Bu silah zamanla artış gösterir.
- Girişimciliğin devamlılığı talep eden bir özelliğı mevcuttur.
- Kendi işini kurmak isteyen kendi iş fikrine güvenmeli, bu işi gerçekleştirmek için en önemli silah olan motivasyonun da sahibi olmalıdır.
- Girişimci kendi işini kurmanın sağlayacağı faydaları isterken, zorluklarını da göz önünden çıkarmamalıdır.

Bunun yanında girişimci tüm faaliyetlerinden sorumlu tek kişidir. Yani girişimci hedefine ulaşabilmek için başkasının yardımı olmadan kendisi çaba harcar. Ayrıca yerel kamu kuruluşlarına kendisi kayıt yaptırır. Ama girişimci isterse başka kişiyi yardımcı olarak gösterebilmektedir. Anlaşma esnasında başkasının finansal desteğıyle da iş kurabilir. Girişimci, devletin yardımı olmadan ekonomiyi etkin hale getirebilir.¹¹³

Ayrıca üretim ve işletmecilik sistemlerinde kalite anlayışı, güçlü işletme sermayesi gibi özellikler de girişimcilik açısından önem taşımaktadır.¹¹⁴

¹¹² Damira Bektenova, **Finansı**, Bişkek, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Yayınları, 2008, s.47-69.

¹¹³ Aleksey Pelih vd., **Girişimcilik Kuruluşları**, 2.Baskı, Moskova, MarT Yayınları, 2003, s. 3.

¹¹⁴ Milli Eğitim Bakanlığı, **Mesleki Gelişim: Girişimcilik**, Ankara, Creathane Entegre İletişim Hizmetleri A.Ş., 2006, s. 9.

Bazı yazarlar daha ileriye giderek girişimciliğin daha başka özelliklerini tespit etmişlerdir. Bunlara aşağıda kısaca değinilmiştir: Başarılı girişimciliğin temel özellikleri olarak objektif olma, iyimserlik gibi sıralanabilir. “Bunun dışında iş ve görevlere bağlanma, belirsizlikle yaşama becerisi ve orta düzeyde risk alma, fırsatları yakalama, geri bildirim ihtiyacı, paraya olan tutum, proaktif yönetim, bağımsız olma, başarıma ihtiyacı, içsel kontrol odağı gibi özellikleri de mevcuttur.”¹¹⁵ Başarılı girişimci olabilmek için girişimci adayının iyimser olması istenir, ayrıca belirsizliklerle yaşayabilme ve objektif olmak zorundadır.

1.5.2. Girişimcinin Kişilik Özellikleri

Girişimcinin kişilik özelliklerinin en yaygın olanı *diğerlerinin ilgilendiği ama fark edemediği olanakları görüp, bunları iş dünyasında gerçekleşmesinin sağlanması*, özellikle *risk alabilme becerisine sahip olmasıdır*. Bu iki özellik dünyadaki tüm girişimcilerin değişmeyen temel kişilik özellikleridir. Bunun yanında girişimciler yöneticilerden farklı olarak risk konusunda gözü karadır, yöneticiler ise riski en aza indirmeye çalışırlar. “İktisatçı Richard **Cantillon girişimciyi**, “üretim unsurlarını ve hizmeti, ileride şimdiden belirli olmayan fiyatla satmak üzere belirli bir fiyattan alan, böylece **risk** üstlenen kişi” olarak tanımlamaktadır.”¹¹⁶ Girişimciler yöneticilerden bu özelliklerinden dolayı farklılık arz etmektedir.

Girişimci kişiliğin diğer özellikleri olarak, eksikliğini, sınırlarını bilmek ve tavsiyelerden yararlanabilmek, çöküşte yükselişi görebilmek, inceliklerin ayrıntıda olduğunu bilmek ve ayrıntıda boğulmamak, zamana egemen olabilmek ve olabilmeyi başarabilmek, bugünü dünden daha üretken kılmamasını bilmek, güçlü ve başarılı olma isteği, liderlik ve hedefleri için başkalarına yön gösterebilmek, zor şartlarda ağır çalışmalara hazır olmak, değişmeden değişmeyi görebilmek, zorlaştırmanın değil kolaylaştırmanın öncüsü olabilmek vb. gibi örnekler verilebilir.¹¹⁷ Görülmektedir ki, girişimci kişiliğinden gelen günü geçen günden daha üretken hale getiren insan

¹¹⁵ Serpil Döm, **Girişimcilik ve Küçük İşletme Yöneticiliği**, 3.Baskı, Ankara, Detay Yayıncılık, 2008, s. 28-32.

¹¹⁶ Himmet Karadal, “Girişimcilik Bilgisi ve Stratejik Girişimcilik”, **Girişimcilik**, Editör: Himmet Karadal, İstanbul, Beta Yayınları, 2013, s.22.

¹¹⁷ Nazif Gürdoğan, **Girişimcilik ve Girişim Kültürü**, İstanbul, İGİAD Yayınları, 2008, s.26-28.

olduğuna buradan vurgu yapılmaktadır. Ayrıca girişimci ekonomik gelişmenin lokomotifini olduğunu da söylemek yanlış olmaz.

Yöneticinin başkalarından ayırtan özellikleri olduğu gibi girişimcinin de başkalarından ayırtan özellikleri bulunmaktadır. Ayrıca girişimciler, girişimcilik araştırmalarının merkezinde girişimsel özellikleri bulunduran kişiler olarak görölmektedir.¹¹⁸

Neyin, neden, nasıl, niçin, ne zaman olduğunu sorgulayan, yapılacak iş bedeli hakkında bir fikre sahip olan, merakları peşinde koşarken “fırsat” ve “tehlikeyi” fark edebilen kişidir girişimci. Ayrıca stratejik düşünme kabiliyeti gelişmiş, “yeniliklere” açık ve ilkel olmalıdır. Günümüzün şartlarında bir girişimcinin kişilik özelliğinden bahsedilirken felsefe konusu da önem arz etmektedir. Diğer bir değışle girişimcinin kendi felsefesi olmalı ve pozitif düşünmelidir.¹¹⁹ Girişimci özgüven sahibi olmalıdır. Ayrıca iyimser olmalı, pozitif düşünmelidir. Öyle olması onun girişimcilik sürecinde başarıya ulaşmasını kolaylaştırır.

Gerçek girişimcilerin temel kişilik özellikleri riskleri yönetmektedir. Ayrıca bütün risklerin aynı olmadığını ileri sürerek iş risklerini göz önünde bulundururlar. Yani çözölmeden bırakıldığında tüm girişim belirsizliklerini çözer, küçük ve önemsiz risklerden korkmazlar.¹²⁰ Buradan anlaşılmaktadır ki, girişimci adayı işe başlarken riskten korkmamalı, aksine riskin düzeyini belirlemelidir. Çözölmesi zor olan belirsizlikler üzerinde çalışarak sorun doğurmayan risklerle zaman kaybetmemelidir. Böyle yapıldığı takdirde başarılı girişimciliğe ulaşmak kolaylaşabilmektedir.

Dünya’daki birçok araştırmacı tarafından farklı dönemlerde girişimciliğın özellikleri aşağıdaki gibi özetlenmiştir:

¹¹⁸ Apak, **a.g.e.**, s. 28.

¹¹⁹ Rüştü Bozkurt, **İşleyen Kurumlar Yaratmak: Girişimcilik ve Etkin Yönetimde Ortak Sorunlar**, İstanbul, Çemenardagöl Elektronik ve Gıda San. Tic., 2005, s. 56-59.

¹²⁰ Harvard Business Review, **Başarılı Girişimcilik**, İstanbul, MESS Yayınları, 2011, s. 12,13.

Tablo 1.12: Girişimcilerin Özellikleri

Tarih	Yazar	Özellikler
1848	Mill	Risk Alma
1917	Weber	Biçimsel otoritenin kaynağı olma
1934	Schumpeter	Yenilik, önyak olma
1954	Sulton	Sorumluluğa istek duyma
1959	Hartman	Biçimsel otoritenin kaynağı olma
1961	McClelland	Risk alma, başarı güdüsü
1963	Davids	Azimli olma, bağımsızlık isteğı, sorumluluk alma, özgüven
1964	Pickle	İnsan İlişkileri, iletişim becerisi, teknik bilgi
1965	Schrange	Doğru algılama, güç motivasyonu, gerginliğin performansa etkisi gerçeğı
1971	Palmer	Risk ölçme
1971	Hornadey ve Abound	Başarı güdüsü, özerklik, saldırganlık, güç, tanınma
1973	Winter	Güç ihtiyacı
1974	Borland	İçsel güç odağı
1974	Liles	Başarı ihtiyacı
1977	Gasso	Kişisel değerlere dönüklük
1978	Timmons	Güdü/özgüven, amaca dönüklük, orta düzeyde risk alma; kontrol odağı, yaratıcılık
1980	Brockhaus	Risk üstlenme eğilimi
1980	Sexton	Enerjik olma/hırs
1981	Mescon, Montonari	Başarı, hâkimiyet, özerklik, dayanma gücü, kontrol
1981	Welsh-White	Kontrol ihtiyacı, sorumluluk isteğı, öz güven, mücadele etme, orta düzeyde risk alma
1982	Dunkelberg-Cooper	Büyümeye, bağımsızlığa ve zanaatkârlığa dönüklük; kontrol kaynağı, öz güven
	Welsh-Young	Kontrol kaynağı, öz güven, yenilikçi

Kaynak: Sudi Apak vd., **Girişimcilik ve Sermaye Tedarik Yöntemleri**, İstanbul, Papatya Yayıncılık, 2010, s. 28,29.

Yukarıdaki tablodan görüldüğü gibi, girişimcilikte sıkça karşılaşılan özellikler; özerklik, risk alabilme, başarı güdüsü olarak sıralanabilir.

Araştırma-geliştirme işlevini yüklenen, katma değer yaratan, yenilikleri topluma yansıtan, değişime uyum sağlayan kişi girişimciliğin temel kişilik özelliklerini yansıtıyor demektir.¹²¹ Yukarıdaki açıklamalara göre özet çıkarılacak olursa,

¹²¹ Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu, **İşsizliğin Çözümü: Girişimci Odaklı Yaklaşım**, Ankara, TŞOF Plaka Matbaacılık, 2006, s. 13.

girişimcinin özelliği, ulusal refahın itici gücü olma özelliği denilmesi daha gerçekçi gibi gözükmektedir.

Girişimcinin temel özelliklerinden en önemlisi de ekonomiyi sürükleyen lokomotif niteliği olmalıdır. Ayrıca rekabet etme konusunda bilinçli olunmalıdır. Yenilikçi olmak ve inovasyon yapmak da girişimcinin kişilik özelliğine dâhil edilebilir.¹²² Burada girişimcinin yenilikçi olma özelliğine vurgu yapılmaktadır. Gerçek girişimci ülkeyi öne sürükleyen lokomotif haline gelmelidir.

Girişimcinin kişilik özellikleri sıralanırken, yukarıda değinilmeyen daha başka özellikleri de bunlardır;¹²³

- Oyunun kuralını ilk önce belirlemesi ve yazması
- Organizasyon kabiliyetinin insanda bulunması
- Kapasitenin altında kullanılan kaynakların değerlendirilmesi
- İhtiyatlı araştırmalar yapmak yerine tetikte olması şeklinde sıralanabilmektedir.

Anlaşılmaktadır ki, girişimciden yeni işi başlarken öncelikle fırsatları görebilmesi ve değer yaratma kabiliyetinin bulunması istenmektedir. Ayrıca fırsatları görebilmenin yanında değerlendirebilme yeteneğine de sahip olmalıdır. Bu özellikler girişimci adayda bulunduğu sürece o kişinin işini devam ettirebilmesi kolaylaşabilmektedir.

Girişimciliğin bir kaç çeşidi bulunmaktadır. Sadece kar amaçlı girişimciliğin yanı sıra, kar amacı gütmeyen girişimcilik türü de bulunmaktadır. Bu girişimcilik türü daha çok sosyal yardım veya toplum ihtiyacını karşılamak gibi amaçları üstlenen girişimcilerdir. Bu tür girişimciliği üstlenen kişilere sosyal girişimciler adı verilmektedir. Bu girişimciler kardan ziyade sosyal sermaye yaratmak ve insanları sadece mutlu etmek amacıyla kurulmaktadırlar. Yukarıda bir ticari girişimcilik ile sosyal girişimciliğin arasındaki farkları özetleyen tabloya yer verilmiştir.

Aşağıdaki tabloda da görüldüğü gibi, sosyal girişimciler, sivil toplumun temel ihtiyaçlarını karşılamak, gerekirse bu hizmetleri karşılıklı veya karşılıksız yapan, kar

¹²² Faik Açıkalın, “Girişimci Rehberi 2007”, **Capital Dergisi**, Şubat 2007, s. 4.

¹²³ Müftüoğlu, **a.g.e.** s. 4.

amacı olsa bile onu geri plana bırakan, dolayısıyla sosyal ihtiyaçların boşluğunu doldurmayı amaç edinen girişimcilerdir.

Tablo 1.13: Sosyal Girişimcilik İle Ticari Girişimciliğin Özellikleri

	Sosyal Girişimcilik	Ticari Girişimcilik
Motivasyon	Kardan ziyade sosyal değişim	Yeni bir iş kurma, finansal kazanç sağlama
Risk ve karar	Sivil toplum ihtiyaçları için sorumluluk ve risk alma	Risk bireye aittir. Risk tercihi para ve saygınlık kazanmaya dönüktür.
Yapılan iş	Kamu kurumları ile iletişim ağı içinde işbirliği yapmak	Sanayi ağı içerisinde işbirliği yapmak
Kar özellikleri	Sosyal sermaye yaratmak ve sosyal sorunları çözmek	Kişisel kar elde etmek , piyasa odaklı sorunları çözmek
Yenilikçilik	Daha az kaynak ile daha çok fayda üretmek	Yeni fikirler, yeni yöntemler keşfetmek
Fırsat Kollanma	Sosyal ihtiyaçlardaki boşlukları belirlemek	Boşlukları ve uygun işleri bulmak, yeni pazarlara girmek.
Temel Değerler	Ekonomik ve sosyal kaygının birbirinden ayıramaması, ekonomik kaygıları sosyal hedeflerle dengede tutma, Sosyal katılımın teşvik edilmesi. Fırsatları ve kaynakları iyi değerlendirme, Yeni yaklaşımlarla uzun dönemli amaçlara hizmet.	Ekonomik endişeler yüksek boyuttadır, Verimlilik, etkinlik, üretkenlik ve karlılık ağır basmaktadır. Müşterilere veya hissedarlara karşı sorumluluk, Tüketicinin gücü tanınmakta ve kabul edilmektedir, yeni ihtiyaçlara odaklanma.

Kaynak: Marangoz M., **Girişimcilik**, İstanbul, Beta Yayın Dağıtım, 2012, s.91.

Alıntıl原因, Karadal H., **Girişimcilik**, İstanbul, Beta Yayıncılık, 2013, s.347

Özellikle girişimci, belirsizliğe karşı toleranslı olmalıdır. Diğer bir değişle girişimci bilinmeyen üstlenmeye istekli olmalıdır. Bu değişmeler, herhangi birisinin bilgisini çürüterek belirsizlik yaratmaktadır.¹²⁴

¹²⁴Mehmet Marangoz, **Girişimcilik**, Çanakkale, Pozitif Matbaacılık, 2008, s. 12.

İş yaşamında girişimciyi, yorgunluk, sinirlenme ve endişeyi kapsayan sorunlar beklemekte, işlerin başarılı olmaması, satışların iyi gitmemesi, rekabetin yükselmesi, tecrübe eksikliği, sermayesinin zayıflığı, teknolojik ve ekonomik gelişme, tüketici tercihiindeki değişim, geleceği tahmin edememe ve benzeri faktörler başarısızlık olasılığını dolayısı ile de stres seviyesini arttırmaktadır. Bundan dolayı girişimcilere yüklenen bir başka, ama önemli bir özellik girişimcilerin stresle başa çıkma becerisidir. Ayrıca girişimcinin önsezi özelliği olmalıdır. Başka bir ifade ile girişimci, hiçbir belirti yokken bir şeyin olacağının içine doğması gibi özelliğe veya kabiliyete sahip olmalıdır. Çünkü girişimcilik, yeni bir işletme kurmak ve yeni bir işe başlamak olduğu için, bunu gerçekleştirecek girişimci adayı önsezili olmalıdır.¹²⁵ Dolayısıyla gerçek girişimci, stresle mücadele edebilecek sabırlı da olmalıdır. Ne kadar görebilme kabiliyeti olan herhangi birinin stresle başa çıkamama ve sabırlı olmaya dayanamama gibi özelliği varsa ondan girişimci olmaz. Bundan dolayı bu küçük bir konu olsa bile girişimcinin özelliğine dâhil edilmelidir.

Girişimci, hızlı düşünen bir özellik taşımalıdır. “Kaynaklar arasında özellikle insan kaynaklarını iyi yöneten, muhakeme yeteneği güçlü, çok yönlü ve bağımsız düşünen, yeni bir şeyin kabul edilmesini sağlayacak ikna gücüne sahip, iyi iletişim kuran, esnek, yaratıcı, kendine güvenen, dayanıklı ve ısrarcı olma gibi özelliklerin büyük kısmına sahip olmalıdır.”¹²⁶

Girişimciliğin özellikleri özetlenirken, yukarıdaki bilgilere dayanarak hem doğuştan gelme hem de girişimci adayı kendisi o kabiliyeti geliştirme mecburiyetinde olmalıdır. Ama burada girişimciliği doğuştan gelen kabiliyet şeklinde algılamak çok yanlıştır.

Yönetim bilimi kaynaklarında çoğunlukla patron, yönetici, girişimci, lider, sermayedar ve işveren terimleri aynı anlamda kullanılmaktadır. Ancak bu kavramlar kendi aralarında farklılıklar arz etmektedirler.¹²⁷ Özellikle yönetici ve işveren kavramları çoğu kez aynı anlam taşıdığına vurgu yapılmakla, farklı kelimeler olduğu

¹²⁵ Ercan Taşkın, “Başarılı Girişimcilerin Ortak Özellikleri”, **Girişimcilik ve KOBİ’ler: Kavramlar, Sorunlar ve Çözüm Önerileri**, Editör: Zafer Erdoğan, Bursa, Ekin Yayınevi, 2012, s. 34,35.

¹²⁶ Varol ve Güler, **a.g.e.**, s. 13.

¹²⁷ Marangoz, **a.g.e.**, s. 6.

öne sürülmektedir. Aşağıda bu kavramların açıklanması ve farklılıklarına kısaca yer verilecektir.

1.5.3. Esnaf

“Türk Ticaret Kanunun 17. Maddesinde esnaf; “geliri sermayesinden çok, emeğine dayanan ve ancak geçimini sağlayacak kadar geliri olan kimse” olarak tanımlanmaktadır.” Esnafın geliri tamamen emeğine dayanmaktadır. Dolayısıyla kendi emeğine göre hayatını kazanmaktadır. Esnafların, net bir şekilde nakdi sermayesi olmadığı için bazı zamanlarda iş gören gibi de düşünülebilmektedir. Ama başkasından bağımsız çalışarak az miktarda da olsa sermayelerini bulundurmaları onları daha çok tacir olarak tanıtılmasına neden olmaktadır.¹²⁸

Bağımsız çalışan kavramı, yaptığı işin kol ve beden gücüne dayanan girişimcileri tanımlamak için kullanılır. Zanaatkârlar da esnaf olarak anılır.¹²⁹ Beden gücüne dayanan girişimcilik faaliyetlerine esnaf denildiğine yukarıda vurgu yapılmış oldu.

1.5.4. Yönetici

“Yönetici kavramı söz konusu olduğunda, kar ve riski doğrudan kendine üstlenmemekle beraber ekonomik mal ve/veya hizmet üretmek ve/veya satmak için üretim faktörlerini bir araya toplayıp ve faaliyete geçirerek, düzenli bir biçimde bir araya toplayan ve böylece yeni kurulan ya da çalışmakta olan işletmeyi amacına uygun bir şekilde çalıştırma sorumluluğunu üstlenen kişi anlaşılmaktadır.”¹³⁰

Ayrıca, bütün örgüt ve şirketlere can vererek onu başarıya götüren ruh olduğu gibi, onlara can vererek onları başarıya götüren ruhu aşıl原因an kişi, yöneticidir. Diğer bir deyişle yönetici, rotayı tayin eden kişidir. Ayrıca kar ve risk üstlenmeden, mal veya hizmet üretmek için lazım olan üretim etkenlerini bulan ve birleştiren, girişimci adına işletme ile ilgili işlerden görev alan kişi, yöneticidir. Girişimciler aynı zamanda yöneticidir, ama her yönetici girişimci değildir. Girişimcilik ile yöneticilik arasındaki

¹²⁸ Selma Akpınar, **Girişimciliğin Temel Bilgileri**, 2.Baskı, Kocaeli, Umuttepe Yayınları, 2011, s.26.

¹²⁹ “Esnaf”, (Çevrimiçi) <http://tr.wikipedia.org/wiki/Esnaf>, 01.12.2014.

¹³⁰ Marangoz, **a.g.e.**, s. 6.

fark; girişimcilerin işletmenin faaliyetlerinden kaynaklanan kar ve zararı üstlenen kişiler olmalarıdır. Oysa yöneticiler kar ve zarar konusunda sorumluluk üstlenmezler.¹³¹ Görüldüğü gibi girişimci aynı zamanda yöneticidir, ama yöneticilikten temel farkı kar ve zarara, dolayısıyla riske odaklı olmasında yatmaktadır.

“Yönetici, girişimcinin ileri sürdüğü fikirleri uygulamak ve gösterdiği hedeflere ulaşabilmek için yolları saptayan ve bunu yaparken içinde bulunduğu durumun muhasebesini yapan, bu yollardan geçişin zamansal ve parasal programını düzenleyen kişi olmaktadır.” Ayrıca yöneticilikten bahsedilirken, çalışkanlık, bilgi, organizasyon gücü, finans, denetim yeteneği, iş bitirme azim ve heyecanı vs. gibi özellikler bulunmalıdır.¹³² Ne var ki, yöneticilik, girişimcinin sağ eli gibi görev yapmaktadır. Girişimci, düşünce ve fikirlerini gerçekleştirirken yöneticinin yardımından yararlanmaktadır.

Aşağıda girişimci ile yöneticinin temel farklılıkları tablo halinde gösterilmektedir. İncelemede girişimci ve profesyonel yöneticinin özelliklerine değinilmektedir. Ayrıca araştırmada çeşitli alansal unsurlara ayrı ayrı bakılmaktadır. Değerlendirme arasında analitik yönelim, kişisel yönelim, Yapısal ve Konumundan kaynaklanan faktörler gibi özelliklere bakılmaktadır ve karşılaştırılması yapılmaktadır. Tablodan görülmektedir ki, yöneticiler, girişimcilere kıyasla daha az risk üstlenirler. Ayrıca girişimcileri yöneticilerden ayıran temel özellik, bunların yapıcı ve yaratıcı olmasıdır. Girişimciler daha çok serbesttir. Yöneticiler ise belirli ir kural ve çerçevenin içinde kendini sınırlamaktadır. Girişimci aynı zamanda yönetici olabilmektedir. Ancak her yönetici girişimciliğin özelliklerini taşımayabilir ve girişimci olamaz. Burada belirtilmesi gereken diğer nokta, tablodan da görüldüğü gibi girişimci daha uzun dönemli düşünürken yöneticide bu daha kısa zamanı kapsamakta ve işinin gereğine göre bu daha değişim göstermektedir.

¹³¹ Demirel ve Akbıyık, **a.g.e.**, s. 10.

¹³² Adnan Çelik ve Tahir Akgemci, **Girişimcilik Kültürü ve KOBİ'ler**, 2.Baskı, Ankara, Gazi Kitabevi, 2007, s. 8.

Tablo 1.14: Girişimci ve Profesyonel Yönetici Arasındaki Temel Farklar

Alanlar	Girişimci	Profesyonel Yönetici
Güdü ve Duygusal Yönelim	Yaratıcı ve Yapıcı	Birleştirici ve yerleştirici
	Başarı olmak isteyen	Güç elde etmek ve etkin olmak isteyen
	Kişisel imajını ve çıkarlarını ön planda tutan	Örgütün imajını ve çıkarlarını ön planda tutan
	Kendi yeteneklerini geliştirmeye önem veren	Örgütün ve personelin gelişmesine önem veren
	Şirketine sadık	Yöneticiliğe saygılı
	Belirli oranlarda ve durumlarda risk üstlenmeye hazır	Ancak destek sağladığı durumlarda risk üstlenmeye açık
	Kendi sezgilerine güvenen	Analitik ve tedbirli davranan
Analitik Yönelim	Uzun vadeli düşünen	İşinin gereği daha kısa vadeli düşünen
	Modelleri bir bütün olarak görme yeteneği olan	Detayları ve sonuçları görebilme yeteneği olan
Kişisel Yönelim	Kişisel, politik ve insanlara yakın davranan	Kişisel olmayan, gerçekçi ve insanlara mesafeli duran
	Kendini sorgulayan ve merkezîyetçi	Merkezkaç ve işleri delege eden
	Aile bağlarına önem veren	
	Duygusal ve sabırsız	
Yapısal Konumundan Kaynaklanan Faktörler		
	İşletme sahibi olmanın öncelik ve risklerini taşıyan	İşletmeye bağımlı olmayan, daha az önceliklerle ve risklerle karşılaşan
	Şirket sahibi olduğu için konumundan emin olan	Konumundan yeterince emin olmadığı için sürekli kendini kanıtlamak zorunda kalan
	Konumu nedeniyle dikkat çeken	Dikkat çekemeyen
	Aile çıkarıyla şirket çıkarları arasında bir seçim yapmak zorunda kalan	Konumunu nedeniyle aile ve şirket çıkarlarını ayrı tutabilen
	Yöneten	Yönetilen

Kaynak: Canan Çetin, **Yeniden Yapılanma, Girişimcilik, Küçük ve Orta Boy İşletmeler ve Bunların Özendirilmesi**, İstanbul, Der Yayınları, 1996, s. 32

Yukarıdaki tablodan görüldüğü gibi, girişimci ile yönetici arasındaki fark kendi istek ve planlarından farklılık arz etmektedirler. Oysa genelde bu iki kavramı aynı anlamda kabul edenler çoktur. Girişimciliğin ayrıca yöneticilikten risk üstlenmek gibi özelliği olduğundan ayrıcalık arz etmektedir. Yönetici ise girişimcinin fikirlerini birleştiren ve kolaylaştıran kişi olarak ortaya çıkmaktadır. Girişimci aynı anda

yönetici olabilir, ama yönetici girişimci olmayabilir. Günümüz toplumunda yanlış algılanan şey; devlette çalışmak veya yönetici olmak, girişimcilikten daha üstün görülmesidir. Oysa girişimciler, yeni ürün ve hizmetin meydana gelmesine ön ayak olarak yeni keşifler icat ettiği için önde olmalıdır.

Daha çok küçük işletmelerde girişimci birden fazla görevi üstlenmektedir. Girişimci hem patron hem yönetici olabilmektedir. Girişimci kendi işinin girişimcisi sayılmak yanında, işi yönetme görevini de gerçekleştirmektedir. Ayrıca sahiplik ve yöneticilik görevlerini yalnız yönetirken girişimcinin bu iki konuda da başarıyı sağlaması zorunluluk arz etmektedir.¹³³ Günümüzde küçük işletmecilik ülke ekonomisi ve gelişmesi açısından daha önemli kuruluşlar haline gelmiştir. Dolayısıyla küçük ve orta boy işletmelerin desteklenmesine birçok ülkede çaba gösterilmektedir. Ayrıca bu tür işletmelerin sahipleri de büyük görevler alarak hem kendisi hem ülke yararı için büyük katkılarda bulunmaktadır. Onların en önemli faaliyetleri hem girişimcilik hem yöneticilik görevini birlikte gerçekleştirmeleridir.

1.5.5. Liderlik

Liderlik, bazı belli başlı şartlar altında ilgisi olan insan kitlelerine ait amaçlara ulaşmak için bir kişi ve kişilerin diğerlerinin faaliyet ve davranışlarını etkilemesi ve yönlendirmesi şeklinde tanımlanabilir.¹³⁴

Önceden liderliğe ait özellikler genetik bir miras olarak görülmüştür. Ancak zamanla bu görüşün doğru olmadığı ve dolayısıyla babası lider olmasa bile çocuğunda lider olma yeteneği mevcut olduğu durumlar karşılaşılmaya başlamıştır. Bu görüşün tam tersi de geçerlidir. Dolayısıyla lider aileden doğmayan bir insan kendisini yetiştirerek lider olma ihtimali vardır. Lider olmak isteyenlere bu görüş hem psikologlar hem öğretmenlerce anlatıla gelmektedir.¹³⁵ Dolayısıyla liderliğin mirastan gelme veya doğal bir kabiliyet diyerek kendilerine kötü motivasyon verenler ilk önce

¹³³ Canan Çetin, **Yeniden Yapılanma, Girişimcilik, Küçük ve Orta Boy İşletmeler ve Bunların Özendirilmesi**, İstanbul, Der Yayınları, 1996, s. 32.

¹³⁴ Çelik ve Akgemci, **a.g.e.**, s.11.

¹³⁵ “Liderlikte Özellik”, (Çevrimiçi)
http://www.rekreasyon.org/index.php?option=com_content&view=article&id=13&Itemid=112,
01.12.2014.

kendilerini kandırmaktadırlar. Ayrıca lider olmak daha çok okumayı ve tecrübeyi gerektirmektedir.

Girişimci, yönetici ya da bu iki özelliği aynı anda bulundurması gereken işletmeci veya iş adamının etkin bir lider olması beklenmektedir.¹³⁶ Ayrıca lider, kendi amacına ulaşmakta başkalarını etkileyebilen ve kendi amacını onların hoşuna gitmesini sağlamayı becerebilme kabiliyetine sahip kişidir. Aşağıda liderlik ile yöneticiliğin özelliklerine yer verilmektedir.

Tablo 1.15: Yönetici ve Lider Özelliklerinin Karşılaştırılması

Yönetici	Lider
İdarecidir	Yenilikçidir
Tekrarcıdır	Orijinaldir
Devam ettiricidir	İnsan üzerine odaklanır
Sistem ve yapı üzerine odaklanır	Dürüsttür, doğruluğa güvenir
Denetime güvenir	Uzun vadeli perspektife sahiptir
Kısa vadeli görüşe sahiptir	Neden ve niçin sorularını sorar
Nasıl ve ne zaman sorularını sorar	Kendisidir
Klasik anlamda iyi askerdir	Mevcut duruma kafa tutar
Mevcut durumu kabul eder	

Kaynak: Mehmet Marangoz, **Girişimcilik**, Çanakkale, Pozitif Matbaacılık, 2008, s. 8.

Belirtildiği üzere, lider daha çok yenilikçidir ve daha kibar olmalıdır. Çünkü lider, kaba olduğu sürece liderliğini kaybeder. İnsanları kendine çekebilecek derecede konuşma kabiliyeti olmalıdır.

Liderliğin amacı, şirketin rekabetle mücadelede ve ekonomik açıdan etkinliğe ulaşmada kaliteli ve rasyonel insan faktörünü yetiştirmek ve geliştirmektir.¹³⁷

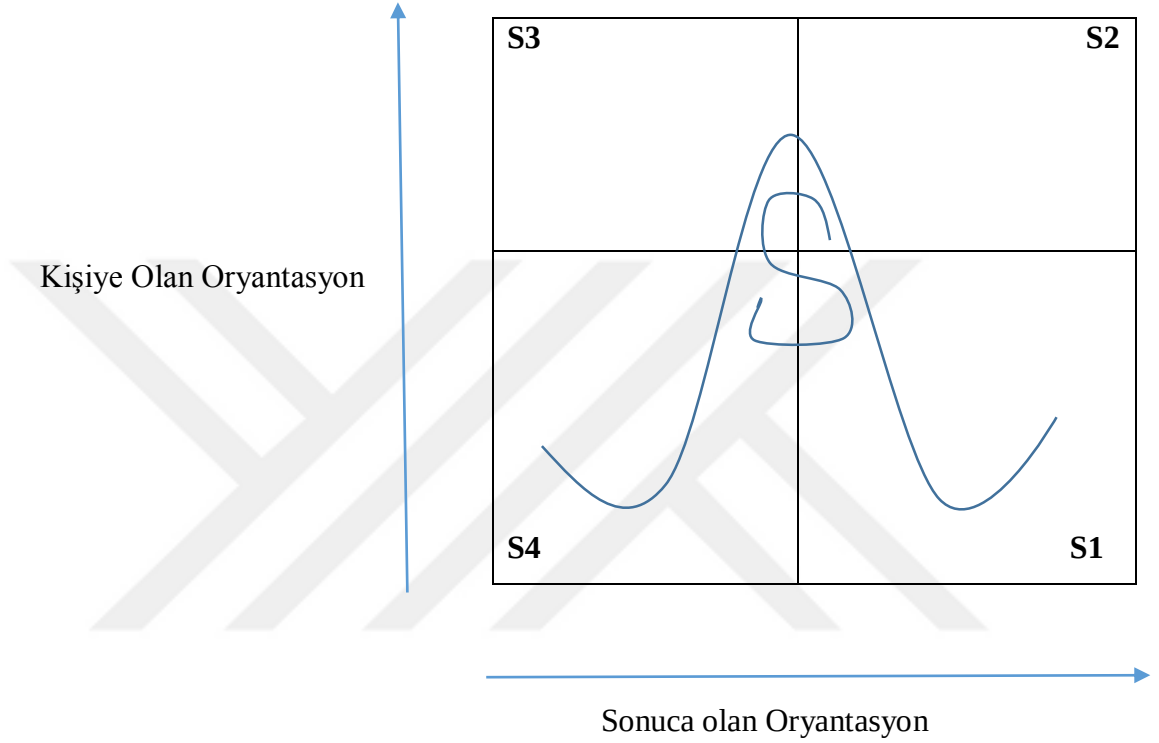
Lider sonucu değiştirme becerisine sahip bir insandır; birleştirme, harekete geçirme, karar alma ve verme, cesaretlendirme gibi özellikler de liderliğe ait özellikleridir. Liderliğin dürüstlük, kararlılık, bütünlük, yönettiği işi bilmek ve geleceğe ait bir resme sahip olmak gibi özellikleri vardır. Günümüzde rekabetin hızlı artması ve iş dünyasının daha hareketli hale gelmesiyle liderliğe verilen önem de

¹³⁶ Demirel ve Akbıyık, **a.g.e.**, s. 7.

¹³⁷ İrina Makarova, **Personel Yönetimi**, Moskova, Griboedov Uluslararası Hukuk ve İktisat Enstitüsü Yayınları, 2006, s. 10.

artmıştır. Bundan dolayı daha fazla değişim daha çok liderlik ister. Çünkü liderlikte değişimi başarma gibi özellikler mevcuttur.¹³⁸

Şekil 1.5: Hayat Yolunun Modeli: Liderlik

S1: Beceremezler ve istemezler,

S2: İsterler, ama beceremezler

S3: Becerebilirler, Ama İstemezler,

S4: Becerebilirler ve İsterler

$S1 \leq S2 \leq S3 \leq S4$

Kaynak: Aleksey Karyakin ve Evgeniy Grubov, **İşgücü İşletmeciliğinin Temelleri**, İvanovo, İvanov Enerji Devlet Üniversitesi Yayınları, 2003, s. 5.

Yukarıdaki şekilde liderliğin insanlarla ve kendi ödevine ulaşmada kullanacağı veya kullanması gereken formülü sunulmaktadır. Buna göre lider hem isteyen, hem de becerebilecek kabiliyete sahip olmalıdır. Liderliği yöneticilikten ayıran temel özellik, yöneticilerin becerebilmesine karşın, çoğu zaman istememekle, aksine zorunlu olarak bir işi gerçekleştirmesinde yatmaktadır. Oysa lider hem kendisi ister hem başarma kabiliyetine sahiptir.

¹³⁸ Dilek Eyuboğlu, **Girişimcilik Eğitimi**, Ankara, Milli Prodüktivite Milli Yayınları, 2007, s. 115.

Liderin odaklandığı konular: vizyon, demokrasi, insanlar, geliştirme, ne ve niçin satılıyor, olanak tanıma, yaratıcılık, meydan okuma, politika, yenilikçilik, risk gibi özellikler sıralanabilir. Ayrıca lider yöneticiden farklı olarak risk üstlenme de sorumluluğu vardır. Daha geniş bir şekilde açıklanacak olursa yönetici tehlikeden kaçınma odaklı risk üstlenirken, lider fırsatları bulmak amacıyla risk üstlenmektedir.¹³⁹

Etkin bir liderlik, organizasyonun görevini düşünmek, bunu etkin bir şekilde tanımlamak ve ortaya koyabilme kabiliyetidir.¹⁴⁰ Ne var ki, lider hem organizasyonu düşünmesi hem de hedefleri saptayıp, bunların korunmasına çaba göstermesi lazımdır. Ayrıca lider bununla kalmadan insan faktörüyle çok iyi derecede ilişki kurarak onlara kendi fikrini kabul ettirebilmelidir. Ama lider, her şeyden önce doğru olanı düşünmeli ve faaliyete geçirmelidir.

1.5.6. İşveren

“İş kanununa göre bir hizmet anlaşması için herhangi bir işte işçi çalıştıran tüzel veya gerçek kişiler işveren olarak tanımlanmaktadır.” Ayrıca çalışan işçiler ücret karşılığı çalışmakta olmalıdır. Diğer bir ifadeyle işveren dendiğinde gerçek ve özel taraf anlaşılabilceği gibi, ortaklık içeren şirket vs. gibi özel ve/yada kamu sektörüne ait ilgililer de anlaşılabilir. İşçi, iş sahibinin emrine uyarak görevlendirilen ilgili işi uygun bir şekilde yerine getirmesini isteme ve bunun için gerekli emri verme hakları vardır.¹⁴¹ Görüldüğü gibi işveren, başkalarına iş sunması ve çalıştırması halinde işveren olarak değerlendirilebilmektedir.

İşveren, 4857 sayılı Türk İş Kanunu’nda “işçi çalıştıran gerçek veya tüzel kişi yahut olmayan kurum ve kuruluşları” olarak tanımlıdır.¹⁴²

¹³⁹ Altan Demirtaş ve Özalp Vayvay, “Proje Yönetiminde Takım Liderliği”, **İstanbul Ticaret Üniversitesi Yayınları**, 25-27 Kasım 2005, s. 370.

¹⁴⁰ Çelik ve Akgemci, **a.g.e.**, s. 13.

¹⁴¹ “İş Hukuku”, (Çevrimiçi) <http://www.muhasibedersleri.com/ekonomi/isçi-isveren.html>, 04.12.2014.

¹⁴² “Asıl işveren ve Alt İşveren Kavramları”, (Çevrimiçi) <http://www.ekodialog.com/Konular/asil-isveren-alt-isveren-taseron-nedir.html>, 04.12.2014.

İşverenin girişimciliğe yakın olması kabul edilmekle, her işveren girişimci sayılmayabilir. Girişimci sayılması için ise girişimciliğin belli özelliklerini taşıması lazımdır.

1.6. GİRİŞİMCİLİĞİN İŞLEVLERİ VE TÜRLERİ

Bu alt bölümde girişimcilik bir üretim faktörü olarak incelenecektir. Ayrıca girişimciliğin işlevlerine yer verilecektir. Ardından girişimciliğin diğer bazı türlerine değinilecektir.

1.6.1. Üretim Faktörü Olarak Girişimcilik

Girişimcilik aynı zamanda bir üretim faktörüdür. Sermaye, emek, doğal kaynakları bir araya getiren, onları mal ve hizmete dönüştüren ve insanların ihtiyaç ve gereksinimlerini gidermesinde bu üretim faktörlerini bir araya toplayan girişimcidir. Daha da önemlisi üretim faktörlerinin az ve kısıtlı olmasıdır.¹⁴³ Girişimciliğin esas amacı kar elde etmek olmasının yanında; sermaye, doğal kaynaklar, emek gibi üretim faktörlerini bir araya getirerek işletmektedir. Girişimci olmazsa diğer üretim faktörleri kendi kendine hiçbir sonuç vermez. Demek ki bu noktada girişimciliğin önemi bir üretim faktörü olarak da, aynı zamanda yeni fikirleri düşünen, onu hayata geçirmek için risk üstlenerek yöneticiliğin de özellikleri bulunmalıdır. Kısaca girişimcilik aynı zamanda bir üretim faktörüdür. “İnsanlık tarihi kadar eski olan girişimcilik ise, piyasadaki risk ve belirsizliklere rağmen öncelikle varlığını sürdürmek daha sonra kar elde etmek ve büyümek amacıyla, yaratıcı ve yenilikçi bir işletme faaliyetinin yürütülmesidir.” Ayrıca girişimcilik 21. Yüzyılın kaçınılmaz faktörüdür. Eskiden paranın önemi her şeyden önemli iken günümüz yüzyılında girişimciliğin önemi ekonomik ve sosyal faktörler açısından çok önemlidir.¹⁴⁴

¹⁴³ Mehmet Şişman, “Eğitim Bilimine Giriş”, (Çevrimiçi) http://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/35323022/06102007123026Egitim_Bilimine_Giris_Mehmet_Sisman.pdf?AWSAccessKeyId=AKIAJ56TQJRTWSMTNPEA&Expires=1469371579&Signature=C5zYdrvD%2F3HYmOrkXI29sBfjb%2FI%3D&response-content-disposition=inline%3B%20filename%3D06102007123026Egitim_Bilimine_Giris_Mehm.pdf, 24.07.2016.

¹⁴⁴ Tulin Durukan, “Dünden Bugüne Girişimcilik ve 21.Yüzyılda Girişimciliğin Önemi”, (Çevrimiçi) <http://acikerisim.lib.comu.edu.tr:8080/xmlui/handle/COMU/978>, 24.07.2016

Önceden üretim faktörü dendiğinde emek, doğal kaynaklar ve sermaye anlaşıldı. Sonradan ve ayrıca 21.Yüzyılda bu listeye girişimcilik de iktisatçılar tarafından eklenmiştir. Çünkü girişimcilik yaşadığımız yüzyılın lokomotifidir. Üretim faktörleri içinden girişimcilik, insanların ihtiyaçlarını dolaylı olarak karşılayan, ancak çok önemli bir üretim faktörü türüdür. Buna rağmen çoğu iktisatçı girişimciliği emek faktörünün içinde değerlendirir. Çünkü girişimci aynı zamanda bir emek faktörünü oluşturduğuna inanırlar. Buna rağmen son zamanlarda girişimciliği ayrı bir üretim faktörü olarak değerlendiren iktisatçıların sayısı artmıştır.¹⁴⁵

1.6.2. Girişimciliğin İşlevleri

Girişimciliğin, ekonomik gelişmeye katkı sağlayabilmesi için bir takım fonksiyonları da sahiplenmesi gerekir. Farklı yazarlar tarafından türleri ve anlamları çoğaltılmasına rağmen, birçok girişimci ve yazarların ortak gördüğü girişimciliğin fonksiyonlarına aşağıda yer verilecektir.

Girişimciliğin başlıca ekonomik fonksiyonları,¹⁴⁶

- İstihdam sağlamak,
- Toplumun talep ettiği yeni ürün ve hizmetler sunmak,
- Rekabet yoluyla çeşitliliği ve kaliteyi arttırmak,
- Yeni işletmelerin kurulmasıyla ekonomik hayatı canlandırmak,
- Yeni pazara ulaşarak ekonomik büyümeye katkı sağlamak,
- Kamu kesimindeki aşırı istihdamı azaltıcı bir etki yapmak,
- Rekabeti canlandırmak, üretkenlik ve etkinliği artırmak vs.

Her devlet girişimciliği özendirmeye yönelik çabalar göstererek, girişimciliği desteklemeye çalışmaktadır. Girişimciliğin ekonomik katkısına ait işlevler yukarıda bahsedildi ve ekonomik işlevler dışındaki işlevler ise şu şekilde özetlenebilir; bağımsızlık, saygı kazanma vs. gibi işlevleri bulunmaktadır.¹⁴⁷

¹⁴⁵ Mustafa Özer, “Faktör Piyasaları ve Faktör Gelirleri”, **İktisada Giriş**, Editör: İlyas Şıklar, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayınları, s.213.

¹⁴⁶ Karadal, **a.g.e.**, s.25.

¹⁴⁷ Döm, **a.g.e.**, s. 35,36.

Girişimciler sosyal ve ekonomik yönden birçok işlevi üstlenmektedirler. Sürekli gelişen küresel ekonomiye paralel olarak girişimcilerin işlevleri de değişmektedir. Zamanla, retimi düzenleme, iş olanakları sunma vs. gibi görevler ortaya çıkmıştır.¹⁴⁸ Görüldüğü gibi, girişimcilik, rekabetin artmasıyla birlikte yeni ürünleri retme, Pazar araştırması ve yeni pazarlar oluşturma, ağdaş satış yöntemleri geliştirme vs. gibi görevleri olduğu unutulmamalıdır.

Belli bir girişimci gerçekleştirmek istediği faaliyetleri yapabilmesi için üç noktaya önem vermelidir. Birincisi, toplumsal eğilimler ve değişimlerin meydana getirdiği imkânlar şeklinde söylenebilir. İkincisi ise, yeniliktir. Belli bir girişim, yeni hizmetler, ürünler ortaya koyması ve satabilmesi gerekmektedir. Sonrakisi büyümedir. Girişimcilerin asıl görevi büyümeyi izlemek olmalıdır.¹⁴⁹ Belirtildiği gibi yenilik, büyüme ve değişimlerin yarattığı fırsatlar, günümüz ekonomisinde girişimcinin dikkate alması gereken başlıca konulardır. Çünkü günümüzde rekabet, teknolojik gelişme, toplumun daha çok globalleşmesi, kültür anlayışının gelişmesi gibi sosyal ve toplumsal nedenlerden dolayı girişimciye daha büyük görevler düşmektedir.

Ayrıca yenilik, ortaya çıkan sorun ve olanaklara yaratmak yoluyla çözmek gibi imkânları gerçekleştirme kabiliyeti olduğundan, girişimci aynı anda yenilikçi de olmak zorundadır. Onunla kalmadan, yeni fikirler geliştirerek problem ve fırsatlara yeni bakış açısından bakarak yaratıcı olma gibi de özelliği veya işlevi olmalıdır.¹⁵⁰ Dolayısıyla girişimci hem yeni pazar oluşturacak şekilde yaratıcı, hem de problem ve fırsatlara çözüm bulmakla kalmayıp, o fırsatları insan yaşamı için iyileştirecek şekilde çözüm bulan birisi olmalıdır.

“Modern girişimcinin gücü; yenilik yapma ve yaptığı yenilikleri iş dünyasına somut ticari ürünlere dönüştürebilme kapasitesine dayanır. Bu çerçevede modern girişimciliğin üstlendiği işlevler şunlardır;

- Yeni mal ve hizmet üretmek veya var olan mal ve hizmetlerin kalitelerini arttırmak

¹⁴⁸ Müftüoğlu, **a.g.e.**, s. 11,12.

¹⁴⁹ Marangoz, **a.g.e.**, s. 8.

¹⁵⁰ Dm, **a.g.e.**, s.9.

- Yeni üretim teknikleri yaratma ve uygulayabilme becerisi
- Endüstride yeni organizasyonlar kurmak
- Yerel Pazar yaratmak
- Hammaddelerin ve bunun gibi maddelerin sağlanabileceği yeni imkânlar araştırmak
- Sermaye birikimi oluşturma vs. şeklinde özetlenebilmektedir. ”¹⁵¹

Belirtildiği gibi, girişimciliğin üstlendiği fonksiyonlar hem ülke çapında hem de girişimci veya özel sektör alanında yararları büyüktür. Ayrıca girişimciliğin istihdam yaratmada önemi büyüktür ki bu fonksiyon haline gelmiştir. Girişimciliğin istihdam yaratmadaki rolü büyüktür. İstihdamın arttırılmasına katkı sağlamakla ülke ekonomisinin gelişmesine büyük katkı sağlamış olur. Bu yüzden bütün ülkelerde girişimciliği desteklemeye yönelik politikalar yaygınlaşmaktadır.

1.6.3. Girişimciliğin Türleri

Literatürde girişimciliğin birçok çeşitleri bulunmakla beraber başlıca girişimcilik türleri olarak şunlar sıralanmıştır;¹⁵²

Stratejik girişimcilik, girişim girişimciliği, teknik girişimcilik, çevreci girişimcilik, kurumsal girişimcilik, bağımsız girişimcilik, sosyal girişimcilik, profesyonel/yönetici girişimcilik olarak girişimciliğin çeşitleri özetlenmiştir.

Girişimciliğin daha başka çeşitleri olarak fırsat girişimciliği, yaratıcı girişimcilik, konjonktür girişimciliği, devlet girişimciliği, yatırımcı girişimcilik, paylaşımcı/katılımcı girişimcilik, bilişimci girişimcilik, yönetici tipi girişimcilik, bilgisiz/kopyacı girişimcilik şeklinde sıralanmasına yer verilmektedir.¹⁵³

Girişimciliği çeşitlendirmede daha ileriye giderek, işin mülkiyet boyutu açısından; kamu girişimcileri ve piyasa ekonomisi içindeki girişimciler olarak ayırım yapılırken, diğer taraftan büyüklüğüne göre büyük, orta, küçük ve saf girişimciler

¹⁵¹ Marangoz, **a.g.e.**, s. 9.

¹⁵² Seyfi Top, **Girişimcilik Keşif Süreci**, İstanbul, Beta Yayıncılık, 2006, s.8.

¹⁵³ Abdullah Karakaya, “Girişimcilik”,
smyo.karabuk.edu.tr/akademik_personel/.../Girişimcilik-%202010.ppt, 04.12.2014.

(Çevrimiçi)

olarak da sınıflandırılabilir. Ayrıca, niteliksel boyutu açısından tepkisel, egemen, durgun bürokratik, pozitif ve yenilikçi girişimcilik olarak sıralanmaktadır.¹⁵⁴

1.6.3.1. Bağımsız Girişimcilik

“Bağımsız girişimcilik kapsamında karşılaşılan en yaygın girişimci tipi yeni bir iş girişimi yapmayı planlamaktadır ya da tek başına bir işletmeyi sürdüren bir profil sergilemektedir.” Bu tür girişimciler çoğunlukla tekeldirler. Ayrıca hayallerini gerçeğe dönüştürmek üzere harekete geçen bireysel girişimcilik çeşididir.¹⁵⁵ Görüldüğü gibi bunlar daha çok bireysel olup, meslek erbabı olarak nitelendirilebilecek yeteneklere sahiptirler.

Bağımsız girişimciler özellikle risk üstlenen firmaların uzun vadeli sermaye taahhütleri tarafından destek görmektedirler. Adı geçen sermaye akışı girişimlerin gelişim aşamasında da devam etmektedir. Ayrıca bağımsız girişimciler oldukça fazla özerkliğe sahiptirler. Dolayısıyla bürokratik ataletle maruz kalmazlar. Daha da belirtilmesi gereken nokta ise, bağımsız girişimcilerin çabuk faaliyete geçmeye yönelik basit merkezi yapılar halindedir. Ayrıca bunlar daha açık ve kesin amaçlara sahiptirler.¹⁵⁶ Bundan dolayıdır ki, bu tür girişimciler, başarılı olmak zorundadırlar. Çünkü bunların iş çerçevesinde sürekli ve yüksek zarara uğrama gibi endişeleri yoktur.

Bağımsız girişimciliği, kısaca yeni organizasyonlar yaratma süreci şeklinde tanımlamak genel kabul görmektedir.¹⁵⁷ Bilindiği gibi, yeni organizasyonları iç girişimciler yaratmamakta, aksine bağımsız girişimciler serbest şekilde ortaya koymaktadır.

Aynı zamanda, güçlü küresel rekabetin artması, teknolojik, iktisadi, yasal, siyasi ve kültürel ortamdaki hızlı değişim ve dönüşümlerin ortaya çıkması, dünyanın önde gelen şirketlerinde olduğu gibi Türkiye’deki pek çok firma ve şirketi de, hayatta

¹⁵⁴ Marangoz, **a.g.e.**, s. 18-20.

¹⁵⁵ Apak, **a.g.e.**, s. 44.

¹⁵⁶ Veyssel Ağca ve Durmuş Yörük, “Bağımsız Girişimcilik ve İç Girişimcilik Arasındaki Farklar: Kavramsal Bir Çerçeve”, **Afyon Kocatepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi**, C.VIII, S.2, 2006, s. 169.

¹⁵⁷ İrina Osanin, **Bağımsız ve İç Girişimcilik Üzerine Notlar**, Moskova, Svet, 2004, s. 47.

kalabilmek ve kendi işini korumak için kendi girişimsel potansiyellerini harekete geçirmenin veya farkına varmanın kaçınılmaz olduğu ortaya çıkmaktadır.¹⁵⁸

1.6.3.2. Kadın Girişimciliği

Kadın girişimciliği, kadınlar tarafından kurulan ve yönetilen iş dünyasıdır. 20.Yüzyılda kadınların girişimcilik sektörüne topluca girişine “sessiz devrim” adı verilmektedir. ABD’de girişimcilik sektöründe kadınlar, KOBİ’lerin %30’una sahiplik etmektedirler ve bu oran gittikçe yükselmektedir. Böylece kadınların bomba gibi fikirlerini gerçekleştirmelerine imkân sağlanmış olmaktadır. Bu ise hem ülke çapında hem de girişimci için büyük avantajdır.¹⁵⁹ Dolayısıyla kadın girişimciliğin desteklenmesi daha da yeni hizmet ve ürünlerin meydana gelmesine yol açarak refah düzeyini arttırmaya katkı sağlayacaktır. Çünkü kadınlar neredeyse dünya nüfusunun yarısını kapsamaktadırlar.

Tarihte kadınların girişimcilik sektöründe, ayrıca iş dünyasında bulunmalarına birçok engel neden olmuştur. Ayrıca kültür, din, toplumsal etkenler vs. nedenlerle kadın girişimcilik sektöründe pek görülmemiştir. Ama bu büyük bir yanlışlıktır. Çünkü erkeklerde olduğu gibi kadınlarda da girişimcilik kabiliyetleri olabilir, ama onları gerçekleştirmede sosyal ve siyasi nedenlerle zorlanmışlardır. Bu yüzden kadınların fikirleri çoğu zaman gerçekleştirilememiştir.¹⁶⁰ Günümüzde bunun gibi engeller azalmış gözükse de hala varlığını sürdürmektedir.

Kadın girişimciler dinamik, bağımsız, özgüvenli, rekabetçi ve amaç yönelimli gibi kişisel huylara odaklı karakterlere sahip olmalarıyla ayrıcalık arz etmektedirler.¹⁶¹ Ayrıca iş adamı ve iş kadını ayrımı yapılmadan kararlılık, esneklik, güvenilir olmak, fiziksel dayanıklılık gibi özellikleri olan kadın veya kişi girişimcidir.¹⁶² Kadın girişimcide kendine güven, gerçekçi olma, zihinsel ve fiziksel dayanıklılık gibi

¹⁵⁸ Karakaya, **a.g.e.**, s.36

¹⁵⁹ “Kadın Girişimciliği”, **Cinsiyet Terimleri Sözlüğü**, (Çevrimiçi) <http://www.owl.ru/gender/082.htm>, 04.12.2014.

¹⁶⁰ Svetlana Barsukova, “Kadın Girişimciliğin Özgünlüğü”, (Çevrimiçi) <http://ecsocman.hse.ru/data/692/692/1219/005.BARSUKOVA.pdf>, 04.12.2014.

¹⁶¹ Abdullah Soysal, “Kadın Girişimcilerin Özellikleri, Karşılaştıkları Sorunlar ve İş Kuracak Kadınlara Öneriler: Kahramanmaraş İlinde Bir Araştırma”, **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi**, S.5, Nisan 2010, s. 76.

¹⁶² KOSGEB, **Girişimci Olabilir Miyim?**, Ankara, LEDU, 2000, s. 9.

özelliklerin olması, onun girişimci olmasına yardımcı olmaktadır. Tabi ki, girişimci adayı bu gibi özelliklerin yararını net bir iş fikri olması durumunda yararlanabilecektir.

“Ecevit, kadın girişimciliği tanımında şu ortak noktaları vurgulamıştır: Ev dışı bir mekânda, kendi adına kurduğu bir işletmesi olan; bir işletmede tek başına veya çalıştırdığı diğer kişilerle birlikte çalışan veya sahibi olması sıfatıyla ortaklık kuran; iş ile ilgili olarak çeşitli kamu ve özel kuruluşlarla temaslarda bulunan; işletmenin geleceği ile ilgili planlar yapan; işletmeden elde ettiği kazancın, yatırım ve kullanım alanları üzerine söz sahibi olan; işletmesi adına tüm riski üstlenen kadındır.”¹⁶³ Görüldüğü gibi, kadın girişimciliğine günümüzün gelişen teknolojik şartlarında çok ihtiyaç vardır. Çünkü kadınlar dünyadaki nüfusun yarısını oluşturmaktadırlar. Ama eskiden kadınların girişimcilik sektörüne katılmaları çeşitli nedenlerle engellene gelmiştir. Kadın girişimciliği desteklemek ve imkânlar sağlamak ekonomik gelişme açısından önem arz etmektedir.

1.6.3.3. Sosyal Girişimcilik

İnsanların girişimcilik kavramı altında bir sürü yenilikler ortaya koyarak insan istek ve zevklerini karşıladığı bellidir. Ancak bu yetişkinlikler sadece maddi tarafla mı sınırlanmalıdır, yoksa entelektüel olan maddi olmayan tarafına da mı bakılmalıdır? Girişimcilik tanımı konusunda düşünülürken sadece kar amaçlı faaliyetler mi anlaşılmalı, yoksa onun kar amacı gütmeyen yanları ve türleri de mi var? Girişimciliğin sosyal yanları nelerdir? Toplum sorunları ile ilgilenen girişimcilikten bahsedebilir miyiz? Bu soruların yanıtlanması için girişimciliğin sosyal tarafına bakılmalıdır. Yani sosyal girişimcilik konusu üzerinde durulmalıdır.

Sosyal girişimcilik kavramı Bowen’in “Girişimcilerin Sosyal Sorumlulukları” isimli eserinde bulunmaktadır.¹⁶⁴

“Girişimcilik açısından, toplumların varlıkları; maddi varlıklar ve maddi olmayan varlıklar (entelektüel varlıklar) olarak ikiye ayrılır:

¹⁶³ Himmet Karadal ve Erdoğan Kaygın, “Kadın Girişimciliği”, **Girişimcilik**, Editör: Himmet Karadal, İstanbul, Beta Yayıncılık, 2013, s.247,248.

¹⁶⁴ Leyla İçerli ve Menekşe Şahin Karadal, “Sosyal Girişimcilik”, **Girişimcilik**, Editör: Himmet Karadal, İstanbul, Beta Yayıncılık, 2013, s.344.

Maddi varlıklar: Coğrafi büyüklük, denizler, dağlar, akarsular, madenler, tarımsal araziler, enerji ve bunun gibi kaynaklar

Entelektüel Varlıklar: Girişimciler, yöneticiler, çalışanlar, öğretmenler ve öğrenciler, yazarlar ve buna benzer değerlerdir.”¹⁶⁵

Buradan görülüyor ki ülke zenginliğini bu ikisi de aynı anda etkiler. Bu konuda Akdemir de aynı görüştedir. Ona göre, maddi zenginlik asıl değeri yaratmakta, düşünsel derinlik getiren de, kültür, demokrasi gibi entelektüel kaynaklar olarak ortaya çıkmaktadır. Bundan dolayı da girişimcilik, ülkenin zenginliğinin artmasına katkıda bulunmakta, hem de bireyin kendi ekonomik ve kültürel açıdan gelişmesine katkıda bulunmaktadır.¹⁶⁶

Bilindiği gibi, sosyal girişimcilik kavramı için literatürde farklı tanımlar mevcuttur. Bazıları sosyal girişimciliği kar amacı gütmeyen kurumlar olarak algılasalar da, bazıları kar amacı gütsen bile sosyal sorunu çözme gibi amacı varsa, sosyal girişimcilik için yeterli sayanlar da yok değildir.

Dolayısıyla günümüzde maddi sıkıntıların yanında sosyal sıkıntı ve sorunlara çok karşılanabilmektedir. Ayrıca eğitimde, sağlıkta, kültürel açıdan, yoksulluk açısından, çevre vs. ile ilgili konularda ortaya çıkan bir sürü sorunlar vardır. Bunları çözmek amacıyla ortaya atılan, kar amacı güden veya gütmeyen, sosyal sorunun çözümü için kendisini riske atan girişimciler vardır. Bunlar kar sağlamaktan ziyade daha çok sosyal sorunun ortadan kaldırılmasını amaçlarlar ve bunu sağlamak veya sürdürmek için de bu işi yaparak gelir sağlarlar. Bu sorunların ortadan kaldırılması peşinde koşan girişimcilerin de var olduğu yukarıdaki belirtilerden anlaşılmaktadır.

Bunun daha iyi anlaşılabilmesi için sosyal girişimcilikle ilgili literatürdeki tanımlara bakılmalıdır. Sosyal girişimcilik, kendi giderlerini kendi gelirlerinden sağlanmasına imkân veren ve işletmeleri sosyal temellere bağlayan yenilikçi girişimciliğin, sosyal ve ekonomik alandaki yeni metodudur.¹⁶⁷ Dolayısıyla sosyal sorunların giderilmesi amacına ulaşmada giderlerini gelirlerinden harcarlar.

¹⁶⁵ A.e., s.344.

¹⁶⁶ Ali Akdemir, **İşletmeciliğin Temel Bilgileri**, 2.Baskı, İstanbul, Ekin Basım Yayın dağıtım, 2012, s.31.

¹⁶⁷ Aleksandra Moskovskaya, **Rusya’da ve Dünyada Sosyal Girişimcilik**, Moskova, Yüksek İktisat okulu Yayınevi, 2011, s.15.

Tablo 1.16: Sosyal Girişimcilik Tanımları

Yazarlar	Tanım
Fowler(2000)	Sosyal girişimcilik, sosyal fayda elde etme ve sürdürme olanağı sağlayan yaşanabilir (sosyo-) ekonomik yapıların, ilişkilerin, kurumların, organizasyonların ve uygulamaların yaratılmasıdır.
Hibbert ve diğerleri(2006)	Sosyal girişimcilik, kar elde etme amacından daha çok sosyal amaçlar için girişimsel davranışın sergilenmesidir.
Mair ve Marti(2006)	Sosyal girişimcilik, sürdürülebilir bir şekilde, sosyal ihtiyaçları karşılayan fırsatların keşfedilmesi ve bu fırsatların gerçeğe dönüştürülmesinde kaynakların yaratıcı bir şekilde kullanılmasıdır.
Kanada Sosyal Girişimcilik(2001)	Sosyal girişimcilik iki kategoriye ayrılmaktadır. İlki, kar amacı güden sektörlerde kavram, özel bir sektöre sosyal bir şekilde bağlı olmanın önemine vurgu yapan faaliyetlere ve iyi şeyler yaparak iyi olan kişileri artıran yararlarla karşılık gelmektedir. İkincisi, kar amacı gütmeyen sektörde örgütsel etkinliği artırmak ve uzun süreli sürdürülebilirliği sağlamak için girişimsel yaklaşımları destekleyen faaliyetlere karşılık gelmektedir.
Sosyal Girişimler Enstitüsü(2002)	Sosyal girişimcilik, hem sosyal hem de finansal geri dönüşümü aynı anda elde etme sanatıdır.

Kaynak: Senem Besler, **Sosyal Girişimcilik**, İstanbul, Beta Yayıncılık, 2010, s.7.

Görüldüğü gibi sosyal girişimcilik, sosyal sorunların ortadan kaldırılmasına odaklandığı görülmektedir. Bunun yanında kar elde etme amacı var olsa da ikinci plana bırakılmış gibi gelmektedir. Önemli olan sosyal ihtiyaçların karşılanmasıdır. Bunun yanında sosyal girişimcilik sadece sosyal faaliyetlerle sınırlı kalmaksızın finansal geri dönüşümü de göz önüne almaktadır. Buna aşağıdaki tanımlardan bazıları delil olabilir.

“Sosyal işletmeler, sosyal problemlerin ortadan kaldırılmasını amaçlayan ya da özel sektörle alakalı işlerin düzeltilmesi ve mali, yenilikçi düzendeki problemlerin giderilmesini amaçlayan işletmelerdir.”¹⁶⁸

¹⁶⁸ A.e., s.115.

Seelos ve Maire, sosyal girişimcilik terimini, piyasada var olan ve memnuniyet sağlamada başarısız olmuş kurumlara ihtiyaç duyan temel ihtiyaçlarını etkileyebilecek modeller yaratan organizasyonların hızlı bir şekilde artmasını anlatmak için kullanıldığını ifade etmektedir. Sosyal girişimcilik toplumu değiştirerek bir misyon ile geleneksel girişimciliği kombine eder.¹⁶⁹

Ticari girişimcilerden farklı olarak sosyal girişimciler, insanların sosyal hayat standartlarını iyileştirmeye ve toplum problemlerinin giderilmesine katkı sağlamak için vardır. Günümüzde her ülkede bunun gibi her iyimser sosyal girişimcilerimiz çoktur. Kar kazanmaktan daha çok toplumun ihtiyacını düşünen insanlar doğrultusunda bahsetmekten gurur duyulmalıdır.

1.6.3.4. İç Girişimcilik

İç girişimciliğe basit bir şekilde, işvereni adına yeni bir iş kuran girişimci denilebilir. “Yaygın kullanılan genel manasıyla iç girişimcilik mevcut işletme içerisinde girişimcilik yapmaktır.” Daha geniş ve spesifik tanımla ise, iç girişimcilik, yenilikçilik yoluyla değer yaratarak fırsatları meydana getirme ve geliştirme, girişimciye ait mekan ve kaynağı dikkate almadan bu fırsatları gerçekleştirme sürecidir.¹⁷⁰ İç girişimcilik, bir kuruluşta işçilerin yeni fırsatlar elde etmek amacıyla iç kaynakları kullanarak eski alışkanlıklarından vazgeçmeleri, yeni yöntemler üretmeleridir. Ayrıca iç girişimcilik, sürekli yenilenme, örgütsel yenilenme, stratejik yenilenme ve faaliyet alanının yeniden tanımlanması olarak ortaya çıkabilir.¹⁷¹

İç girişimcilik kavramı ilk olarak 1983 yılında Giffort Pinchot tarafından kullanılmıştır. Günümüzde modern ve kurumsal işletmelerde çoğu yenilikler belli bir kişinin başarısı olmasından çok, birçok kişinin veya belli bir grubun başarısı olarak kendini göstermektedir. Ayrıca geleneksel örgüt kültürü ile iç girişimsel kültür birbirinden ayrılmalıdır. Diğer bir deyişle bunlar farklı kavramlardır. Mesela geleneksel örgüt kültüründe hata yapılmaması, verilen talimatlara uyulması, başarısız olmama, talimatlara uyma şeklinde özetlenirken iç girişimcilik bununla sınırlı

¹⁶⁹ Ali Akdemir vd., **Sosyal Girişimcilik**, Çanakkale, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi, 2009, s.97.

¹⁷⁰ Halil Yıldırım, **Girişimcilik Ateşi ve İş Melekleri**, Sakarya, Değişim Yayınları, 2008, s. 62.

¹⁷¹ Hatice Ağca ve Ümmügül Baş, “İç Girişimcilik”, **Girişimcilik**, Editör: Himmet Karadal, İstanbul, Beta Yayıncılık, 2013, s.299.

kalmamaktadır. “İç girişimsel örgüt çevresi yeni şeyler yaratma çabalarını desteklemektedir.”¹⁷²

İç girişimciler, problemlere çözüm bulurlar, var olanı geliştirirler, yeni yöntemler üretirler, ürün veya hizmet geliştirirler. “Hangi sektörde olursa olsun, kamu, özel ve gönüllü kuruluşlarda başarı ve gelişme, coşku dolu iç girişimcilerin varlığına bağlıdır.”¹⁷³ Dolayısıyla bu tür girişimciler bulundukları ortamın üretici gücüne katkı sağlar, yenilikçi olarak ortaya çıkar ve vizyoner liderlerdir.

John Naisbitt “İşletmelerin Yeniden Keşfi” adlı eserinde iç girişimciliği, var olan işletmelerin yeni hizmet, ürün ve piyasa bulmaları için etkin bir yöntem olarak tanımlamıştır. Ayrıca iç girişimcilik örgüt içindeki girişimciliğin etkin bir metodu olduğuna vurgu yapmıştır.¹⁷⁴ Belirtildiği üzere iç girişimcilik örgütün içindeki girişimciliği ve örgütlemeyi göstermektedir. Ayrıca günümüzün globalleşme ve teknolojik gelişme döneminde daha fazla genişleyerek iç girişimciliğin önemi daha da artış göstermiştir.

İç girişimcilik, Miller ve diğerleri tarafından risk üstlenme ve proaktiflik vs. olarak ortaya konulmuştur. Daha sonra Dess ve Lumpkin tarafından özerklik ve rekabetçi agresiflik olarak beş boyuta çıkartılmıştır.¹⁷⁵

İç girişimciliğin önemi gün geçtikçe artmaktadır.¹⁷⁶

Çünkü günümüzün gelişen teknolojik ve globalleşme zamanında yenilikçilik de beraberinde kendini göstermektedir ki, iç girişimciliğin gelişmesine katkı sağlamaktadır.

İşletmenin iç işleriyle ilgilenen bu girişimcilik türü; mevcut bir kuruluş veya organizasyonu, rekabet davranışları ve pazarlama vasıtasıyla harekete geçirmeyi;

¹⁷² Döm, a.g.e., s. 52,53.

¹⁷³ Kahraman Arslan, **Dağcılık Felsefesi ve Girişimcilik**, Ankara, Ekim Basım Yayım Dağıtım, 2007, s.199

¹⁷⁴ Shamil Pavlov, **Girişimcilik Kültürü**, Moskova, Delfin, 2002, s.65.

¹⁷⁵ Ağca ve Baş, a.g.e., s. 302.

¹⁷⁶ Meltem Onay ve Selin Çavuşoğlu, “İşletmelerde Girişimcilik Özelliğini Etkileyen Faktörler: İç Girişimcilik”, **Celal Bayar Üniversitesi İİBF Yöntem ve Ekonomi Dergisi**, C:17, S.1, 2010, s. 51.

örgütün genel hedef ve görüşünü yenilemeyi ve örgütü dönüştürerek geliştirmeyi amaçlamaktadır.¹⁷⁷

Tablo 1.17: İç Girişimcilik Ortamı

• Teknoloji odaklı faaliyette bulunan örgütler • Yeni fikirlerin teşvik edilmesi • Denemeye yanılmaya imkân tanınması • Başarısızlığın tolere edilmesi • Fırsat parametrelerinin olmaması • Kaynakların mevcudiyeti ve ulaşılabilirliği • Çoklu disiplinli ekip çalışması yaklaşımı • Uzun zaman ufku • Gönüllü program • Uygun ödüllendirme sistemi • Üst yönetimin desteklenmesi
--

Kaynak: Serpil Döm, *Girişimcilik ve Küçük İşletme Yöneticiliği*, 2.Baskı, Ankara, Detay Yayıncılık, 2008, s.57.

Tablo 6’da iç girişimciliğin teşvik edilmesi ve gelişimi bakımından girişimcilik çevresinin nasıl olması gerek olduğu özetlenmektedir. İlk olarak, işletmenin teknoloji odaklı faaliyette bulunmasına vurgu yapılmaktadır. Piyasada yeni mamul fikrinin gelişmesinde ve uygulanmasında teknolojinin önemi büyüktür. İkincisinde ise, yeni mamul fikrinin tutunması işletmeye satış ve yatırım artmasına önayak olmaktadır. Bilindiği gibi başarıyı elde etmek kolay değildir. Bazen çok zaman alabilir veya çok defa uğraşmak zorunluluğu doğabilir. Ondan dolayı bir başarı sonucu, uzun zamanlı doğru ve hataların ürünüdür. Başarısızlığı tolere etmeden yeni ürünler meydana getirmek imkânsızdır. Yani başarısızlığı tolere ederek yaratıcılığın ve yenilikçiliğin etkililiği sağlanabilir.

¹⁷⁷ A.e., s.49.

1.7. GİRİŞİMCİLİKTE YARATICILIK-YENİLİK İLİŞKİSİ ve 21.YÜZYIL GİRİŞİMCİLİĞİNE ELEŞTİRİLER

Önceki bölümlerde de belirtildiği gibi girişimciliğin yaratıcılıktan farkı risk üstlenmek, kazanç sağlamak gibi amaçları vardır. Yaratıcılıkta ise mevcut olmayan yeni fikirler, projeler üretmek ve geliştirmek, sorun ve olanaklara yeni fırsatlar yaratabilmektir. Buradan anlaşıldığı üzere girişimci için bir işyeri kurarak, bu işini organize eden ve bunun riskini alan yaratıcı kimse diyebiliriz. Yaratıcılıkta yeni fikirler, yeni imkân ve olanaklar söz konusu iken, girişimcilik daha kapsamlıdır. Diğer bir deyişle girişimciliğin önemi, hem yeni fırsatları değerlendirmede, hem de bu fırsatları hayata geçirmede ve riskini üstlenmede yatmaktadır.¹⁷⁸ Girişimcilik için yaratıcılık ve yenilik kavramları vazgeçilmez unsurlardır. Çünkü bu kavramlar girişimciliğin özellikleri ve görevini tamamlamaktadır. Yenilik ve yaratıcılık ilişkisine bakıldığında ise, yenilik yaratıcılık aracılığıyla gerçekleşmektedir. Diğer bir ifadeyle bir ekonomide yaratıcılık faaliyetleri gelişmeye başladığında o ekonomide yenilikler gelişmeye başlar. Ayrıca yaratıcılık yeni fikirler üretmek iken, yenilik ise bu fikirleri hayata geçirmek ve gerçekleştirmektir.¹⁷⁹ Buradan anlaşılmaktadır ki, girişimciler hayatta olmayan yeni fikirler düşünürler, bu fikirleri hayata geçirmek için riske girerler, işyeri kurarlar ve sonunda bu mal veya hizmete dönüşerek hem insan ihtiyaçlarını karşılar hem de toplumsal refahın artmasına katkı sağlarlar. Demek ki, girişimcilerde hem yaratıcı hem de yenilikçilerin özellikleri bulunmaktadır. Ayrıca sadece yeni proje ve fikirlere sahip olmak girişimci değerlendirmesi açısından yeterli değildir.

“Zimmer ve Scarborough’a göre, girişimcilik pazarın ihtiyaç ve fırsatlarına yaratıcılık ve yeniliğin disiplinli ve sistematik olarak uygulanması sürecidir.” Rekabetin artması ve yaşam standartlarının yükselmesiyle birlikte yeni mal ve hizmetlerin talebi de giderek artmaktadır. Bu ise yaratıcılık ve girişimciliğin önemini artırmaktadır. Artık bu iki kavram işletmelerin kaçınılmaz kuralı haline gelmeye

¹⁷⁸ Thomas W. Zimmerer ve Norman M. Scarborough, **Essentials of Entrepreneurship and Small Business Management**, 3.Baskı, New Jersey, Pearson Education, 2002, s.37.

¹⁷⁹ Gönül Budak, **Yenilikçi Yönetim Yaratıcı Birey**, İstanbul, Sistem Yayıncılık, 1998, s.3.

başlamıştır. Çünkü bu iki özellik, işletmelerin girişimcilik kültürünün gelişmesine ve büyük şirketler karşısında etkili olmada önemi büyüktür.¹⁸⁰

Belirli bir ekonomide girişimciliğin artmasının sayısız yararları olmakla beraber, bazı ters yönleri de mevcuttur. Çünkü girişimcilikte teknik değişimler bazen ekonomiye zarar da verebilmektedir. Örneğin, girişimcilik sebebiyle teknoloji ve teknolojik gelişmenin artmasıyla daha çok eğitilmiş ve kaliteli işçi gücüne talebin artması, dolayısıyla eğitimsiz işgücüne talebin azalması gelirde adaletsizlik yaratabilmektedir. ABD bunun net bir örneğidir. Teknolojik gelişmenin diğer bir ters tarafı ise iş kayıplarına sebep olmasıdır. Bu ise uzun vadede ekonomide işsizliğin artmasına neden olabilmektedir. Mikro iktisadi açıdan düşünüldüğünde de bazı problemler yaratabilmektedir. AB’nde Luddite kalkışmaları buna örnek verilebilir. Bu konuda devlete düşen görev, ilerleyen teknolojinin ortaya koyduğu verimlilik artışından etkin bir şekilde herkesin yararlanmasını sağlamaktır.¹⁸¹

Günümüzde OECD’de teknolojik gelişmenin sonucu olarak kalıcı bir işsizlik mevcuttur. Bu sorun teknik ilerlemenin istihdam üzerinde problemler yaratmıştır. “Konu, yeni tekno-politik paradigmanın gelişimiyle birleştirilen eşi görülmemiş düzeyde yüksek teknik değişim ile beraber sözde işsiz büyüme gerçekleştiren gelişmiş ülkeleri özellikle ilgilendirmektedir.” Bunun yanında belirtilmesi gereken diğer nokta ise teknolojik gelişmenin büyümenin önemli bir faktörlerinden biri olduğudur.¹⁸²

Teknolojik ilerleme sonucunda ortaya çıkan işsizlik sadece gelişmiş ülkeler için geçeli değildir. Aynı zamanda bu sorun yeni teknolojileri kullanan ve uygulayan gelişmekte olan ülkeler için de önemlidir.¹⁸³ Görüldüğü gibi, girişimciliğin teknolojik açıdan ileri derecede gelişmesi istihdam yaratmak değil, tam tersine işsizliği artırabilmektedir.

¹⁸⁰ Serpil Döm, **Girişimcilik ve Küçük İşletme Yöneticiliği**, 2.Baskı, Ankara, Detay Yayıncılık, 2008, s.9.

¹⁸¹ Tuncer Bulutay, “Teknolojik Gelişimin Niteliği ve Teknolojide Genel Eğilimler”, **Teknoloji ve İstihdam**, Editör: Tuncer Bulutay, Ankara, Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, 1996, s.1-10.

¹⁸² Ümit D. Efendioğlu, “İstihdam ve Teknik Değişme Arasındaki İlişki: Politika Tartışmaları ve Bit Vakası”, **Teknoloji ve İstihdam**, Editör: Tuncer Bulutay, Ankara, Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, 1996, s.229

¹⁸³ Erol Taymaz, “Türkiye İmalat Sanayiinde Teknolojik Değişme ve İstihdam”, **Teknoloji ve İstihdam**, Editör: Tuncer Bulutay, Ankara, Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, 1996, s.181-184.

1.8. İSTİHDAM ve GİRİŞİMCİLİKTE ORANSAL DEĞİŞİMLER

Bu alt başlıkta istihdam ve girişimciliğin gelişimi konusunda bazı istatistiksel veriler üzerinde durulacaktır.

Aşağıdaki tabloya bakıldığında, 2012-2014'lü yılları kapsayan iki yıl aralığında yaklaşık 51 yenilikçi girişimin kaydedildiği belirtilmektedir. Ürün ve süreç yeniliği faaliyeti kapsamında olan girişimler ise 38'dir. Sadece yeni ürün üretmeye yönelik yapılan girişim türlerinin sayısı ise 22,7'i oluşturmaktadır. Bu değerlendirme içinden 54,2'si sadece sanayi sektöründeki yenilikçi girişimi oluşturmaktadır. Ürün ve süreç yeniliğine düşen pay ise yaklaşık 42'dir. Ürün yeniliğine yönelik girişimler ise 25'i oluşturmaktadır. Bu tablodan anlaşılmaktadır ki, yeni ürünlere yönelik girişimler yaşadığımız yılların son iki yılı için daha az oranda kaydedilmektedir. Bu değerlendirmede yenilikçi girişimlerin payı daha yüksektir. 10'dan fazla işçisi olan girişimlere bakıldığında yenilikçi girişimlerin oranı daha fazlalık göstermektedir. İkinci sırada ürünlerinde veya süreçlerinde yeniliğe giren girişimler gelmektedir. Örneğin 251'den başlayan işçisi olan girişimler 65'ten fazla olduğunu tablodan görebiliriz. 150'ye kadarki işçisi olanlarda ise pay 57'yi göstermektedir. Ürünlerinde değişime ve yeniliğe giden girişimlerin payı işçilerin sayısı ne kadar olmasına rağmen diğerlerine göre daha azdır. Ürün yeniliği yapan girişimler içinden en az değişim yapan türü elektrik ve doğal gaz vb. üretiminde ve onun yaygınlaştırılmasına aittir. Aynı değerlendirme yenilikçi girişimler için bakıldığında pay daha yüksektir. Yenilik faaliyetlerinde bulunan girişimlerin payı da düşük değildir. Ürün yeniliği yapan girişimler içinden ikinci sıradaki yüksek pay bilimsel araştırmadan sonra bilgi ve iletişime denk gelmektedir. Payı ise 40'tır. Demek ki, bu girişim türünde daha çok bilimsel ve teknolojik yeniliğe gidildiği anlaşılmaktadır. Hizmet sektörüne yönelik girişimlerin payı da çok düşük değildir. Aşağıdaki tabloda bu değerlendirmeye ayrıntılı olarak yer verilmiştir. Ayrıca girişim türleri yenilikçi, ürün yeniliği yapan vb. şeklinde değerlendirilmiştir.

Tablo 1.18: Türkiye’de Yenilikçi Girişimler ve Yenilik Türleri, 2012-2014
(Bir girişim birden fazla yenilik türü yapabileceği için satır toplamı 100’ü vermemektedir.)

Ekonomik faaliyet ve çalışan sayısına göre büyüklük grubu	Yenilikçi girişimler	Ürün ve/veya süreç yeniliği faaliyetinde bulunan girişimler (sonuçsuz kalan ve devam eden faaliyetler dahil)	Ürün yeniliği yapan girişimler
Genel	51,3	38,0	22,7
Sanayi	54,2	41,7	25,0
Madencilik ve taş ocaklığı	44,3	35,0	14,0
İmalat sanayi	54,7	42,3	25,7
Elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtımı	40,5	24,5	7,6
Su temini, kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri	41,7	29,0	11,6
Hizmet	47,8	33,5	19,8
Toptan ticaret	50,6	35,3	20,7
Ulaştırma ve depolama	39,1	28,7	15,9
Bilgi ve iletişim	65,2	51,0	40,0
Finans ve sigorta faaliyetleri	48,0	31,6	19,9
Mimarlık ve mühendislik faaliyetleri, teknik test ve analiz faaliyetleri	45,1	27,2	15,2
Bilimsel araştırma ve geliştirme faaliyetleri	75,5	68,0	57,4
Reklamcılık ve piyasa araştırması	55,7	35,2	18,4
Toplam (10 ve daha fazla çalışanı olan tüm girişimler)	51,3	38,0	22,7
10-49	49,3	36,4	21,5
50-249	57,5	42,4	25,0
250 ve üzeri	65,0	54,5	36,5

Kaynak: Tüik, “Yenilikçi Girişimler ve Yenilik Türleri”, (Çevrimiçi) <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>, 24.07.2016.

Tablo 1.19: Türkiye’de Yenilik Faaliyeti Yürüten Girişimler (%), 2004-2006

	Yenilik faaliyeti yürüten girişimlerin oranı	Teknolojik yenilik faaliyeti yürüten	Ürün ve/veya süreç yeniliği yapan	Ürün yeniliği yapan
Sanayi	60,8	35,3	34,0	25,1
Madencilik ve taşocakçılığı	47,1	25,1	23,6	15,5
İmalat sanayi	61,5	35,7	34,6	25,6
Elektrik gaz ve su	42,4	27,5	19,7	11,8
Hizmet	53,6	24,6	22,8	16,7
Toptan ticaret	58,7	28,4	26,5	19,1
Ulaştırma haberleşme depolama hizmetleri	40,3	14,9	13,8	10,4

Kaynak: Tük, “Yenilikçi Girişimler ve Yenilik Türleri”, (Çevrimiçi) <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>, 24.07.2016

Yukarıdaki tabloda ise aynı değerlendirmenin daha önceki dönemlerdeki verileri incelenmektedir. Tablodan görüldüğü gibi, 2004’lü yıllardan itibaren ürün yeniliği yapan girişimlerin oranı 2014’lere göre daha yüksektir. Ürün ve süreç yeniliği yapan girişimlerin oranı ise daha azdır. Yenilikçi girişimlerin oranı da bu dönemde yüksektir. Bu değerlendirme sanayi için yapılmaktadır. 2004-2006 dönemi için değerlendirme genel olarak yapıldığında, yenilikçi sanayinin oranı daha az, ürün ve süreç yeniliği yapan girişimlerin payı ise daha yüksektir.

2012-2014 yılları kapsamında yenilik faaliyetleri devam eden ve sonuçsuz kalan girişimlere bakıldığında aşağıdaki tabloyla karşılaşılmaktadır. Bu tabloya göre süreç yeniliği yapan girişimlerin oranı yaklaşık 27’i oluştururken, faaliyetleri tamamlanamayan girişimlerin oranı daha azdır. Varlığını sürdürmekte olan girişimlerin oranı daha yüksektir. Bu demektir ki girişimcilik daha da ilerlemektedir. Süreç yeniliği yapan girişimler içinden bilimsel araştırmaların oranı diğerlerine göre en yükseği oluşturarak ilk sırada gelmektedir. Ayrıca bu değerlendirme faaliyeti

devam eden girişimler arasında da oransal olarak en yüksektir. Bu incelemeden, Ar-Ge'ye yönelik girişimlerin diğerlerine göre daha ileri derecede gelişiyor olduğu sonucuna varabiliriz. Süreç yeniliğine giden çalışmalar içinden en az payı mimarlık ve mühendislik faaliyetleri almaktadır. Bunun payı yaklaşık 15'tir ve diğerlerine göre en düşük sonuçtur.

Tablo 1.20: Türkiye’de Yenilikçi Girişimler ve Yenilik Türleri, 2012-2014

Ekonomik faaliyet ve çalışan sayısına göre büyüklük grubu	Süreç yeniliği yapan girişimler	Yenilik faaliyeti sonuçsuz kalan girişimler	Yenilik faaliyeti devam eden girişimler
Genel	26,8	5,5	20,4
Sanayi	31,0	6,4	21,8
Madencilik ve taşocakçılığı	22,9	5,6	17,6
İmalat sanayi	31,6	6,5	22,1
Elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtımı	15,7	2,0	13,8
Su temini, kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri	15,7	4,6	13,8
Hizmet	21,6	4,5	18,7
Toptan ticaret	23,2	5,5	18,1
Ulaştırma ve depolama	18,2	2,4	17,9
Bilgi ve iletişim	33,6	6,8	34,3
Finans ve sigorta faaliyetleri	22,3	4,2	17,7
Mimarlık ve mühendislik faaliyetleri, teknik test ve analiz faaliyetleri	14,8	3,6	16,9
Bilimsel araştırma ve geliştirme faaliyetleri	51,1	15,0	48,0
Reklamcılık ve piyasa araştırması	23,9	2,7	19,1
Toplam (10 ve daha fazla çalışanı olan tüm girişimler)	26,8	5,5	20,4
10-49	25,1	5,6	19,4
50-249	31,4	5,3	22,6
250 ve üzeri	42,9	5,7	32,0

Kaynak: TÜİK, “Yenilikçi Girişimler ve Yenilik Türleri”, (Çevrimiçi)

<http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>, 24.07.2016

Tablo 1.21: AB’nde İstihdam ve Bir Önceki Yıla Göre Değişim Oranı (2014)

ÜLKE ADI	Önceki yıla göre değişim oranı (%)
Avusturya	0,2
Belçika	0,3
Bulgaristan	1,6
Güney Kıbrıs Rum Yönetimi	-0,1
Çek Cumhuriyeti	0,8
Almanya	0,9
Danimarka	1
Estonya	0,6
İspanya	1,2
Finlandiya	-0,4
Fransa	0,1
İngiltere	2,3
Yunanistan	0,5
Hirvatistan	2,7
Macaristan	5,3
İrlanda	1,7
İtalya	0,4
Litvanya	2
Lüksemburg	2,9
Letonya	-1
Malta	1,2
Hollanda	-0,6
Polonya	1,9
Portekiz	1,6
Romanya	0,8
İsveç	1,4
Slovenya	1,2
Slovak Cumhuriyeti	1,5

Kaynak: TÜİK, “Uluslararası Seçilmiş Göstergeler”, (Çevrimiçi) https://biruni.tuik.gov.tr/secilmis_gostergeler/tabloOlustur.do#, 24.07.2016

AB’nde istihdamın bir önceki yıla göre değerlendirilmesine yukarıda yer verilmektedir. Bu değerlendirmede Macaristan’ın istihdamın oranının bir önceki yıla göre oranı daha yüksektir. Diğer bir değişle Macaristan’da istihdamın oranı bir önceki yıla oranla %5,3 yükselerek AB’ndeki en yüksek oranı oluşturmaktadır. Bu değerlendirmede Hollanda’da en yüksek istihdam oranı azalması gözükmemektedir. Hollanda’ya daha yakın bir sonucu oluşturan Finlandiya da 2013 yılına göre istihdam konusunda gelişme gösterememiştir. Aynı değerlendirme 2002 yılı için yapıldığında

aşağıdaki sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Bu değerlendirmede Hırvatistan çok ileri bir istihdam oranıyla karşımıza çıkmaktadır. Neredeyse bir önceki yıla oranla tüm istihdamın yarısı kadar gelişme kaydetmiştir. Macaristan'da ise sadece %0,1'lik artış gözükmemektedir.

Tablo 1.22: AB'nde İstihdam ve Bir Önceki Yıla Göre Değişim Oranı (2002)

ÜLKE ADI	Önceki yıla göre değişim oranı (%)
Avusturya	-0,2
Belçika	-0,1
Bulgaristan	1,4
Güney Kıbrıs Rum Yönetimi	1,9
Çek Cumhuriyeti	1
Almanya	-0,8
Danimarka	-0,5
Estonya	0
İspanya	3,8
Finlandiya	0,1
Fransa	0,8
İngiltere	0,7
Yunanistan	1,5
Hırvatistan	44,6
Macaristan	0,1
İrlanda	1,1
İtalya	1,5
Litvanya	3,6
Lüksemburg	1,6
Letonya	-0,7
Malta	1,9
Hollanda	1
Polonya	-2,8
Portekiz	0,1
Romanya	-8,3
İsveç	0
Slovenya	-2
Slovak Cumhuriyeti	0,4

Kaynak: TÜİK, “Uluslararası Seçilmiş Göstergeler”, (Çevrimiçi)

<https://biruni.tuik.gov.tr/secilmisgostergeler/tabloOlustur.do#>, 24.07.2016

1.9. KÜÇÜK ve ORTA BÜYÜKLÜKTE İŞLETME (KOBİ) ANLAYIŞI, TANIMI ve KOBİ'LERİN İSTİHDAM YARATMA AÇISINDAN ÖNEMİ

İlk önce belirtilmesi gereken husus, bu tür kuruluş ve organizasyonlara ait bir tanımın mevcut olmadığıdır. Daha önemlisi, tanım kaosunun amaç çokluğundan değil, amaç belirsizliğinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Özellikle Türkiye’de bazı yayınlarda esnaf ve sanatkârla tacir ve sanayici ayrımında olduğu gibi, küçük ve orta boy işletmelerin belirlenmesi konusunda kararnameye ihtiyaç duyulmaktadır. Her şeye rağmen küçük ve orta boy işletmelerin kısaca tanımına T.C. Bakanlar Kurulu Kararının 1987 Yılı Program’ında yer verilmektedir: “ Küçük ve Orta sanayi İşletmelerinin gelişmesinin teşvik edici Devlet Politikalarını belirlenmesi ve uygulanması açısından önemli olan, çalışan sayısını ve sermaye büyüklüğüne göre belirlenmiş ve genelde kabul edilen Küçük, Orta ve Büyük Sanayi İşletmelerinin yeterli bir tanımı yapılmamış olduğundan, çeşitli kuruluşlarca uygulanan ve uygulamada güçlükler yaratan tanım farklılıklarının giderilmesi hususu önemini korumaktadır.”¹⁸⁴ Görüldüğü gibi, KOBİ’ler için genel objektif bir tanımın mevcut olmadığına vurgu yapıldı. Ayrıca bu tür tanımların yapılmaması büyük bir hataya yol açabileceği de açıktır.

Her şeye rağmen KOBİ’lerin gerek ekonomik gerek sosyal hayatta yeri büyüktür. Günümüzün gelişen teknolojik ortamında KOBİ’lerin önemi büyük olduğundan devlet tarafından desteklenmek zorundadırlar. Ancak günümüz gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerinde değişim ve gelişme farklılığı onların Ar- Ge harcamalarından, yani devletçe destek ve teşvikinden kaynaklanmaktadır. KOBİ’lerin rekabet gücünü arttıracak her adım, o ülkenin hem ekonomik hem sosyal hedeflere ulaşmasını kolaylaştıracaktır. Çünkü bu destekler hem sanayi, hem yerli üretimi ve sonuçta ekonomideki sürdürülebilir bir istikrar sağlanacaktır.¹⁸⁵ Dolayısıyla KOBİ’lerin ülke ekonomisi ve gelişmesi açısından önemi büyüktür. Ayrıca her KOBİ

¹⁸⁴ Tamer Müftüoğlu, **Türkiye’de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler: KOBİ’ler**, 6.Baskı, Ankara, Turhan Kitabevi, 2007, s. 103

¹⁸⁵ Metin Can, **Mucit KOBİ’ler: Başarılı 100 KOBİ**, İstanbul, Alfa Yayınları, 2012, s. 9-14.

hem sivil hem devlet için yararlıdır. Çünkü özel kişiye mal ve hizmet sunarak onun ihtiyacını gidermekte ve devlet için vergi ödeme, talep yaratma, ihracatı artırma ve dolayısıyla Ödemeler Bilançosunun dengelenmesine katkısı olacaktır.

R. Solow'ya ise emek ve sermaye faktörünü, ekonomik büyümenin kaynakları olarak açıklamış ve bu faktörler etkili bir şekilde üretimde kullanıldığını açık bir şekilde belirtmiştir.¹⁸⁶

KOBİ'lere ait bir tanımlamanın olmadığına bir kere daha vurgu yapılmaktadır. Ayrıca her ülkedeki farklı işletmelerin büyüklük ve küçüklük anlayışı farklı olabildiği ve zamanla değişime uğradığı gibi, belli bir tanımın netleşmesi de çeşitli işletmeleri temsil etmeyebilir. Ona rağmen KOBİ anlayışında kullanılan çok sayıdaki kriterler ele alınabilir. "KOBİ tanımında kullanılan çok sayıda nicel ve nitel kriterler arasında; çalışan kişi sayısı, makine, tezgâh gücü ve sayısı, öz sermaye, kullanılan hammaddeler, ödenen ücretler, alınan siparişler, enerji kullanımı, ciro ve üretim kapasiteleri, işletme sahibinin fiilen çalışması, işletme mülkiyetinin ve yönetiminin bağımsızlık derecesi, sermayenin sınırlı olması, işbölümü ve uzmanlaşmanın düşüklüğü, pazar payının azlığı, alış-satışta pazarlık gücünün olmaması vb. Sayılmaktadır."¹⁸⁷ Yukarıdaki cümleden anlaşıldığı gibi, KOBİ anlayışında insan çalıştırma, mal veya hizmet üretme, insanların ihtiyacını karşılama, sipariş, hammadde vs. gibi terimlerin kullanılması, onun bir kuruluş veya ürün ve hizmet sunan bir şirket olduğunu kanıtlamaktadır.

"KOBİ, 250 Kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı ya da mali bilançosu 25.000.000 YTL'den aşmayan ve bu yönetmelikte mikro işletme orta büyüklükteki işletme olarak sınıflandırılan ekonomik birimdir."¹⁸⁸

KOBİ'lerin genel kabul görmüş tanımının olmadığına vurgu yapılmasına rağmen, bu tür işletmelerin genel çerçevesi yukarıdaki bilgide çizilmektedir. Bu tanımdan ötürü KOBİ dendiğinde 250'nin altında işçisi olan kuruluş ve şirketler

¹⁸⁶ Mustafa Aykaç vd., **Küreselleşme Sürecinde Rekabet Gücünün Artırılması ve Türkiye'de KOBİ'ler**, İstanbul, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, 2008, s.67-69.

¹⁸⁷ Süleyman Özdemir vd., **İşsizlik Sorununun Çözümünde KOBİ'lerin Desteklenmesi**, İstanbul, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, 2006, s.30

¹⁸⁸ Ercan Alptürk, **Küçük ve Orta Büyüklükte İşletmeler (KOBİ) Rehberi**, Ankara, Yaklaşım, 2008, s.21

anlaşılabilmektedir. Ayrıca 25 milyon TL'den fazla bilanço'ya sahip olunmalıdır. Bundan aştığı takdirde büyük işletmelere dâhil edilmektedir.

KOBİ tanımı ve anlayışına daha net bir şekilde aşağıda yer verilmektedir: “Bir ila iki yüz arasında işçi istihdam ettiği, bağlı olduğu meslek kuruluşunca teşvik edilen, gerçek usulde defter tutan, imalat sanayi sektöründe faaliyette bulunan, arsa ve bina hariç, mevcut sabit sermaye tutarı, bilanço net değeri itibarıyla 2 milyon ABD Doları karşılığı TL'yi aşmayan firmalarıdır.”¹⁸⁹ Görüldüğü gibi, KOBİ'lerin özelliği defter tutması, belli miktarda işçi çalıştırması, belli miktarda bilanço değeri olması ve kar amaçlı olmaları gerekmektedir. Ama çoğu kez kar amaçlı olmayan şirketler de KOBİ olarak sayılabilmektedir.

Türkiye'de KOBİ'ler, ülke ekonomisinin önemli bir kısmını oluşturmaktadırlar. 2010 yılı verilerine göre Türkiye'deki tüm şirketlerin %99,8'ini, toplam istihdam düzeyinin %76'dan fazlasını, sermaye yatırımlarının %40'a yakını, ihracatın yaklaşık %10'unu ve bankaya ait kredi miktarının %5'ini KOBİ'ler oluşturmuştur.¹⁹⁰ Türkiye'deki işletmelerin neredeyse tamamını oluşturan KOBİ'ler ülkedeki toplam istihdamın yaklaşık %77'lik kısmını oluşturmaları, Türkiye açısından çok önemlidir. Bu veriler ispatlamıştır ki, KOBİ'leri desteklemek ve imkânlar sunmak ülke ekonomisinin büyümesine büyük katkılar sağlayacaktır.

KOBİ'ler için risk sermayesi, risk üstlenen kişilerin yeni teknolojiler veya fikirler üretmesinde alacakları pay karşılığında yaptıkları öz kaynak ya da buna benzer bir yatırımdır.¹⁹¹ Bir icadın gerçekleştirilmesi için verilen finansman desteği olan risk sermayesi, KOBİ'lerin desteklenmesinde önemli bir yatırımdır.

Günümüzde küresel girişimciliğe imkânların artması, dolayısıyla küresel girişimciliğin artması, artık KOBİ'lere her alanda daha kolaylık sağlamaktadır. Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki ilerlemeler, üretim teknolojisindeki ilerlemeler vs. KOBİ'lerin faaliyetini sürdürmesine imkân sağlamıştır. Bunun gibi kamu ve kamusal

¹⁸⁹ A.e.

¹⁹⁰ Vasif Abiev ve Munise I. Özgür, “Ekonomik Gelişme ve Girişimcilik”, **Girişimcilik**, Editör: Himmet Karadal, İstanbul, Beta Yayınları, 2013, s.134.

¹⁹¹ Haluk Duman ve Mehmet Yücenurşen, “Girişimciliğin Finansmanı”, **Girişimcilik**, Editör: Himmet Karadal, İstanbul, Beta yayınları, 2013, s.147.

olmayan destekler KOBİ'lerin artmasına yol açarak ekonomik büyümeye büyük katkılar sunacaktır.¹⁹² Pazarın küreselleşmesi işletmeleri yurtdışı pazarlara çıkmasını sağlayarak bilgi ve teknolojiye daha kolay ulaşabilir hale gelmesine imkân sunmuştur. Bundan dolayı hem özel hem kamu çapında girişimciliği, dolayısıyla KOBİ'lerin faaliyetini sürdürmesini destekleyen etkenlere ihtiyaç vardır.

Dünyada KOBİ'lerin boyut ve büyüklüğü açısından farklılıklar meydana gelebilmektedir. Bazı ülkelerde üç çeşit işletme varken, bazı ülkeler bu tür işletmelerin sayısını belirli kriterlere göre artırmaktadır. Aşağıda onların bazılarına değinilecektir.

Tablo 1.23: OECD'nin KOBİ Tanımı

İşletme Grubu	Çalışan Sayısı
Mikro Ölçekli	1 ve 4 arası
Çok Küçük Ölçekli	5 ve 19 arası
Küçük Ölçekli	20 ve 99 arası
Orta Ölçekli	100 ve 499 arası

Kaynak: Süleyman Özdemir vd., **İşsizlik Sorununun Çözümünde KOBİ'lerin Desteklenmesi**, İstanbul, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, 2006, s.31

OECD ülkeleri KOBİ tanımında daha ileriye giderek, KOBİ'leri 5'e ayırmışlardır. Ayrıca burada belirtilmesi gereken husus, OECD ülkelerinin işletmelerde sadece çalışan kişi sayısına göre şirketleri paylaşmasındadır.

Dünya Bankasının çalışmalarında KOBİ'ler, 250'den az işçisi olan işletmeler olarak tanımlanmıştır. Avrupa Birliği'(AB)nin KOBİ tanımı 2003'teki Tavsiyede işletmeler büyüklüğüne göre üç çeşide ayrılarak belirtilmiştir. Ayrıca mikro işletmelerin eleman miktarı 10, küçük 50, orta işletmelerin ise 250 kişi olarak sınırlandırılmıştır.¹⁹³

Aşağıdaki Tablo 1.8'de AB'nin 1996'dan itibaren KOBİ'lere verilen değerler ve değerler sonucunda ortaya çıkan tanımlara yer verilmiştir. KOBİ'lerin rekabet gücünün geliştirilmesi amacıyla birlik, yukarıda belirtilen şekilde işletme tanımını yapmıştır. Günümüzde AB üyesi adayı olduğundan Türkiye de bu şartlar ve AB

¹⁹² Mehmet H. Yıldırım ve Emel E. Erul, "Küresel Girişimcilik", **Girişimcilik**, Editör: Himmet Karadal, İstanbul, Beta yayınları, 2013, s.266,267.

¹⁹³Süleyman Özdemir vd, **a.g.e.**, s.31,32.

Tavsiyesi çerçevesinde hareket etmelidir.¹⁹⁴ OECD KOBİ tanımlarından farklı olarak AB, tanımlama konusunda daha değişikliğe gitmiştir. Bu ise Birliğe aday olan ülkelerin buna göre hareket etmesini ve bunun yanında bu tür işletmeler arasında rekabet gücünün arttırılmasını amaçlamışlardır.

Aşağıda AB ülkelerinin KOBİ tanımına tablo şeklinde yer verilmektedir.

Tablo 1.24: AB'nin KOBİ Tanımı

İşletme Kategorisi	Yıllık Çalışan Kişi	Satışlar	Mali Bilanço
Orta Ölçekli	≤ 250	≤ 50 Milyon Euro	≤ 43 Milyon Euro
Küçük Ölçekli	≤ 50	≤ 10 Milyon Euro	≤ 10 Milyon Euro
Mikro Ölçekli	≤10	≤ 2 Milyon Euro	≤ 2 Milyon Euro

Kaynak: Süleyman Özdemir vd., **İşsizlik Sorununun Çözümünde KOBİ'lerin Desteklenmesi**, İstanbul, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, 2006, s.33

Türkiye’de ise tarihsel olarak KOBİ’ler 13.Yüzyılda kurulan Ahilik sistemine kadar uzanmaktadır. “1933 yılında esnaf ve küçük sanayicinin kredi gereksinimini gidermek için Halk Bankası kurulmuş, Türkiye’de 1963 yılından itibaren başlatılan planlı kalkınma dönemi çerçevesinde hazırlanan 5 yıllık kalkınma planlarında KOBİ’ler sürekli olarak yer alarak bugüne kadar gelinmiştir.” Çoğu zaman kâğıt üzerinde kalmış ve çok az miktarda kurumların oluşturulmasından başka görev kazandırılmamıştır.¹⁹⁵ KOSGEB ve Dış Ticaret Müsteşarlığı buna bazı örneklerdendir. Türkiye’de planlı kalkınma döneminde KOBİ’leri ve girişimciliği destekleyecek kamu kuruluşlarının az olduğuna yukarıda atıf yapılmıştır.

Dünyada devlete yönelik Keynesyen ekonominin Büyük Buhrandan sonra yıkılması herkese malumdur. Ama bu dönemden sonra bile KOBİ’lerin desteklenmesi yavaş bir şekilde kendini göstermiştir. “1960’lı yılların ortalarından itibaren gerek uygulamada gerekse teoride küçük ve orta ölçekli işletmeler lehine bir gelişmenin başladığı izlenmektedir.” Bu görüş 1970’li yıllardaki hiper enflasyondan sonra kendini

¹⁹⁴ A.e., s.31,32.

¹⁹⁵ Alptürk, a.g.e., s. 21.

büyük bir şekilde göstermiştir. Hatta olayın özünü oluşturan girişimcilik olgusunun yer aldığı bir küçük işletme ideolojisinden bahsetmek mümkündür.¹⁹⁶

Küçük işletmelerin ekonomik ve sosyal sisteme katkısı çok büyüktür. Ayrıca küçük işletmeler dünya çapında sosyal sisteme büyük katkılar sağlayarak toplumun refahını arttırmaktadırlar. Gelişmiş ülkelerde ekonominin düzgün bir şekilde işleyişi ile KOBİ'lerin sistem ilerisindeki mevcudiyeti arasında yakın ilişkiler bulunmaktadır. "Küçük işletmeler mülkiyetin geniş bir tabana yayılmasında, istihdam sağlamada ve demografik sistemin yerleşmesinde önemli katkılar sağlamaktadır." Ayrıca küçük işletmeler, ülkede girişimciliğin yaygınlaşmasını sağlayarak girişimciliğin artmasına vesile olmaktadır. KOBİ'lerin ekonomiye sağladığı yararı, daha çok kişiye ve daha düşük yatırımla istihdam sağlamasıdır. Ayrıca küçük işletmeler, istihdamı artırmanın önemli araçlarından biridir. Küçük işletmeler ekonominin itici gücü haline gelmişlerdir.¹⁹⁷ KOBİ'lerin istihdam yaratmada rolü büyüktür. Her yeni açılan her hangi bir KOBİ, istihdam oranını yükselteceği açıktır. Bu yüzden ülke çapında KOBİ ve girişimciliği desteklemeye yönelik etkinlikler arttırılmalıdır.

Avrupa'da 1980'lerden itibaren "Küçük güzeldir" görüşü yaygınlaşmaya başlamıştır. Günümüz yüzyılı KOBİ'lerin yüzyılı olacağı da nettir. Buna delil olarak, gelişmiş ülkelerde büyük işletme sayısının %15 oranında azalması söylenebilir. KOBİ'ler gelişmişlik seviyesininin farklılığına rağmen her ülkenin belkemiğini oluştururlar. Ekonomik büyüme açısından da KOBİ'lerin önemi büyüktür. "Özellikle son yirmi yılda KOBİ'ler üretim, rekabet, istihdam yaratma konularıyla ön plana çıkmaya başlamıştır."¹⁹⁸ Ekonomik büyüme açısından KOBİ'lerin önemi çok büyüktür. KOBİ'ler hem üretimin artmasına yol açarak rekabet düzeyini arttırır hem de istihdam sağlayarak makroekonomik açıdan ülkeye katkı sağlar. Ayrıca sadece ekonomik açıdan değil, sosyal açıdan da KOBİ'lerin topluma katkıları büyüktür.

Aşağıda KOBİ'lerin istihdam yaratmadaki oransal değerine yer verilecektir.

¹⁹⁶ Müftüoğlu, **Türkiye'de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler: KOBİ'ler**, s. 33,34.

¹⁹⁷ Tekin, **a.g.e.**, s.78,79.

¹⁹⁸ Yusuf C. Çukacı, "Küçük İşletmelerin Çeşitleri, Ekonomiye Katkıları ve Kuruluş Süreçleri", **Girişimcilik ve Küçük İşletmeler**, Editörler: Mehmet Tikici ve Ali Aksoy, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 2009, s.78-80.

Tablo 1.25: KOBİ'lerin Ülke Ekonomilerindeki Yeri

Ülkeler	Tüm İşletmeler İçindeki Yeri %	İstihdam İçindeki Payı %	Yatırım İçindeki Payı %	İhracat İçindeki Payı %
Amerika	97,2	58	38	32
Almanya	99	64	44	31
Japonya	99,4	81,4	40	38
İngiltere	96	36	29,5	22
İtalya	98	83	52	Bilgi Yok
Fransa	99	67	45	26
G. Kore	98,8	59	35	20
Türkiye	99,2	53	26,5	8

Kaynak: Yusuf C. Çukacı, “Küçük İşletmelerin Çeşitleri, Ekonomiye Katkıları ve Kuruluş Süreçleri, Girişimcilik ve Küçük İşletmeler, Editörler: Mehmet Tikici ve Ali Aksoy, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 2009, s.78.

Tablo 9’da KOBİ’ler ülkedeki tüm işletmelerin Almanya, Japonya, Güney Kore ve Türkiye’de neredeyse tamamını oluşturmaktadır. İstihdam açısından ise, en önde İtalya’nın KOBİ’leri gelmektedir. Tablodan bakıldığında KOBİ’ler istihdamın neredeyse tamamına yakın bir veriyi oluşturmaktadırlar. Bu tablodan görüldüğü gibi, KOBİ’lerin ülkenin istihdam yaratma konusunda önemli büyüktür. Türkiye’de ise KOBİ’ler istihdamın yarısından fazlasını oluşturmaktadır. Gelişmiş ülke olan Japonya’da ise KOBİ’lerin sağladığı istihdam oranı %81,4’tür. Bu çok büyük bir rakamdır. Görüldüğü gibi, KOBİ’leri desteklemek ve arttırılmasına yönelik imkânlar sağlamakla ekonomik açıdan büyük ilerleyişler elde edileceği sonucuna bu tabloya bakarak varılabilmektedir. Ama maalesef, günümüzde KOBİ’leri desteklemek yerine sıkıştıran ülkeler ve ülke Kanunları olduğu üzücüdür.

Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler için KOBİ’lerin önemi 1990’lu yıllardan sonra anlaşılmaya başladı. Bu yıllarda önemli ölçüde istihdam yaratmaları açısından küçük sanayi birimlerinin geliştirilmesine destek verecek politikalar gündeme geldi. Ancak esnek üretim yapısına sahip gelişmiş ülkelerle gelişmekte olan ülkeler arasında yapısal farklılıklar sorun çıkarmaya başladı. Ama her şeye rağmen 1990’lardan beri Türkiye’de KOBİ’lerin istihdam yaratmada önemi yeri olduğu kaçınılmazdır.¹⁹⁹

¹⁹⁹ Çelik ve Akgemci, **a.g.e.**, s. 147,148.

Özetlenecek olursa, KOBİ'lerin gerek ekonomik gelişme gerekse istihdam yaratma konusunda önemi büyük olduğu bir kere daha kanıtlanmış görmekteyiz. Ayrıca KOBİ'leri destekleyecek gerek kamu gerekse özel sektör tarafından faaliyetler sürdürülmelidir. KOBİ'leri desteklemede gelişmiş ülke örneklerinden yararlanılmalıdır. KOBİ'leri destekleme ve iyi imkânlar sunma gibi etkenlerde özellikle devletin rolü ve önemi büyüktür.

İKİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ’NİN GİRİŞİMCİLİĞİ TEŞVİK POLİTİKALARI

2.1. AVRUPA BİRLİĞİ’(AB)NİN İSTİHDAM STRATEJİSİ VE İSTİHDAM POLİTİKASI

İşsizliği azaltmak için Avrupa Birliği çapında ortak bir faaliyet 17-18 Kasım 1997’de AB Komisyonu tarafından olağanüstü İstihdam Zirvesi çerçevesinde gerçekleşmiştir. Bu zirvede, Birliğe üye tüm ülkelerin İstihdam Politikalarını düzenlerken dikkat çekmeleri gereken Avrupa İstihdam Stratejisi (AİS) kabul edilmiştir. “AİS’in kapsamında dört ana başlığa dikkat çekilmiştir.

- Girişimciliği özendirmek ve teşvik etmek
- İstihdam edilebilirliği arttırmak
- İşletmelerin uyum kapasitesini güçlendirmek
- Fırsat eşitliğini sağlamak ve her türlü ayrımcılığı önlemek”¹

Görüldüğü gibi AB’nin İstihdam Stratejisinin en ön planında girişimciliğe teşvik söz konusudur. Diğer bir deyişle girişimcilik, istihdam yaratmadaki en önemli etkenlerden biridir. Girişimciliği teşvik etmekle sadece istihdamın artışı sağlanmamakla beraber aynı zamanda uzun vadede ülke ekonomisinin istikrarlılığa kavuşmasına da olanak sağlanacaktır. Dolayısıyla AB’ye bağlı ülkelerin kendi İstihdam Politikalarını oluştururken belirtilen Stratejiye göre politika belirleme zorunlulukları vardır ki bu her zaman ülkenin yeni icatlar üretmeye halkı teşvik ederek girişimciliğin gelişmesine katkı sağlar.

Avrupa Birliği’nin istihdam politikası incelenirken; direkt gelir transferi getiren pasif politikalardan ziyade istihdamın teşvik edilmesine yönelik ve yatırımlarla birlikte

¹ Berrin Ceylan-Ataman, “Avrupa Birliği Sosyal Politikasının Temel Prensipleri ve Avrupa İstihdam Stratejisi”, **Avrupa Birliği’nin İstihdam ve Sosyal Politikası**, Derleyen: Berrin Ceylan-Ataman, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 2005, s.17.

artan, büyümeye yol açan aktif politikalara daha çok önem verilmektedir.² Anlaşıldığı gibi AB, İstihdam Politikasını oluştururken yatırımların daha çok artmasına izin verecek etkenlerin ve girişimciliğin artmasına izin veren politikalar yürüterek istihdam politikasının etkililiğini göstermektedir.

Avrupa istihdam politikası için Amsterdam Antlaşmasının önemi büyükken, Lizbon Zirvesi de AIS için bir dönüm noktası olmuştur. Adı geçen zirvede belirli stratejik hedefler ele alınmıştır. Bunlardan bazıları şunlardır; hareketli ve bilgiye odaklı bir ekonomiyi yaratmak, sosyal bütünleşmeyi sağlamak, sürdürülebilir ekonomik gelişmeyi gerçekleştirmek vb. şeklinde sıralanmıştır. Bu stratejinin beklenen hedefi 2017 yılında istihdam seviyesini %70'e çıkarmaktır.³

“Avrupa Konseyi'nin “İstihdam Stratejisi” ile ilgili kararında, esneklik ve güvence arasında dengenin sağlanmasıyla, firmaların rekabet edebilirliğini sağlarken, işyerinde verimliliğin ve kalitenin artacağı bununla beraber hem işçilerin hem de firmaların ekonomik değişime uyumuna katkıda bulunacağı ileri sürülmektedir”.⁴ Söylendiği gibi bu Stratejiyle; hem firmalar arasında rekabet artarken, hem de esneklik ve güvence arasında da dengenin sağlanmasına vurgu yapılarak ekonomik değişimin iyileşmesine katkı sağlanmaktadır.

Bazı araştırmacılara göre daha da önemli olan AB, İstihdam Stratejisiyle güvenceli esnekliğin sağlanmasına büyük katkı sağlamaktadır. “Güvenceli esneklik, bir yanda işgücü piyasalarının, işin organizasyonunun ve çalışma ilişkilerinin esnekleştirilmesi diğer yandan istihdam güvencesi ve sosyal güvenliğin genişletilmesi anlamına gelen bir işgücü piyasası politikasıdır”. Bu esneklik de dışsal-sayısal, iç-sayısal, işlevsel ve ücret esnekliği şeklinde dörde ayrılmaktadır ve bu şekilde AB ülkelerine yarar sağlamaları beklenmektedir.⁵

Belirtildiği gibi Avrupa Birliği İstihdam Stratejisi, koruyucu elastikiyeti temin etmektedir. Güvenilir elastikiyetin önemi özellikle iş hayatında ön plana çıkmaktadır.

² Mehmet Rauf Kesici ve Ahmet Selamoğlu, “Genel Hatlarıyla Avrupa İstihdam Stratejisi”, **İş Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi**, C: 7, S.2, Haziran 2005, s.49,50.

³ A.e., s.36.

⁴ Umut Ulukan, “Avrupa İstihdam Stratejisinin Peri Masalı: Güvenceli Esneklik”, (Çevrimiçi) http://www.disk.org.tr/wp-content/uploads/2014/02/DiSKAR_07.pdf, 12.11.2014.

⁵ A.e. s.54.

Çünkü bununla birlikte işgücü veya emek piyasasının güvencesi temin edilmiş demektir.

Güvenceli elastikiyetin olumlu yanları sadece emek piyasasıyla sınırlı kalmamakla beraber, hem iş yönetimini, işveren ile çalışanın arasındaki bağ ve ilişkinin samimi ve gerçekçi olmasını da sağlamaktadır. Bu ise sosyal ve toplumsal güvenliğin sağlanması demektir.

2.2. BÜTÜNLEŞTİRİLMİŞ GİRİŞİMCİLİK POLİTİKASI

Girişimcilik ve girişimcilik politikası, Avrupa Birliği (AB)'nin başlangıçta getirilen ortak politikaları değildi. Ancak, AB'nin refah artışı, verimlilik, AR-GE ve teknoloji gibi konularda gelişmiş ülkelerden geride kalması bu konunun canlanmasına sebep olmuştur. “ Avrupa Birliğinin önceki dönemlerinde topluluğun ekonomik büyümesinin yavaşlaması, istihdam oranının düşmesi, teknolojik anlamda Amerika ve Japonya'nın gerisinde kalması, geleneksel üretimde ise Güneydoğu Asya'daki gelişmekte olan ülkelere gelen ucuz sanayi ürünleri karşısında rekabet edememesi KOBİ'lere yönelik bir girişimcilik boyutunu da içine alan yeni bir sanayi politikasının gerçekleştirilmesini zorunlu kılmıştır.”⁶ ABD ve Japonya gibi gelişmiş ülkelerin girişimcilik politikaları AB'nden daha ileride olmasından dolayı AB, bu ülkelerin girişimcilik politikalarından etkilenmiştir.

AB'de KOBİ'ler için destek politikaları 1980'li yıllardan itibaren artış göstermiş ve bir kaç destekleme politikaları uygulanmaya başlamıştır. “ Örneğin, 1986'da Task Force (Çalışma Gücü) oluşturularak, KOBİ'lerin sağlıklı gelişimi ve mevcut sorunlarının çözümü için faaliyette bulunmuştur.”⁷ Bahsedildiği gibi, AB'nde Task Force'un oluşturulmasıyla girişimciliği destekleme politikaları başlamıştır. Ayrıca orta ve yükseköğretimde de girişimciliği destekleme politikaları oluşturulmuştur. 1986'da Avrupa Birliği Komisyonu KOBİ'lere yönelik İkinci Eylem

⁶ Ali Soylu, **Türkiye'de Kamu Destekli Girişimcilik**, Ankara, Gazi Kitabevi, 2011, s. 58,59.

⁷ Seyhun Doğan, **Avrupa Birliği'nin Girişimcilik Politikası: KOBİ Yaklaşımı ve Türkiye**, İstanbul, Altınoluk Yayın, 2010, s.47.

Planını da hazırlamıştır.⁸ Bu Eylem Planını hazırlamakla Avrupa Birliği, girişimciliğe özen göstererek girişimciliğin artmasına katkı sağlamıştır.

“Eylem Planı, basitleştirilmiş ve şeffaf bir idari ortam, eğitim, finansman ve sermaye imkânlarının artırılması ve Avrupa Enformasyon Merkezi Ağı (Euro Info Centre Network) kurularak KOBİ’ler ve Topluluk arasında çift yönlü enformasyon akışının sağlanması ve İş Geliştirme Merkezleri Ağı (BIC network), Şirket İşbirliği Ağı, BCNET(Business Cooperation Network) ile taşeronluk ağlarının kurulması yoluyla, KOBİ’lerin daha eşgüdümlü bir gelişme sağlamalarına yönelik önlemleri içermektedir.” Gerçekleştirilen bu ağların sürdürülebilirliğinin sağlanması için daha sonraki yıllarda kabul edilen çok yıllık programlardan destek sunulması gerçekleştirilmiştir.⁹

AB’nin, sanayi politikası ve KOBİ politikası şeklinde olan iki ayrı politikası, uzun yıllardır kendi faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. AB Komisyonu’nun yeniden yapılanması esnasında, 2000’li yıllarda bu iki alandan sorumlu olan Müdürlükler birleştirilerek, bu iki politika AB Girişimcilik Politikası (Enterprise Policy) adı altında, beraber ele alınmaya başlamıştır.¹⁰ Sanayi Politikası ve KOBİ dosyaları, aday ülkeleri olan Romanya ve Bulgaristan dışındaki tüm ülkeler için tamamlanarak geçici bir şekilde kapatılmıştır. Dolayısıyla, daha önce Sanayi’ye yönelik bir Politika ve KOBİ’lere yönelik bir Politika olan iki ayrı Devlet Politikası Bütünleştirilerek sadece Girişimcilik Politikası olarak faaliyete başlamıştır.

Ayrıca, AB’nde KOBİ’lerin kurulması ve iyi bir çalışma ortamında, üretim ve faaliyette bulunabilmeleri için ulusal kanun ve yönetmeliklerinde karmaşık olan alan ve konularda, basitleştirmelere gidilerek girişimciliği özendirmeye çalışılmıştır. Buna örnek olarak, 2002 Haziranda “Daha İyi Düzenlemeler Paketi” adı altında yapılan değişikliğin, bütün AB üye ülkelerinde uygulanarak eski mevzuatın değiştirilmesi uygun görülmüş ve kabul edilmiştir.¹¹

⁸ Soylu, **a.g.e.**, s. 59.

⁹ **A.e.**, s.60.

¹⁰ Maik Schmahl ve Martin Koch, **Avrupa Birliği’nin Girişimcilik (Sanayi ve KOBİ) Politikası ve Türkiye’nin Uyumu**, İstanbul, İKV Yayınları, 2001, s.8.

¹¹ “AB KOBİ Politikaları Notu”, Haziran 2005, (Çevrimiçi) www.mess.org.tr, 26.04.2015.

AB’nde yeni girişimci ve küçük işletmeler arasında teknoloji kullanım kapasitesinin artırılması ve desteklenmesi istenmiş ve bu amaçla AB üyesi ülkeler KOBİ’lerde teknolojik gelişimin sağlanması için birçok uygulamalarda bulunmuşlardır. Örneğin, Danimarka’da KOBİ’ler ile yükseköğretim kuruluşları arasındaki işbirliğinin geliştirilmesi amacıyla “Yenilikçi Sanayi Projesi” başlatılmıştır. Benzer program İrlanda’da oluşturulmuş ve “Teknoloji Transferi Girişim Programı” olarak isimlendirilmiştir.¹²

2.2.1. Maasticht Antlaşması

1992’de kabul edilen Maasticht Antlaşmasının 157. Maddesinde KOBİ’lere ve dolayısıyla girişimciliğe yönelik politikaların yasal çerçevesine yer verilmektedir. “Bu maddede, sanayinin rekabet gücü, AB’nin en önemli amaçlarından biri olarak gösterilmiş ve sanayinin yapısal değişime geçişini hızlandırmak, etkinli bir iş ortamının gerçekleştirilmesini sağlamak, yeni icat, teknolojik AR-GE alanlarında mevcut olan kabiliyeti daha çok yararlanmaya katkı sağlamak olduğu belirtilmiştir.”¹³ Bu Antlaşma sonrası girişimciliğe daha önem verilmiş ve yeni icat ve teknoloji gelişimine özen gösterilmiştir.

“Antlaşma ’da yer alan diğer maddeler içerisinde, üye ülkeler arasındaki gümrük birliği; malların, kişilerin, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaşımı; rekabet, devlet yardımı ve vergilendirmedeki ortak kurallar; ekonomik ve mali politikanın yanı sıra araştırma, sosyal politika ve ortak ticaret politikalarına ilişkin hükümler de bulunmaktadır.” Ayrıca 157. Maddede rekabete daha önem verilerek rekabet politikasının ne kadar önemli olduğuna vurgu yapılmıştır.¹⁴ Dolayısıyla Maasticht Antlaşması, Girişimcilik Politikasıyla beraber Rekabet Politikasının ve Teknolojik Gelişme Politikasının da ortaya çıkmasına yol açmıştır.

¹² H. Yunus Taş, **Avrupa Birliği ve Türkiye’de KOBİ’lerin İstihdam Artırıcı Etkileri**, İstanbul, İTO Yayınları, 2010, s.177.

¹³ Nazlı Nezar Tanrısever, **Avrupa birliğinde Girişimciliğin Teşvik Edilmesi İçin İzlenen Politikalar ve Türkiye’deki Politikaların Avrupa Birliği Uygulamalarına Uyumu**, Ankara, Avrupa Birliği Genel Sekreterlik Yayınları, 2004, s.15.

¹⁴ Schmahl ve Koch, **a.g.e.**, s.11

2.2.2. Lizbon Zirvesi ve Girişimcilik Politikaları

2000’li yıllarda gerçekleştirilen Lizbon Zirvesi’nde, AB üye ülkeleri bazı gerçekleştirilmesi gereken hedefler kabul etmişlerdir. Bunlardan bazıları; “Avrupa Birliği’ni dünyanın rekabet gücü en yüksek, dinamik, bilgiye dayalı ekonomisi haline getirmek, tam istihdam sağlamak, sürdürülebilir bir ekonomik büyümeyi ve sosyal bütünleşmeyi sağlamak hedefi ile Lizbon Stratejisini gerçekleştirmeye koyulmuşlardır.” Bu Stratejide KOBİ’lere daha çok önem verilmiştir. Lizbon Zirvesi’nin ardından kabul edilen “Küçük İşletmelere Yönelik Avrupa Şartı”, Avrupa KOBİ politikalarının temelini oluşturmuştur. Bu politika aynı zamanda, küçük işletmelerin çıkarlarını teşvik etmesinde önemli etken olmuştur. “Bu belgeye atıfta bulunmak kaydı ile gerek AB’nin gerekse üye ülkelerin, KOBİ’lere yönelik olarak en uygun iş ortamının yaratılabilmesi amacıyla, girişimciliğe yönelik eğitim ve öğretim verilmesi, daha düşük maliyetli ve hızlı bir şekilde iş kurmanın sağlanması, yasal mevzuatın basitleştirilmesi, iş becerilerinin geliştirilmesi ve işletmelerin teknoloji kapasitelerinin güçlendirilmesi gibi alanlarda etkin olması gerektiği belirtilmiştir.”¹⁵ AB ülkelerinde emek maliyetlerinin yüksek olması sebebiyle iş kurma ve yeni iş yerleri açmadaki yasal prosedürler ile formalitelerin azaltılması ve işveren üzerindeki ağır vergi yüklerinin azaltılması ve düşürülmesi amacıyla, “Lizbon Zirvesi” ile başlayan yenilikçi işletmelerin kurulması ve gelişmesi için uygun ortamın hazırlanması amaçlanmıştır.¹⁶

Ayrıca Lizbon Zirvesinde, AR-GE çalışmalarına daha fazla önem verilmesi, internet kullanımının arttırılması, kamu destekleri azaltılırken risk sermayesinden yararlanmanın arttırılması, sosyalleşmenin arttırılması, çalışabilir nüfusun yüzde 70’ine varan iş imkânı sağlanması vs. gibi politikalar öngörülmüştür. “2000 yılında belirlenen Lizbon Stratejisi ile AB, kendini gelecek 10 yıl için yeni bir stratejik hedef ortaya koymuştur.”¹⁷ Girişimcilere ait ruh ve risk üstlenme duygusu, kendi işini

¹⁵ Soylu, a.g.e., s.60,61.

¹⁶ Can Baydarol, **AB Sürecinde Medeniyetler Buluştuğunda, Üniversal Dil Hizmetleri ve Yayıncılık**, İstanbul, 2003, s.29

¹⁷ Doğan, a.g.e., s.52.

kurmak isteyenler için uygulanan politikalar arasında asıl hedef haline gelmiş ve girişimciliğin özendirilmesine katkıda bulunmuştur.¹⁸

“Avrupa 2020 Süreci: Avrupa Komisyonu 3 Mart 2010 tarihinde, Lizbon Stratejisinin yerini alacak olan Avrupa 2020 Stratejisini kabul etmiştir.” Bu Strateji, genelde bugünün şartlarında uygun bir sürdürülebilir büyüme modelini ortaya koymayı planlamaktadır. Komisyon, büyümeye yönelik zeki, sürdürülebilir, kapsayıcı bir büyüme ve kalkınmanın gerçekleştirilmesi için üç önceliğe değinmiştir.¹⁹

Tablo 2.1: Lizbon Stratejisi’nin Ekonomik Hedefleri

İç Pazarın Tamamlanması	Girişimcilik ve KOBİ’ler İçin Daha İyi Bir Ortam Oluşturulması	Yeniliğe Dayalı Bir Bilgi Toplumunun Oluşturulması
Rekabet ve devlet yardımları kurallarının eşit ve adil uygulanmasının sağlanması	Sanayi ortamının iyileştirilmesi ve sorumlu şirket yönetiminin özendirilmesi	Bilgi toplumuna geçişin sağlanması
Hizmet sunumu serbestisi önündeki engellerin kaldırılması	KOBİ profilinin de göz önünde bulundurulmasına dikkatlerin çekilmesi	Ar-Ge yatırımlarının artırılması
Topluluk mevzuatının ulusal mevzuata daha hızlı aktarılması	Girişimcilerin iş kurma maliyetinin azaltılması ve risk sermayesine erişimin kolaylaştırılması	
	Mevzuatın iyileştirilmesi	

Kaynak: Seyhun Doğan, **Avrupa Birliği’nin Girişimcilik Politikası: KOBİ Yaklaşımı ve Türkiye**, İstanbul, Altınoluk Yayın, 2010, s.53.

Lizbon Stratejisi’nin girişimcilik için daha iyi imkân ve ortamların oluşturulması yukarıdaki tabloda gözükmemektedir. Buna göre, Stratejide, girişimcilik için girişimci ve yeni iş fikirlerini pratiğe dönüştürecek olanlara iş kurma maliyetlerinin azaltılması, mevzuatın iyileştirilmesi, risk sermayesine erişimin kolaylaştırılması, KOBİ profilinin de göz önünde bulundurulmasına dikkat çekilmesi vs. önlemlere yer verilmesi gerek

¹⁸ Pelin Öge Güney ve Oktay Salih Akbay, “Avrupa Birliği’nin Sanayi Politikası ve Türk Sanayisine Etkileri”, **ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi**, C.4, S.7, Zonguldak, 2008, s.153.

¹⁹ “Avrupa Birliği’nin Sanayi Politikası”, (Çevrimiçi) <http://writeconomy.com/2013/03/26/avrupa-birliginde-sanayi-politikasi>, 15.04.2015.

uzun vade gerek kısa vadede girişimciliğin büyümesine katkı sağlayarak, sürdürülebilir kalkınma ve sosyal refahın sağlanmasına yardımcı olmaktadır.

2.2.3. Uyumlu Eylem Yönetimi

1995'te Madrid'de KOBİ'lere yönelik teşvikler verileceğinin açıklamasından sonra Uyumlu Eylem Yönetimi forumları, düzenli aralıklarla faaliyette bulunmaya başlamıştır. Uyumlu Eylem Yönetimi, temel olarak kamu görevlilerinin, işletme destekleme kurumlarının ve iş dünyasına ait diğer insanların çağrıldığı bir forum çerçevesinde “iyi uygulamaların” sunulması faaliyeti şeklinde tanımlanabilmektedir.²⁰ Kısaca bu forum, en iyi uygulamalar dizisi şeklinde özetlenebilir. Bu forum, her alandaki en iyi ve başarılı uygulamaları kapsayarak diğer taraflar için de bir örnek şeklinde algılanabilmektedir. “Uyumlu eylemler ilk açıklandıklarında işletmelerin içinde faaliyet gösterdikleri düzenleyici ve yönetici ortamları ele alıyor iken, 1997’li yıllarda Komisyon Tavsiye Kararıyla 1998 yılında yayımlanan KOBİ’lerin Transferini konu alan Tebliğ, bu kapsamda alınan ilk sonuçları oluşturmaktadır.”²¹ Belirtilmesi gereken diğer nokta, bu eylemlerin son dönemlerde destek önlemlerine kaymış olduğu da söylenegelmektedir. Her şeye rağmen bu gibi eylemler girişimciliği teşvik etmede büyük role sahip olduğu da kaçınılmazdır.

2.3. GİRİŞİM ve GİRİŞİMCİLİK İÇİN ÇOK YILLI PROGRAM (2001-2005)

2001-2005 Çok Yıllı Program, 20 Aralık 2000 yılında AB Konseyi tarafından oluşturulmuştur. AB’nde KOBİ'lere yönelik bu program 2005 yılının sonunda son bulacaktır. “Bu program ile yeni ekonomi anlayışındaki temel unsur olan girişimciliğin geliştirilmesi, yenilikçi iş ortamlarının teşvik edilmesi, yeni iş modellerinin teşviki, Tek Pazar’dan daha fazla yarar sağlanabilmesi için bürokrasinin azaltılması, benchmarking, izleme ve uyumlu eylemler olmak üzere yeni eşgüdüm yöntemlerinin oluşturulması hedeflenmiştir.”²² Bu Program, yeni icatların ortaya çıkması, istihdamın

²⁰ Tanrısever, a.g.e., s.16.

²¹ A.y.

²² Özlem Yonar, “2001-2005 Çok Yıllı Program”, (Çevrimiçi) <http://www.usak.org.tr/print.php?id=365365946&z=2>, 15.04.2015.

arttırılması, bürokrasinin azaltılması ve girişimciliğin özendirilmesi gibi faaliyetlerin gerçekleştirilmesine yardımcı olmaktadır.

“Çok Yıllı Girişim ve Girişimcilik Programı (Multi- Annual Programme for Enterprise and Entrepreneurship) Avrupa Birliği’nin, 23-24 Mart 2000 tarihinde yapılan Lizbon Zirvesi’nde aldığı karar doğrultusunda rekabete odaklı, dinamik olma hedefinin bir parçasıdır.”²³

AB’ye son tarihte üye olan Bulgaristan ile Romanya dâhil olmak üzere bu program 27 ülkeye faaliyetini sürdürecekti. Ayrıca, Uluslararası platformda ve uluslararası antlaşmaların müzakerelerini de özellikle ticaret ve işbirliği alanında Avrupa Komisyonu 27 ülkeyi temsil ederek Çok Yıllı Programın uygulanmasında büyük görev üstlenir.²⁴ Çok Yıllı Program AB’nin tüm üyelerine uygulanacağına yukarıda değinildi. Bu ise adaletin sağlanmasına yol açarak girişimcilik politikalarının etkililiğini arttırmaktadır.

Program çerçevesinde uygulanacak etkinlik ve faaliyetler, Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin ihtiyaçlarını karşılamaktadır. KOBİ’leri destekleme yanında, politika geliştirmeye de önem verecektir. “ Politika geliştirme; kıyaslama, değerlendirme, en iyi sonuç veren uygulamaların üye ülkeler arasında paylaşımı gibi teknikler kullanarak, aday ülkelere de ilgili ekonomik aktörlerin katılımı sağlanarak yapılacaktır.”²⁵ Programın amacı KOBİ’leri desteklemek ve teşvik etmekle kalmaksızın politika geliştirmeye de önem vermektedir. Bu ise uzun dönemde, girişimciliğin artmasına ve gelişmesine neden olmuştur.

Dördüncü Program olan Girişim ve Girişimcilik İçin Çok Yıllı Program (2001-2005), yöntemsel bir şekil ve tahminle, AB devletleri arasında karşılaştırma ve beklenen tatbikatların karşılıklı aktarımını sağlamaktadır. Bu program hazırlanırken girişimciliği teşvik eden ve 2000’li yılların altıncı aylarında uygulanması öngörülen Avrupa Küçük İşletmeler Şartında ait olan Önceliklere önem verilmiştir. “Çok Yıllı

²³ İktisadi Kalkınma Vakfı, **Çok Yıllı Girişim ve Girişimcilik Programı**, İstanbul, İKV Yayınları, 2004, s.5.

²⁴ Ersin Toker, **Girişimcilik: Uluslararası İlişkiler ve Avrupa Birliği**, İstanbul, Doğa Koleji Yayınları, 2009, s.95

²⁵ Schmahl ve Koch, **a.g.e.**, s. 26.

Program çerçevesinde, Avrupa Komisyonu, bürokratik engellerin hafifletilmesi, bilgi/enformasyon ağlarının geliştirilmesi, eğitim destekleri, Ar-Ge ve bilgi toplumuna geçişin hızlandırılması, çevre koruma, Avrupa ve uluslararası pazarlara açılım, kredi/finansman ortamının geliştirilmesi ve KOBİ politikalarının önceliklerinin tespiti konularındaki projeleri yürürlüğe koymuştur.”²⁶

Çok Yıllı Programın mali hacmi o günün parası ve kaynakları ile 450 milyon Euro’ya karşılık geleceğine değinilmiştir.²⁷ “Bütçeden ayrılmış olan 317 milyon Euro, AYF tarafından yönetilmektedir. AYF, bu kaynakları bankalar, teminat kurum ve programları, girişim sermayesi fonları yoluyla KOBİ’lere ve girişimcilere yönlendirmektedir. Start-up Scheme of the European Technology Facility – ETF(Avrupa Teknoloji Programı İş Kurma Desteği)ile küçük işletmelere girişim sermayesi veren uzmanlaşmış fonlara kaynak aktarılmaktadır.”²⁸

Bu program için ayrılan bütçe sınırlarında, Avrupa Ekonomik Alanı ve Türkiye’yi de içine alan aday ülkeleri içeren 30 farklı ülkede çalışmalar gerçekleştirilmektedir. Bu programın amaçları, Girişimciliğin desteklenmesi, KOBİ’ler için Topluluk hizmetleri ve programlarına daha kolay erişim imkânı sağlanması, İşletmeler arası rekabetin arttırılmasına önem verilmesi, düzenleyici, idari ve finansal çevrenin sadeleştirilip geliştirilmesi şeklinde özetlenmektedir.²⁹

2.3.1. Avrupa Bilgi Merkezleri Ağı

Bu tür Merkezlerinin işlevi, ilgili işletmelerin, AB tarafınca sağlanan programlardan yararlanma ve ihracat fırsatları gibi, AB’nin temin ettiği olanakları daha hızlı bir şekilde öğrenebilmek ve bu doğrultuda harekete geçmek gibi fırsatları temin etmektir. Kısaca bu tür organizasyonların temel amacı ilgili kuruluş ve şirketlere daha kolaylık sağlamak ve işlerini daha verimli bir şekilde etkin hale getirebilmektir. Adı geçen Merkezlere her yıl işletmelerden yaklaşık 500 000 müracaat gelmektedir. “Ayrıca bu Merkezler, AB ile iş yaparken hangi prosedürlerin (gümrük, vergilendirme

²⁶ Tanrısever, **a.g.e.**, s.19,20.

²⁷ Elena Parmohenko ve Lev Parmohenko, **Ürün Yeniliği Kalitesi, Tambov**, TGTU Yayınları, 2005, s.33.

²⁸ Tanrısever, **a.g.e.**, s.20.

²⁹ “AB KOBİ Politikaları Bilgi Notu”, (Çevrimiçi) <http://www.mess.org.tr/ab/absol/ABKobiPolitikolari.pdf>, 15.04.2015.

ve ürün standartları konuları gibi) izlenmesi gerektiği konusunda önemli bilgi kaynağıdır.”³⁰ Avrupa Bilgi Merkezleri, belli kurallar çerçevesinde KOBİ ve girişimcilere yardımcı olmaktadır. Bu tür programların kamu tarafından sağlanması ülkenin istihdam oranının artmasına ve büyümesine sebep olabileceği kaçınılmazdır. Ancak az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin çoğunda bu tür destekleyici programlar mevcut değildir.

Girişimciliği arttırmak için işletmeler arasında işbirliğinin geliştirilmesi de önemlidir. Ayrıca, işletmelerin AB’ye ilişkin kaynaklara erişmelerini sadeleştirmek için, enformasyon, yönlendirme, yardım ve destek hizmetleri fonksiyonunu gören bilgi merkezleri kurulmasına vurgu yapılmaktadır. Zaten, iş fikirlerine sahip girişimcilerin ihtiyaç duydukları bilgileri alabilmesi için gereken tek adım, merkezlerin oluşturulmasıydı. “Girişimcilerin bilgi edinmelerini kolaylaştırmak için oluşturulacak olan Bilgi Merkezleri’nin var olmasının bazı nedenleri şunlardır:

- Girişimciliğe yönelik destek ve danışmanlık hizmetleri âdem-i merkeziyetçi bir yapıda geliştirilmeli,
- Girişimcilerin enformasyona, eğitime ve nitel destek ve yardım hizmetlerine ulaşması sağlanmalı,
- KOBİ’ler, büyük boy işletmeler, üniversiteler ve mesleki kuruluşlar arasında işbirliği, bilgi ve tecrübe paylaşımının geliştirilmesi temin edilmeli,
- AB’ye üye ülkeler, rekabet kuralları ile anlayış içinde Tek Pazar’ı tamamlayarak, bundan en yüksek faydaya ulaşmaları ağılanmalıdır.”³¹

2.3.2. Avrupa Yatırım Bankası (AYB) Grubunun Girişimciliğe Yönelik Finansal Destekleri

“Yenilikçi girişimlere ve yeni girişimcilere olan fon akımının önemli ölçüde iyileştirilmesinin önemi, 23 ve 24 Mart 2000 tarihli Lizbon Avrupa Konseyi kararlarında vurgulanmış ve “Konsey ve Komisyon’un 2000 yılı sonuna kadar, Avrupa Yatırım Bankası (AYB) ve Avrupa Yatırım Fonu (AYF) mali enstrümanların, AYB

³⁰ Schmahl ve Koch, **a.g.e.**, s. 26.

³¹ Doğan, **a.g.e.**, s.50.

tarafından önerilen diğer risk sermayesi inisiyatiflerinin yanında şirket kurmanın, yüksek teknoloji firmalarının ve mikro işletmelerin desteklenmesi için fonlamaların yeniden yönlendirmek üzere devam etmekte olan revizyon ile ilgili rapor vermeleri istenmiştir.”³² Bilindiği üzere, bu tür rapor vermeler girişimciliğin artmasına katkı sağlayacaktır. Yukarıda geçen kararda, yeni icatlara, yeni teknolojik gelişmelerin artmasına ve girişimciliğin özendirilmesine önem verildiği görülmektedir.

“Bu sınırlar içinde girişim sermayesi yatırımları için fonlar vasıtasıyla, AYB rezervlerinden 2003 yılına kadar 2 milyar Euro harcanmıştır. AYB ise, *Yenilikçilik 2000 İniyatif*i çerçevesinde girişim sermayesi fonlarına desteğini arttırarak, girişimciliğin gelişmesini desteklemektedir.”³³

AB’nin esas mali aracı olarak AYB, KOBİ’lerce yapılan küçük ve orta büyüklükteki yatırımlara global kredi sağlayarak girişimciliğin artmasına ve gelişmesine katkıda bulunmaktadır. 1990’lı yıllardan bu yana girişimciliği desteklemek ve dolayısıyla istihdamı arttırmak amacıyla endüstri, KOBİ’ler ve hizmetler sektörüne fonlar ayırmıştır. Adı geçen sektörler bu fonların yüzde 45’inden yararlanmıştır. “AYB, 1997 yılında Amsterdam Özel Eylem Programı adı altında üç yıllık bir program başlatarak yeni teknolojiler alanında etkinlik gösteren KOBİ’leri desteklemek için 1 milyar ECU’lük bir bütçe ayırmıştır.” Ayrıca AYB, teknolojik gelişmeyi arttırmak için yüksek teknoloji kullanan işletmelere ve girişimcilere 125 milyon Euro’lük bütçe ayırmıştır.³⁴ Sonuçta AYB, teknolojik gelişmeye ve yatırımlara global kredi ve girişimciliğin özendirilmesine katkı sağlayarak ülke ve Birliğin büyümesini temin etmektedir.

AYB gibi kurumların teknolojinin itici gücü olan girişimcilğe destek vermesi ve uçak imalat, telekomünikasyon aletleri üreten sektörlerde sağlanan önemli başarılarla rağmen, AB’nin “ileri teknoloji” kullanan sektörlerdeki genel performansı ABD ve Japonya ile kıyaslandığında zayıftır. ABD’de imalat sanayinde üretilen katma değer sadece %10’u ileri teknoloji kullanan sektörlerden gelirken, aynı oran ABD’de

³² Schmahl ve Koch, **a.g.e.**, s. 33.

³³ Tanrısever, **a.g.e.**, s.22.

³⁴ MÜSİAD, **Avrupa Birliği’nde Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelere (KOBİ) Destek Programları**, İstanbul, MÜSİAD Yayınları, 1999, s.9.

%16'nin üstünde ve Japonya'da yaklaşık %15'tir. Ayrıca, Amerikan Bilişim ve İletişim (BİT) sektörü ABD GSYİH'sinin %6'sını oluştururken, aynı zamanda, dünyanın en iyi 20 yazılım firmasının 18'ini bünyesinde barındıran bu sektör, dünyaya damgasını vurmuştur. Tersine, AB'nin BİT sektörü ise, GSYİH'nin %4'ünden daha az miktarını oluşturmaktadır. Ayrıca ABD'de aynı sektörde istihdam edilen işçi sayısı AB'ne oranla 3 kat fazladır.³⁵

2007'li yılların sonu ve 2012 yılının ilk ayları arasındaki dönemi için AYB'nin maliyet büyüklüğü, 70 Milyar TL'dan fazla olmuştur. Ayrıca KOBİ'lerin uzun vadeli yatırım kredilerinin finansmanını desteklemektedir. "Kredi vadesi 2-12 yıl ve maksimum kredi miktarı, kredi başına 12,5 milyon Euro'dur."³⁶ Görüldüğü gibi, yıl geçtikçe kurumun girişimcilik ve KOBİ'lere yönelik destekleri artış gösterdiği görülmektedir. Bu ise AB'nin girişimcilik politikasının iyi bir şekilde çalıştığını göstermektedir.

2.4. KÜÇÜK İŞLETMELER İÇİN AVRUPA ŞARTI

AB devletlerinde özel ve kamu sektörü için çeşitli mali enstrümanı saran girişimcilik ve KOBİ destek programları geliştirilmiştir. Küçük İşletmeler için Avrupa Şartı da bu programların içinde yer almaktadır.³⁷ AB üyesi ülkelerin KOBİ politikasında beraberlik sağlamak amacıyla oluşturdukları CC BEST çalışmasının önemi, Haziran 2000 yılında gerçekleştirilen Feira Zirvesinde kabul edilen Küçük İşletmeler İçin Avrupa Şartı aracılığıyla artmıştır. "Bu Şartta AB üye ülkelerin alması gereken önlemler kısaca on başlıkta yer almıştır: 1- Girişimcilerin Eğitimi ve Öğretimi, 2- Daha etkin ve daha hızlı iş kurma süreçlerinin oluşturulması, 3- Daha iyi kanunlar ve mevzuat düzenlemesi yapılması, 4- Çalışanların kabiliyetlerinin artırılmasına yönelik eğitimlerin düzenlenmesi, 5- İnternet'te anında işlem fırsatlarının yaygınlaştırılması, 6- Tek pazarın sunduğu imkânlardan daha fazla faydalanılması, 7- Vergilendirme ve mali konularda gelişmelerin yapılması, 8- KOBİ'lerin inovasyon ve

³⁵ UNICE Kıyaslama Raporu 1999, *Avrupa'da Girişimciliğin Özendirilmesi ve Yaygınlaştırılması*, İstanbul, TÜSİAD Yayın, 2000, s.5.

³⁶ Soylu, **a.g.e.**, s. 81.

³⁷ Türk İşveren Sendikaları Konfederasyonu, *Avrupa Birliği'nde Girişimciliğin Geliştirilmesi: Türkiye'ye Yol Gösteren İlke, Politika ve Uygulamalar*, Ankara, TŞOF PLAKA Matbaacılık, 2004, s.21.

teknoloji kapasitelerinin geliştirilmesi, 9- Başarılı e-ticaret ve teknoloji tabanlı işletmelerin desteklenmesi, 10- KOBİ'lerin ulusal ve AB düzeyinde daha güçlü ve daha etkili temsil edilmesinin temin edilmesi şeklindedir.”³⁸

“Küçük İşletmeler İçin Avrupa Şartı’nda KOBİ’lerin Avrupa ekonomisinin belkemiğini oluşturduğu, istihdam ve yeni iş fikirlerinin yaratılmasında gerçek bir kaynak oluşturduğu hususu belirtilmiştir.” Bu Şart’la, AB genelinde rekabet gücünün artırılması, yeni icatlar yaratma ve üretme performansının artırılması yanında, muvazeneli ve devam ettirilebilir bir ekonomik büyüme esasında bilgi toplumunun geliştirilmesi amaçlanmıştır.³⁹ Sonuçta, adı zikredilen Şart, istihdamın artmasına ve yeni iş fikirlerinin yaratılmasına yol açarak girişimciliği teşvik etmektedir. Bu şart planladığı gibi pratikte uygulanırsa dengeli ve sürdürülebilir ekonomik büyümeye katkı sağlayacağı açıktır.

2.5. YEŞİL KİTAP: AVRUPA’DA GİRİŞİMCİLİK VE EYLEM PLANI

AB girişimci ve KOBİ’lere yönelik olarak, Topluluk çapında girişimciliğin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması amacıyla alınması gereken önlemleri belirten bir çalışma daha yapmıştır: Yeşil Kitap.

“AB Komisyonu, 2000 yılında oluşturulan Lizbon Stratejisi çerçevesinde, Avrupa’da girişimciliğin geliştirilmesi ve etkin bir şekilde desteklenmesi amacıyla 2003 yılında *Girişimcilik* konulu bir Yeşil Kitap (Green Paper: Entrepreneurship in Europe) hazırlamış bulunmaktadır.”⁴⁰ Lizbon Stratejisi çerçevesinde oluşturulan bu politika türü, girişimciliği etkin bir şekilde destekleme faaliyeti olduğu görülmektedir.

Yeşil Kitap, AB’ndeki girişimcilikle ilgili tüm özel ve kamu kuruluşlarının izlemesi gerekli olan politikaları gerçekleştirmek için oluşturulan politika belgesidir.⁴¹

³⁸ Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, Uzun **Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 2001-2005**, Ankara, DPT, 2000, s.326.

³⁹ Doğan, **a.g.e.**, s.51.

⁴⁰ Türk İşveren Sendikaları Konfederasyonu, **a.g.e.**, s.7.

⁴¹ Commission of the European Communities, **Green Paper Entrepreneurship in Europe**, Brussels, Document based on COM, 2003, s.27

Dolayısıyla Yeşil Kitap AB'deki girişimcilikle ilgili tüm tarafları kapsayarak girişimciliğin ve yeni iş fikirlerinin artırılması ve geliştirilmesine katkı sağlamaktadır.

Yeşil Kitabı oluşturmanın esas amacı, AB'nin bütün dünyada daha girişimci bir Birlik olduğunu ispat etmektir. Diğer bir deyişle, AB bu Kitabı oluşturmakla, Avrupa'nın diğer bölgelerine göre daha girişimci olduğunu kanıtlamaktadır.⁴²

AB, yeni veya var olan bir kurum içinde, risk alma, inovasyon veya yaratıcılığı sağlam bir yöntemle birleştirerek, iktisadi etken ortaya koyma görüşü şeklinde bilinen girişimcilğe, ayrıntılı bir şekilde değinmektedir. Yeşil Kitap olarak bilinen yasada girişimcilik aşağıdaki şekilde değerlendirilmektedir: Girişimcilik; istihdamın artırılmasına ve büyümeye katkı sağlar, rekabete verilen önemi çok büyüktür, kişiye kendi yetenek ve durumunu belirtme imkânı sunar ve topluma etkili bir sonuç şeklinde döner.⁴³ Görüldüğü gibi Yeşil Kitapta, girişimciliğin teşvik edilmesine büyük önem verilerek ekonomik büyüme ve sosyal refah amaçlanmaktadır. Bu Kitapta iş ve iş imkânları yaratılmasına, ekonomik büyüme ve gelişmeye, rekabetin artırılarak tekelleşmenin önlenmesine ve sonunda zenginlikle sonuçlanmasına önem verilmektedir.

“Ayrıca AB Konseyi'nde, 2001 yılında sürdürülebilir bir ekonomik gelişmeye yönelik bir strateji üzerinde görüş birliği sağlanarak, 2010 yılı itibarıyla 15 milyon civarında yeni iş yaratılması hedefi konulmuştur.” AB Yönetimi, bu sebeple, ekonomik çerçevede köklü değişmeyi yararlı ve lazım görmüştür.⁴⁴

Bunun yanında, 2004'lü yılların ilk aylarında oluşturulan *Eylem Planı: Girişimcilik için Avrupa Gündemi* başlıklı dokümanda girişimciliğin özendirici program ve politikalar genel çerçevede belirlenirken, Avrupa Birliği içindeki tüm ülkelerin bundan etkin bir şekilde yararlanılmasına da özen gösterilmiştir. “Ayrıca, Girişimci bir zihniyetin geliştirilmesi, mevcut girişimcilerin büyümeye ve rekabet güçlerini artırmaya yöneltilmesi, girişimcilere finansman akışının iyileştirilmesi ve KOBİ'lerin hareket serbestisini artıracak nitelikte bir düzenleme ve idari ortamın

⁴² Andrew Atherson, “A future for small business? Prospective scenarios for the development of the economy based on current policy thinking and counterfactual reasoning”, **Futures**, 2005, s.5.

⁴³ Doğan, **a.g.e.**, s.57.

⁴⁴ **A.y.**

yaratılması, daha fazla insanı girişimci olmaya teşvik etme, Eylem Planının beş ana başlığıdır.”⁴⁵

2.6. YENİ LİZBON STRATEJİSİ VE İSTİHDAMIN DESTEKLENMESİ

2001-2003 yılları arasında dünya ekonomisinde gerçekleşen sorunların ardından AB ekonomisinde planlanan yavaş gelişme ve 2005 yılına kadarki zaman aralığında Lizbon Stratejisi’yle planlanan sonuçlara erişilemediği görülmüş ve Stratejinin yeniden gözden geçirilerek değişikliklerin yapılması kararına varılmıştır. Üye ülkelerin belirlenen sonuca ulaşamamalarının nedeni kararlı bir iradeye sahip olmamaları, bu konuda önemli faktör olmuştur.⁴⁶ Belirtildiği gibi Lizbon Stratejisi, gözlenen hedefi sağlayamamıştır. Dolayısıyla iyileşme de yavaşlamış ve sonuçta stratejinin gözden geçirilmesine karar verilmiştir.

AB’nin Girişimcilik Politikasında rekabet gücünün artırılması ve özellikle girişimcilik faaliyetlerinin gelişmesine önem veriliyor olması kısa ve uzun dönemde Birlik içinde girişimciliğin gelişmesine olumlu katkısı olacağı kaçınılmazdır.⁴⁷ Rekabet gücünün arttırılmasını hedef alan AB’nin Girişimcilik Politikasının konsantre olduğu alanlar içinde, girişimcilik faaliyetlerinin teşvik edilmesi ilk sıradadır:

Aşağıdaki tabloda görüldüğü gibi AB, girişimciliğin teşvik edilmesine daha çok önem vermektedir. Girişimcilik politikaları içinde de girişimcilik faaliyetlerinin ön planda olması, gerek kısa gerek uzun dönemde büyümeye olumlu katkı sağlayacağı kaçınılmazdır. Ayrıca, yenilikçiliği değişimleri destekleyen iş ortamlarının yaratılmasına önem vermesi de girişimciliğin teşvik edilmesi açısından önemlidir.

Aşağıda, Avrupa Birliği’nin girişimcilik politikasına kısaca değinilmektedir.

⁴⁵ Tanrısever, **a.g.e.**, s.23.

⁴⁶ Doğan, **a.g.e.**, s.58.

⁴⁷ Sema Gençay Çapanoğlu, **Avrupa Birliği’nin KOBİ Politikası**, 2.Baskı, İstanbul, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, 2004, s.10

Tablo 2.2: Avrupa Birliği'nin Girişimcilik Politikası

Avrupa Birliği'nin Girişimcilik Politikası		
Girişimcilik Faaliyetlerinin Teşvik Edilmesi	Yenilikçi ve Değişimleri Destekleyici Bir İş Ortamının Yaratılması	Mal ve Hizmetlerin Piyasalara erişiminin Sağlanması

Kaynak: Sema Gençay Çapanoğlu, **Avrupa Birliği'nin KOBİ Politikası**, 2.Baskı, İstanbul, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, 2004, s.10.

AB, 2001 Ocak ve 2005 Aralık dönemini kapsayan Girişim ve Girişimcilik Çok Yıllı Program'ını değerlendirerek, bu programın sınırları içinde tatbik edilmesine yapılması gereken beklentiler ile Lizbon Stratejisinin amaçları arasında istenen bağlantının sağlanamadığı, başarı indikatörlerinin bulunamadığı, verimlilik sonuçlarının orta ve uzun vadeli dönemi kapsamadığı ve bu konudaki beklenen kazanımlarının azaldığına değinmiştir.⁴⁸

Belirlenen hedeflere erişilememesi durumunda Yeni Lizbon Stratejisi gerçekleştirilmiştir. Bu Strateji'nin gerçekleşme tarihi 2015 yılının 2 Şubatıdır. Yeni Strateji, iki görev üzerine odaklanmıştır: daha kuvvetli ve uzun dönemli *büyüme ve istihdama* önem verilmiştir. "Mart 2005'teki Avrupa Konseyi'nin bahar toplantısında AB liderleri, büyüme ve istihdamı Avrupa'nın politik önceliklerinin en başına koymuşlardır." Sonucunda Haziran 2005'te Avrupa Konseyi, büyüme ve istihdam için Bütünleştirilmiş Yönergeyi onaylamışlardır.⁴⁹ Büyüme ve İstihdam İçin Bütünleştirilmiş Yönergeler' de (2005-2008), istihdamı özendiren iş gücü maliyeti ilerlemelerini ve ücret belirleme mekanizmalarını temin etmek, tam istihdama yönelik istihdam politikaları uygulamak, işyerinde kalite ve verimliliği artırmak, çalışmayı özendirmek, özel işletmelerde AR-GE yatırımlarına önem vermek ve iyileştirmek, her türlü problemi kolaylaştırarak çözüm üretmek ve Bilgi ve İletişim Teknoloji'lerinin

⁴⁸ Mehmet Cansız, **Türkiye'de KOBİ'ler ve KOSGEB**, (Çevrimiçi) http://books.google.com.tr/books/about/T%C3%BCrkiye_de_kobiler_ve_kosgeb.html?id=w8QLtwAACA&redir_esc=y, 22.04.2015.

⁴⁹ Doğan, **a.g.e.**, s.58.

yaygınlaştırılmasını sağlamak vs. göstergeler yer almaktadır.⁵⁰ Sonuçta, Avrupa Komisyonu'nun imzaladığı bu Yönerge' de girişimciliği teşvik etmek ve istihdamı arttırmaya yönelik politikalara ağırlık verildiği görülmektedir.

“ Birlik temel politik öncelik olarak büyüme ve istihdamı üzerine odaklanmayı, diğer üç öncelik olarak da sürdürülebilir büyüme için bilgi ve yenilikçilik (inovasyon), Avrupa'yı yatırım ve iş için daha çekici hale getirebilmek ve daha çok ve daha iyi iş olanaklarını sağlamak şeklinde belirlemiştir.”⁵¹ Görülmektedir ki, yeni stratejinin amacı yeni iş imkânları sağlayarak istihdamı arttırmak ve girişimciliği teşvik ederek büyümenin sürdürülebilir şekilde artmasını sağlamaya odaklanmaktadır. Çünkü sürdürülebilir büyümeyi sağlamada istihdamın artırılması politikası önemlidir. İstihdamın artırılmasında ise girişimciliğin büyümesi ve artırılması büyük önem arz etmektedir.

AB, 2008 yılında, Küçük İşletmelere Yönelik Avrupa Şartı'nı yürürlükten kaldırmış, yerine AB Küçük İşletmeler Yasası'nı getirmiştir. Bu Yasa'da, KOBİ'lere daha çok önem verileceğine vurgu yapılmış ve girişimciliği teşvik etmek ve işletmelerin gelişimine yönelik 10 adet İlke meydana getirmişlerdir. Bu İlkelerin girişimcilikle alakalı olanları; girişimcilerin genişletilmesini ilgili girişimci adayları ve aday adaylarını ödüllendirme yoluyla girişimciliği özendirmek, işini başarılı bir şekilde yürütemeyen girişimci adaylara fırsat ve maddi desteklerin sağlanması, KOBİ'lerin finansal yardım konusunda çeşitli ve kolaylaştırıcı yasaları oluşturarak maddi destekte bulunmak, vs. şeklinde sıralanmaktadır⁵² AB'nin getirdiği bu Yasa'da girişimciliğin teşvik edilmesi ve desteklenmesine yönelik ilkelerin var olması, AB'nin girişimciliği göz ardı etmediğinden haber vermektedir.

“Yeni Lizbon Strateji'sinin girişimcilik ve özellikle KOBİ'lere yönelik öngörüler, bütünleştirilmiş yönergeler (2005-2008 ve 2008-2010) kapsamında; daha rekabetçi iş ortamı yaratmak, özel inisiyatifi ve daha girişimci bir kültürü teşvik etmek, KOBİ'ler için destekleyici bir ortam yaratmak temelinde şekillenmiştir.” Bundan

⁵⁰ European Commission, “ Integrated Guidelines for Growth and Jobs (2005-2008)”, (Çevrimiçi) http://ec.europa.eu/growthandjobs/pdf/integrated_guidelines_en.pdf, 22.04.2015.

⁵¹ Soylu, **a.g.e.**, s.62.

⁵² “European Commission”, (Çevrimiçi) <http://ec.europa.eu/enterprise>, 22.04.2015.

anlaşılmaktadır ki, girişimcilik eğitim ve kültürünün özendirilmesi, başarıyı destekleyen vergi politikasının temin edilmesi, mülkiyet transferinin kolaylaştırılması, iş destek hizmetlerinin büyütülmesi, KOBİ'lerin sermayeye ulaşımının kolaylaştırılması ve iflas kanununa önem verilmesi şeklinde hedeflere varılmıştır.⁵³

2.7. REKABET EDİLEBİLİRLİK VE YENİLİK ÇERÇEVE PROGRAMI (2007-2013)

Program, yeniliğe daha fazla önem verilerek teşvik edilmesi ve rekabet gücünün artırılmasını sağlamak alanlarını içine almakta ve ilgili işletmelerin ihtiyaçlarını desteklemek amacı gütmektedir. Ayrıca Program, 2007-2013 yıllarını kapsamaktadır. “Programın amacı işletmelerin rekabet gücünün artırılması, ekoyeniliği de kapsayacak şekilde yeniliğin tüm biçimlerinin desteklenmesi, sürdürülebilir, rekabetçi, yenilikçi ve kapsayıcı bir bilgi toplumunun geliştirilmesinin hızlandırılması, ulaştırmayı da kapsayacak şekilde tüm sektörlerde yeni/yenilenebilir enerji kaynaklarının ve enerji verimliliğinin desteklenmesidir. Ayrıca Program, Girişimcilik ve Yenilik Programı, Bilgi Toplumu Teknolojileri Politikası Destek Programı, Akıllı Enerji Avrupa Programı olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır.”⁵⁴ Lizbon Stratejisi'nin yenilenmesi ve sonrası süreçte, rekabetin artırılması ve yeniliğe önem verilmesini amaçlayarak, sürdürülebilir bir ekonomik büyümeyi temel alan bu Program girişimciliğin teşvik edilmesine ve gelişmesine dolaylı ve doğrudan katkısı olacağı açıktır.

“2007-2013 yılları arasında yürürlükte olan program, 2 Şubat 2005 tarihinde yayımlanan Büyüme ve İstihdam İçin Birlikte Çalışmak başlıklı Lizbon hedeflerinin yenilendiği Komisyon Bildirisi doğrultusunda ve özellikle AB'nin KOBİ tanımı kapsamındaki KOBİ'lerin kullanımına yönelik olarak hazırlanmıştır.”⁵⁵

⁵³ “Integrated Guidelines for Growth and Jobs (2008-2010)”, **Communication from the Commission to the Spring European Council**, Part 5, Brussels, 2007, s.803.

⁵⁴ “Rekabet Edilebilirlik ve Çerçeve Programı”, <http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=46035>, 22.04.2015.

⁵⁵ Doğan, a.g.e., s.76.

Programın, girişimcilik ve yenilik başlıklı alt programında, KOBİ'lerin finansmana ulaşımını basitleştirmek ve yenilik çalışmalarına yatırım yapmayı özendirmek, KOBİ'ler arası işbirliğine uygun bir koşullar sağlamak, işletmelerde her türlü yeniliğin (eko-inovasyon dâhil) sürdürülebilmesini sağlamak, Girişimcilik ve yenilikçilik kültürünün gelişmesini sağlamak gibi hedefleri bulunmaktadır.⁵⁶ Sonuçta bu program, girişimciliği teşvik açısından oldukça iyi bir politikadır. Ama bu pratikte ne kadar uygulanabiliyor olduğu başka bir konudur.⁵⁷

“Rekabet Edilebilirlik ve Yenilik Çerçeve Programı ile aynı dönemde (2007-2013) yürütülecek olan 7. Çerçeve Programı'yla da, yenilenen Lizbon hedefleri çerçevesinde, araştırmayla ilgili tüm AB girişimlerinin ortak bir çatı altında toplanması amaçlanmaktadır.”⁵⁸ Yukarıda belirtildiği gibi, girişimci ve KOBİ'lere yönelik her türlü teşvik edici politika ve düzenlemeler bulunmaktadır. Devlet tarafından özel girişimcilere imkânlar yaratmak ve olanaklı fırsatlar sunmak, girişimciliği teşvik eden programları meydana getirmekle hem özel girişimciyi hem de uzun vadede ülkenin ekonomik büyümesine katkı sağlanmış olacaktır. Ayrıca girişimciliği desteklemekle yeni iş imkânlarının artmasına katkı sağlayarak, istihdamın artmasına neden olunacaktır. Bunun dışında direkt mali ve manevi destekleme programları da bulunmaktadır. Bu tür destekleme programlarına sonraki bölümlerde değinilecektir.

Rekabet Edilebilirlik ve Yenilik Çerçeve Programı'nın bir alt programı olan Girişimcilik ve Yenilik Programı(GYP)'nin toplam bütçesi 2,17 milyar Euro'dur. Ayrıca GYP, tüm işletmeler ve girişimciler için geçerli olmakla birlikte KOBİ'ler için yaşamsal öneme sahiptir. “GYP, KOBİ'lerin finansmanına ulaşmalarının yanı sıra AB'nin iş destek hizmet ağları olan Avrupa Bilgi Merkezleri (EuroInfoCenters-EIC) ve Yenilik Aktarım Merkezleri'nin (IRC) fonksiyonlarının etkin bir şekilde bir araya getirilerek, işletmelere ihtiyaçları olan her türlü hizmetin verilmesine yönelik yeniden yapılandırılmaktadır.” GYP kapsamında desteklenen faaliyet alanları olarak, başlangıç aşamasındaki ve büyümeyi hedefleyen KOBİ'lere finansman sağlanması, KOBİ'lerin

⁵⁶ “Rekabet Edilebilirlik ve Çerçeve Programı”, (Çevrimiçi) <https://www.sanayi.gov.tr/Files/Documents/cip-bilgi-notu-web-27122013162312.pdf>, 22.04.2015

⁵⁷ “Rekabet Edilebilirlik ve Çerçeve Programı”, <http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=46035>, 22.04.2015

⁵⁸ Doğan, a.g.e., s. 76.

işbirlikleri oluşturabilmeleri için gereken tedbirlerin alınması ve yerine getirilmesi, işletmelerdeki her türlü yenilikçiliğin desteklenmesi şeklinde sıralanmaktadır. Aynı Programın 2008 yılında yeniden düzenlenmesine Eko-Girişimcilik, Girişimcilik yenilikçilik kültürünün geliştirilmesi, Girişimcilik ve yenilikçiliğe ilişkin ekonomik ve idari reform çalışmaları gibi alt başlıklar da eklenerek girişimciliğin daha geniş boyutta desteklenmesine imkân sağlanmıştır.⁵⁹

2.8. AVRUPA 2020 STRATEJİSİ

Lizbon Stratejisinin revize edilmesine rağmen hedeflere ulaşmada istenen sonucu verememesi, 2008 yılında tüm dünyayı etkileyen global finansal krizin olumsuz etkilerinin azaltılması, AB'nin dünyadaki rekabetçi gücünün artırılması vs. nedenlerden dolayı yürürlükte olan Strateji yerine Avrupa 2020 Stratejisi kabul edilmiştir. “Avrupa Birliği'nin yeni ekonomik dönüşüm stratejisini ve 2020 yılı için büyüme hedeflerini belirleyen *Avrupa 2020 Stratejisi: Akıllı, Sürdürülebilir ve Kapsayıcı Büyüme için Avrupa Stratejisi* raporu 3 Mart 2010 tarihinde açıklanmıştır.”⁶⁰ Görülmektedir ki, 2008 yılında meydana gelen finansal kriz, Avrupa Birliği Stratejisinin iyi sonuçlar vermesini engellemiştir. Ayrıca Strateji, belirlenen hedeflere ulaşmada verimli ve etkin sonuçları vermemeye başladığı da görülmektedir. Dolayısıyla girişimciliği teşvik etmek için yeni Stratejilerin oluşturulması, Birlik katında etkin bir sonuç olduğu kaçınılmazdır. Bunun dışında Yeni Stratejinin esas kabul edilme nedenlerinden bazıları; iklim değişikliği gibi beklenmedik durumlar, Avrupa'da nüfusun yaşlanması, dünyada yaşanan küreselleşme vs. gibi yapısal sorunlar da olabilir.

Avrupa 2020 Stratejisi, çeşitli konularda birbirini destekleyen beş hedef üzerine kurulmuştur. Bunlar; istihdam, sosyal içermeye, Ar-Ge, eğitim, iklim ve enerjidir. Avrupa 2020 Stratejisi bu konular çerçevesinde akıllı, sürdürülebilir ve kapsayıcı büyümeyi hedeflemektedir. Bahsi geçen bu hedeflerin oluşturulması için yedi girişimin meydana getirilmesi öngörülmektedir. Bunlar; “Hareket Halinde Gençlik”, “Avrupa için Dijital Gündem”, “Kaynakları verimli Kullanan Avrupa”, “İnovasyon

⁵⁹ İktisadi Kalkınma Vakfı, **Rekabet Edebilirlik ve Yenilikçilik Çerçeve Programı**, İstanbul, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, 2008, s.12-30.

⁶⁰ Soylu, **a.g.e.**, s.65.

Birliği”, “Küreselleşme Çağı için Sanayi Politikası”, “Yeni Beceri ve İşler için Gündem”, “Yoksulluğa Karşı Avrupa Platformu”dur.⁶¹

Avrupa 2020 Strateji’ sinde Akıllı Büyüme, Sürdürülebilir Büyüme, Kapsayıcı Büyüme olmak üzere birbirini destekleyen üç öncelik üzerine odaklanmıştır. Kapsayıcı Büyümede yüksek istihdam amaçlanmaktadır. Bu Stratejide girişimcilik ve KOBİ’lerle ilişki ve hedefler, yedi girişimden biri olan “Küreselleşme Çağı için Sanayi Politikası”, ve “İnovasyon Birliği” ile gerçekleştirilmiştir.⁶² 2008 krizine karşı oluşturulan bu program, içeriğinde birçok hedefleri içerdii görölmektedir. Ayrıca işsizlikle mücadele ve girişimcilik, bunların ilk sıralarındadır.

“Küreselleşme Çağı Entegre Sanayi Politikası” girişimi, girişimciliğe ve özellikle KOBİ’lerin gelişmesine yönelik bir girişim türüdür. Böylece bu Stratejide de girişimciliği teşvik programı olarak bu girişim türü örnek verilebilir. Bunu ölçmek için de Avrupa Birliği’nden dışa yönelik ihracat yapan KOBİ’lerin sayısında bir artış kaydedilip kaydedilmediği dikkate alınabilir. “Hareket Halindeki Gençlik” ve “Yeni Beceriler ve İşler için Gündem” gibi girişim türleri ise işsizliği azaltarak istihdamı destekleyici girişim türleri olarak gösterilebilir.⁶³ Bu bağlamda bu Strateji, bir çeşit girişim politikaları içinde istihdam ve girişimciliğin gelişmesini göz ardı etmemektedir.

Bu Strateji ile ulaşılmak istenen hedefler arasından bazıları, yaklaşık 500 milyon olan AB nüfusunun %73-76’ini oluşturan 20-65 yaş aralığı için iş imkanları sunularak istihdam yaratılması, AB’nin 2008 yılında yaklaşık 13 trilyon Euro olan GSYİH’sinin % 3’ü nün AR-GE için ayırması, girişimcilik faaliyetlerinin desteklenmesi, Kopenhag Çevre Zirvesi’nde beraberce desteklenen 20/20/20 hedeflerine erişilmesi ve dolayısıyla enerji verimliliği % 20 yükseltilmesi

⁶¹ Ali Soylu ve Levent Kocalan, “Sürdürülebilir Gelecek İçin İnovasyon Birlikleri: AB Örneği”, **Uluslararası 9. Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi Bildiriler Kitabı**, Bosna-Hersek, Saray-Bosna, 2011, s.246.

⁶² Soylu, **a.g.e.**, s. 66.

⁶³ İktisadi Kalkınma Vakfı, **Avrupa 2020 Stratejisi**, İstanbul, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, 2014, s.139.

planlanmaktadır. ⁶⁴ “Başta KOBİ’ler olmak üzere iş ortamının geliştirilmesi, bu doğrultuda kümelenmenin desteklenmesi, mali kaynaklara ulaşımın kolaylaştırılması, Avrupa’da yatırım yapmanın maliyetinin düşürülmesi bu Stratejinin en önemli hedeflerinden bazılarıdır.”⁶⁵

2.9. AVRUPA BİRLİĞİ’NDE GİRİŞİMCİLİK AÇISINDAN KOBİ’LER

Bu alt bölümde girişimcilikle birlikte KOBİ’lere değinilecektir. KOBİ’lerin ekonomideki yeri incelenecektir.

Dünya Küresel Krizi öncesinde dünya ekonomisinde yüksek oranlı büyüme oranı sergilenmiştir. Likidite bolluğunun etkisiyle bu Krizden önce özellikle gelişmekte olan ülkeler yüksek büyüme oranı sağlamışlardır. Aşağıdaki tablodan bu sonuçlar daha da netleştirilebilir.

“Başta AB ülkeleri olmak üzere gelişmiş ülkelerde alınan önlemlerin olumlu sonuçlar doğuracağı, risk ve belirsizliklerin azalacağı ve olumlu bir konjonktür yaşanacağı varsayımı altında, 2014-2018 döneminde dünya ekonomisinin yıllık ortalama yüzde 4,4 oranında büyümesi ve kriz öncesi ortalama büyüme hızını yakalaması beklenmektedir.” Buna paralel bir şekilde, gelişmiş ülke ekonomilerinin tahmini bir yıl için büyüme oranı %2,5-3 iken ve az gelişmiş ülke ekonomilerinin ise %6,2-7,5 civarında büyüme göstereceği tasavvur edilmektedir.⁶⁶

⁶⁴ “Avrupa Birliği 2020 strateji Belgesi”, (Çevrimiçi) http://www.itkib.org.tr/ihracat/DisTicaretBilgileri/raporlar/dosyalar/AB_bilginot/EUROPE_2020_STRATEJISI.pdf, 22.04.2015

⁶⁵ “AB 2020 Hedefleri”, (Çevrimiçi) kisi.deu.edu.tr/userweb/yunusemre.../AB%202020%20HEDEFLERI.ppt, 22.04.2015.

⁶⁶ T.C. Kalkınma Bakanlığı, “Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018)”, 2013, (Çevrimiçi) <http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/Kalkinma%20Planlar/Attachments/12/Onuncu%20Kalk%C4%B1nm%C4%B1.pdf>, 26.04.2015.

Tablo 2.3: Dünya Ekonomisine İlişkin Temel Makroekonomik Göstergeler

%	2002-2006	2007-2013	2014-2018
Dünya GSYH Artışı	4,3	3,3	4,4
Gelişmiş Ekonomiler	2,5	0,9	1,5
Avro Bölgesi	1,8	0,2	1,5
ABD	2,7	1	3,2
Japonya	1,5	0,5	1,2
Yükselen ve Gelişmekte Olan Ekonomiler	6,9	6	6
Çin	10,6	9,8	8,4
Hindistan	7,5	7,1	6,7
Brezilya	3,3	3,6	6,7
Rusya	6,7	3,1	3,7
ASEAN-5	5,6	5,2	5,6
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	6,4	4,5	4,4
Dünya Ticaret Hacmi Artışı	7,5	3,6	6,1
Dünya Enflasyon Oranı	3,8	3,9	3,8
Gelişmiş Ekonomiler	2	2	2
Yükselen ve Gelişmekte Olan Ekonomiler	6,1	6,2	5,9
Genel Yönetim Bütçe Dengesi/GSYH			
Gelişmiş Ekonomiler	2,9	-5,5	-2,8
Yükselen ve Gelişmekte Olan Ekonomiler	-1,1	-1,4	-1,6
Genel Yönetim Brüt Borç Stoku/GSYH			
Gelişmiş Ekonomiler	76,7	96	106,6
Yükselen ve Gelişmekte Olan Ekonomiler	43,3	35,2	31,2
Dünya İşsizlik Oranı	6,1	5,9	---
Gelişmiş Ekonomiler	6,4	7,4	7,4
Avro Bölgesi	8,7	10,5	11,1

Kaynak: T.C. Kalkınma Bakanlığı, “Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018)”, 2013, (Çevrimiçi) <http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/Kalkinma%20Planlar/A ttachments/12/Onuncu%20Kalk%C4%B1nma%20Plan%C4%B1.pdf>, 26.04.2015.

Kriz dönemlerinde GSYİH’nın oranı Avro Bölgesinde, %1,8’den %0,2’ye düştüğü görülmektedir. Bu oran ABD’de %1,7 düşüş göstermektedir. Gelişmiş ülkelere kıyasla gelişmekte olan ülkelerde kriz etkisini fazla gösterememiştir. Örneğin Çin’de bu oran sadece %10,6’dan %9,8’e düşüş gösterirken, Brezilya’da bu oran düşmek yerine %3,3’ten %3,6’ya artış göstermiştir. İstihdam Oranı gelişmiş ülkelerde kriz döneminde %1’e azalmıştır. Avro Bölgesinde ise işsizlik %8,7’den %10,5’e kadar

yükselerek istihdam oranını düşürmüştür. Ayrıca bu oranın gelecekte daha fazla artacağı beklenmektedir. Dünya Ticaret Hacmindeki Artış ise kriz döneminde neredeyse önceki büyümesinden %50 düşüş göstermiştir.

Dünya Ticaret Hacmindeki Artış İçinde girişimcilerin ve özellikle KOBİ'lerin etkisi büyüktür. Çünkü dünyadaki ticaretin %60'tan fazlası KOBİ'ler tarafından üretilmekte ve ticarete sunulmaktadır. Ayrıca, KOBİ'lerin İstihdama ve GSYH'ye katkısı son istatistiksel verilere göre önemlilik arz etmiştir. Ancak belirtilmesi gereken, bu oran ülkelerin gelişmişlik düzeyine göre değişim arz etmektedir. Dünya genelinde 54 ülkeyi kapsayan bir araştırma, ülkeleri düşük, orta ve büyük gelirli ülkeler olarak 3 grupta ele almakta ve KOBİ'lerin istihdam ve GSYİH üzerindeki etkisi aşağıdaki gibi olmaktadır. Buna göre düşük gelirli ülkelerde özel girişimcilik ve KOBİ'lerin etkileri daha düşük iken, yüksek gelirli ülkelere KOBİ'lerin etkisi ülke makroekonomik göstergelerini daha çok etkileyebilmektedir:

Tablo 2.4: KOBİ'lerin Toplam İstihdama ve GSYH'ye Katkısı (2003 verileri)

	Düşük Gelirli Ülke	Büyük Gelirli Ülke
Toplam İstihdam	17.56	57.24
GSYİH	15.56	51.45

Kaynak: Serpil Döm, **Girişimcilik ve Küçük İşletme Yöneticiliği**, 2.Baskı, Ankara, Detay Yayıncılık, 2008, s.74.

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi, Yüksek gelirli ülkelere KOBİ'lerin önemi ve etkisi daha büyük ve geliri düşük olan ülkelere ise KOBİ'lerin toplam istihdam ve GSYH'yi etkilemedeki oranı büyük gelirli ülkelere kıyasla düşük olduğu görülmektedir. Düşük gelirli ülkelerdeki oranın düşük olmasının nedenlerinin biri olarak temelde GSYİH'nın az olması ve devletin KOBİ destekli politikaları yürütememesi gösterilebilir. Yukarıda bahsi geçen araştırma sonuçlarında KOBİ'lerle ilişkili başka ampirik sonuçlar şunlardır: eğitim seviyesi ve gelir seviyesi yüksek, enflasyon oranı düşük gelişmiş ekonomilerde KOBİ'lerin önemi daha yüksek olduğu ve buna karşın, enflasyon oranı yüksek, istikrarsızlığın egemen olduğu düşük gelir

grubu ülkelerinde ise daha az önemli ve ekonomiye katkısının daha az olduğu ileri sürülmüştür.⁶⁷

Girişimcilik, makroekonomik açıdan bakıldığında ekonomik dinamizmin ve iş yaratımının temellerinden biridir. “Yeni işletmelerin ortaya çıkışı, ürün piyasasındaki rekabet (müşterilerin olası çıkarlarıyla birlikte) düzeyini arttırarak, etkili kaynak kullanımı için harekete geçirici bir etkiye sahiptir.”⁶⁸ Sonuçta, girişimciliğin büyümesi ülkenin istihdamının arttırılmasına büyük katkı sağlayarak ekonomik dinamizmin temelini oluşturmaktadır.

Makroekonomik göstergeler arasından kişi başına düşen GSYİH’nın bazı dünya ülkeleri için yüzdelik büyüme oranına bakılacak olursa, gelişmiş ülkelerin gelişmekte olan ülkelere oranla daha az büyüme gösterdiğini görebilmekteyiz. Aşağıdaki tabloda bu konuya genel yer verilmiştir. Bu istatistiksel verilere göre Çin, ABD’ye göre on kat daha fazla büyüme göstermiştir. Bu verilerden yola çıkılarak, İspanya’nın hatta -0,97 oranında küçülmesi/büyüme kaybetmesi görülmüştür. 2007 Krizi’nden daha çok ABD, İtalya, İspanya etkilenmiştir. Çin ise 2007 Krizi döneminde %13,57 artış göstererek rekor kırmayı başarmıştır.

Tablo 2.5: Kişi Başına GSYİH Büyüme (yıllık%)

Ülke	1990	2000	2007	2011	2013
Çin	2,326515	7,580245	13,56771	8,777427	7,140918
Finlandiya	0,230393	5,41577	4,738264	2,096442	-1,65976
Fransa	2,393213	3,166438	1,730505	1,578631	-0,15638
Almanya	4,351639	2,845527	3,407966	3,563731	-0,17479
İtalya	1,90044	3,663204	0,963087	0,41401	-3,05537
Norveç	1,576637	2,585591	1,596316	0,035103	-0,57356
İspanya	3,623888	4,40798	1,865768	-0,97014	-0,90107
İsveç	-0,02076	4,567243	2,640983	1,892057	0,6418
İsviçre	2,615466	3,363611	3,213802	0,67888	0,768743
Birleşik Krallıklar	0,236992	3,398765	1,760171	0,85368	1,084157
ABD	0,761057	2,936854	0,809954	0,866286	1,492175

Kaynak: “Dünya Bankası Verileri”, (Çevrimiçi)

<http://databank.worldbank.org/data/views/reports/tableview.aspx#>,
26.04.2015

⁶⁷ Serpil Döm, **Girişimcilik ve Küçük İşletme Yöneticiliği**, 2.Baskı, Ankara, Detay Yayıncılık, 2008, s.74.

⁶⁸ OECD, **Girişimcilik ve Yerel ekonomik Kalkınma: Programlar ve Politika Önerileri**, Çev: Bayram Mecit vd., Ankara, KOSGEB, 2007, s. 29.

Tablo 2.6: Sanayi, Katma Değer (yıllık%büyüme)

Ülke	1990	2000	2007	2011	2013
Çin	3,169671	9,429051	15,06333	10,28475	7,846235
Finlandiya	-0,46789	9,999658	8,476122	-0,22237	-2,07758
Fransa	3,972025	5,057857	2,579094	1,528747	-0,78041
Almanya	..	4,797043	3,9794	5,531509	0,140633
İtalya	..	3,18948	1,885686	-0,236	-3,56214
Norveç	1,411889	3,690048	-0,95255	-1,35731	-1,18644
İspanya	..	4,827874	1,29011	-4,28665	-3,5838
İsveç	-1,65787	7,549649	5,210033	2,594834	-0,81329
İsviçre	..	1,043484	3,613105	5,806059	-0,31739
Birleşik Krallıklar	..	1,615692	0,85666	0,068651	0,439162
ABD	..	4,677458	1,97621	1,730022	..

Kaynak: “Dünya Bankası Verileri”, (Çevrimiçi) <http://databank.worldbank.org/data/view/reports/tableview.aspx#>, 26.04.2015

Sanayi Sektörünün dünya ülkelerindeki büyüme oranlarına bakılacak olursa Çin yine ilk sırada yer almaktadır. 2007 Krizinden birçok ülke etkilenecek sanayi sektörü yıllık büyüme oranları düşük gösterilirken, Çin ise tersine %9,4’ten %15,1’e büyümüştür. İstatistiksel verilere göre Finlandiya, 2011 ve 2013 yıllarında %-0,22 ve %-2,07 küçülmüştür/büyüme kaybetmiştir. Norveç’te sanayi sektörü büyüme oranı, 2007 yılında, %3,7 büyüme oranından %-0,9 azalmıştır.

Aşağıdaki tabloda AB, ABD ve Japonya’nın İşsizlik Oranlarındaki yüzdelik değişmesi incelenmiştir. Bu verilerden yola çıkılarak denilebilir ki, adı geçen tüm ülkelerde işsizlik oranı azalmak yerine zamanla artış göstermiştir. Örneğin, AB’de 1990’larda İşsizlik oranı %8,1 iken 2003’te hala %8’dir. Benzer şekilde Japonya’da da sonuç aynıdır. Diğer deyişle Japonya’da İşsizlik Oranları 1990’larda %2,1 iken, 2003’te bu oran azalmak yerine artış göstererek %5,6’ya ulaşmıştır. Ama belirtilmesi gereken nokta, Japonya’da işsizlik oranının AB ve ABD’ye oranla daha aşağıda olduğu görülmektedir. 2003 tarihinde işsizlik oranı ABD’de %6’lık oranı oluşturmuştur. AB’nde %8-9 arasında değişim göstermiştir. ABD’ye oranla AB’nde işsizlik daha yüksek olduğu kaydedilmektedir. Aynı dönemdeki işsizlik Japonya için bakıldığında, bu oran daha düşüktür. Dolayısıyla işsizliğin en az olduğu nokta bu ülkeler arasından Japonya’dır.

Tablo 2.7: AB, ABD ve Japonya’da İşsizlik Oranları, (1990-2003), (%)

	AB (15)	AB (19)	ABD	Japonya
1990	8,1	-	5,6	2,1
1992	9,1	-	7,5	2,2
1993	10,1	-	6,9	2,5
1994	10,5	10,7	6,1	2,9
1995	10,1	10,3	5,6	3,2
1996	10,2	10,2	5,4	3,4
1997	10,0	9,9	4,9	3,4
1998	9,4	9,4	4,5	4,1
1999	8,7	10,0	4,2	4,7
2000	7,8	8,7	4,0	4,7
2001	7,4	8,5	4,7	5,0
2002	7,7,	8,8	5,8	5,4
2003	8,0	9,0	6,0	5,3

Kaynak: Mehmet Rauf Kesici ve Ahmet Selamoğlu, “Genel Hatlarıyla Avrupa İstihdam Stratejisi ve Geçirdiği Dönüşüm”, “İş, Güç” Endüstri Dergisi İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, C:7, S.2, Haziran 2005, s.30.

Bu veriler Avrupa Birliği’nin istihdam konusu üzerinde durması gerektiğini göstermiş ve Avrupa Birliği bundan yola çıkarak istihdam politikalarını uygulamaya başladığı sonucuna varılabilir. Çünkü verilere göre AB ülkelerinde işsizlik sorunu mevcuttu. AB’nin 1990’lı süreçteki istihdama yönelik oranları ABD ve Japonya’ya göre kötü durumdaydı. “1990’lı yılların başında Japonya düşük işsizlik oranı ve yüksek istihdam oranıyla öne çıkmaktaydı.” Ancak 2000’lerden başlayarak bu oran tersine dönmeye başladı. Çünkü bu dönemlerde Japonya’da bu dönemde işsizlik sürekli artmış ve istihdam düzeyi azalmaya gitmiştir. ABD ise 1990’lı yıllardaki yüksek performansını devam ettirmektedir.⁶⁹

⁶⁹ Mehmet Rauf Kesici ve Ahmet Selamoğlu, “Genel Hatlarıyla Avrupa İstihdam Stratejisi ve Geçirdiği Dönüşüm”, “İş, Güç” Endüstri Dergisi İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, C:7, S.2, Haziran 2005, s.30.

Bu analizlerden yola çıkılarak denilebilir ki, işsizliğin azaltılmasının en önemli etkenlerinden biri, girişimciliği desteklemek ve yeni iş yerlerinin kurulmasını sağlamak olarak sayılabilir. Bu, devletin esas amacı ve sorumluluğu haline getirilmelidir ki, istihdam düzeyi artsın. Girişimciliğin artması demek KOBİ ve büyük işletmelerin faaliyete geçirilmesi demektir ki, bunun da yeni iş imkânları sağlayacağı kaçınılmazdır.

Ekonomilerin temel esasını oluşturmaya rağmen, bilimsel araştırmalar üzerinde görüş birliğine varılmış bir KOBİ tanımı bulmak 2006 yıllarına kadar çok zor idi. Ayrıca KOBİ tanımlarının nicel ve nitel ölçütlerin esas alındığına birinci bölümde değinilmişti. “KOBİ’lerin tanımlanmasında genellikle ekonomik ölçütler dikkate alınmakta ve bu ölçütlerin başında da istihdam edilen iş gören sayısı, sermaye miktarı ve bilanço değeri gelmektedir.”⁷⁰

OECD üyesi ülkenin 22’si de dâhil 29 ülkede, 2001’de yetişkin nüfusun %10’u yeni bir işletme kurma girişiminde veya aktif bir işletmenin sahibiydi. “1970’ten 1985’e kadar Kanada’da üretim sektöründeki yıllık istihdam yaratımının %27’sini, ABD’de ise %21’ini yeni girişimler oluşturmaktadır.” OECD’nin çalışma yürüttüğü ülkelerde işçilerin %5-10’u yeni kurulan ve kapatılan girişimlerden doğrudan etkilenmektedir. Ayrıca, ABD’de yaklaşık 400 işgücü piyasasından elde edilen veriler üzerine yapılmış bir araştırmaya dayanarak, geçici olarak işletme kurma oranlarının yüksek olmasının, bölgesel net iş büyümesinde artışa neden olacağı kanıtlanmıştır. İsveç’te ise yeni işletme oranlarının yüksek olması, bölgesel büyümede önemi çok büyük olduğuna vurgu yapılmıştır.⁷¹

“Türk KOBİ’lerinin özellikle toplam ihracat içindeki payı ve toplam krediden aldıkları payların dikkate değer bir şekilde, karşılaştırılan diğer ülkelerden düşük olduğu görülmektedir.”⁷² Bu analizden yola çıkılarak denilebilir ki, Türkiye’deki küçük ve orta boy işletme ve şirketlerin ihracat yapabilecek seviyede büyük ve gelişmiş olmadıkları ve ayrıca iç piyasaya odaklandıkları söylenebilir.

⁷⁰ Selma Akpınar, **Girişimciliğin Temel Bilgileri**, 2.Baskı, Kocaeli, Umuttepe Yayınları, 2011, s.173.

⁷¹ A.e., s.31

⁷² Akpınar, **a.g.e.**,s.174.

Aşağıdaki tablodan görüldüğü üzere, KOBİ'lerin tüm işletmelerdeki oranı %97'nin altında değildir. Ayrıca, KOBİ'ler İstihdamın en az %50'sini oluşturmaktadır. Almanya'da istihdamın %63'ünü KOBİ'ler oluşturmaktadır. Bu oran en az İngiltere'dedir. Adı geçen ülkelerdeki KOBİ'lerin toplam işletmeler içindeki oranı %97'nin üzeri olduğundan ekonominin dinamizminde önemli temellerin biri haline gelmektedir. Bu sektörün desteklenmesiyle ülkede makroekonomik göstergelerin değişeceği kaçınılmazdır.

Tablo 2.8: Bazı Ülke Ekonomilerinde KOBİ'lerin Payları (2009)(%)

	ABD	Almanya	Japonya	Fransa	İngiltere	G.Kore	Türkiye
KOBİ'lerin Tüm İşletmeler İçindeki Payı	97,2	99,8	99,4	99,9	96,0	97,8	99,5
Toplam İstihdam İçindeki Payı	50,4	64,0	81,4	49,4	36,0	61,9	61,1
Toplam Yatırım İçindeki Payı	38,0	44,0	40,0	45,0	29,5	35,7	56,5
Yatırılan Katma Değer İçindeki Payı	36,2	49,0	52,0	54,0	25,1	34,5	37,7
Toplam İhracat İçindeki Payı	32,0	31,1	38,0	23,0	22,2	20,2	8,0
Toplam Krediden Aldıkları Pay	42,7	35,0	50,0	48,0	27,2	46,8	4,0

Kaynak: Selma Akpınar, **Girişimciliğin Temel Bilgileri**, 2.Baskı, Kocaeli, Umuttepe Yayınları, 2011, s.175.

Aşağıdaki Tablo 'da ise, her 100 yetişkin içindeki girişimci sayısına yer verilmektedir. Bu tabloya göre ilk sırada Meksikalılar gelmektedir. Demek oluyor ki, Meksikalılar daha girişimcidirler. En az oran ise Türkiye'ye denk gelmektedir. Teknolojinin geliştiği ülkeler olan ABD ile Japonya bu tabloda son sıralarda yer almaktadır. Güney Kore'deki girişimcilerin sayısı ikinci sırada geliyor olması, bu ülkenin girişimciliğe odaklanan politikaları ve destek mekanizmalarının var olabildiğini akla getirir. Bu tablodaki veriler dünyadaki her yetişkin başına girişimci sayısının ilk sırasında olan ülkelerin verileridir. Demek oluyor ki, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere bu oran daha düşmektedir.

Tablo 2.9: Bazı Ülkelerde Her 100 Yetişkin İçindeki Girişimci Sayısı

Türkiye	Japonya	İsrail	İngiltere	ABD	İrlanda	G.Kore	Meksika
4,6	5,1	6	7,7	11,7	12	15	18,7

Kaynak: TÜSİAD, *Girişimcilik*, İstanbul, Yayın No: TÜSİAD-T/2002-12/340, 2002, s.143.

“GEM tarafından 2001 yılında gerçekleştirilen 29 ülkeyi kapsayan çalışmada Meksika girişimcilik faaliyeti olarak birinci konumdadır ve ABD ancak yedinci olabilmıştır.” Meksika’nın gereksinimden kaynaklanan 13 girişimcilik faaliyetinin daha çok olduğu ileri sürülmektedir. Türkiye’nin durumu girişimci bir toplum olmadığı iddia edilen Japonya’dan da düşük durumda olduğu görülmektedir.⁷³ Belirtildiği gibi bu çalışma, gelişmiş ve gelişen 29 ülke arasında yapılmıştır ve yukarıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

AB’nde KOBİ’lerin Bankalardan faydalanma oranı %79’luk oranı sağlayarak, Bankaların en önemli finansal kurum olduğuna aşağıdaki tabloda değinilmektedir. Bu tabloya göre KOBİ’ler finansal ihtiyaçlarını daha çok bankalardan sağlamaktadırlar. Yatırımları desteleyen kamu kuruluşlarından yararlananlar ise %11’dir. Finansal kiralama %24’lük kısmı oluştururken, risk sermayesi şirketlerinden yararlananların oranı sadece %2’yi oluşturmaktadır. Bu tablodan görüldüğü gibi KOBİ’ler yatırımları destekleyen kamusal kuruluşlara yeterli seviyede başvurmamakta ve bu desteklerden yararlanmamaktadırlar. Görüldüğü gibi, bankalar en fazla tercih edilen destekleme kurumudur. Çünkü bankalar daha güvenli ve daha verimli bir kurumlardır. Diğer taraftan bankalarda faiz oranları da diğer kurumlara göre düşük ve diğer avantajlara sahiptir.

Aşağıdaki tabloda 15 AB ülkesinde KOBİ’lerin yararlanmak istedikleri kurumlar sıralanmıştır. Bu kurumlar küçük ve orta boy işletmelere destek veren mali kurum ve kuruluşlardır. Değerlendirme kullanılmasına göre oransal olarak değerlendirilmiştir.

⁷³ TÜSİAD, *Girişimcilik*, İstanbul, Yayın No: TÜSİAD-T/2002-12/340, 2002, s.143.

Tablo 2.10: AB (15) Ülkelerinde KOBİ'lerin Tercih Ettiği Finansal Kurumlar

Mali Kurum	Kullanma Oranı
Bankalar	79
Finansal Kiralama veya Kiralama Şirketleri	24
Yatırımları Destekleyen Kamu Kuruluşları	11
Özel Yatırımlar	7
Özel Finansman Şirketleri (Bankalar Haricinde)	4
Risk Sermayesi Şirketleri	2
Diğer Finansman Araçlarını Sağlayan Kuruluşlar	2

Kaynak: Devlet Planlama Teşkilatı, **Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013) KOBİ Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, Ankara, DPT, 2007, s.16.

Aşağıdaki Tabloda, imalat sanayinde işletmeler ve istihdamdaki oranı incelenmiştir. Veriler AB'ye ait veriler olmakla birlikte oranları çok yakın olan ülkelerden bazıları örnek verilmiş, özellikle oransal farklılığı yüksek olanlar üzerinde durulmuştur. Yukarıdaki tablolarda da belirtildiği üzere, AB ülkelerinde küçük ve orta boy işletmelerin sayısı yüksektir. İrlanda'da mikro ölçekli işletmeler, tüm işletmelerin %39'unu oluşturarak Avro Bölgedeki en az mikro ölçeğe sahip ülke konumuna gelmektedir.

Aşağıdaki tabloda tüm işletmeler içinde büyük ölçekli işletmelerin oranı 0,5-3 arasında değişirken, bu oran İrlanda'da en yüksek ve Almanya ise ikinci sıradadır. Almanya'da toplam istihdamın %55,1'i büyük işletmeler tarafından sağlanmaktadır. Bu oran en düşük İtalya'dadır. İtalya'nın en düşük oranda kalmasının nedeni de siyasi ve coğrafi nedenlere dayandırılabilir. İngiltere'de mikro işletmelerin oranı %71,7, istihdamdaki oranı %10,1 iken, orta ölçekli işletmelerin oranı %26,9 ve istihdam oranı ise %44,6'dır. Bu ülkede büyük işletmeler %1,5'lik oranı oluşturmalarına rağmen bu büyük işletmelerin istihdamdaki oranı %45,3'tür.

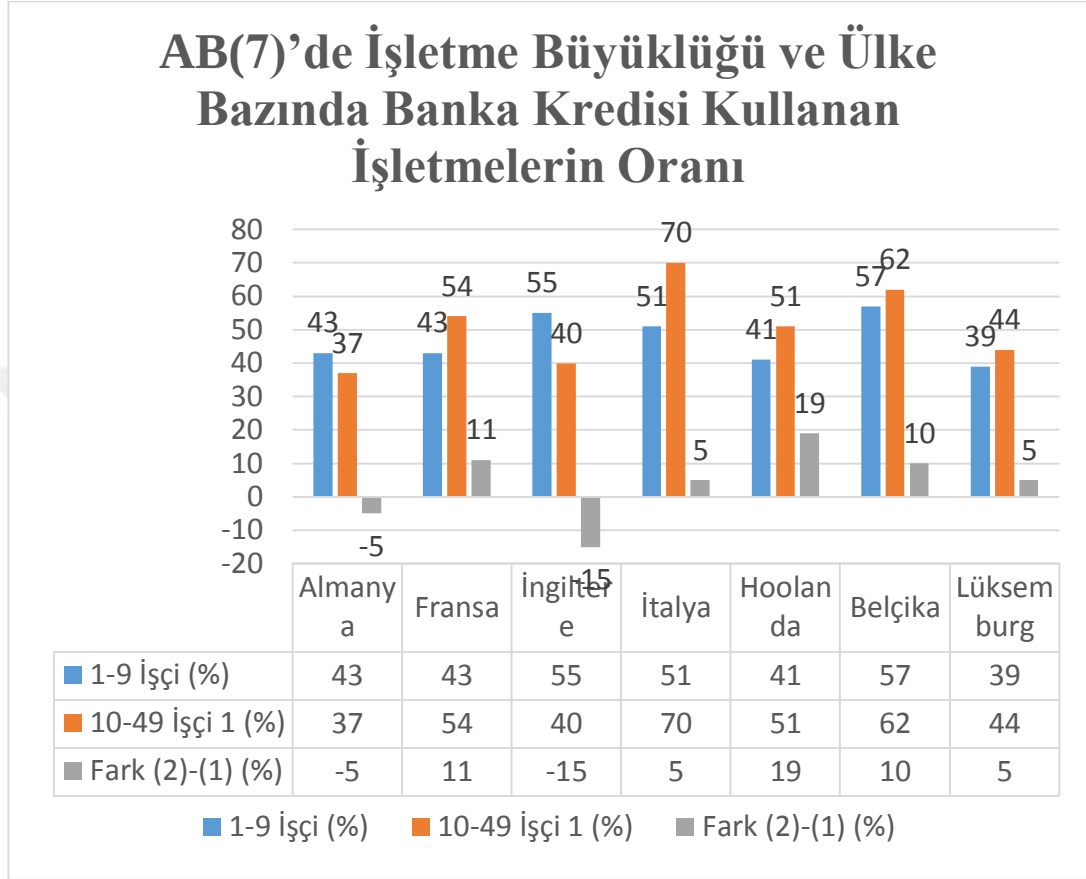
Tablo 2.11: Bazı AB Ülkelerinde İmalat Sanayinde İşletmelerin ve İstihdamın Ölçeksel Dağılımı (%)

Ülke	1-9		10-49		50-249		250+	
	Çalışan	İstihda	Çalışan	İstihda	Çalışan	İstihda	Çalışan	İstihda
	e Sayısı (%)	m (%)	e Sayısı (%)	m (%)	e Sayısı (%)	m (%)	e Sayısı (%)	m (%)
Avusturya	71,0	10,3	21,8	18,9	5,5,	26,9	1,6	43,8
Belçika	79,4	11,6	15,5	18,9	4,1	23,8	1,0	45,8
Çek Cum.	89,2	14,2	7,6	15,6	2,6	25,5	0,7	44,7
Danimark	71,4	7,4	21,1	18,9	6,0	26,3	1,5	47,4
Finlandiya	84,0	9,0	11,4	14,8	3,6	22,5	1,0	53,7
Fransa	81,6	12,0	14,0	19,0	3,4	22,3	0,9	46,7
Almanya	62,1	6,7	27,3	14,5	8,4	23,7	2,2	55,1
Macaristan	87,2	16,1	9,4	16,5	2,7	23,2	0,8	44,2
İrlanda	39,0	4,4	42,0	19,2	15,2	32,3	3,8	44,2
İtalya	83,4	25,5	14,4	31,0	1,9	20,8	0,3	22,8
Hollanda	74,7	9,9	18,9	23,3	5,2	30,6	1,2	36,2
Norveç	60,6	8,7	29,4	22,9	7,6	28,3	1,7	40,1
Polonya	89,7	19,4	6,5	12,8	3,0	27,9	0,8	39,9
Portekiz	78,9	18,9	16,7	28,1	3,9	29,3	0,5	23,7
İspanya	78,4	19,2	18,4	31,9	2,8	22,6	0,5	26,2
İsveç	85,4	11,1	10,8	15,2	3,0	20,7	0,8	53,0
İngiltere	71,7	10,1	21,0	18,8	5,9	25,8	1,5	45,3

Kaynak: Devlet Planlama Teşkilatı, **Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013) KOBİ Özel İhtisas**

Komisyonu Raporu, Ankara, DPT, 2007, s.12.

Grafik 2.1: AB(7)'de Ülke Bazında Banka Kredisi Kullanan İşletmelerin Oranı

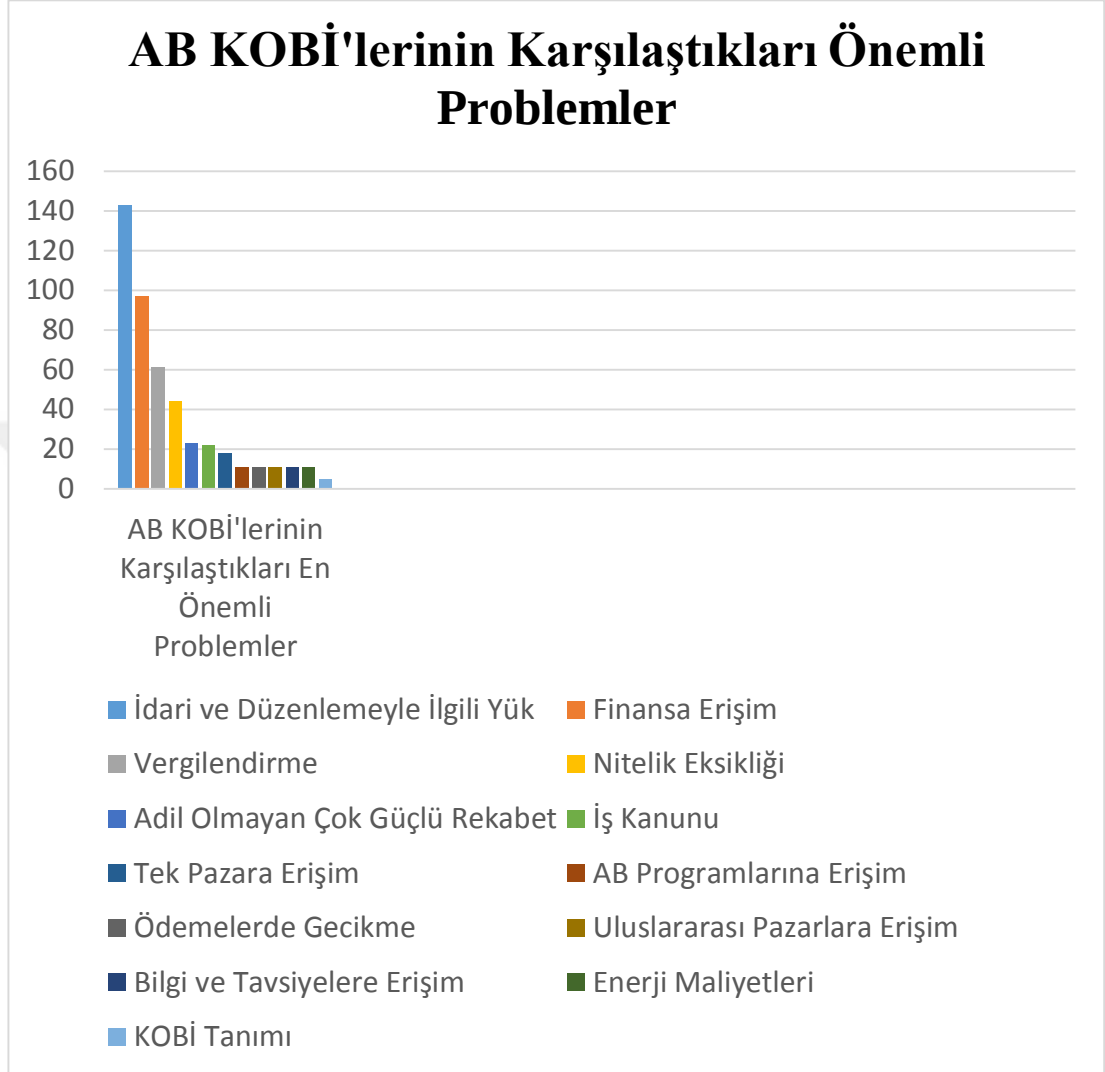

Kaynak: Seyhun Doğan, *Avrupa Birliği'nin Girişimcilik Politikası: KOBİ Yaklaşımı ve Türkiye*, İstanbul, Altınoluk Yayın, 2010, s.82.

“AB’de küçük işletmelerin çoğunluğunun ve orta boy işletmelerin önemli bir kısmının sermayesi kişisel ve gayri resmi kaynaklardan, borçlanması ise bankalardan sağlanmaktadır.”⁷⁴ Aşağıdaki şekilde görüldüğü gibi, 1-9 arası işçisi bulunan kurum ve kuruluşlar bakımından en az banka kredisinden yararlanma oranı %39 ile Lüksemburg iken, en yüksek banka kredisinden yararlananların oranı %57 ile Belçika’da gerçekleşmektedir. 10-49 işçi çalıştıran işletmeler açısından ise, İtalya en yüksek banka kredisi kullanmaktadır.

⁷⁴ Doğan, a.g.e., s.80.

Grafik 2.2: AB KOBİ'lerinin Karşılaştıkları Önemli Problemler

Kaynak: Seyhun Doğan, **Avrupa Birliği'nin Girişimcilik Politikası: KOBİ Yaklaşımı ve Türkiye**, İstanbul, Altınoluk Yayın, 2010, s.86.

AB Ülkelerinde KOBİ'lerin karşılaştıkları sorunlar en başta idari ve düzenlemeyle ilgili yüküdür. KOBİ'lerin en önemli problemleri hukuksal bir problem olduğu görülmektedir. Finans sorunu ise ancak ikinci sırada yer alabilmektedir. Demek ki, Avrupa'da girişimci ve KOBİ'ler finansal sıkıntıdan da önce hukuki problemle karşı karşıya kalabilmektedirler. Adil olmayan rekabet ve iş kanunu bunların sonraki sıralarında yer alan KOBİ sorunlarıdır. Ayrıca İş Kanunu'nun sorunlar sırasında yer alması yatırımcı ve girişimcileri çekme açısından tartışılacak bir konudur.

2.10. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE GİRİŞİMCİLİĞİ DESTEKLEYEN PROGRAMLAR

Bu alt bölümde AB ülkelerindeki girişimci ve KOBİ'lerin karşılaştıkları finansal güçlükler, girişimciliğe yönelik devlet politikaları ele alınacaktır.

2.10.1. Avrupa Birliği Ülkelerindeki Girişimci ve KOBİ'lerin Karşılaştıkları Finansal Güçlükler

Dünya genelinde 1945–1970 yılları arasında büyük ölçekli işletmelere büyük önem verilmiş ve ekonomik büyüme ve kalkınma hedeflerine bu tür işletmelerle ulaşılabileceği genel kabul görmüştür. Fakat bu zaman dilimi içerisinde KOBİ'lerin de büyük boy şirketler karşısında iyi ve yararlı taraflarının olduğu görülmeye başlanmıştır. Avrupa ülkelerinde istihdam yaratma ve rekabetin temin edilmesinde girişimci ve KOBİ'lerin rolü ve önemi artmaya başlamıştır. 1970 ekonomik krizi dönemi ve sonrasında, KOBİ'ler büyük şirketlerden daha fazla kar elde etmeye başlamıştır. “Yani, ölçek ekonomisinin öneminin azalmaya başlamasından sonra KOBİ'ler, birçok ülkede 1970 bunalımından sonra kaynakların ekonomik kullanılması, istihdam ve gelir dağılımına katkılarının olmasından dolayı makroekonomik politikaların temelini oluşturmaya başlamıştır.” Avrupa Birliği'nde KOBİ'lerin önemi 1970'lerden önemi yeterince düşük seviyede idi. Ancak 1970-1980'li yılların başında yaşanan petrol krizi duruma değişiklik getirmiştir. 1973'te gerçekleşen Petrol şokundan tesir edilen AB, büyük işletmelerin Petrol şokundan etkilenerek krize girdiğini ve buna karşılık küçük ve orta işletmelerin büyük işletmeler kadar etkilenmediğini görerek daha çok küçük ve orta boy işletmeler üzerinde çalışılması gerekliliğini öngörerek KOBİ'lerin çoğaltılması, geliştirilmesi ve desteklenmesi konusu üzerinde özellikle durmaya başlamıştır. Çalışmakta olan küçük ve orta ölçekli işletmelerin ise modernizasyonu, yenilenmesi özendirilmiştir. 1980-1990'lu yılların sonlarından başlayarak, Avrupa Tek Pazarı'na küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin adapte edilmesi maksadıyla bu tür kuruluş ve organizasyonlara yönelik program ve politikalara yer vermeye ve yaygınlaştırılmasına özen gösterilmeye başlamıştır. Özellikle, işsizliği azaltmak amacıyla girişimciliğin teşvik edilmesi ve KOBİ'lerin geliştirilmesi faaliyetine

gidilmiştir.⁷⁵ Girişimci ve KOBİ'lere verilen önem, 1970'teki Krizden sonra görülmektedir. KOBİ'lerin Krizde büyük işletmeler gibi etkilenmemesi, devlet desteklerini bu alandaki girişimciliğe yöneltmiştir. Anlaşılmaktadır ki, KOBİ alanındaki girişimcilik türü Kriz dönemlerinde bile çok etki göstermeden, ekonomik gelişmeyi olumlu etkilemektedir. Demek ki, bu alana sağlanan girişimcilik destekleri arttırılmalıdır.

Ayrıca, AB'deki KOBİ'lerin sorunları olarak şunlara değinilebilir: küçük ölçekli işletmeler yeni projeleri kendi kaynaklarından sağladıkları için konjonktürel dalgalanmaların olduğu dönemlerde kaynakların hızla azalması, bu kaynak sıkıntısının işletme faaliyetlerini engellemesi, KOBİ'lere yönelik kredi kurumlarının azlığı, KOBİ'lerin ekonomik ve idari güçlükleri sonucunda var olan kredi kurumlarının imkânlarından da yararlanamamaları ve mevcut kredi imkânlarını değerlendirememeleri vb. şekilde sıralanabilmektedir.⁷⁶ Ülke çapında girişimciliği geliştirmek için devlet destek ve teşvikleri çok önemlidir. İş fikrine sahip olup da maddi zorlukla karşılaşan birçok girişimci çıkabilir. Onlara destek vererek devlet, hem girişimcinin hem de ülke ekonomisinin gelişmesine büyük katkı sağlamış olacaktır. Yukarıda değinildiği gibi Avrupa Birliğinde, 1970'lere kadar küçük işletmelere yönelik destek programlarının az olması veya olmaması elbette yeni iş fikirlerinin yaratılmasını engellemektedir. Ayrıca küçük işletmelere yönelik kredi imkânlarının olmaması da girişimciliğin belirli bir ölçüde önemsenmemesinden kaynaklanmaktadır.

“AB'deki KOBİ'lerin çoğunluğu müteşebbis kontrolü altında olup (büyük işletmelerden bağımsız olarak), bunların finansman ihtiyaçlarının, büyük işletmelere iş üreten KOBİ'lerden çok değişik olduğu belirtilmektedir.” Bunun gibi işletme sahipleri, modernizasyon, yeni pazarlara açılma, teknolojik yenilikleri izleme ve büyük risk konularında uluslararası rekabet koşullarına uymaya çalışmaktadırlar. Bundan dolayı AB, 1970'lerden itibaren bu girişimcileri desteklemeye başlamıştır. Geleceğin işletme sahibi olan girişimcilere mali destekler yanında, ciddi formasyon

⁷⁵ Veyis Ersöz, “AB, Türkiye ve Konya'da KOBİ'lerin Yapısı, Sorunları ve Çözüm Önerileri”, **Konya Ticaret Odası**, Şubat 2010, (Çevrimiçi) http://www.kto.org.tr/d/file/kobilerin_yapisi_rapor.pdf, 23.04.2015.

⁷⁶ Adnan Çelik ve Tahir Akgemci, **Girişimcilik Kültürü ve KOBİ'ler**, 2.Baskı, Ankara, Gazi Kitabevi, 2007, s.178.

programlarının uygulanması da planlanmıştır. Bu nedenlerle girişimcilerin yaşadığı finansal zorlukların üstesinden gelmeleri ve büyük işletmelerin karşısında yok olmamaları ve rekabet edebilmeleri için AB, girişimci ve KOBİ'lere mali destek verecek mekanizmalar oluşturmuştur.⁷⁷ Günümüzde girişimcilere yönelik AB birçok mali destekler sunmaktadır.

2.10.2. Avrupa Birliği Ülkelerinde Girişimciliğe Yönelik Devlet Politikaları

Avrupa ülkeleri dâhil gelişmiş ülkelerdeki girişimcilik, gelişmekte olan ülkelere kıyasla devlet tarafından birçok şekilde desteklenmekte ve girişimcilere bu konuda çeşitli kolaylıklar sağlanmaktadır. AB'nde de farklı dönemlere ait strateji ve programlar bulunmaktadır. Bunlardan bazılarına değinilecek olursa, Entegre Programı, istihdam, kalkınma ve rekabet edebilirliğin artırılması gibi temel amaçları kapsamaktadır. Bu Program türü sadece KOBİ'lere yönelik bir program olup Beyaz Kitapta yer almaktadır. "Entegre Program kapsamında girişimcilik ve KOBİ politikası iki en önemli amaca yönelik olarak meydana getirilmiştir. Bunlar; AB'nin bütün ülkelerinde KOBİ'lerin gelişmesine her taraftan uygun bir ortamın özendirilmesi ve AB'nde KOBİ'lerin rekabet gücünün artırılmasının sağlanması ve Avrupalılaştırılması ile uluslararası arenada bulunmayı özendirmesidir."⁷⁸ Görüldüğü gibi AB, son on yıl içerisinde girişimciliğe daha çok önem vermiş ve devlet tarafından desteklerini arttırmıştır. Yukarıda bahsi edilen program 2000'lere kadar uygulanmasına rağmen, o dönemlerde girişimciliğe verilen önemin daha az olduğu görülmektedir.

Belirtildiği gibi, bilgi toplumu döneminde KOBİ'lerin artan değeri, *Girişimcilik ve KOBİ* kavramlarının birlikteliğini de ön plana çıkarmıştır. Esasında, KOBİ'lere orantılı program, program ve politikaların yaratılması ve artırılmasında, özendirmelerin ve destek mekanizmaların gerçekleştirilmesinde ve pratiğe sunulmasında bu hakikat daha çok kendini göstermektedir. "Birleşmiş Milletler

⁷⁷ A.e., s.179.

⁷⁸ Tamer Müftüoğlu vd., **Girişimcilik**, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2004, s.116,117.

1994’de, gelişmekte olan ülkelerde girişimcilik politikalarına destek verme kararı almıştır.” Bunun sonucunda girişimcilik teşvik programları ortaya çıkmıştır.⁷⁹

“Avrupa Komisyonu’nun ye ülkelere yaptığı ekonomik program önerilerinden yola çıkarak, Avrupa Parlamentosu ye ülkelere girişimci bir Avrupa’nın yaratılması çağrısında bulunmuştur (TÜSİAD, 1999)”.⁸⁰ Bu ağrı ye ülkelerin gerek kısa gerek uzun vadede gelişmesine katkıda bulunacağı kaçınılmazdı.

“Avrupa düzeyindeki öneriler iki alanda toplanmaktadır: KOBİ’lerin faaliyette bulundukları ortamın iyileştirilmesi ve yeni ve büyümekte olan firmaların finansal kaynaklara ulaşmasının sağlanması.” Bu kapsamda, çeşitli destek yardımları sunulmakta ve tekil AB’ya ait devletlerde türlü strateji ve politikalar faaliyetini sürdürmektedir.⁸¹

2.10.2.1. Eğitim Teşvikleri ve Destekleri

AB’nde de girişimcilik dersleri 1990’larda verilmeye ve genişletilmeye başlamıştır. AB’ce ortaya koyulmuş bir inceleme projesi yardımıyla 18 Avrupa ülkesinde kullanılmakta olan 40 tan fazla birbirinden bağımsız çeşitli eğitime yönelik girişimcilik programı incelenerek arasından seçilen en etkili programlar ülkelerin kullanımına sunulmuştur.⁸²

AB, Bilişim teknolojilerine herkesin ulaşılabilirliğinin sağlanması, Eğitim-ğretim sistemi ile insanların çalışma yaşamı, bilimsel araştırmalar ve toplum arasındaki ilişki ve bağlantıların genişletilmesi ve güçlendirilmesi, girişimcilik ruhunun yaratılması gibi amaçlara ulaşmak için eğitim programlarına girişimcilik dersleri vermeye başlamış ve desteklemiştir.⁸³ Bir ülkede girişimciliğin geliştirilmesi, ilk önce bu alanda eğitim verilmesinden başlayacağı belirtilmelidir. Girişimcilik eğitiminin

⁷⁹ Doğan, **a.g.e.**, s.103.

⁸⁰ TÜSİAD, **a.g.e.**, s.109.

⁸¹ TÜSİAD, **Türkiye’de Girişimcilik**, Yayın No: TÜSİAD-T/2002-12/340,2002, (evrimii) http://www.tusiad.org.tr/_rsc/shared/file/girisimcilik.pdf, 26.04.2015.

⁸² FIT, **The Development and Implementation of European Entrepreneurship Training Curricula**, EC Yayınları, Brussels, 2000, s.45.

⁸³ “Avrupa Birliği’nin Eğitim Politikası ve Programları”, (evrimii) http://www.teias.gov.tr/ebulten/makaleler/2010/avrupa_b%C4%B0r%C4%B0%C4%9F%C4%B0_e%C4%9F%C4%B0t%C4%B0m_pol%C4%B0t%C4%B0kasi.htm, 26.04.2015.

verilmesi gerek uzun gerek kısa vadede ülkenin ekonomik açıdan gelişmesine katkı sağlayacağı nettir.

Girişimcilik özgür bireylerin, girişimci bireylerin, haklarını arayan bireylerin yetişmesi veya ortaya çıkması anlamına geldiğinden, girişimcilik ve girişimcilik eğitiminin devlet eliyle teşvik edilmesi ve desteklenmesi o ülkenin gelişmişliğinin de önemli göstergesidir. Orta öğretim kurumlarında verilen girişimcilik dersleri az da olsa bu alanda gelişmeye katkı sağlayacaktır. “İlköğretim okullarında da ticari girişimciliği genel olarak girişimciliği ve girişimci birey olmayı destekleyici derslerin yer alması yeni yüzyılın önemli gerekliliklerinden biridir.” Üniversitede verilen girişimcilik dersleri ise geç kalınmış anlamına gelmektedir.⁸⁴

Girişimcilik eğitimiyle ilgili Avrupa Birliğinden bir örnek verilecekse o da Finlandiya. Bu ülkede 2000’lerde Hükümet tarafından uygulamaya konulmuş olan Fin Girişimcilik Projesinde, eğitime odaklı birçok program hazırlanmış ve uygulanmaya konmuştur.⁸⁵

AB’nin girişimciliğin yaygınlaştırılması ve geliştirilmesine yönelik oluşturulan planları içinde girişimcilik eğitimlerinin ayarlanması daha ön plandadır. “Girişimcilik eğitimleri ile bireylerin girişimciliğin yeterince cazip bir seçenek olduğundan haberdar edilmeleri, girişimcilerin ve hatta girişimci adaylarının bu yönde motive edilmeleri ve bu yöndeki hedeflerin başarılı birer girişimcilik faaliyeti olabilmeleri için bireylere gerekli bilgi ve becerilerin kazandırılması hedeflenmektedir.”⁸⁶ Sonuçta, toplumsal boyut açısından bakıldığında girişimciliği destekleyen bir zihniyetin oluşumu girişimcilik eğitimiyle oluşturulmaktadır. Bundan dolayı eğitimin önemi oldukça büyüktür.

⁸⁴ Mahmut Özdevecioğlu, “Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi”, **Girişimcilik**, Editör: Himmet Karadal, İstanbul, Beta Yayıncılık, 2013, s.12.

⁸⁵ TÜSİAD, **a.g.e.**, s.112.

⁸⁶ Özlem Balaban ve Yasemin Özdemir, “Girişimcilik Eğitiminin Girişimcilik Eğilimi Üzerindeki Etkisi: Sakarya Üniversitesi İİBF Örneği”, (Çevrimiçi) <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423901768.pdf>, 26.04.2015

2.10.2.2. AB Ülkelerinde Girişimciliği Teşvik ve Destek Mekanizmaları

Bu alt bölümde, AB ülkelerinde girişimciliği teşvik politikaları tek tek ele alınacaktır. AB ülkelerinin girişimcilikle ilgili devlet politikaları ayrı ayrı incelenecektir. Avrupa ülkeleri arasından 10 ülke örnek verilmiştir.

2.10.2.2.1. Portekiz

Yeni faaliyete geçen kurum ve kuruluşların kayıt işlemlerini basitleştirmek amacıyla 1997 yılında “İş Formaliteleri Merkezleri” kurulmuştur. Bu merkezler, şirket kuruluş sözleşmeleri, ticaret dosyasına kayıt, sosyal koruma bildirimi gibi işlere ihtiyaç duyan ve yeniden faaliyet göstermeye başlayan bir işyeri veya şirketin kayıt ve başvuru işlemleri için gerekli çeşitli işlemlerden sorumlu tüm bakanlıkların temsilcilerini buluşturmaktadır. Prosedür de basitleştirilerek girişimciler aynı masadan danışmanlık hizmetleri de alabilmektedir. Bu çalışmaların sonucu olarak, işletme kurma süreleri 1990’larda yaklaşık %80 oranında azalmıştır.⁸⁷ Bu ülkedeki “Danışmanlık Servisi”, KOBİ’lere iş kurma prosedürleri, teknik, mali destekler ve teşvikler sunmaktadır.⁸⁸ Bunun yanında belirtilmesi gereken, İş Planı ödülü gibi yarışmalar düzenlenerek girişimcilik teşvik edilebilir. Ayrıca girişimcilik dersleri ilk ve ortaokul programına dâhil edilirse girişimci zihniyet oluşturularak girişimcilik artmış olacaktır.⁸⁹

“Portekiz’de, noterlere şirket kuruluşunda daha geniş yetki tanınarak işlemler basitleştirilmiştir.”⁹⁰

Portekiz’in de dâhil olduğu AB ülkelerinde yaygın olan İnovasyon Aracı Merkezleri (İnnovation Relay Center) gibi yapılar girişimciler için bir bilgi merkezi olmanın ötesinde girişimcilerin yenilik konularında karşılaştıkları sorunların

⁸⁷ Avrupa Komisyonu, “Avrupa’da Girişimcilik: Yeşil Kitap”, (Çevrimiçi) <http://kisi.deu.edu.tr/ethem.duygulu/yesilkitap.pdf>, 29.04.2015.

⁸⁸ Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu, **a.g.e.**, s.39.

⁸⁹ Hakan Koçak, “Girişimciliği Destekleyen Kuruluşlar”, **Girişimcilik**, Editör: Himmet Karadal, İstanbul, Beta yayıncılık, 2013, s.174.

⁹⁰ “Gelişmiş Ülkelerde Girişimcilik” (Çevrimiçi) <http://notoku.com/gelismis-ulkelerde-girisimcilik/>, 29.04.2015

çözümünde anahtar rol üstleneceklerdir. Devlet tarafından girişimciliğin desteklenmesine en etkili örnekler bunlardır.⁹¹ Değinildiği gibi bunun gibi Merkezler Türkiye dahil bir çok gelişmekte olan ülkede kurulmalıdır. Çünkü bu Merkezler girişimcilere yol gösterici olacak ve girişimciliğin gelişmesine büyük katkı sağlayacaktır.

2.10.2.2.2. Yunanistan

Yunanistan'ın başkentindeki Sivitanidios Teknik Okulu'nda girişimcilik eğitimine ve gelişmesine yardım etmek ve destekte bulunmak üzere sanal işletmeler kullanılmaktadır. Öğrenciler hem kuramsal dersler alarak hem de sanal bir şirketin yönetiminden de yararlanmaktadırlar. Bu program etkili olduğundan dolayı tüm okullarda yaygınlaştırılması planlanmıştır. Yunanistan'ın okullarında iş planı ve girişimcilik bilgisi gibi konular girişimcilik dersi altında ders programına eklenmiştir. “Ayrıca Eğitim Bakanlığı, okullarda girişimcilik programını(FGI) desteklemektedir.” Yükseköğretim kurumları ve çeşitli diğer organizasyonlarda işletmelere hizmet sunan uzmanlaştırılmış danışma organizasyonları da mevcuttur. Adı geçen merkezler aracılığıyla danışmanlık hizmetleri de sağlanmaktadır.⁹² İşletmelerin on-line satışlara girişleri kolaylaştırılmıştır. Bankacılık sektörlerinde yeni finansal yollar geliştirilmiş ve daha fazla elastikiyet temin edilmiştir. İlgili Bakanlıklarca KOBİ'lerin network enfrastrüktürlerinin ortalama maliyetini hesaba katarak tedbir alan Get- connected Programı uygulamaya konulmuştur. “İşyeri kurma işlemleri kısaltılmış, istenen belge sayısı yüzde 25 oranında azaltılmış ve bazı bürokratik işlemler kaldırılmıştır.” Özel sektörün araştırma-geliştirme harcamalarının ortalama %45-55'inin işletmelerin brüt finansal kazançlarından çıkarılmasına olanak sağlayan yeni kanunlar uygulamaya konulmuştur. Part-time istihdam için mali teşvikler sağlayan iş sahiplilerinin sosyal güvenlik katkı paylarını eksiltten yeni bir kanun uygulanmaya başlamıştır.⁹³

“Yunanistan'da, tek kişilik limitet şirket kurulması artık mümkün hale gelmiştir.”⁹⁴ Demek ki devlet, önceden zor olan tek kişilik şirket kurma uygulamasını

⁹¹ TÜSİAD, **Türkiye’de Girişimcilik**, İstanbul, Lebib Yalkın Yayınları, 2002, s.192.

⁹² Akpınar, **a.g.e.**, s.69.

⁹³ Doğan, **a.g.e.**, s.112,113.

⁹⁴ “Gelişmiş Ülkelerde Girişimcilik” (Çevrimiçi) <http://notoku.com/gelismis-ulkelerde-girisimcilik/>, 29.04.2015

kolaylaştırmıştır. Bu da devletin girişimciliği desteklemekte olduğunu örneklerinin birisidir.

2.10.2.2.3. **Almanya**

Almanya’da devlet girişimciliği özendirmek ve büyüklüğe bağlı dezavantajların dengelenmesi için bir takım önlemler sunmaktadır. Onlar sırasıyla danışmanlık hizmetleri, KOBİ’lerin büyük işletmelere karşı rekabetini arttırmak için Kooperasyonlaşma, Araştırma Geliştirme Destekleri, Dış Ticarete Açılma Destekleri, Management ve Eğitim Kursları, Sermaye Temini ve Finansman başlıkları altında devlet tarafından hizmetler sunulmaktadır. Bu hizmetlerden yeni girişimciler, mevcut girişimciler ve serbest meslek mensupları yararlanabilmektedir. Ayrıca gerek hükümet, gerek eyalet ve belediyelerle birlikte devlet, günümüzde girişimciler için 650 destek programı sunmaktadır. Bu programların ilk baştakileri, uygun krediler, vergi kolaylıkları ve sübvansiyonlardır.⁹⁵

“Almanya’daki Federal Eğitim ve Araştırma Bakanlığı tarafından üniversiteler, teknik okullar, iş dünyası ve diğer ilgililer arasında bölgesel işbirliğini geliştirmek üzere *EXIST Programme* oluşturulmuştur.” Bu çalışma, üniversiteler ve diğer özel ve kamusal organizasyonlarda girişimci anlayışın gelişmesini temin etmek, eğitim ve enformasyonun yayılmasını teşvik etmek ve girişim gizilgücünün uygulamaya geçilmesini kolaylaştırmak maksadıyla ilgili insanları toplamaktadır.⁹⁶

Ayrıca, Avrupa Yatırım Fonu katılımıyla gerçekleştiren Risk Sermayesi Programı, çalışma için ortalama 45-55 bin Euro ile küçük ve orta boy şirketleri desteklemektedir.⁹⁷ Girişimcilerin devlet tarafından desteklenmesi Almanya’da bir gelenek haline gelmiştir. Böyle bir alışkanlık, 2. Dünya savaşı sonrası başlamıştır. Ancak o zamanki amaç, sadece savaş sonrası yıkılmış ve yıpranmış Alman Ekonomisinin yeniden geliştirilmesi değil, aynı zamanda, farklı bölgelerden sürülmüş ve kaçmış yaklaşık 13,5 milyon kişiyi ekonomik faaliyete çekebilmektir. Bu amaçla,

⁹⁵ TUSYOV, *Avrupa’da KOBİ’ler için Girişimcilik ve Teşvik Programları: Almanya’da Küçük ve Orta Boy İşletme (KOBİ)’ler için Girişimcilik ve Teşvik Programı*, Ankara, Ofset Fotomat, 1994, s.9-11.

⁹⁶ Akpınar, *a.g.e.*, s.72.

⁹⁷ Damira Bektenova, *Finansı*, Bişkek, KTMU Yayınları, 2008, s.156.

daha 1950 yılında Alman Kalkınma Bankası(AKB) kurulmuştur. “AKB’nin ilk özel görevi, işletmelerini kaybetmiş girişimcilere, işletmelerini yeniden inşa sürecinde Batı Almanya’da finansman desteği sağlamak olmuştur.” Bankanın Bilançosu 58 milyar olup, yaklaşık 740 kişi çalışmakta ve 1993’te toplam 13,4 milyar DM’lik 65000 teşvik kredisi ve kefalet onayı vermiştir.⁹⁸ Şehirleşme, dışlanmışlık, yaşlanma, genç işsizliği, iş fikrini hayata geçirememesi gibi sorunları ortadan kaldırmak ilk olarak devletin, özellikle AKB gibi bankaların görevidir. Ancak bu görevi sadece devlete yüklemektense özel sektör de dernek ve vakıflar şeklinde desteklemelidirler.⁹⁹

2.10.2.2.4. Avusturya

Avusturya’da girişimcilik destekleri konusunda daha çok genç girişimciler avantajlıdır. Bu ülkenin ilgili devlet kurumları, bir iş fikrinin gerçekleştirilmesine yönelik destekler sağlamakta; mali yardım, idari işlemler, meşru tanzimler vs. doğrultusunda malumatlar vermektedir. Bunun gibi diğer hizmetler, Ekonomi Bakanlığı strüktüründeki Genç Girişimciler Merkezince sunulmakta; yeni bir işyerine ait şirketin hayata başlaması konusunda tüm gerekli veri ve malumatlar verilmektedir.¹⁰⁰ Sonuçta, yeni iş fikrine sahip yetenekli gençlere destek veren ve motive eden devlet kurumlarının olması girişimciliğin gelişmesine katkı sağlayacağı kaçınılmazdır.

“Avusturya İşgücü Piyasası Kurumu’nca uygulanan İşyeri Kurma Destek Programı da, kendi işini kurmak isteyen girişimcilere yönelik olup işsizliği önlemektedir. 6-9 aylık bir süre için bu programdan finansal destek de sağlanmaktadır.” Yenilikçi işletmelere yönelik risk sermayesi sunulmaktadır. Ayrıca, akademik kuruluşlarla teknolojik alandaki işletmeler arasında işbirliğinin geliştirilmesine yönelik programlar da uygulanmaktadır. Yükseköğretimde kendi işini kurmak isteyenler için ayrıca bir eğitim bölümü mevcut olup, bu bölümün aracılığıyla öğrencileri iş adamlarıyla tanıştırma ve işe alımları sağlama gibi işlemler belli bir tarih ve belirlenen yerde uygulanacağı ayarlanmış ve ayrıca teori ile pratiğin arasındaki

⁹⁸ TUSYOV, a.g.e., s. 45,46.

⁹⁹ Leyla İçerli ve Menekşe Şahin Karadal, “Sosyal Girişimcilik”, **Girişimcilik**, Editör: Himmet Karadal, İstanbul, Beta Yayıncılık, 2013, s.352.

¹⁰⁰ Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu, a.g.e., s.43.

farkları gidermek için gerekli işlemlerin temin edilmesi için şirket müdürleri ve yardımcılarının okulları ziyaret etmeleri ve seminerler sunmaları gibi faaliyetler hâlihazırda uygulamadadır.¹⁰¹ Ayrıca, 1999 yılında yürürlüğe konulan bir yasa birçok genç işletme ve şirketlere kesinti kolaylıklarından yararlanma imkânı sağlarken, işyeri devri konusunda da bu gibi kolaylıklar mevcuttur. “15-19 yaş arasındaki öğrencilere odaklı İş Kurma Programı (JUNIOR) gerçekleştirilmekte ve bir iş kurma düşüncesinin hayata geçirilmesinden üretim, piyasa, dağıtım konularına kadar yaparak öğrenme olanağı sağlanmaktadır.”¹⁰² Ayrıca Genç Girişimci Ağı kurularak girişimcilerin bilgi ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Bu kapsamda özellikle bir web sayfası kurularak çeşitli destekler bu site yardımıyla ilan edilmekte ve soru-cevap ve bilgi paylaşımı şeklinde girişimciliğin genişletilmesine katkı sağlanmaktadır.¹⁰³

Burada belirtilmesi gereken bir diğer nokta, Avusturya Okulu (Ekolü) olarak bilinen görüş de, ilk başta girişimciyi ön plana koymaktadır. Bu okulun en iyi bilinen yönü, makroekonomik tarafı ve özellikle de marjinalist devrimdeki rolüdür. Kısaca, bu okul, girişimciliği desteklemekte ve her şey girişimcinin başarılı olmasından başlayacağına vurgu yapmaktadır. Diğer bir deyişle Avusturya görüşü girişimciliğe başrolü vermektedir. Buna göre girişimciliği desteklemek ve iyi imkânlar sunmak devletin temel görevi olmalıdır.¹⁰⁴

2.10.2.2.5. Finlandiya

Finlandiya’da iş ortamı ve AR-GE harcamaları elverişlidir. Özel sektörün de bu tür harcamaları yüksektir. Bu başarıların esas kaynağı, ülkenin rekabet gücünün uluslararası karşılaştırmada iyi bir konumda olmasıdır. Var olan işgücü iyi bir eğitim düzeyine sahiptir. Ayrıca, girişimciliği teşvik etme ve destekleme konusunda kamu hizmetleri de ileri düzeydedir. Finlandiya’nın bir çok orta ve yüksek okullarında girişimciliğe büyük ilgi gösterilmekte ve girişimcilik dersleri her seviyedeki öğrencilere sunulmaktadır. Finlandiya’da girişimci ve KOBİ’leri destekleyen kamu kuruluşlarının en önemlisi Finnvera’dır. Kurum, çok küçük ölçekli işletmelere odaklı

¹⁰¹ Akpınar, **a.g.e.**, s.70.

¹⁰² Doğan, **a.g.e.**, s.105,106.

¹⁰³ Evgeniy İoda ve Igor Unyanyan, **Banka İşletmeciliği**, Tambov, TGTU Yayınları, 2001, s.78.

¹⁰⁴ Brian Snowdon ve Howard R. Vane, **Modern Makro Ekonomi: Temelleri, gelişimi ve Bugünü**, İstanbul, Efil Yayınevi, 2012, s.421-423.

kredi desteği gerçekleştirilmektedir. “Program çerçevesinde 2,741 girişimciye 2001 yılında toplam 45,5 milyon Euro tutarında yatırım, işletme ve iş geliştirme kredisi sağlanmıştır.”¹⁰⁵ Finverra, KOBİ’lerin mali gereksinimlerinin yaklaşık %80’lik kısmına finansal destek vermektedir. Ayrıca krediler, 3400-35000 Euro arasındadır. İlgili Bakanlık, başarılı olamayan iyimser işveren adaylarına kendi fikirlerini yeniden hayata geçirmeleri konusunda destekleyici metotları uygulamaya sunmuş ve girişimcilere yeni fırsatlar sunmakta ileriye gitmiştir. Finlandiya’da kadın girişimciler de göz ardı edilmemiş ve kadın girişimcilere yönelik özel bir mikro kredi sistemi mevcuttur.¹⁰⁶ Dolayısıyla Finlandiya, girişimciliği ilkokuldan başlayarak desteklemektedir. Öğrenciler okulda girişimcilikle tanışmakta ve girişimcilik ruhları okuldayken uyanmaktadır. Bu politika girişimciliği destekleme ve teşvik etmede etkili yöntemdir.

2.10.2.2.6. İspanya

İspanya’da girişimcilik ve şirket kurma maliyeti 330 Euro olarak Avrupa’da en düşük maliyete sahiptir. Girişimci veya şirket adayı, kendi yeni limitet şirketini kurmak için 330 Euro maliyetle kurabilmektedir. Dünya’da en yüksek şirket kurma maliyeti 4000 Euro ile Japonya gelmektedir. Aşağıdaki grafikte limitet şirket kurma maliyetlerine yer verilmiştir.

Ayrıca İspanya Hükümeti tarafından finanse edilen ve Türkiye’deki KOBİ’lere destek olan BM müşterek projesi “Küresel İklim Değişikliğine Karşı Türkiye’nin Uyum Kapasitesinin Arttırılması” gibi projelerden destek hizmetleri sunmaktadır.¹⁰⁷ Bundan yola çıkılarak denilebilir ki, İspanya Hükümeti aynı zamanda Türk girişimci ve girişimci adaylarını da desteklemektedir. Bu alışmalar aynı zamanda doğrudan girişimciliği özendirerek yeni iş imkânları sağlayabileceği gibi, iki ülkenin arasındaki sosyal ilişkilerin de sağlamlaşmasına katkı sağlayabilir.

Aşağıdaki grafikte İspanya şirket kurma maliyetleri arasında AB’nde en düşük değere sahipken, limitet şirket kurma zamanı açısından en yüksek zamana denk

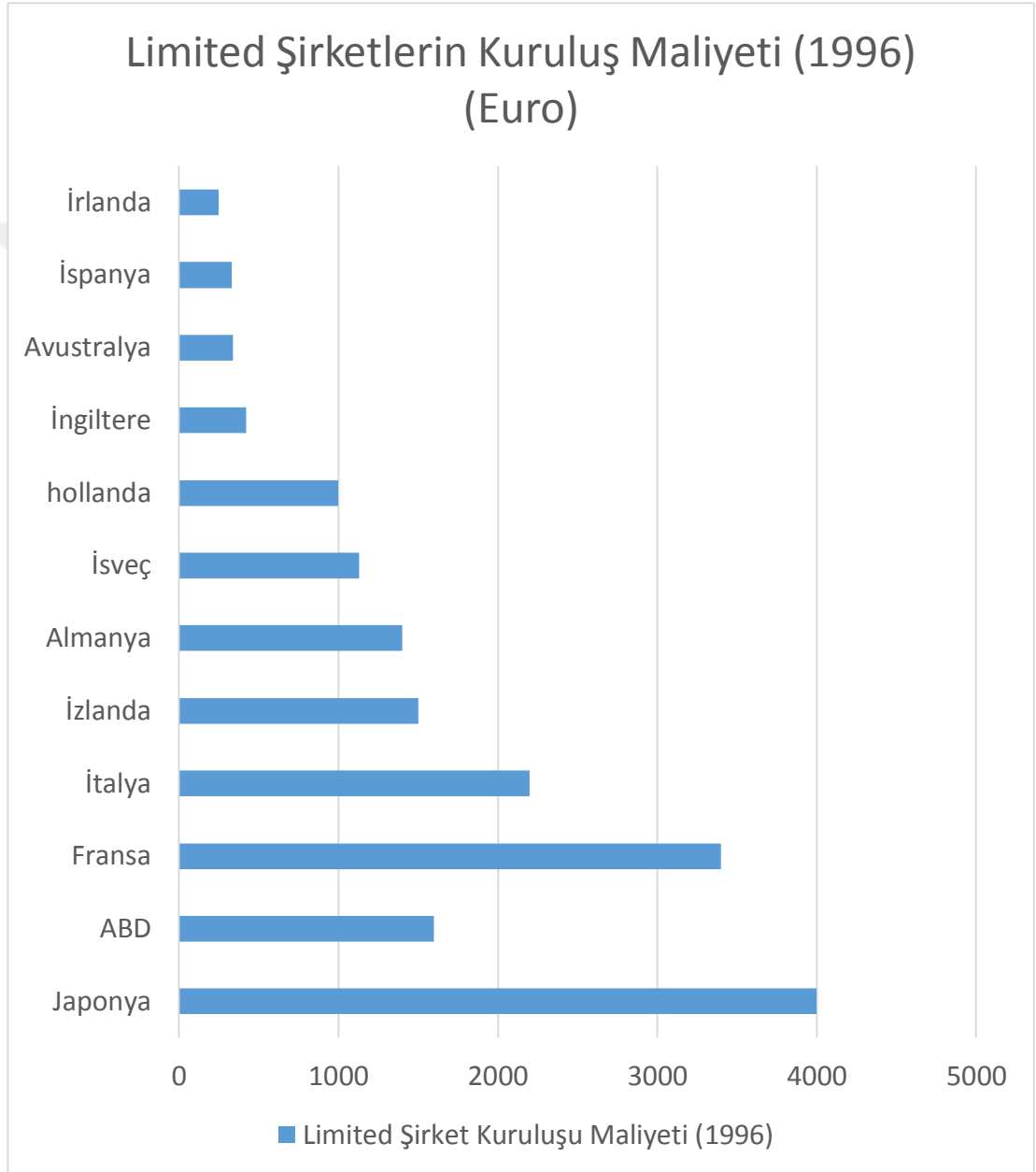
¹⁰⁵ Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu, **a.g.e.**, s.45.

¹⁰⁶ Doğan, **a.g.e.**, s.108.

¹⁰⁷ Sudi Apak vd., **Girişimcilik ve Sermaye Tedarik Yöntemleri**, İstanbul, Papatya Yayıncılık, 2010, s.216.

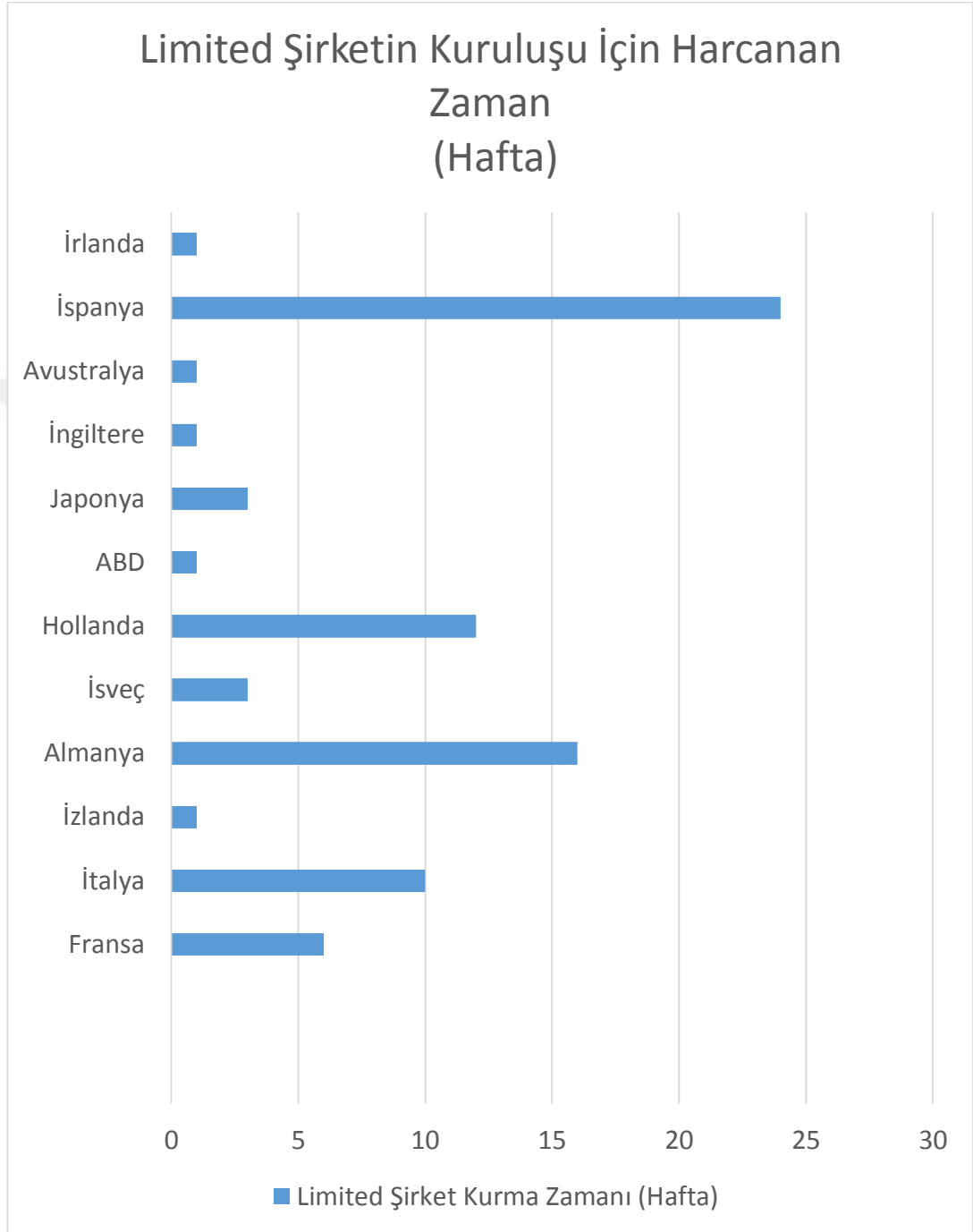
gelmektedir. Diğer bir değişle İspanyada, yeni bir iş kurulması için gerekli zaman 24 haftadır. Bu oran İngiltere’de sadece bir haftadır. Demek ki İngiltere, bir hafta içinde yeni bir iş kurmak için gerekli evrakları tamamlayabilmektedir.

Grafik 2.3: Limited Şirketlerin Kuruluş Maliyeti

Kaynak: UNICE Kıyaslama Raporu 1999, **Avrupa’da Girişimciliğin Özendirilmesi ve Yaygınlaştırılması**, İstanbul, TÜSİAD Yayın, 2000, s.37.

Grafik 2.4: Limited Şirketin Kuruluşu İçin Harcanan Zaman (Hafta)

Kaynak: UNICE Kıyaslama Raporu 1999, **Avrupa’da Girişimciliğin Özendirilmesi ve Yaygınlaştırılması**, İstanbul, TÜSİAD Yayın, 2000, s.37.

Ancak her şeye rağmen, İspanya’da yeni bir şirket kurmak için harcanan zaman, AB’ndeki en uzun zamandır. Şirket kurmak için gerekli evrakları devlete

teslim ettikten sonra izin ve onay alınması için 24 hafta uğraşılması ve beklenilmesi zorunludur. Yukarıdaki grafikte bu konuya genel yer verilmektedir. Buna göre İngiltere’de sadece bir hafta, şirket kurmak için yeterli bir zamandır.

“İspanya’da bir şirketin ölüm ya da bağış nedeniyle el değiştirmesi halinde, işletmenin on yıl faaliyet göstermesi koşuluyla vergi matrahından %95 oranında indirim yapılabilmektedir.” Ayrıca, bu ülkede iş sahiplerine yönelik “iş geliştirme planı” faaliyetini sürdürmekte; dolayısıyla aynı konuda uygulanmaya konulan bir kampanyayla tercih edilen yeni iş sahibi olmak isteyenler, duydukları gereksinimlere göre yaklaşık 80 günlük bir eğitim hizmeti ve bilgi edinme desteği alabilmektedirler.¹⁰⁸ Girişimciler için 2,5 aylık da olsa eğitim verilmekte ve dolayısıyla girişimcilik desteklenmektedir. Ayrıca girişimciliği desteklemek için %95 oranda vergi indirimi yapılması girişimcileri destekleme açısından iyi bir yöntemdir.

2.10.2.2.7. İsveç

İsveç Hükümeti 1998 yılında, girişimciliği desteklemek, özellikle küçük işletmeler açısından etkilerini değerlendirmek üzere SIMPLEX olarak adlandırılan bir program geliştirmiştir. Bu programa göre yeni girişimcilikler ve küçük işletme sahipleri gerek mali gerek danışmanlık hizmetlerinden yararlanabilmektedirler. Ayrıca İsveç, kadın girişimcilere ilgi göstermiş ve kadın girişimcileri desteklemede ön plana çıkmıştır. “Kadın Projeleri için İş Danışmanları” adlı proje, kadın girişimcilere kadın danışmanlar tarafından danışmanlık hizmeti ve finansman dışı tüm konularda yol gösterici olabilmektedirler.¹⁰⁹ İsveç’te NUTEK tarafından kurulan kadınları destekleme kadın girişimcilerin sayısının artmasına büyük katkı sağlamış ve sağlamaktadır.¹¹⁰ İş yeri nasıl kurulacağına dair bilgiler, iş kurma ile ilgili yasal düzenlemeler vs. konularda bu proje yardımcı olabilmektedir.¹¹¹ Değinildiği gibi İsveç’te, girişimciliği özendirmeye yönelik politika ve programlar, diğer Avrupa ülkelerinden geride değil.

¹⁰⁸ Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu, **a.g.e.**, s.44.

¹⁰⁹ Doğan, **a.g.e.**, s. 111.

¹¹⁰ Avrupa Komisyonu, “Avrupa’da Girişimcilik: Yeşil Kitap”, (Çevrimiçi) <http://kisi.deu.edu.tr/ethem.duygulu/yesilkitap.pdf>, 29.04.2015.

¹¹¹ Vladimir Podolyakin, **İşletmelerin Ekonomik Esasları: Sermaye Miktarı ve Fiyatları**, İvanovo, İGTA, 2005. S.34.

2.10.2.2.8. İtalya

İtalya’da genel ülke çapında bir Sanayi Bölgeleri kanunu faaliyetini göstermekte, politikalar ve destekleme servisleri ise daha çok mıntıkevi düzeyde geliştirilmektedir. Bu ülkede ayrıca, idari işlemlerin bir merkezden gerçekleştirilerek gerekli bilgilerin toplanmasını sağlayan “İşletmeler için Tek Duraklı Büro” hizmeti bulunmaktadır. Çeşitli endüstri bölgesi nitelik ve verimliliği arttırmak amacıyla, “Club dei Distretti Industriali” isimli organizasyon içinde birleşmişlerdir. Tüm sanayi bölgelerinin %40’ını (250 bin işçi ve 30 bin firma) bu organizasyon, bilgi alışverişi yapmada yardımcı olmak, araştırmalara erişimi kolaylaştırmak gibi birçok çıkarları temsil etmektedir. Ayrıca organizasyon uluslararası sanayi bölgeleri ile ağ kurmayı başarmıştır.¹¹²

Kapitalizmin geliştiği ve dolayısıyla girişimcilik ve şirketleşme gibi özel sektörün desteklendiği Fransa’da faaliyetini sürdüren “Endikatif Planlama”, totaliter memleketlerde uygulanan “Emperatif Planlamaya” göre girişimcilere büyük fırsat ve imkânlar sağlamakla kalmadan girişimcilik direk devlet tarafından desteklenmekte ve teşvik edilmektedir. Bu tür sistemlerde gerek iş adamı gerekse devlet için ekonomik büyüme sağlanacağı kaçınılmazdır. Fransa bu konuda önde gelen Avrupa ülkelerinden biridir ve girişimcilik devlet tarafından her an desteklenmiş ve desteklenmektedir.¹¹³ Değinildiği gibi, kapitalizmi uygulayan bir ülkede özel girişimciliğin desteklenmesi ve özel girişimciliğin geliştirilmesi daha kolay ve etkilidir. Çünkü sistemin amacı bu kökene dayanmaktadır.

“Aldi’siz Almanya, Perrier’siz Fransa, Oxford’suz İngiltere, Benetton’suz İtalya, Volvosuz İsveç, Philips’siz Hollanda ve Galatasaray’sız Türkiye çok daha az tanınır ve bilinirdi.” Ayrıca Almanya ve İtalya’nın Avrupa’daki güç, kuvvet ve kudreti, ordu ve partilerinden değil, yukarıdaki adı geçen girişimcilik uygulamalarından ve bütün dünyaya yatırım yapan kurum ve kuruluşlarından gelmektedir.¹¹⁴ Bu kuruluşların bu seviyeye ulaşmasına da devletin destek ve katkıları çok büyüktür.

¹¹² Doğan, **a.g.e.**, s. 111. Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu, **a.g.e.**, s.44.

¹¹³ Ayşe Buğra, **Devlet ve İşadamları**, Çeviren: Fikret Adaman, 5.Baskı, İstanbul, İletişim Yayınları, 2008, s.195.

¹¹⁴ Nazif Gürdoğan, **Girişimcilik ve Girişim Kültürü**, İstanbul, İGİAD Yayınları, 2008, s.17

Devlet bu tür girişimciliği teşvik etmiş ve desteklemiştir ki, bu ülkeler dünyaca tanınan devletler haline gelmiştir. Bu sonuçlar, bu devletlerin girişimciliği destekleme yönetmelerini iyi kullanıyor olduklarının belirtisidir.¹¹⁵

2.10.2.2.9. Fransa

Fransa’da girişimciliğin teşvik edilme ve desteklenmesi istihdamı azaltmak yoluyla gerçekleşmektedir. Diğer bir deyişle Fransa Hükümeti, ücretli istihdamdan girişimcilğe geçişi kolaylaştırmayı hedefleyerek, bunu uygulamaya koyabilmiştir. Buna göre daha ücretli vaziyetinde olan girişimci adaylarının maruz bırakıldığı ayrımcı finansal veya sosyal sorumlulukların ortadan kaldırılması sağlanmaktadır. “Şöyle ki, yeni işyerlerinin kurulmasını teşvik etmeyi amaçlayan bu yaklaşım, gerek kendi başlarına, gerek işverenleriyle birlikte şirket kurmak isteyen ücretlilerin önündeki engelleri azaltmaya yönelik tedbirleri içermektedir.”¹¹⁶

Dünya ülkeleri arasında yapılan ampirik çalışmada enflasyon ve senyorajın verilerine göre Fransa, iyi bir durumdadır. Senyoraj 2,1 olarak diğer Avrupa ülkelerinden iyi durumda olması özel sektöre de olumlu yanları olduğunu söylemektedir. 1971-1982 tarihleri arasında Fransa’da ortalama enflasyon ve senyoraj sırasıyla 10,1 ve 2,1’dir. Yazara göre bu sonuç, diğer ülkeler arasında iyi bir konumdadır. Bu sonuç özel sektöre de olumlu etki verir ve özel girişimcilerin maliyetlerini azaltarak girişimcilikte bulunma çabalarını arttırır. Bu istatistiksel sonuçların kriz dönemlerinde bile aynı seviyede kalması hükümet politikalarının iyi yürütüldüğünü haber vermektedir.¹¹⁷

“Ayrıca Fransa’da, şirketin hukuki tanımının genişletilmesi, farklı işletme biçimlerinin tabi olduğu vergi ve sosyal güvenlik mevzuatındaki farklılıkları ortadan kaldırmıştır.”¹¹⁸ Fransa’da Devlet, Girişimciliği hem hukuki hem de finansal çerçevede desteklemektedir.

¹¹⁵ Gürdoğan, **a.g.e.**, s.103.

¹¹⁶ Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu, **a.g.e.**, s.39,40.

¹¹⁷ Hanifi Aslan, **Makro İktisat Politikası**, Bursa, Alfa Aktüel, 2008, s.500.

¹¹⁸ “Gelişmiş Ülkelerde Girişimcilik” (Çevrimiçi) <http://notoku.com/gelismis-ulkelerde-girisimcilik/>, 29.04.2015

2.10.2.2.10. İngiltere

İngiltere Hükümeti, girişimciliğin arttırılması ve yeni işyerlerinin kurulması amacıyla çok sayıda destekte bulunmuş ve özendirme getirmiştir. “ İdari yüklerin azaltılması amacıyla Düzenleyici Reform Yasası uygulamaya konularak, geçerliliğini yitirmiş mevzuatın kaldırılmasına imkân sağlanmış ve Düzenleyici Reform Eylem Planı hazırlanmış; büyüme potansiyeli olan küçük işletmelere dönük bölgesel risk sermayesi fonları uygulamaya konulmuş; kredi almakta güçlük çeken küçük firmalar için Kredi Garanti Fonları oluşturulmuş, belli üniversitelerde ve kolejlerde girişimcilik eğitimi amaçlı kurslara destek sağlanması amacıyla hükümet tarafından mali kaynak ayrılmış, özel yatırımcılarla finansman imkânı arayan girişimcileri bir araya getiren hükümet destekli Ulusal İş Ağı kurulmuştur.” Bunun dışında hükümet küçük işletmelerin büyümelerini sağlamak amacıyla etkin ve vasıflı işçi kullanmalarını basitleştirici desteklerde bulunmaktadır.¹¹⁹

İngiltere’de genellikle girişimci ve iş adamları az sayıda ama önemli bir grup “bilinçli” işadamlarının sınıf öncülüğünü üstlendiklerini, sınıf çıkarını toplumsal istikrar ve ekonomik gelişme amaçlarını da içerecek şekilde yeniden tanımlamaya çalışıldığı görülmektedir. Ayrıca, bu girişimci ve işadamlarının, devlet müdahalesinin kaçınılmaz olduğu bu dünyada, özel sektörün toplumsal konumunu güçlendirmek için şirketlerin iyi vatandaşlık örnekleri vermeleri ve yeni girişimcileri desteklemede yol gösterici olmaları iyi bir örnektir. Burada denilmek istenen, girişimciliğin desteklemesi, devlet tarafından yapılacağı kaçınılmaz olmakla birlikte İngiltere’deki gibi büyük işadamlarının da girişimciliği destekleme gibi faaliyetlerinin son zamanlarda görülmesi takdire değerdir.¹²⁰ Aslında girişimciliği desteklemek sadece devletin görevi değil, aynı zamanda özel sektörün de görevidir. Bunun gibi büyük girişimci ve iş adamları yeni girişimci adaylarını faaliyete geçirmek için devlet tarafından kamu ve halk çıkarına kullanılabilir.

¹¹⁹ Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu, **a.g.e.**, s.44,45.

¹²⁰ Ayşe Buğra, **Devlet ve İşadamları**, Çeviren: Fikret Adaman, 2.Baskı, İstanbul, İletişim Yayınları, 1995, s.60,61.

“Günümüz İngiltere’inde ise girişimcilere destek veren kuruluşlara aşağıda yer verilmiştir:

- İş, Yenilik ve Beceriler Bakanlığı (Department For Business İnnovation and Skills-BIS)
- İşletmeler İçin Sermaye Ltd. (Capital For Enterprise Ltd.-CFEL)
- İngiliz İş Bankası (British Business Bank)
- Toplumsal Kalkınma Finansmanı Birliği (Community Development Finance Assocation- CDFA)
- Gelir ve Gümrük İdaresi (Her Majesty’s Revenue and Customs-HMRC)
- Hazine (Her Majesty’s Treasury)”¹²¹

Bunun yanında özel girişimcilere sağlanan doğrudan destekler; İşletme Finans Kefaleti, LeranDirect, Enterprise UK, Kadın Girişimcilerin Desteklenmesi Programı, İşletme Sermaye Fonları, İşletme Finans Ortaklığı: Küçük İşletme Bölümü, hızlı Büyüme programı, İmalat Danışmanlık Hizmeti, Başlangıç Krediler, Yatırım Programı, Toplam Kalkınma Finansman Programı, İş Melekleri Yatırım Fonu, vs. şeklinde sıralanmaktadır.¹²²

¹²¹ T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, “İngiltere’de KOBİ’ler için Devlet Destekli Finansman Yolları”, (Çevrimiçi)

<http://esnaf.gtb.gov.tr/data/5383452a487c8e3080f6cee7/%C4%B0ngiltere%20Raporu.pdf>, 29.04.2015.

¹²² A.e.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE GİRİŞİMCİLİK

3.1. TÜRKİYE’NİN İSTİHDAM POLİTİKASI: ULUSAL İSTİHDAM STRATEJİSİ

Türkiye’de istihdamı arttırmak ve işsizlikle mücadele etmek için devlet ulusal İstihdam Stratejisini yürütmektedir. Bu stratejinin farklı yıllardaki politika maddelerine bakılacak olursa birçoğu aynı olmakla beraber AB İstihdam stratejisinden farklı maddeler de yer almaktadır. Öncelikle 2003’teki Ulusal İstihdam stratejisine bakılacak olursa, bu stratejide sosyal diyalog ve işbirliği, üretim yatırım ve ihracat, kadın istihdamının arttırılması, çocuk ve sosyal hizmetlere yer verilirken; girişimciliğe üç maddede vurgu yapılmaktadır.¹ Dolayısıyla girişimciliğin istihdamın sağlanmasında önemli belirleyicilerden olduğu belirtilmektedir.

Şubat 2012 tarihli Üçlü Dayanışma Toplantısında da UİS ile ilgili sunumda Stratejinin amaç, ilke ve politika eksenleri açıklanmıştır. Burada öncekiyle hemen hemen aynı bazı özellikler de yer almaktadır.² Bunlar kısaca özetlenecek olursa:

- Eğitim-istihdam bağlarının arttırılması
- İşgücü piyasası güvence ve elastikiyetin iyileştirilmesi ve temin edilmesi,
- Özel politikaya ihtiyaç kesimlerin istihdamının sağlanması,
- İstihdam-sosyal koruma bağlarının sağlanması

Burada belirtilmesi gereken önemli husus, AB’nin İstihdam Stratejisinde büyük önem taşıyan *güvence ve esnekliğin* Türk İstihdam Stratejisinde de yer almasıdır. Bu da AB’den öğrenilen bir uygulamadır. Bunun yanında bu Stratejide öncekinden farklı olarak eğitime de büyük önem verilmektedir. Çünkü eğitim arttıkça girişimcilik

¹ Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü, **Ulusal istihdam Politikası Önerileri**, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 2004, s.1-13.

² MESS, “Ulusal İstihdam Stratejisi Neler Getiriyor?”, (Çevrimiçi) http://www.mess.org.tr/ti.asp?e_id=4774, 12.11.2014.

artacak ve dolayısıyla bu artışın istihdamın artmasına az da olsa bir katkısı olacağı bir gerçektir.

Ancak bu politikalara yönelik hedef, süre ve gerçekleştirilecek eylemlerin net bir şekilde belirlenmemiş olması, söz konusu politikaların zamanında sonuçlanmasına yardımcı olacak temel unsurların eksik kalmasına sebep olmaktadır.³

Ulusal İstihdam Stratejisi (2014-2023), 30 Mayıs 2014’de Resmi Gazete’ de yayımlanmıştır. Strateji’nin genel tanımlaması ise: “Ulusal istihdam stratejisi temel olarak; iş gücü piyasasındaki yapısal sorunların çözülmesi, orta ve uzun vadede büyümenin istihdama katkısının artırılarak işsizlik sorununa kalıcı çözüm sağlanmasını hedeflemektedir” şeklinde yapılmıştır.⁴

Girişimcilik ve yenilik, sanayileşme ve rekabet gücünün artırılması, ekonomik gelişme ve kalkınmanın hızlandırılmasını sağlamak, istihdamın temin edilmesi ve gelir seviyesinin artırılmasını desteklemek gibi temel göstergelerin ilk sırasında yer almaktadır. Ayrıca girişimcilik önceden birçok ülkede geri planda yer almasına rağmen son yıllarda tüm gelişmiş ülkelerde ön plandadır ve en önemli devlet politikası olarak kendini göstermiştir. Çünkü girişimciliğin gelişmesi ülke ekonomisine büyük katkılar sağlayacaktır.⁵ Bundan anlaşılmaktadır ki, girişimciliğin endüstriyel yapının artmasına da katkısı büyüktür. Ayrıca, hemen tüm ülkelerin devlet politikalarının merkezinde yer almaktadır. Bu ise girişimciliğin önemli olduğuna bir işaret olduğunu göstermektedir. İstihdamı yaratmada girişimcilik ve yenilikçiliğin rolü ekonomik gelişmeye odaklı kapitalist bir ülke için çok önemlidir. Günümüzde gelişmiş olan ülkelerin çoğunluğu özel girişimciliğe devletçe güzel imkânlar sunduğunun sonucudur. Devlet girişimciliği destekleyici devlet politikaları uygulamalı ve desteklemeli; bunun sonucu olarak da girişimcilik artıkça yeni iş olanakları ortaya çıkar. Bu ise ekonominin kalkınması için çok önemli bir etkidir.

³ A.e.

⁴“Ulusal İstihdam Stratejisi (2014-2023)”, (Çevrimiçi) <https://www.vergiportali.com/Content.aspx?Type=BulletinD&Id=4128>, 12.11.2014

⁵ İlter Bekar ve Derya S. Korkut, “Girişimciliğin Özellikleri ve Ekonomideki Önemi”, **Ormanlık Dergisi**, (Çevrimiçi) http://akademikpersonel.duzce.edu.tr/deryasevimkorkut/diger/deryasevimkorkut19.09.2011_11.11.05diger.pdf, 21.11.2014.

3.2. TÜRKİYE’DE GİRİŞİMCİLİĞİ GELİŞTİRME POLİTİKALARI

Bu alt bölümde Türkiye’de girişimcilik incelenecektir. Ayrıca, cumhuriyet öncesi dönem ve cumhuriyet döneminde girişimcilik olmak üzere ayı ayrı ele alınmıştır.

3.2.1. Cumhuriyet Öncesi Dönemde Girişimcilik

Türkiye’de örgütlü girişimciliğin tarihi, Selçuklu döneminden başlamaktadır. Ancak o dönemdeki girişimcilik anlayışıyla günümüzdeki girişimcilik anlayışı farklılık arz etmektedir. Türkiye’nin Cumhuriyet olmasından önce girişimcilik süresi “ahilik” kurumuyla ortaya çıkmıştır. Ahilik Kurumu Türk girişimciliğinin gelişmesinde önemli yere sahiptir. Ancak, Sanayi Devriminden itibaren bu kuruma dayalı girişimcilik anlayışı zorluklarla karşı karşıya kalmıştır. Ayrıca, bu dönemlerde girişimcilerin birçoğunu yabancı asıllı Türk vatandaşları oluşturmaktaydı. Türk asıllı vatandaşlar ise daha çok tarım ve askerlikle meşgul olmaktaydı. Bu sorunun ortadan kaldırılması için kısa süreli de olsa ittihat ve terakki döneminde Türk ve Müslüman girişimciler desteklenmeye başlanmıştır.⁶ Daha net söylenecek olursa, Cumhuriyet öncesi dönemin temel özelliği Müslüman Türk unsurlarının bürokrasiye odaklanması ve yönelmesiydi. Bundan dolayı Osmanlı’da sanayi ve ticari faaliyetler yabancı ve gayrimüslimlerin elinde toplanmıştı. “Yine 1922 yılında İstanbul’daki dış ticaret işletmelerinin sadece yüzde 4’ü, nakliye firmalarının yüzde 3’ü toptancı mağazalarının yüzde 15’i ve perakendeci mağazaların yüzde 25’i Müslümanların elindeydi.” Gayrimüslim girişimcilerin çoğu, Cumhuriyetin yeni kurulmasında gerçekleşen değiş-tokuş, 1942 yılındaki Varlık Vergisinin uygulanmaya başlaması ve 1950’lerdeki olaylar nedeniyle faaliyetlerini durdurdu.⁷ Yukarıda da değinildiği gibi, Cumhuriyet öncesindeki Türkiye bir tarım ülkesiydi. Osmanlı İmparatorluğu için toprak sanayiden deönceki sıradaydı. Çünkü sanayi risk üstlenmeyi gerektirdiği için halık, önceden alışmış tarla işlerinden vazgeçemiyordu. Demek ki, ekonominin temelini tarım

⁶ Süleyman Özdemir vd., *İşsizlik Sorununun Çözümünde KOBİ’lerin Desteklenmesi*, İstanbul, İTO Yayınları, 2006, s.160.

⁷ Murat Çokgezen, *Türkiye’de Devlet, Girişimcilik ve Yerel Kalkınma*, İstanbul, İTO Yayınları, 2012, s.29.

oluşturmaktaydı. Girişimcilik anlayışı yaygın olmadığından girişimciliğe dönük politikalar da yok sayılırdı.⁸

Yabancı malları karşısında geride kalan yerli sanayiye canlandırmak ve kurtarmak için 1864’lerde bir Komisyon kurulmuş ve ilgili örgüt çare olarak dört çıkış yolu bulmuştur. Bunlar; gümrüklerin arttırılması, yeni üretim yöntem ve tekniklerini öğretecek sanayi eğitim müesseselerinin oluşturulması, girişimci sınıfı özendirmek maksadıyla endüstri şirketlerini kurma olanakları temin etmek, yeni metotlar uygulamak ve pazarlama fırsatlarını iyi bir şekilde değerlendirerek piyasalara açılmak şeklinde sıralanmıştır.⁹

3.2.2. Cumhuriyet Döneminde Girişimciliğe Dönük Politikalar (1923-1980)

Türkiye Cumhuriyeti, 1923’te bağımsızlığını ilan etmesinin ardından bağımsızlığını ekonomik bağımsızlıkla güçlendirmek amacıyla önemli çalışmalar başlatmıştır. Buna örnek olarak, bağımsızlık ilanından yaklaşık bir yıl önce 1923’tün ilk aylarında İzmir’de bir araya gelen birinci ekonomi kongresi oluşturulmuştur. Kongrenin esas prensiplerinden biri Türk insanını girişimci yapmak olmuştur.¹⁰ Milli İktisat Kongresinde, Devletin özel girişimciliğe odaklı kapitalist bir ekonomi uygulaması izleneceğine değinilmişti. Kongrede ele alınan ilkeler arasında hem milli girişimcileri özendirici teşvikler, hem de modern bir piyasa ekonomisinin işlemlerini olanaklı kılacak kurumsal yapılanma ve mülkiyet rejimi yer almaktaydı.¹¹

Ayrıca, özel sektörün gelişmesi ve yeni girişimcileri yaratmak amacıyla, 1913’te çıkarılan *Teşvik-i Sanayi Kanunu* güncellenerek 25 yıl daha yürürlükte kalmasına karar verilmiş ve belli adımlar atılmıştır. “Bunların bazıları şunlardır:

- Özel teşebbüsün özendirilmesi için hükümetin kredi olanakları temin etmesi,

⁸ Zafer Toprak, **Türkiye’de Milli İktisat (1908-1918)**, Ankara, Yurt yayınları, 1982, s.167.

⁹ Ortaylı İlber, “Osmanlı İmparatorluğu Anlayışına Bir Örnek: Islah-ı Sanayi Komisyonu Olayı”, ODTÜ Gelişme Dergisi, Türkiye İktisat Tarihi Üzerine Araştırmalar 1978 Özel Sayısı, s.127,128.

¹⁰ Orhan Küçük, **Girişimcilik ve Küçük İşletme Yöneticiliği**, Ankara, Seçkin Yayınları, 2010, s. 46.

¹¹ Ayşe Buğra, **Devlet ve İşadamları**, 2.Baskı, İstanbul, İletişim Yayınları, 1995, s.143-144.

- Eğitim, ulaştırma, medya gibi altyapı hizmetlerinin devletin üstlenmesini sağlayacak meşru önlemlerin alınması,
- Ticari ve endüstri bankalarının kurulması,
- Piyasada hisse senedi ve tahvil borsalarının yaygınlaştırılması”¹²

1932 yılında “devletçi” ekonomi bakanı Mustafa Şerif görevden alınarak yerine Celal Bayar getirilmiştir. Bu değişiklik, özel sektörün, özellikle girişimcilerin hükümet tarafından sürdürülen devletçi politikalara karşı duyduğu düşmanlığın ve iş dünyasının, özellikle girişimcilerin kendi seçeneklerini hükümete dayatacak kadar güçlü olduğunun bir göstergesi olarak da yorumlanmıştır. Çünkü girişimciler, devlet müdahalesinin artmasına ve devlete ekonomik açıdan bağımlı olmaya karşıydılar.¹³

Her şeye rağmen, Cumhuriyetin ilk on yılı yukarıdaki sınıflandırmayla bağdaşmamaktadır. Aslında gümrük korumaları düşük ve devletin ekonomiye müdahalesi sınırlı idi. Yerli girişimcilerin maddi teşviklerle desteklenmesi uygulaması Cumhuriyet öncesinden kaldığı tarzında devam etmekteydi. 1950’li yıllardan itibaren başlayan dış ticaret açıkları sonlara doğru büyük sorunlar yaratmış ve 1960’larda hem ekonomik hem de siyasal alanda değişimle sonuçlanmıştır. Ekonomik dönüşümün temel etkenlerinden bir tanesi 1959’lu yılların sonlarında kurulan Devlet Planlama Teşkilatının kurulması Beş Yıl İçin Düzenlenen Kalkınma Planlarının hazırlanması ve uygulanmaya sunulmasıdır. Bu Planlar çerçevesinde girişimcilere doğrudan ve dolaylı imkân ve fırsatlar sunulmaya başlamıştır.¹⁴

1950’li yıllardan itibaren özel sektöre ağırlık verilmiş ve bu alanla ilgili politikalar özümsemeye başlamıştır. Bu yıllarda özel sektöre odaklanan kredi fırsatları arttırılmış, tarımsal üretimi özendiren destekleyici programlara yer verilmiş ve altyapı yatırımları hızlandırılmış ve ayrıca özel sektörün ilgi duymadığı alanları devlet kendisi desteklemeye çalışmıştır. Sermaye akkümülyasyonunu temin etmek ve yabancı sermayeciyi de yurtiçine çekebilmek amacıyla, liberal ekonomi kavramı içinde 1950-1960’lı yılların başlarında uygulanmaya konulan ve sonradan değiştirilen “Yabancı

¹² Aytekin Altıparmak, “Türkiye’de Cumhuriyetin İlk Yıllarında Mütешеbbis Sınıfının Gelişimi”, **Balıkesir Üniversitesi Dergisi**, C.1, S.1, 1998, s.70

¹³ Ayşe Buğra, **Devlet ve İşadamları**, 5.Baskı, İstanbul, İletişim Yayınları, 2008, s.149.

¹⁴ Korkut Boratav, **Türkiye’de Devletçilik**, 2.Baskı, Ankara, Savaş Yayınları, 1982, s.86-96.

Sermayeyi Teşvik Kanunu”, “Turizm Endüstrisi Teşvik Kanunu” ve 1955 tarihli “Petrol Kanunu” uygulamaya başlamış, özellikle özendirme konusunda sanayi sektöre orta ve uzun vadeli yatırım kredisi temin etmek maksadıyla “Türkiye Sınai Kalkınma Bankası” kurulmuş ama banka faaliyetini sürdürememiş ve görevini yerine getirememiştir.¹⁵

1960’lardan itibaren Türkiye ekonomisinde, temelini “İthal İkameciliğinin” oluşturduğu bir sanayi politikası mevcuttu. Devlet Planlama Teşkilatının kurulmasıyla “planlama” uygulanmaya başlanmıştır. Ancak, 1970’lerde yaşanan ideolojik ayrılıklar, petrol şokları, popülist politikalar gibi sebeplerle enflasyon, işsizlik, dış ödemeler bilançosundan kaynaklanan ekonomik krizler, askeri devrimler vs. iş dünyasının etkinliğini düşürmüş, girişimciliğin gerilemesine sebep olmuştur. Buna rağmen, planlı ekonomi döneminde devlet özel sektöre dönük teşviklerle dengelenmeye çalışılmış ve bunun sonucunda kendine özgü bir “karma yapı” ortaya çıkmıştır. Ayrıca bu süreçte girişimciliğin ve KOBİ’lerin gelişmesine dayalı birçok düzenlemeler meydana getirilmiştir. “Bunlardan bazıları şunlardır:

- 1964 yılında “Esnaf ve Sanatkârlar Kanunu” kabul edilmiştir.
- Küçük Sanayiye geliştirmek amaçlı “Küçük Sanayi Geliştirme Merkezleri (KÜSGEM) kurulmuştur.
- Küçük Sanayicilere dönük teşvikler arttırılmıştır
- Sanayi bölgeleri ve sanayi siteleri kurulması çalışmaları başlatılmış, birçok yerde bunlar tamamlanmıştır.”¹⁶

Bu düzenlemelerden sonra özel sektörün örgütlenmesi ilk kez ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu dönemlerden sonra TÜSİAD’ın da kurulması için çalışmalar hızlandı. Bu çalışmalardan önce Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu ve Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği şeklindeki kurumlarda toplanan büyük sermaye sahipleri, birlikte ve beraberce faaliyet sürdürmek gerekçesiyle bir derneğin etrafında birleşmeye karar vermişlerdi. 10’dan fazla ünlü sanayicinin 1971’lerin başlarında verdiği onay sonucunda, devlete ait ilgili kurumun işe başlamasını 1971’lerin Mayıs aylarında resmi

¹⁵ Ali Soylu, **Türkiye’de Kamu Destekli Girişimcilik**, Ankara, Gazi Kitabevi Yayınları, 2011, s. 41.

¹⁶ Özdemir vd., **a.g.e.**, s. 161.

olarak kabul etti.¹⁷ “Böylece, önde gelen işadamları kendilerini iş dünyasının diğer üyelerinden ayırarak ülkenin toplumsal ve iktisadi gelişiminde yarı-kamusal nitelikli bir işlev üstlenmek amacını gütmüşlerdir.” TÜSİAD’ın kurulması devlet-özel sektör ilişkilerinde partikülarizmin güçlenmesine sebep oluyordu. Bir taraftan bakıldığında, 1960’larda ve 1970’lerde iş dünyası ve girişimciliği oluşturan ekonomik ve toplumsal gelişmelerde bir benzerlik bulunmaktaydı. Çünkü her iki dönem de, ekonomik reform ve yeniden yapılanmayı gerektiren darbelerle başlamıştı: Askeri darbe. Türkiye’de iş kesimi, böylece, sanayi sektöründeki varlığını sağlamlaştırmakta ama bunu son derece istikrarsız bir dönemde yapmaktaydı. Tüm problemler ortadan kaldırılmış olduğunda da planın uygulamasından doğan karışıklık önemli derecedeydi. Teşvikler konusunda da büyük aksaklıklar mevcuttu.¹⁸ Sonuçta, planlı ekonominin girişimciliğe faydalı yanları olmasına rağmen, girişimciliğin gelişmesine engel olduğu yukarıda belirtildi. Kısaca, bu dönemlerde Türkiye’de girişimcilik, askeri darbe, planlı ekonomi gibi rejimlerle sınırlanıyor ve sıkıntıyla karşı karşıya kalıyordu.

Türkiye’de 1970 ve bu tarihe kadarki süreçte toplumda faaliyette olan sanayi firmalarının ortak özelliği, onların küçük işletme karakterli olmasıydı. Çünkü büyük işletmecilik anlayışı daha gelişmemişti. Bundan dolayı bu alanda girişimciliği destekleyen politikalar bugünkü gibi değildi.¹⁹

Aşağıdaki tabloda ise, yukarıdaki olayları kanıtlayan verilerle karşılaşılmaktadır. 1970’li yıllarda Türk sanayisinde küçük ölçekli işletmelerin ağırlıklı olduğu görülmektedir. Mesela, 1000 den fazla işçi çalıştıran şirketlerin sayısı sadece 76 iken, 1 ve 2 kişiyi istihdam eden şirketler ise 46826 ile 86888 arasındır. Burada denilebilir ki, o dönemki Türkiye’nin 1970’lerinde toplam 175269 sanayi işletmesi varsa, onun %49,5’i tek kişinin çalıştığı küçük işletmelerden oluşmaktadır. İki kişinin çalıştığı işletmelerin oranı ise %26,7’ye denk gelmektedir.

¹⁷ “TÜSİAD”, (Çevrimiçi) <http://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%99CS%C4%B0AD>, 30.04.2015

¹⁸ Ayşe Buğra, **Devlet ve İşadamları**, 5.Baskı, İstanbul, İletişim Yayınları, 2008, s.192-198

¹⁹ Ergun Türkcan, “Bilime-Dayalı Büyük Firmaların Kalkınma Sürecindeki Rolü ve Bir Öneri” **Cumhuriyet’in 50. Yılında Türkiye’de Sanayileşme ve Sorunları Semineri**, Ankara, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No: 382, 1974,s.931, aktaran: Osman Şimşek, **Zihniyet Açısından Türk Girişimciliğin Sosyolojisi**, Ankara, Otorite Yayınları, 2008, s.320.

Tablo 3.1: İstihdam Edilen İşgücü Sayısına Göre Sanayi İşyerleri ve Toplam İstihdam, (1970)

İstihdam Sayısı	Sınai İşyeri Sayısı	Toplam İstihdam (Yıl Ortalaması)
1	86888	88265
2	46826	94067
3-4	28769	95664
5-9	7969	49026
10-19	1860	25581
20-49	1531	46081
50-99	604	41971
100-199	337	47156
200-499	283	88538
500-999	126	87752
1000+	76	173459
TOPLAM	175 269	837559

Kaynak: Osman Şimşek, **Zihniyet Açısından Türk Girişimciliğin Sosyolojisi**, Ankara, Otorite Yayınları, 2008, s.324.

Bu dönemler arası Cumhuriyet Türkiye’inde küçük ölçekli işletmeler, daha çok dokumacılıkla uğraşmaktaydılar. “Ülkede üretilen pamuklu kumaşın dörtte üçü bu üretim biçimi ile gerçekleştirilmesi nedeniyle, giyim sanayinin tamamı böylesi bir üretim niteliğine bağlı durumdaydı.” İmalat sektöründe ise fabrika sisteminin sınırı en az 10 işçi sayısı ile belirli tutulduğu kabul edildiği durumda da, işletmelerin %98,7’sinin ve işçilerin %67’sinin küçük işletme üretim grubunda olduğu görülmektedir.²⁰ Aşağıdaki tabloda ise 1941’li yılların sonuna kadar uygulanan

²⁰ Osman Şimşek, **Zihniyet Açısından Türk Girişimciliğin Sosyolojisi**, Ankara, Otorite Yayınları, 2008, s.321.

Teşvik-i Sanayi kanunu vasıtasıyla gelişme gösteren işletmelerin sayısına yer verilmektedir. Buna göre, işletme sayısı yıl geçtikçe azalmaktadır, ama şirket halinde birleşme ve satın almaların artması görülmektedir. 1933 yılında sahibi bir kişi olan işletmelerin sayısı 1397 olarak en yüksek göstergelere ulaşmasına karşın 1939’da bu gösterge 1114’e inmektedir. Buna karşılık şirketleşme oranı aynı yıllar itibariyle 555’ten 511’e düşmektedir.

Tablo 3.2: Teşvik-i Sanayi Kanunu Vasıtasıyla Gelişme Gösteren İşletmeler

Yıl	İşletme Sayısı	Bir Kişi Elinde	Şirket Halinde	Belediye, Hususi İdare ve Devlet Elinde
1933	1397	806	555	31
1934	1310	738	534	38
1935	1161	631	474	56
1936	1101	554	461	86
1937	1116	562	465	89
1938	1103	529	470	104
1939	1114	522	511	111

Kaynak: Samet Ağaoğlu, “Teşvik-i Sanayi Kanunundan İstifade Eden Müesseselerin Vaziyeti”, Ankara, 1941, s.10, aktaran: Osman Şimşek, **Zihniyet Açısından Türk Girişimciliğin Sosyolojisi**, Ankara, Otorite Yayınları, 2008, s.322.

3.2.3. Beş Yıllık Planlarda Girişimcilik Politikaları ve Desteklenmesi

Devlet Planlama Teşkilatının kurulmasıyla beş dönemlik planlama süreci başlamıştır. Bu planlama süreci, Kalkınma Planının oluşturulduğu ve beş yılı kapsadığı, ayrıca özel sektör için yol gösterici bir niteliktedir. Bu Kalkınma Planlarında girişimciliğe de yer verilmiş ve desteklenmesi amaçlanmıştır.

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planında (1963-1967) girişimcilere ve ayrıca küçük işletme sahiplerinin, esnaf ve zanaatçıların problemleri ile ilgilenecek merkezi bir örgütün kurulmasına karar verilmiştir. Bu örgütün amacı örgüt kurma, kooperatifleşme, iç ve dış pazarların bulunması ve mali destek gibi etkenleri ortaya

koymak olmuştur. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda ise (1968-1972), Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planındaki aksaklıklar giderilmeye çalışılmış ve eksiklerin yeri doldurularak geniş açıdan incelenmiştir. Ayrıca ikinci planda, girişimciliğin teşvik edilmesi konusunda daha köklü tedbirlere gidilmiştir. Ayrıca, 1970 yılında Küçük Sanayi Geliştirme Merkezi kurulmuştur.²¹ “İkinci Beş Yıllık Plan dönemi başlangıcında, toplam kredi hacminin genişleyen ekonominin ihtiyaçlarına yeterli seviyeye erişememesi, mevcut kredi hacminin en verimli alanlara dağıtımının sağlanamamış olması ve faiz hadlerinin, kredilerin dağıtımı konusunda etkin bir araç olarak kullanılamaması karşılaşılan temel sorunlardır.” Bu planın oluşturulmasıyla girişimcilere dönük kredilerin miktarları arttırıldı ve girişimcilerin teşvik edilmesi canlandırıldı. Ayrıca bu planda, tarım ve endüstrinin muvazeneli büyümesi stratejilerinin yeri, endüstri ve işletmenin geliştirilmesine değişmiştir.²²

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında (1973-1977) ise, daha çok sanayileşme hedeflerine yer verilmiştir. Buna göre yatırımların yaklaşık %11'si tarımda, %44-46'sı ise endüstride, %42'si de servis sektöründe gerçekleşeceğine vurgu yapılmıştır. Ayrıca, hızlı sanayileşme ve tarım üretimi hariç 2 milyon çalışana iş açılacağı planda yer almaktaydı. 291 milyar TL'lik yatırım yapılacağı da belirtilmişti.²³ “Bu zorunluluk karşısında Türkiye'ye tek yol kalmaktadır; o da, piyasa mekanizmasını tüm olarak geçerli kabul etmek ve yapılacak Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planını da piyasa mekanizmasının daha iyi çalışmasını temin eden bir tavsiye dokümanı olarak hazırlamak, bu ise hiç şüphemiz yoktur ki, Türkiye'nin iktisadi kalkınma yarışında çok yavaş yürümesini, sanayileşme yoluyla bünyesini transforme edememesini doğuracak ve bir bakıma da tarihi oluşumunun gerilerine inmek anlamına gelecektir.”²⁴ Bu plan ile dış pazarlara açılış teşvik edilmesi, yurtdışı talebini karşılamak için şirket ve örgütlerin oluşturulması, eğitim ve finansman sorunlarının giderilmesine dönük

²¹ Naci Suğur, “Türkiye’de Sosyal ve Ekonomik Değişmeler”, Editör: İhsan Güneş, **Dünyanın ve Türkiye’nin Yakın Tarihi**, Eskişehir, A.Ü. Açık Öğretim Fakültesi Yayınları, s.163.

²² Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Maliye Bölümü, “İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi**, 11 Mart 2014, (Çevrimiçi) <http://gerveger.blogspot.com.tr/2014/03/ikinci-bes-yillik-kalkinma-plani-makale.html>, 30.04.2015.

²³ “Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı(1973-1977)”, (Çevrimiçi) <http://www.ekodialog.com/Turkiye-iktisat-tarihi/ucuncu-bes-yillik-kalkinma-plani-donemi.html>, 30.04.2015.

²⁴ “Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı ve Ortak Pazar”, (Çevrimiçi) <http://www.urunlu.com/3-ucuncu-bes-yillik-kalkinma-plani-ve-ortak-pazar>, 30.04.2015.

program ve politikalara yer verilmiştir. Ayrıca bu yıllarda küçük sanayi sitelerinin faaliyete geçirilmesi ön plana çıkmıştır.²⁵

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planıyla (1978-1983), KOBİ'lerin ekonomik alandaki önemi kısmen de olsa anlaşılmış ve bu amaçla KÜSGET kurularak, küçük sanayiye destek merkezleştirilmiştir. KÜSGET aracılığıyla ülke bazında idari teknolojik ve mali destekler sağlanmaya başlamıştır. “Değişen ve gelişen ekonomi politikalarında KOBİ'lerin önemli bir yer tutacağı görülmüştür.” Ayrıca, ihracata önem verilmiştir.²⁶ Bu dönemde özellikle, yabancı sermaye girişini hızlandıracak önlemlerin alınması, vergi, ucuz kredi ve döviz kullanım kolaylıkları sağlayarak ihracatın artırılması ilk sıradaki planlar arasındaydı. Sanayinin %29'dan %32'ye yükseltilmesi planlanıyor²⁷

Cumhuriyet Türkiye'si 1962'li yılların sonlarından başlayarak kalkınma politikası ayrıcalığı olan, devlet ve özel girişimcilik sektörlerinin bir arada bulunduğu bir ekonomi politikası izlemekte olduğu bu kalkınma planlarından görülmektedir. “Bu sayede Pazar ekonomisinin çözümleyemeyeceği ekonomik sorunlar planlama yoluyla çözülmeye çalışılmaktadır.” Bu planlar, ülkenin hem sosyal hem de ekonomik açıdan ilerlemesine katkı sağlayacaktır. Beşinci beş yıllık planda buna geniş bir şekilde yer verilmiştir.²⁸ Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planında (1985-1989), bölgesel gelişmeye ağırlık verilmiştir. “Bu bağlamda 16 Bölge belirlenmiş ve bundan sonraki planlama çalışmalarında bu sınıflamaya uyulması ilkesi benimsenmiştir.” Adı geçen illerden İstanbul ve sonra Bursa ilk merkezler sırasını almıştır. En sondaki sıra Trabzon olarak belirlenmiştir. Girişimciliğe de bu şekilde önem verilmiştir.²⁹ Bu plan ile organize sanayi bölgelerine öncelikli özendirme temin edilmiştir. Ayrıca, Kaynak Kullanımı Destekleme Primi dönemin en çekici faktörü haline gelmiştir. “İthal İkamesinden”

²⁵ Soylu, a.g.e., s. 45.

²⁶ H. Yunus Taş, **Avrupa Birliği ve Türkiye'de KOBİ'lerin İstihdam Arttırıcı Etkileri**, İstanbul, İTO Yayınları, 2010, s. 212.

²⁷ “Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Dönemi (1979-1983)”, (Çevrimiçi) <http://www.ekodialog.com/Turkiye-iktisat-tarihi/dorduncu-bes-yillik-kalkinma-donemi.html>, 30.04.2015.

²⁸ Şirvan Şen Demir, “Bel Yıllık Kalkınma Planlarından Türkiye Turizm Stratejisi 2023'e: Turizmde Tanıtma Çalışmalarına Yönelik İçerik Analizi”, **Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi**, C.5, S.15, Haziran 2014, s.106.

²⁹ Devlet Planlama Teşkilatı, **Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Bölgesel Gelişme Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, Ankara, DPT 2502- ÖİK:523, 2000, s.29.

vazgeçilerek İhracata Dayalı bir büyüme modellerine yer verilmiştir. Ayrıca devletin özel sektöre karışmasını azaltmak, kaynakların özel kesim tarafından etkili bir şekilde kullanılmasını sağlayarak girişimciliği ve özel sektörü geliştirmek gibi hedeflere bu planda yer verilmiştir.³⁰

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı(1990-1994) döneminde özel sektör yatırımlarına ağırlık verilmiştir. Ekonominin dışa açılması ve Avrupa Topluluğu ile ilişkilerin iyileştirilmesine dönük hedeflere yer verilmiştir. “ Sektörel teşvik uygulamasından vazgeçilmiş, gelişmiş yöreler dışındaki tüm bölgelere eşit teşvikler verilmiş, parasal teşvikler kaldırılıp yerine vergi teşvikleri getirilmiştir.” Metropolen alanındaki nüfus ve sanayi yığılmalarını engellemek için yeni yerleşim yerlerinin yapılması planlanmıştır.³¹

Devlet KOBİ’lerle ilgili hedeflere ulaşmada daha etkin bir mekanizma uygulanmasını zorunlu görmüştür. “ Gerek KÜSGET, gerekse SEGEM’in proje mahiyetinde gerçekleştirmeye çalıştığı hizmetlerin süreli olması, kısıtlı olanaklarla ülke düzeyinde gereken katkıyı yeterince karşılayamaması nedeniyle, bu iki kuruluşun bir çatı altında daha kapsamlı ve ülke çapında süreli ve yaygın hizmetler verebilecek bir konuma kavuşturulması bakımından yasal bir düzenlemeye gidilmesi ihtiyacı doğmuştur.” Ayrıca bu dönemlerde “Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB)” faaliyetini başlatmıştır.³²

“Altıncı planda, KOBİ ve girişimcilerle ilgili önemli hedeflere yer verilmiştir. Bunlardan bazıları şunlardır:

- Avrupa Topluluğu’na giriş süreci de göz önünde tutularak küçük endüstride kalitenin arttırılması,
- Dünya çapında ve rekabet gücü yüksek mal ve hizmet üretiminin temin edilmesi maksadıyla işlemler yapılması,
- KOBİ’lerin kapasite kullanım fırsatlarının, yurtiçi ve yurtdışı satış olanaklarının iyileştirilmesine yönelik çalışmalar yapılması, bu amaçla

³⁰ Mustafa Sungur Duran, **Türkiye’de Uygulanan Teşvik Politikaları (1968-1998)**, Ankara, T.C. Başbakanlık Ekonomik Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları, 1998, s.76-79.

³¹ Çokgezen, **a.g.e.**, s. 37-40.

³² Soylu, **a.g.e.**, s.47.

KOBİ'lerin vakıf, dernek ve kurumlar halinde teşkilatlandırılmalarının desteklenmesi,

- Yükseköğretim araştırma kurumları ile küçük sanayi işbirliği beraberce desteklenmesi, teknoloji yoğun KOBİ'lerin teknoparklar çerçevesinde teşviki,
- KOBİ'lere verilmekte olan ucuz krediler artırılması vs. şeklinde ifade edilmektedir.”³³

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000), küçük ve orta boy şirketlere fazla önem vermiş ve 1996 tarihi “KOBİ Yılı” olarak belirlenmiştir. Çalışmada değinilen denetimlere atıf olarak; küçük ve orta boy işletmelerdeki istihdamda artış, büyük işletmelerin istihdamında ise azalma görülmektedir. Ayrıca bu dönemde, sanayileşme stratejisi oluşturulmuş ve bunun için Avrupa modeli esas alınmıştır. Bu stratejide KOBİ'lerle ilgili yasal, kalite ve ölçü sistemi konularına yer verilmiştir.³⁴ “KOBİ'lerin istihdam yaratma potansiyellerine vurgu yapılarak değişme ve yeniliklere uyum sağlama yeteneği ve istihdam yaratma gücü yüksek küçük ve orta ölçekli işletmelerin, (AB ile) Gümrük Birliği sürecinde karşılaşılabilecek uyum güçlükleri de dikkate alınarak özel bir programla desteklenmesi, finansman imkânlarının artırılması için gerekli mevzuat değişikliklerinin yapılması, üretici düşüncelerin üretim sürecine sokulmasına ve teknolojik ilerlemeye katkısı nedeniyle önem kazanan Risk Sermayesi Kurumu ve Kredi Garanti Fonu'na işlerlik kazandırılması ve Ar-Ge faaliyetlerinin teşvik edilmesi benimsenmiştir.” Plana göre KOBİ'ler, dış pazarın da talebini karşılayacak ve uluslararası standart ve kalitede mal üretebilmelerine fırsatlar ve imkânlar sağlanacaktır. Ayrıca KOBİ ve tekel girişimlerin sübvansiyon, teknoloji, organizasyon ve proje sektörlerinde desteklenmesi, girişimcilik dersleri anlatılması gibi ilkelere bu planda yer verilmiştir.³⁵ Bu planda girişimciliğin gelişmesine daha büyük adımlar atılmış ve önceki planlardakinden daha büyük önem ve imkânlar verilmiştir.

³³ Devlet Planlama Teşkilatı, **Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı**, Ankara, 1989, s.307-308

³⁴ KOSGEB, **KOBİ Ekonomisi: Tarihi Gelişme**, Ankara KOSGEB Yayınları, 2003, s.15.

³⁵ Özdemir vd., “Küçük Girişimciliğin Artan Önemi ve KOBİ'lerin Türkiye Ekonomisindeki Yeri”, (Çevrimiçi) <http://journals.istanbul.edu.tr/iusskd/article/viewFile/1023001710/1023001538>, 01.05.2015.

Sekizinci Kalkınma Planı'nda (2001-2005), KOBİ'lerin Geliştirilmesine “Sanayileşme” alt başlığında yer verilmiştir. Ancak bu işletmelerin yurtdışı faaliyetlerinde desteklenme hedefi, sanayi sektörüyle sınırlı kalmadan hizmet sektöründeki işletmelerin de KOBİ kapsamına alındığının bir göstergesi olarak kabul edilmiştir.³⁶ “KOBİ'lerin verimliliklerinin, katma değer içindeki paylarının ve uluslararası rekabet güçlerinin artırılması, banka kredileri içindeki paylarının artırılması, modern finansman araçları ve kurumlarıyla (Kredi Garanti Fonu, Risk Sermayesi, Finansman Yatırım Ortakları, Gayrimenkul Yatırım Ortakları gibi) desteklenmeleri, küçük sanayi sitelerinin yapımı ve kredilendirilmesi, bu sitelerde sektörel dış ticaret şirketlerinin kurulmasının desteklenmesi (bu suretle ihtisaslaşmış sanayi sitelerinin teşviki), KOBİ'lerin kamu alımları içindeki payının artırılması, KOBİ'lerle ilgili mevzuatın AB standartlarıyla uyumlulaştırılması, KOBİ'lerin ürün, kalite, verimlilik, işletmecilik alanında geliştirilmeleri hedeflenmektedir.”³⁷ Bunun dışında, KOBİ'lerin Ar-Ge harcamalarına yöneltilmesi ve teknoparklar ile işbirliği yapması planlanmıştır.³⁸

Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda (2007-2013), girişimci ve KOBİ'lerle ilgili birçok hedeflere yer verilmiştir. İş dünyasını geliştirmek için çalışmayı ve iş yapmayı teşvik eden bir vergi sistemi, maddi ve mali kaynaklara erişimin basitleştirilmesi, ürün, hizmet ve faktör piyasalarında efektiflik, modern fiziki altyapı ve etkili yargı ve kamu servisi sunumu, haksız rekabetin önlenmesi, fikri ve sınai mülkiyet haklarının korunması, girdi maliyetlerinin düşürülmesi gibi faaliyetler bu planda yer almaktadır. “İşletmelerin kazanç ve işlemleri ile istihdam üzerindeki vergi ve yükler rekabet gücünü olumsuz etkilemeyen bir yapıya kavuşturulacaktır.” Ayrıca, KOBİ'lerde kurumsal yönetimin geliştirilmesinin sağlanmasına ve KOBİ'lerin finansman

³⁶ Taş, **a.g.e.**, s. 216.

³⁷ Özdemir vd., “Küçük Girişimciliğin Artan Önemi ve KOBİ'lerin Türkiye Ekonomisindeki Yeri”, (Çevrimiçi) <http://journals.istanbul.edu.tr/iusskd/article/viewFile/1023001710/1023001538>, 01.05.2015.

³⁸ M. Behzat Ekinci, **Türkiye’de KOBİ’lerin Kurumsal Gelişimi ve Finansman Sorunları**, İstanbul, ASKON Araştırma Raporları, 2003, s.38.

imkânlarına erişiminde kolaylıklar getirileceğine dair bilgiler bu planda yer almaktadır.³⁹

2005 yılında KOBİ'lerin tanımıyla ilgili AB mevzuatı ile koordine edilmiş meşru düzenlemeler yapılmış, KOBİ'lerin kurumsal yönetiminin geliştirilmesi, İŞGEM gibi kuruluşlar vasıtasıyla teknik yardımın temin edilmesi ve sayre gibi faaliyetler ele alınmıştır. Ayrıca, izinlerle alakalı aşırı miktarda dava açılması, yargı sürecinin uzaması ve işletme faaliyetlerinin kapatılması ve durdurulması gibi sorunların giderilmesi için etkin işleyen bir yargı sisteminin tesis edilmesine dönük yasal çalışmalara yer verilmiştir.⁴⁰

Yukarıda da değinildiği gibi, bu planda girişimcilikle ilgili “İş Ortamının İyileştirilmesi” şeklinde ayrıca alt başlık oluşturulmuş ve KOBİ ve girişimciliğin özendirilmesi için gereken hedefler sıralanmıştır. Ayrıca bu plan, önceki planlardan farklı olarak yedi yıllık şeklinde hazırlanmıştır. Bunun nedenlerinden biri olarak da AB'ne katılım ve ortak faaliyetler yürütme olarak anlatılmıştır.⁴¹

Onuncu Kalkınma Planı'nda (2014-2018), girişimciliği destekleme ve geliştirmeye yönelik geniş politikalar izlenmiştir. Bunlardan bazıları şunlardır; girişimcilik kültürünün geliştirilmesi, eğitimin tüm aşamalarında girişimciliğe odaklı uzaktan ve açık eğitim olmasına bakılmaksızın eğitimin tüm alanlarında ders stratejileri oluşturulması, girişimcilik derslerinin kalitesinin iyileştirilmesi, ödüllerle desteklenecek uygulamalara gidilmesi ve sermaye piyasası fırsatları geliştirilmesi ve KOBİ ve yeni girişimlerin maddi desteklerden yararlanması ve bilgi edinmesinin basitleştirilmesi vs. gibi hedefler ele alınmıştır. “Ayrıca, Girişimcilik ve KOBİ desteklerinin sağlanmasında yenilik, verimlilik ve istihdam artışı, büyüme, ortak iş

³⁹ MEB Mevzuat, “Dokuzuncu Kalkınma Stratejisi (2007-2013) Hakkında Karar”, (Çevrimiçi) http://mevzuat.meb.gov.tr/html/26167_0.html, 01.05.2015.

⁴⁰ TBBM Kararı, “Dokuzuncu Kalkınma Planı”, Resmi Gazete, 1 Temmuz 2006, (Çevrimiçi) <http://pbk.tbmm.gov.tr/dokumanlar/kalkinma-plani-9-genel-kurul.pdf>, 01.05.2015.

⁴¹ Taş, a.g.e., s.219.

yapma gibi ölçütlerin yanı sıra kadın, genç girişimcilik ve sosyal girişimciliğe de öncelik verilecektir.”⁴²

Onuncu Kalkınma Planı’nın girişimcilik ve KOBİ’lerle ilgili esas amacı, KOBİ’lerin rekabet düzeylerinin arttırılmasına önem vererek ekonomik kalkınmaya katkısının temin edilmesidir. Bunun için ilk önce, hızlı artış gösteren veya gelişme kabiliyeti yüksek müteşebbisler ile üretim süreci, servis, danışmanlık ve mali destek konularında yenilikçi KOBİ’lere yardım ve destek verilerek özendirilmesi ilk esaslardandır denilmektedir.⁴³

Tablo 3.3: Girişimcilik ve KOBİ’lere ilişkin Gelişmeler ve Hedefler

	2006	2012	2013	2018
Yeni Kurulan Şirket Sayısı (Bin)	53	39	50	75
Küçük İşletmeler ve Orta Orta Ölçekli İşletmelerin Tüm İşletmeler İçindeki Oranı (%)	1,7	2,4 ²	3,0	4,0
OSB’lerde Faaliyet Gösteren İşletme Sayısı	35 000	41 000	45 000	65 000
Tamamlanan OSB Sayısı	130	153	160	200
KOBİ’lerin İhracat Miktarı (Milyar Dolar)	50 ³	90	100	150
İhracat Yapan KOBİ Sayısı (Bin)	44	50	52	60
KOBİ’lerin Ar-Ge Harcamalarındaki Payı (%)	10,0 ³	14,9 ²	17,0	20,0
TGB’lerde Faaliyet Gösteren Girişim Sayısı	604	2174	2500	4000

Kaynak: T.C. Kalkınma Bakanlığı, **Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018)**, Ankara, T.C. Kalkınma Bakanlığı Yayınları, 2013, s.93.

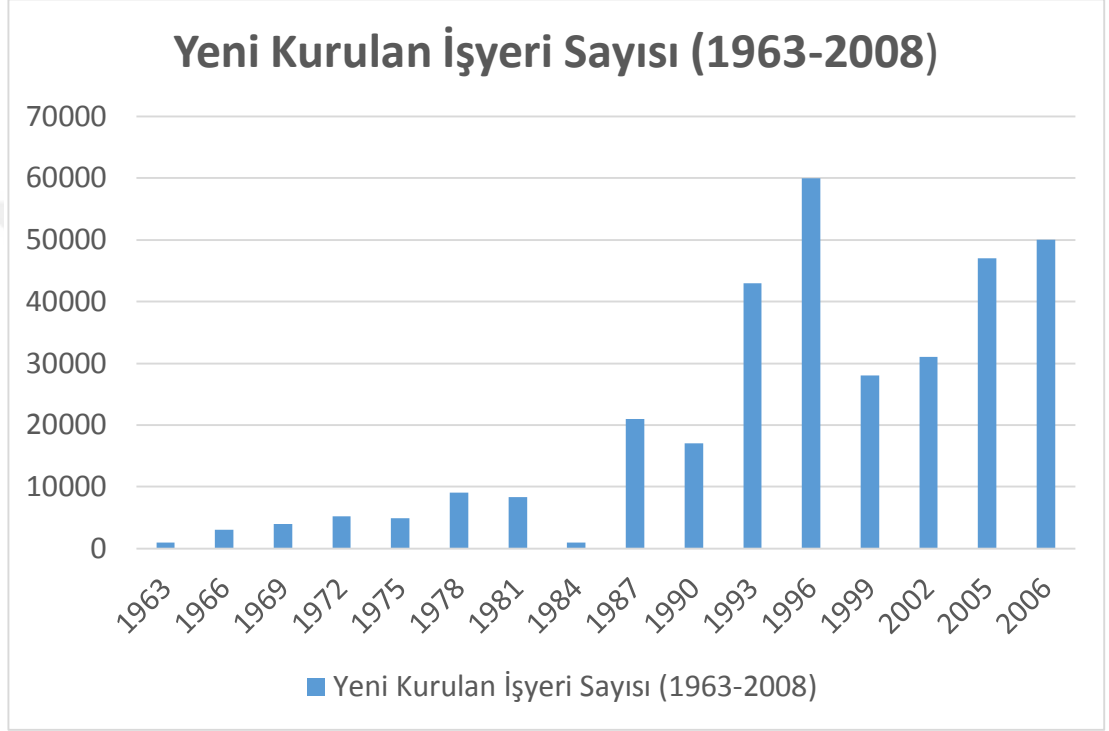
Yukarıdaki tabloda, KOBİ ve girişimcilik alanında 2006-2012’ler arasındaki gelişmeler ve 2018’e kadarki dönemdeki beklenti ve hedeflere yer verilmiştir. Buna göre, 2006’da yeni kurulan şirketlerin sayısı 53 iken, 2018’e bunun 75’e çıkarılması

⁴² T.C. Kalkınma Bakanlığı, **Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018)**, Ankara, T.C. Kalkınma Bakanlığı Yayınları, 2013, s.93.

⁴³ Resmi Gazete, “Onuncu Kalkınma Planı’nın (2014-2018) Onayladığına İlişkin Karar”, Resmi Gazete: Sayı : 28699 (Mükerrer), & Temmuz 2013, (Çevrimiçi) <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/07/20130706M1-1.htm>, 01.05.2015

hedeflenmektedir. KOBİ'lerin tüm işletmeler içindeki oranı 2006'da %1,7 iken, 2018'de bu oranın %4'e ulaştırılacağı hedeflenmektedir. Ayrıca, KOBİ ihracatının da arttırılacağı hedeflenmiştir.

Grafik 3.1: Türkiye'de Yeni Kurulan İşyeri Sayısı (1963-2008)

Kaynak: Murat Çokgezen, **Türkiye'de Devlet, Girişimcilik ve Yerel Kalkınma**, İstanbul, İTO Yayınları, 2012, s.45.

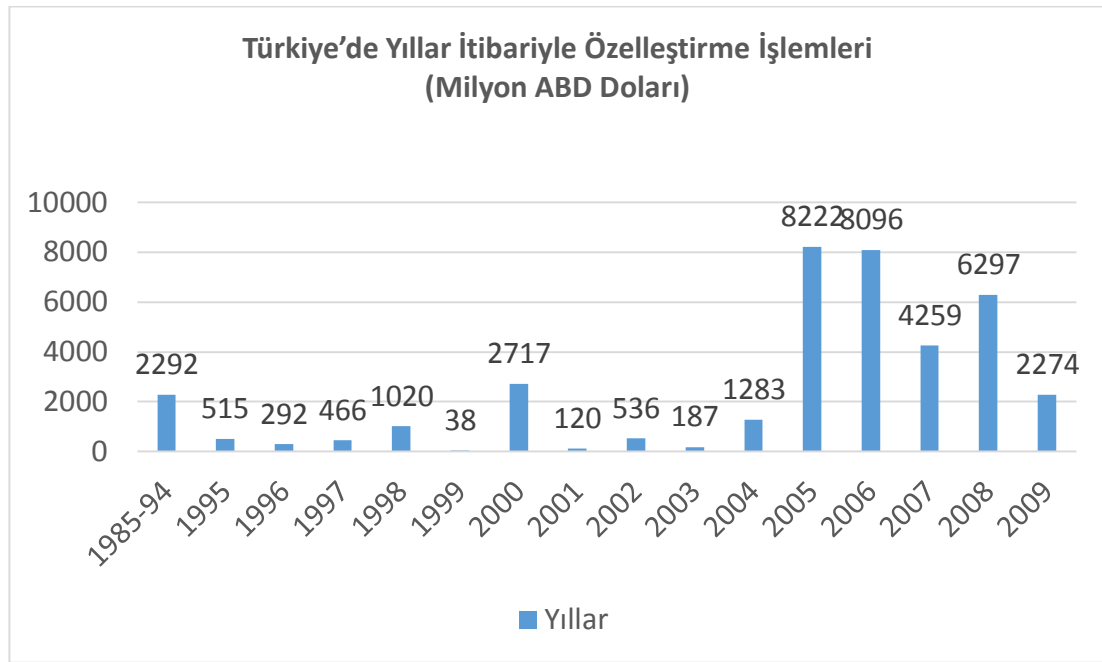
Yukarıdaki tablodan görüldüğü üzere, 1963'lü yıllarda yeni kurulan işyeri sayısı 263'tür. Bu sayı 1966'da 2000'e yaklaşmıştır. 1978 yılında bu sayı 9000'e ulaşarak işyeri sayısının yükselmesini sağlamasına rağmen bu oran, 1984'te düşüş göstermiştir. En yüksek işyeri kurulma yılı 1996 olarak görülmektedir. 2005-2006 yıllarında bu sayılar 45-50 bin arasında değişmiştir.

Ocak 1980'de uygulamaya konulan ekonomik istikrar programı sonucu böyle bir gelişme ortaya çıktığı özetlenmektedir. Çünkü bu program, KOBİ'lerin kurulması gibi hedefleri içermekteydi. Ayrıca bu programda, ülke ekonomisinde verimliliği arttırmak, kaynak dağılımını düzenlemek ve bunu gerçekleştirmek için de hükümet

müdahalesinden daha çok piyasa güçlerine, dış rekabete ağırlık veren ekonomik politikalar mevcuttu.⁴⁴

Türkiye tarihinde, yıllar itibariyle özelleştirme işlemlerine bakılacak olursa, en çok özelleştirme işlemleri 8000-8222 milyon dolarla 2005-2006 dönemlerine denk gelmektedir. 1999 yılında ise bu sayı sadece 38 milyon dolardır. Bu rakamlarda yükseliş 2000 yılında görülmüş, ardından daha sonra düşme eğilimine girilmiştir. Bu sonuçların siyasi ve ekonomik nedenleri olduğunu da belirtmek gerekir. Aşağıdaki tabloda bu verilere geniş bir şekilde yer verilmektedir.

Grafik 3.2: Türkiye’de Yıllar İtibariyle Özelleştirme İşlemleri (Milyon Dolar)

Kaynak: Murat Çokgezen, *Türkiye’de Devlet, Girişimcilik ve Yerel Kalkınma*, İstanbul, İTO Yayınları, 2012, s.35

Aşağıdaki tabloda, Türkiye’nin girişimcilik altyapısı dünya ülkeleriyle karşılaştırılmıştır. Selma Akpınar’ın 2002 tarihinde TÜSİAD için yaptığı “Girişimciliğin Temel Bilgileri” isimli kitabında bu konuya yer verilmiştir. Çalışmada genel ülke

⁴⁴ Şimşek, **a.g.e.**, s.325.

altyapısının ekonomik ve teknolojik altyapı, girişimcilik altyapısından ise finans, insan kaynakları, yasal düzenlemeler, girişimci teşvik ve destek mekanizmaları vs. ele alınmıştır. Buna göre Türkiye, karşılaşılan ülkeler arasında en zayıf ülke olarak ortaya çıkmaktadır. Bu verilere göre Türkiye’de, girişimcilik altyapısıyla ilgili yasal düzenlemeler olmadığı görülmektedir. Girişimci destek mekanizmaları da en düşük seviyede olduğu görülmektedir. Tabloda, girişimcilik için harcanan finansal destekler karşılaştırılan ülkelere kıyasla yok gibi görülmektedir.

Tablo 3.4: Ülkelerin Girişimcilik Altyapısının Karşılaştırılması

Genel Ülke Altyapısı	Türkiye	G.Kore	İngiltere	İrlanda	Meksika	ABD	Japonya
Ekonomik Altyapı	*	***	**	***	**	*****	*****
Teknolojik Altyapı	*	***	***	***	**	*****	***
Girişimcilik Altyapısı							
İnsan Kaynakları	**	***	***	***	**	*****	*****
Finans	-	**	***	*****	**	*****	*
Yasal Düzenlemeler	-	**	***	***	**	*****	*
Sosyal, Kültürel ve Politik Altyapı	*	**	***	***	**	*****	*
Girişimci Teşvikleri & Destek Mekanizmaları	*	***	***	***	**	*****	*

***** Çok Güçlü, *** Güçlü, ** Orta, * Zayıf, - Yok Sayılacak Düzeyde

Kaynak: Selma Akpınar, **Girişimciliğin Temel Bilgileri**, 2.Baskı, Kocaeli, Umuttepe Yayınları, 2011, s.64.

Tablodaki verilere göre en önde gelen ülke ABD'dir. Ondan sonra İrlanda ve İngiltere gelmektedir. Tablodan görüldüğü gibi, ABD'de girişimcilik için yasal düzenlemeler ve destek mekanizmaları çok güçlü seviyededir.

3.3. TÜRKİYE'NİN KATILDIĞI AVRUPA TOPLULUĞU PROGRAMLARI

Bu alt bölümde Türkiye'nin Avrupa topluluğunun sunduğu program ve politikalardan aldığı teşvik ve destekler ele alınacaktır.

3.3.1. Çok Yıllı Girişim ve Girişimcilik Programı

Çok Yıllı Girişim ve Girişimcilik Programı (Multi-Annual Programme for Enterprise and Entrepreneurship) Avrupa Birliğinin, 23-24 Mart 2000 yılında yapılan Lizbon Zirvesi'nde aldığı karar çerçevesinde rekabetçilik açısından dünyada ilk sırada olmak, ekonomik açıdan dinamik ve bilgiye dayalı bir ekonomiyi yaratma şeklindeki hedefinin bir parçası olarak meydana gelen bir programdır. Avrupa Birliği'nin girişimciliği teşvik eden politikasının en önemli aracı olan ve birçok yılı hedef alan Girişimcilik Programı da Türkiye'nin katılımına açık bir Topluluk Programıdır. Bu program, Girişim ve KOBİ'lerin talep, istek ve karşılaştıkları sıkıntılar göz önünde tutularak gerçekleştirilen, AB'nin işletme politikası çerçevesinde uygulanan en kapsamlı destek mekanizmasıdır. "Program kapsamında KOBİ'lerin büyüme ve rekabet gücünün artırılması, girişimciliğin desteklenmesi, araştırma, yenilikçilik ve iş kurmanın desteklenmesi amacıyla mevzuatın geliştirilmesi ve basitleştirilmesi, mali olanakların artırılması, AB destek hizmetleri, programları ve ilgili ağlara katılımın desteklenmesi amaçlanmaktadır."⁴⁵

Türkiye bu programa katılmakla modern teknoloji ve bilgi temelli, geleceğin şartlarını görebilen, yenilikçi KOBİ'lerin desteklenmesinde girişim sermayesi, kredi garantisi vs. gibi finansal düzenlemeleri öğrenmeyi ve kullanıma sunulmasını amaçlamıştır. Ayrıca, Teknoloji Geliştirme Merkezlerinin yaygınlaştırılması, danışmanlık hizmetlerinin iyileştirilmesi ve desteklerin çeşitlendirilmesi, İş Geliştirme

⁴⁵ Uzman Arzu Odabaşı, **Çok Yıllı Girişim ve Girişimcilik Programı**, İstanbul, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, 2004, s. 4-6.

Merkezlerinin genişletilmesi her bölgede şubelerinin açılmasının sağlanması ve bu şubelerden halkın yararlanabilmesinin kolaylaştırılması, KOBİ'lere yönelik yatırım fırsatlarının tasdiki ve yatırım müşavirliği, iş kurma ve iş organizasyonu eğitimleri yapılmasını amaçlamıştır.⁴⁶

“İşletmelerin ve KOBİ'lerin desteklenmesi için AB'nin temel politika aracı 2001 – 2005 yılları için Çok Yıllı Girişim ve Girişimcilik Programı'dır.” Aslında KOBİ'lerin yararlanabileceği başka birçok Avrupa Komisyonu Programı ve politikası mevcuttur. Ancak, girişimcilik için kapsamlı program bu programdır. Ayrıca Türk KOBİ'lerin yabancı ABD ve Avrupalı KOBİ'lerle işbirliğinin oluşturulması ve faaliyete geçirilmesini amaçlayan Avrupa Bilgi Merkezleri (EIC) ve İşletmeler arası İşbirliği Bürosu (BRE) programları ve Avrupa Yatırım Bankası'ndan KOBİ'lere sağlanan kredileri bulunmaktadır.⁴⁷

Program kapsamında risk sermayesi fonlarına destek verilmekte ve Avrupa Birliği Merkezlerine mali destek sağlanmaktadır. “Türkiye’de tam üyelik sonrası kurulacak Avrupa Bilgi Merkezleri ile Türk firmaları Avrupa firmaları ile iş birliğine girebilecek, Pazar imkânlarını öğrenebilecek ve yeni ortaklıklar oluşturabilecektir.”⁴⁸

3.3.2. Türkiye’nin CC BEST Süreci ve AB KOBİ Sözleşmesi Raporu:

Küçük İşletmeler İçin Avrupa Şartı

Avrupa Birliği’nde, KOBİ'lerin gelişmesi ve desteklenmesi amacıyla, işletmelere her alanda kolaylık sağlayarak kurum ve kuruluşların rekabet düzeyinin arttırılmasına dönük 1997’li yılların sonlarında BEST (Business Environment Simplification Task Force) İş Ortamını Kolaylaştırma Çalışma Grubu oluşturmuştur. 2001 tarihinde AB üyesi 15 ülkede BEST çalışmaları sürerken, söz konusu süreç dönemin 13 aday ülkesine de CC BEST programı oluşturulmuştur. Ancak, 19-20

⁴⁶ Nazlı Nezar Tanrısever, **Avrupa birliğinde Girişimciliğin Teşvik Edilmesi İçin İzlenen Politikalar ve Türkiye’deki Politikaların Avrupa Birliği Uygulamalarına Uyumuna**, Ankara, Avrupa Birliği Genel Sekreterlik Yayınları, 2004, s.37,38.

⁴⁷ “Avrupa Birliği Yolunda”, (Çevrimiçi) <http://hakantopuzoglu.blogcu.com/avrupa-birligi-yolunda/110952>, 01.05.2015.

⁴⁸ T.C. Melikşah Üniversitesi, “Kayseri Genç Girişimcileri Arıyor”, (Çevrimiçi) <http://iibf.meliksah.edu.tr/galeri/file/HAYATBOYU%20%C3%96%C4%9ERENME%20PROGRAMI%20LEONARDO%20DA%20V%C4%B0NC%C4%B0%20HAREKETL%C4%B0L%C4%B0K%20PROJES%C4%B0.pdf>, 01.05.2015.

Haziran 2000 yılında AB KOBİ Sözleşmesi raporlarının hazırlanması ve kabul edilmesinden sonra CC BEST süreci sona ermiştir.⁴⁹

CC BEST Türkiye Raporunda; Girişimci bir toplum için eğitim ve öğretim, Küçük işletmelere işe yeni başladığı aşamalarda finansal destek, Modern teknolojileri mevcut firmaların gelişmesi için finansal destek, Araştırma ve geliştirmeye ulaşım, patentlerin etkili kullanımı ve destek hizmetlerinin özellikleri gibi alt başlıklara yer verilmişti.⁵⁰

“19-20 Haziran 2000 tarihli Feira Zirvesinde yayımlanan Küçük İşletmeler için Avrupa Şartı ile daha somut bir nitelik kazanan ilkeler ve ortak hedefler, Türkiye’nin de diğer aday ülkelerle birlikte, 2002’li yılların ilk aylarında düzenlenen konferansta onayladığı, aşağıda belirtilen 10 temel unsuru içermektedir:

- Girişimcilerin eğitimi ve öğretimi
- İş kurma süreçlerinin daha uygun fiyatta ve daha az zamanda kurulmasının temin edilmesi,
- Daha etkili yasa ve mevzuat düzenlemesinin arttırılması
- Kaliteli çalışan eğitiminin uygulanması
- Yeni teknolojiyi iyi bir şekilde kullanabilme kabiliyetinin arttırılması
- Tek pazarın etkin bir şekilde kullanılması
- Vergi sistemi ve mali mevzuatta gelişmeler yapılması
- KOBİ’lerin teknoloji ve yenilikçilik kabiliyetlerinin arttırılması
- E-pazarlamanın ve modern teknoloji temelli işletmelerin geliştirilmesi
- Yurtiçi ve yurtdışı genelinde KOBİ’lerin daha efektif ve daha sağlam temsil edilmesi.”⁵¹

⁴⁹ Odabaşı, **a.g.e.**, s.16.

⁵⁰ KOSGEB, “Avrupa Birliği CC BEST Türkiye Raporu”, 2002, (Çevrimiçi) <http://kosgeb.gov.tr/Pages/UI/Yayinlar.aspx?ref=9&refContent=29>, 01.05.2015.

⁵¹ Yüksek Planlama Kurulu, “KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı(2007-2009)”, Ocak 2007, (Çevrimiçi) http://www.yoikk.gov.tr/dosya/up/komiteler/kobi/Stratejiodoc_KSEP.pdf, 01.05.2015.

Türkiye, AB'nin üyesi olmadığından dolayı doğrudan Avrupa Yatırım Bankasından destek alamamaktadır. Ancak AYB Türkiye'deki sanayi sektörü ve özel ve bireysel kesime destek sağlamak amacıyla 250 milyon civarında kredi vermektedir. Aşağıdaki tabloda bu konuya daha geniş yer verilmektedir.⁵²

Tablo 3.5: Türkiye'ye AB'nden Yapılan Mali Yardımlar

2002	126 Milyon Euro
2003	145 Milyon Euro
2004	236 Milyon Euro
2005	277 milyon Euro
2006	450 milyon Euro
2007	497 milyon Euro
2008	538 milyon Euro
2009	566 milyon Euro

Kaynak: Pelin Güney ve O. Salih Akbay, “Avrupa Birliği'nin Sanayi Politikası ve Türk Sanayisine Etkileri”, *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, C.4, S.7, 2008, s.155

3.4. TÜRKİYE'NİN KOBİ STRATEJİSİ VE EYLEM PLANI

“Bu strateji ve eylem planı, KOBİ'lere yönelik temel stratejileri belirlemek, mevcut politika ve programların kapsamını değerlendirerek gerekli ve öncelikli faaliyetleri detaylı bir şekilde ortaya koymak, arzu edilen hedeflere ulaşma yolunda taraflara düşen görevleri açık bir şekilde ifade etmek ve gerekli eylem ve projeleri oluşturmak amacıyla orta vadeli bir strateji dokümanıdır.”⁵³ Bu strateji ve eylem planı, Yüksek Planlama Kurulu'nca 2003 yılının 10 Kasım'ında onaylanmıştır. Söz konusu olan çalışmadan sonra “2007-2009” çalışması faaliyete geçirilmiş ve ondan sonra “2011-2013” eylem planı çalışmalar gerçekleştirilerek ileri adımlara yol açılmıştır. “KOSGEB Sekreteryasında yürütülen çalışmalara KOBİ Araştırma ve Danışmanlık Merkezi Müdürlüğü katılım sağlamakta ve KOBİ Stratejisi ve Eylem Planında yer alan eylemlerle ilgili yapılan Ön Değerlendirme Kurulu ve Yönlendirme Kurulu

⁵² Pelin Güney ve O. Salih Akbay, “Avrupa Birliği'nin Sanayi Politikası ve Türk Sanayisine Etkileri”, *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, C.4, S.7, 2008, s.155.

⁵³ Tanrısever, a.g.e., s. 38.

toplantılarına katılım sağlayarak eylemlerle ilgili ilerlemeleri KOSGEB'e iletmektedir.”⁵⁴

“KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı, Türkiye’de, KOBİ’lere yönelik temel stratejileri belirleyen ve bu kesime yönelik faaliyetlerde bulunan, Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) ile birlikte Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (DPT), Hazine Müsteşarlığı, Dış Ticaret Müsteşarlığı (DTM), Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) ve Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu’ndan (TESK) oluşan KOBİ Çalışma Grubu tarafından, mevcut politika ve programların kapsamını ve bu kapsam dâhilinde belirlenen faaliyetleri detaylı bir şekilde ortaya koymak, arzu edilen hedeflere ulaşmak için kamu ve özel sektör kuruluşlarına düşen görevleri açık bir şekilde ifade etmek ve gerekli eylem ve projeler demetini oluşturmak amacıyla Kalkınma Planları, Yıllık Program, Hükümet Programı ve Acil Eylem Planı ile uyum içerisinde hazırlanmıştır”⁵⁵

2011-2013 yılı KOBİ Strateji ve Eylem Planı’nın temel hedefi ise küçük girişimci istek ve gereksinimlerine hassas iş çevresinde, ulaşılabilirliği ve kalitesi iyi servisin sağlanması, böylece küçük ve yeni işletmelerin genişletilmesini ve yeni şirketlerin açılmasını sağlamak, böylece girişimciliğin büyümesini sağlamak şeklinde özetlenmektedir.⁵⁶ Bu plan çerçevesinde gerçekleştirilen yeni girişimin desteklenmesi, iş planı hazırlamaları için ödül ve mali desteklerin sunulması ve doğrudan mali yardımlarda bulunulması faaliyetleri, elbette ülke çapında girişimciliğin gelişmesi ve özendirilmesine katkı sağlayarak ekonominin iyileşmesini sağlayacaktır. Girişimciliği destekleyen kuruluşlar aşağıdadır:

⁵⁴ KOBİ Araştırma ve Danışmanlık Merkezi Müdürlüğü, “KOBİ Strateji ve Eylem Planı”, (Çevrimiçi) <http://www.tobb.org.tr/KobiArastirma/Sayfalar/KSEP.php>, 02.05.2015.

⁵⁵ Yüksek Planlama Kurulu, “KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı(2007-2009)”, Ocak 2007, (Çevrimiçi) http://www.yoikk.gov.tr/dosya/up/komiteler/kobi/Stratejiodoc_KSEP.pdf, 02.05.2015.

⁵⁶ KOSGEB, “KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı(2011-2013)”, (Çevrimiçi) <http://www.kosgeb.gov.tr/istanbulanadol/tr/content.asp?PID=%7BE3DFC62E-23D7-4382-A60C-A430944E272D%7D>, 02.05.2015

Tablo 3.6: KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı’nda (2011-2013) Girişimciliği Destekleyen Kuruluşlar

Girişimciliğin Desteklenmesi	Gönüllü anlaşmaların desteklenmesi	EİE
Girişimciliğin Desteklenmesi	Yeni girişimci desteği	KOSGEB
Girişimciliğin Desteklenmesi	İş geliştirme merkezi desteği	KOSGEB
Girişimciliğin Desteklenmesi	Doğrudan Finansman Desteği	Kalkınma Ajansları
Girişimciliğin Desteklenmesi	İş planı ödülü	KOSGEB

Kaynak: KOSGEB, “KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı(2011-2013)”, (Çevrimiçi) <http://www.kosgeb.gov.tr/istanbulanadolu/tr/content.asp?PID=%7BE3DFC62E-23D7-4382-A60C-A430944E272D%7D>, 02.05.2015.

Belirtildiği gibi, yeni iş fikri olup da mali imkânı olmayan girişimci adaylara devlet bu plan çerçevesinde kendi mali ve mali olmayan yardımlarını sunmaktadır. KOSGEB’in esas kurulma amacı da budur.

3.5. TÜRKİYE’DE GİRİŞİMCİLİK VE KOBİ’LERİ DESTEKLEYEN KURULUŞLAR

Girişimcilik, son yıllarda dünya çapında önem kazanan konuların ilk sıralarında gelmektedir. İş fikri, girişimci için en önemli hususlardan olmasına rağmen, finansman, bürokrasi ve yetiştirilme tarzı gibi problemler de ortaya çıkabilmektedir. Finansman konusunda Türkiye’de, birçok kurum ve kuruluşların geri ödemesiz ve/veya geri ödemeli destek ve fiziki mekan destekleri mevcuttur. Bunlardan bazıları şunlardır: KOSGEB, TÜBİTAK, T.C. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, TOBB

Girişimciler Kurulu, TEKNO PARK/TEKNOKENT, Kalkınma Ajansları Destekleri, Türkiye Kalkınma Bankası vs. şeklinde özetlenmektedir. Aşağıda bu kurum/kuruluşlar tek tek incelenmektedir.

3.5.1. KOSGEB

KOSGEB, 12 Nisan 1990 yılında faaliyete geçen Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın ilgili kuruluşudur. Kurum, küçük işletmelerin sorunlarına yönelik çözüm üretmek, desteklemek, işletmelere işletmecilikle ilgili her konuda yardımcı olmak amacıyla kurulmuştur. KOSGEB, KOBİ'lere dönük bilginin sağlanması, eğitim, girişimciliğin arttırılması, danışma, girişimciliğin geliştirilmesi, endüstri alanlarda projelendirme, Ar-Ge destekleri vs. gibi hususlarda destekte bulunmaktadır.⁵⁷

KOSGEB'in, Girişimcilik Destek Programı dört alt başlıktan oluşmaktadır. "Bunlar sırasıyla; Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi, Yeni Girişimci Desteği, İş Geliştirme Merkezi (İşGEM) ve İş planı Ödülü şeklinde sıralanmaktadır." Aşağıda bu alt başlıklara ayrıntılı olarak yer verilmektedir.⁵⁸

Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi

Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi, yeni bir iş fikrini hayata geçirmek isteyen ve dolayısıyla yeni bir iş kurmak düşüncesinde olan yetenekli kişilerin bu yeni fikirlerini bir iş planına şeklinde düzenleyen ve kuracağı işletmelerin başarı düzeylerini yükseltmek amacıyla düzenlenir. Ayrıca program, yükseköğretim kurumlarınca verilen 70 saatlik girişimcilik dersleri olup ücretsizdir.

Yeni Girişimci Desteği

Programın asıl hedefi, girişimcilere destek vererek daha da yaygınlaşmasını sağlamak ve güçlü ve etkili şirketlerin kurulmasıdır.

⁵⁷ Serpil Döm, **Girişimcilik ve Küçük İşletme Yöneticiliği**, 2.Baskı, Ankara, Detay Yayıncılık, 2008, s.26,27.

⁵⁸ KOSGEB, "Girişimcilik Destek Programı", (evrimii) <http://kosgeb.gov.tr/Page/UI/Destekler.aspx?ref=8&refContent=69>, 02.05.2015.

Tablo 3.7: Yeni Girişimci Desteğinin Unsurları

Destek Unsuru		Üst Limiti (TL)	Destek Oranı (%) (1. Ve 2. Bölge)	Destek Oranı (%) (3., 4., 5. ve 6. Bölge)
İşletme Kuruluş Desteği		30000		
Kuruluş Dönemi				
Makine, Teçhizat, Ofis Donanım ve Yazılım Desteği	Geri Ödemesiz	15.000	60 Kadın ve Özürlü Girişimciye %65-75 civarında destek sağlanır.	70 Kadın ve Özürlü Girişimciye %75-85 civarında destek sağlanır
İşletme Giderleri Desteği		12.000		
Sabit Yatırım Desteği	Geri Ödemeli	70.000		

Kaynak: KOSGEB, “Girişimcilik Destek Programı”, (Çevrimiçi) <http://kosgeb.gov.tr/Pages/UI/Destekler.aspx?ref=8&refContent=69>, 02.05.2015.

“Bu programdan, Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi’ni, KOSGEB Genç Girişimci Geliştirme Programı’nı, Küçük Ölçekli İşletme Kurma Danışmanlığı Desteği (KÖİDD) Programı’nı tamamlayarak eğitime veya programa katıldığını belgeleyen ve işletmesini kuran girişimciler, İŞGEM’de yer alan işletmeler yararlanabilir.”

Yukarıda da belirtildiği üzere destek unsurları, işletme kuruluşu için verilen destek 3.000 TL, makine, teçhizat vs. gibi maliyetlere geri ödemesiz 15.000 TL destek verilebilmektedir. İadeli sabit yatırım destekleme miktarı da 80.000 TL’dir.⁵⁹

“Düzenlenen girişimcilik eğitimlerini başarı ile tamamlayan ve hazırladıkları iş planları KOSGEB tarafından onaylanan kursiyerler işletme kuruluş giderleri için 3000

⁵⁹ KOSGEB, “Yeni Girişimci Desteği”, (Çevrimiçi) <http://www.kosgeb.gov.tr/istanbulanadu/tr/content.asp?PID=%7B22DA0F37-207E-4CCB-A5E5-6334628547B9%7D>, 02.05.2015

TL'ye kadar, iş kurmaya yönelik olarak aldığı teknik, hukuki, mali, iş planı gibi danışmanlık hizmetleri için 2000 TL'ye kadar olmak üzere toplam 5000 TL'ye kadar geri ödemesiz destek alabilir.”⁶⁰

Önceden yeni girişimci desteği 27 000 TL iken, bu oran 2012 tarihinde 30 000 TL'ye çıkartılarak girişimciliğin yaygınlaşmasına katkıda bulundu. Ayrıca uygulamalı girişimcilik eğitimi de önceden 60 saat iken bu tarihten sonra 70 saate çıkarılmıştır.⁶¹ Yukarıda da belirtildiği gibi, Girişimcilerin adı geçen olanaklardan faydalanabilmesi için, *Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi* almalı ve eğitim bittiğinde hazırlanacak olan iş planının olumlu değerlendirilmesi şartı da mevcuttur.⁶² Bunun dışında belirtilmesi gereken nokta, harcamaların sadece sizin tarafınızdan yapılacak olmasıdır. Ödenen miktarın bulunulan bölgeye sağlanan teşvike göre %60-%70 oranında tutarını geri alma imkânı bulunmaktadır.⁶³

İş Geliştirme Merkezi (İŞGEM) Desteği

İş Geliştirme Merkezleri, destek verdiği organizasyonlara, örgüt geliştirme bilgi desteği, ortak ofis ekipmanı, ofis hizmetleri, uygun koşullarda iş yeri imkânı gibi hizmetler sunarak işletmeler için en zor dönem olan ilk iki yıllarını iyi bir şekilde gelişme ve başarılı olmalarını temin etmek amacıyla oluşturulan ve çalıştırılan merkezlerdir. Bu hizmetlerden kamu ve özel kurum ve kuruluşlar, çeşitli vakıf ve dernekler, gerçek kişiler yararlanabilmektedir.⁶⁴

“Ayrıca, İş Geliştirme Merkezleri'nin İŞGEM Kuruluş Desteği süresi en fazla 18 ay, İŞGEM İşletme Desteği süresi en fazla 36 aydır.”⁶⁵ Aşağıdaki tabloda belirtildiği üzere, geri ödemesiz İŞGEM Kuruluş Desteği 750 000 TL'ye kadar

⁶⁰ Soylu, **a.g.e.**, s.104.

⁶¹ KOSGEB, “Yeni İş Kurana KOSGEB'den 30 Bin TL Hibe”, (Çevrimiçi) <http://kosgeb.gov.tr/Pages/UI/Haberler.aspx?ref=488>, 02.05.2015

⁶² “Girişimcilik Destek Programı”, (Çevrimiçi) <http://www.dtajans.com/kosgeb/girisimcilik-destek-programi>, 02.05.2015.

⁶³ “KOSGEB-Girişimcilik Destek Programı”, (Çevrimiçi) <http://www.melihguney.com/girisimcilik-destek-programi.html>, 02.05.2015.

⁶⁴ Sudi Apak vd., **Girişimcilik ve Sermaye Tedarik Yöntemleri**, İstanbul, Papatya Yayıncılık, 2010, s.221,222.

⁶⁵ KOSGEB, “Girişimcilik Destek Programı”, (Çevrimiçi) <http://kobicep.kosgeb.gov.tr/Pages/Basic/SupportInfo.aspx?i=69>, 02.05.2015.

varmaktadır. Özürlü ve kadın girişimcilere ise destek oranı %70'e kadar çıkmaktadır. İşletme desteği ise 100 000 TL'ye kadardır.

Tablo 3.8: İş Geliştirme Merkezi Destek Unsurları

DESTEK ÖĞESİ		ÜST SINIRI (TL)	DESTEK MİKTARI (%) (1. ve 2. Bölge)	YARDIM MİKTARI (%) (3.,4.,5. ve 6. Bölge)
İŞGEM Kuruluş Yardımları	Geri ödemesiz	750.000	60	70
- Bina Tadilatı - Tekstil - İŞGEM Yönetim		(600.000 125.000 25.000)		
İŞGEM İşletme Desteği	Geri ödemesiz	100.000	60	70
- Personel - Eğitim, Enformasyon -- Küçük Onarım		(30.000 50.000 20.000)		

Kaynak: KOSGEB, “Girişimcilik Destek Programı”, (Çevrimiçi)
<http://kosgeb.gov.tr/Pages/UI/Destekler.aspx?ref=8&refContent=69>, 02.05.2015.

İş Planı Ödülü

“İş Planı Ödülü, üniversiteler tarafından örgün eğitim kapsamında verilen girişimcilik dersini alan öğrenciler içindir.” Bu öğrenciler için İş Planı Ödülü Yarışması düzenlenir. Bu değerlendirmede ilk üç dereceye girenlere KOSGEB tarafından en fazla 24 ay içinde kendi işini kurma şartıyla;⁶⁶

- Birinciliği kazanana 5000 ABD Doları ,
- İkinciliği kazanana 3000 ABD Doları,
- Üçüncülüğü kazanana 1.5 ABD Doları ödül verilmektedir.

⁶⁶ KOSGEB, “Girişimcilik Destek Programı”, (Çevrimiçi)
<http://kosgeb.gov.tr/Pages/UI/Destekler.aspx?ref=8&refContent=69>, 02.05.2015.

3.5.2. TÜBİTAK

“Toplumun yaşam kalitesinin artmasına ve ülkemizin sürdürülebilir gelişmesine hizmet eden, bilim ve teknoloji alanlarında yenilikçi, yönlendirici, katılımcı ve paylaşımcı bir kurum olma vizyonunu benimseyen TÜBİTAK, akademik ve endüstriyel araştırma geliştirme çalışmalarını ve yenilikleri desteklemek, ulusal öncelikler doğrultusunda Araştırma- Teknoloji-Geliştirme çalışması yürüten Ar-Ge enstitülerini işletme işlevlerinin yanı sıra, ülkemizin Bilim ve Teknoloji politikalarını belirlemekte ve toplumun her kesiminde bu farkındalığı artırmak ve üzere kitaplar ve dergiler yayınlamaktadır.”⁶⁷

Ar-Ge Kültürünün geliştirilmesi, üniversite-sanayi işbirliğinin sağlanması vs. amaçlarla TÜBİTAK tarafından çeşitli teşvik ve destekler verilmektedir. “Bunlardan bazıları şunlardır:

- Araştırma Destek Programları Başkanlığı (ARDEB) Teşvikleri
- Bilim İnsanı Destekleme Daire Başkanlığı (BİDEB) Teşvikleri
- EUREKA Teşvikleri
- Teknoloji- Destek Programları Müdürlüğü teşvikleridir.”⁶⁸

Ayrıca, bir özel kesim şirketi, TÜBİTAK’ın Ar-Ge programlarına odaklı maddi yardımından yararlanabilir; TÜBİTAK enstitüleri ile beraberce tüm deney, inceleme, sistem kurma ve geliştirme uygulamalarını gerçekleştirebilir, bilgi ve eğitim servislerinden de yararlanabilir, dünya çapında beraber çalışma işlemlerini gerçekleştirebilir ve teknoloji sektörüyle alakalı veri tabanlarını kullanabilmektedirler. “Bunun dışında, TÜBİTAK Yenilik ve Destek Program Başkanlığı’nca şu şekildeki yardım politikaları uygulanmaktadır:

- Sanayi Ar-Ge Projeleri Destekleme Programı
- Proje Pazarları Yardım Programı
- KOBİ Pazarları Yardım Programı

⁶⁷ Hakan Koçak, “Girişimciliği Destekleyen Kuruluşlar”, **Girişimcilik**, Editör: Himmet Karadal, İstanbul, Beta Yayıncılık, 2013. S.176.

⁶⁸ M. Turan Çuhadar, “Girişimciliği Özendirme Araçları”, **Girişimcilik**, Editör: Himmet Karadal, İstanbul, Beta Yayıncılık, 2013. S.161,162.

- Teknoloji ve Yenilik Odaklı Girişimleri Destekleme Programı (TEKNOGİRİŞİM)
- Uluslararası Sanayi Ar-Ge Projeleri Destekleme Programı.”⁶⁹

Günümüzde, TÜBİTAK’ın girişimciliği destekleme politikası Ulusal Destek Programları başlığı altında faaliyette bulunmaktadır. Ulusal Destek Programları kendi içinde 5 ana başlıktan oluşmaktadır. Bunlar; Teknogirişim Sermaye Desteği Programı, Girişimcilik ve Yenilikçilik Yarışmaları Programı, Girişimcilik ve Yenilikçilik Eğitim ve Araştırma Faaliyetlerini Destekleme Programları ve Yenilik Girişimcilik Alanlarında Kapasite Artırılmasına Yönelik Destekleme Programlarıdır.⁷⁰

2014 yılında Girişimcilik Aşamalı Destek Programı kapsamında, girişimcilere dönük aşağıdaki mali destekler sunulmuştur; örneğin, bir kişi başına, 10.000 TL’lik mali destek, 3 ve daha fazla kişinin oluşturduğu gruplar halinde destekler yapılır. Destek kapsamına bina ya da bir yıllık süre için aylık 500 TL kira yardımı, 3 ve daha fazla kişinin oluşturduğu gruplar halindeki girişimcilere, bir yıl boyunca ayda bir iş gününde teknik uzman desteği sağlanır ve/veya bir yıl süreyle aylık olarak bir iş günü iş geliştirme desteği sunulmaktadır.⁷¹

Girişimcilik ve Yenilikçilik Yarışmaları Programı’nın amacı ise, 15 yaş ile 28 yaş arasındaki genç, yetenekli ve en önemlisi girişimcilik, yenilikçiliğe daha yakın gençlerin iş fikirlerini iş planına dönüştürerek kendi aralarında yarışma düzenlemek şeklinde girişimciliği özendirmek amaçlanmaktadır. Ayrıca alanlarda öğrencilerin ufkunu açmaktır. Ayrıca, üniversite öğrencilerinin yenilikçilik öncelikli düşünme becerisine sahip olmalarını temin ederek girişimcilik ve yenilikçilik ile ilgili çalışmalara yatkın, zekâ ve girişimcilik zihniyeti geliştirmek amaçlanmaktadır. Yenilikçilik düşüncesi olan ve bunu iş dünyasına dökme isteği ve kabiliyetine sahip başarılı yükseköğretim öğrencilerinin hayallerini gerçeğe dönüştürme ve onlara maddi

⁶⁹ Mehmet Marangoz, **Girişimcilik**, Çanakkale, Pozitif Matbaacılık, 2008, s.195-196.

⁷⁰ TÜBİTAK, “Girişimcilik: Ulusal Destek Programları”, (Çevrimiçi) <http://www.tubitak.gov.tr/tr/destekler/girisimcilik/ulusal-destek-programlari>, 02.05.2015.

⁷¹ “Girişimcilik Aşamalı Destek Programı”, (Çevrimiçi) <http://www.tubitak.gov.tr/sites/default/files/1512-cagri-duyurusu-240414.pdf>, 02.05.2015.

destekte bulunma şeklindeki temel amaçları içermektedir.⁷² Yeni bir iş fikri olup da, onu hayata geçirebilmek için maddi sıkıntıyla karşılaşan genç öğrencileri desteklemek ve motive etmek için devlet tarafından oluşturulan çok etkili bir programdır. Böyle programların olması gerek bireysel gerek ulusal alanda ekonomik, sosyal ve teknolojik gelişmelerin oluşmasını sağlayacaktır.

Ayrıca bu program kapsamında, genel ve teknoloji olmak üzere iki kategoride Üniversite Düzeyi Girişimcilik ve Yenilikçilik Yarışması bulunmaktadır. Öğrenci girişimci adayları, yenilikçi iş fikirlerini bu program çerçevesinde TÜBİTAK’a sunabileceklerdir. Genel kategoriye tüm sektörlerdeki öğrenciler, teknoloji kategorisine teknoloji tabanlı yenilikçi iş fikirlerine sahip öğrenciler başvuruda bulunabileceklerdir. Genel ve teknoloji kategorilerinde dereceye girenler, birincilik ödülü 10 000 TL, ikincilik ödülü 7500 TL, üçüncülük ödülü 5000 TL olmak üzere her iki kategori sonuçları ayrı ayrı ödüllendirilmektedir.⁷³

Türkiye, AB’nin stratejik hedefiyle koordine edilmiş bir şekilde, Ar-Ge desteklerinin de sosyal refahı sağlamaya yönelerek güçlü bir şekilde etkinliği sağlamak için 2005 yılının ilk aylarından itibaren çeşitli çalışmalar meydana getirilmiş ve 2020’li yıllara dek Ar-Ge giderlerinin GSYİH’ya oranını %2’ye arttırmayı planlayan bir strateji gerçekleştirmiştir. Ar-Ge’nin yanında, endüstriyel organizasyon ve kurumların toplam Ar-Ge giderlerinin daha fazla miktarı oluşturması ulusal bir hedef olduğu açıktır. “2010’da Ar-Ge harcamalarının GSYİH’ye oranının %2 ve özel sektörün Ar-Ge harcamalarındaki payının %50 olması, diğer bilim-teknoloji destek programları ile birlikte TÜBİTAK tarafından yürütülen programların da hedefidir.” Ayrıca, girişimcilik çerçevesinde endüstriyel çalışma ve teknolojik gelişmeyi ve yenilikleri desteklemek, teşvik etmek vs. gibi birçok girişimciliğe ait hedefler TÜBİTAK’ın temel işlevleri arasındadır.⁷⁴

⁷² “Girişimcilik ve Yenilikçilik Yarışmaları Programı”, (Çevrimiçi) <http://www.tubitak.gov.tr/tr/destekler/girisimcilik/ulusal-destek-programlari/icerik-2238-girisimcilik-ve-yenilikcilik-yarismalari-programi>, 02.05.2015.

⁷³ Koçak, **a.g.e.**, s. 179.

⁷⁴ Adnan Çelik ve Tahir Akgemci, **Girişimcilik Kültürü ve KOBİ’ler**, 2.Baskı, Ankara, Gazi Kitabevi Yayınları, 2007, s.167.

3.5.3. Türkiye Halk Bankası

Türkiye’de KOBİ’leri desteklemek ve yeni girişimlere maddi yardım temininin oluşturulmasını gerçekleştirmek maksadıyla Halk Bankası temel bir işlevi gerçekleştirme görevini almıştır. Halk Bankası yeni yatırımları çekmek, üretim artışını sağlamak, nitelikli ve politikaya koordine olan, modern teknolojiye odaklı girişimleri destek vermek, hem ülke içinde hem de ülke dışında pazarlanabilir çıktı ve hizmetleri, istihdamı artırıcı üretim ve yatırımlara maddi destek sağlamak, bilgi sorunuyla ilgili ihtiyaçlarının ortadan kaldırılması maksadıyla KOBİ’lere eğitim hizmetlerini vermek ve yeni girişimleri teşvik etmek vs. gibi birçok amaca ulaşmak istenmektedir. “Bu amaçlara ulaşabilmek için aşağıdaki krediler sunulmaktadır:

- KOBİ Sanayi
- KOBİ Yüksek Teknoloji
- İş makinaları
- Turizm
- Serbest Meslek
- Onarım
- Eximbank Sevk Öncesi Türk Lirası ve Döviz KOBİ İhracat
- Seracılık
- Sanayileşme Fonu Döviz
- Ksf-1 Özel Kredi Fonu
- İşyeri Yenileme ve Edinme
- Spot
- Organize Sanayi Bölgeleri Fonu vs. krediler, KOBİ ve yeni girişimcilik dâhil olmak üzere, işletmeciliğin özendirilmesi ve yaygınlaştırılması amaçlanmaktadır.”⁷⁵

Türkiye Halk Bankası, Türkiye’deki KOBİ’lerin maddi destek sağlayıcı kurumu olma amacıyla faaliyete başlamıştır. Bu işlevi yanında KOBİ’lerin kalkınma bankası görevini de yürütmek üzere uzun ve orta dönemli krediler sunmak, KOBİ’lerin

⁷⁵ Tamer Müftüoğlu vd., **Girişimcilik**, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2004, s.76.

gelişmesi ve büyük sanayiye geçişini sağlamakta bilgilendirme servisleri sunma, proje, strateji ve teknik bilgi aşamaları ile destekleme işlevleri gibi görevleri de mevcuttur.⁷⁶

“Halk Bankası’nın küçük işletmelere “Mesleki Krediler” adı altında vermiş olduğu sanayi kredileri, Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Derneği kefaleti altında dağıtılmaktadır.” Ancak bu krediler, mevcut işletmelere gelişip büyümeleri için, yeterli kaynak sağlamaktan uzaktır. Ayrıca yeni girişimcinin başlangıç sermayesi kaynağı, girişimcinin kendi tasarrufundan öteye gidememektedir. Adı zikredilen banka tarafından sunulan krediler “ihtisas kredileri” ve “diğer krediler” şeklinde ikiye ayrılmaktadır. İhtisas kredileri çerçevesinde kooperatif, sanayi ve fon kredileri yer alırken, diğer krediler içinde ise ticari ve bireysel kredilere yer verilmektedir.⁷⁷

3.5.4. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı

“Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, girişimciliğe, yenilikçiliğe, bilimsel gelişmeye ve yüksek katma değerli teknoloji üretimine dayalı, rekabetçi ekonomik yapısıyla dünyanın en gelişmiş on ülkesi arasında yer alan bir Türkiye’nin oluşumunda öncü olmak amacındadır.” Bakanlığın, destek programı olarak *Teknogirişim Sermayesi Desteği* örnek verilebilir. “5746 Sayılı Kanun kapsamında sağlanan Teknogirişim Sermaye Desteği ile yeni ve yenilikçi iş fikirleri olan genç girişimcilerin, bu iş fikirlerini katma değer ve nitelikli istihdam yaratma potansiyeli yüksek teşebbüslere dönüştürebilmeleri için çekirdek sermaye sağlanarak desteklenmesi amaçlanmaktadır.”⁷⁸

“Bu Kanun ile ülkemizde nitelikli girişimciliğin özendirilmesi bu girişimciler tarafından uluslararası rekabet gücü olan, yenilikçi, teknoloji düzeyi yüksek ürün ve süreçleri geliştirebilen işletmelerin oluşturulması hedeflenmektedir.” Destekleme süresi 12 aydır. Desteklenmesi kabul edilen iş fikirlerinin giderlerine teminat

⁷⁶ Tamer Müftüoğlu, *Türkiye’de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler: Sorunlar ve Çözüm Öneriler*, Ankara, Sevinç Yayınevi, 1991, s.233.

⁷⁷ Hasan Tutar ve Orhan Küçük, *Girişimcilik ve Küçük İşletme Yönetimi*, Ankara, Seçkin Yayınları, 2003, s.227,228.

⁷⁸ A. Fulya Karakaş, “Girişimciliği Destekleyen Kuruluşlar”, *Girişimcilik*, Editör: Nazan Yelkikalan, İstanbul, Beta Yayınları, 2013,s, 262.

alınmaksızın ve hibe olarak uygulanan maksimum destek miktarı 100.000 TL olup verilmektedir.⁷⁹

“Programa üniversitelerin örgün öğrenim veren, herhangi bir lisans programından bir yıl içinde mezun olabilecek durumdaki öğrenci, yüksek lisans veya doktora öğrencisi ya da lisans, yüksek lisans veya doktora derecelerinden birini ön başvuru tarihinden en çok 5 yıl önce almış gerçek kişiler başvurabilmektedir.” Dolayısıyla, lisans, yüksek lisans ve doktora öğrencileri de bu programdan yararlanma hakkına sahiptirler.⁸⁰

3.5.5. Teknoloji Geliştirme Merkezleri

Girişimciler, binlerce kişinin çalıştığı dev fabrikalar, beş on kişinin çalıştığı küçük atölyeler veya kişinin kendisine ait bir dükkân da olabileceği gibi, devlete ait büyük kamu iktisadi teşebbüsleri de olabilir. Devlet, bu tür girişimciliği desteklemek ve dolayısıyla istihdamın artırılmasına katkı sağlamak için çeşitli finansal imkânları sağlamaktadır. Devlet, girişimcilere finansal imkân sağlamakla hem ülkedeki girişimcilik düzeyinin artmasına, hem de istihdam oranlarının büyümesine katkı sağlamış olmaktadır.⁸¹

Teknoloji Geliştirme Merkezlerinin amacı kısaca; yükseköğretim kurumları, araştırma ve geliştirme organizasyonları ile üretim sektörleri arasında birlikteliği sağlamak, ülke sanayisinin dünya genelinde rekabet edilebilir bir yapıya kavuşması amacıyla teknolojik bilgi üretilmek ve teknoloji yoğun yatırım ve girişimciliği desteklemektir.⁸² Görüldüğü gibi bu merkezlerin amacı, araştırmacı ve nitelikli kişilere iş fırsat ve olanakları yaratmak, teknoloji transferine yardımcı bulunmaktır. Ayrıca, üründe ve üretim yöntemlerinde yenilik geliştirilmesi, dolayısıyla verimliliğin artırılması amaçlanmaktadır.

⁷⁹ “Teknogirişim Sermayesi Desteği: TGDS”, (Çevrimiçi) <https://biltek.sanayi.gov.tr/Sayfalar/tgsdDetay.aspx>, 21.05.2015.

⁸⁰ “Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Destekleri,” (Çevrimiçi) <http://omusigem.omu.edu.tr/bilim-sanayi-ve-teknoloji-bakanligi-destekleri/54/>, 21.05.2015.

⁸¹ Uğur Dolgun, **Girişimcilik**, İstanbul, Alfa Basım Dağıtım, 2003, s.8.

⁸² Karakaş, **a.g.e.**, s. 262,263.

Teknoloji Geliştirme Bölgeleri kanunu ile sağlanan destekler şunlardır:⁸³

- Girişimcilere; 2023 yılının sonuna kadar çeşitli vergilerden muaf tutulmasını sağlamaktır. Bu muaf türüne giren vergiler gelir vergisi olduğu gibi şirketler bazında ele alınacak kurumlar vergisi de dahil edilmektedir.
- Öğretmenlere; bölgelerde görevlendirilen öğretmenlerin elde ettikleri gelirler üniversite bütçesinden desteklenmez. Ayrıca öğretmenler, Üniversite Yönetim Kurulu izni ile yaptıkları çalışmalarının sonuçlarını pazarlamak amacıyla bu ilgili yerlerde şirket kurabilirler ve kurdukları şirketin yönetiminde görev alabilirler.
- Yönetici işletmelere; ilgili arazi, faaliyetini sürdürecekt binanın kurum tarafından kurulması veya satın alınacaksa kurum tarafından desteklenerek işletmelere destekte bulunmak, ayrıca bunun gibi ama burada adı geçmeyen diğer maliyetleri işletme karşılayamıyorsa kurum veya bakanlık tarafından finanse edilmesi sağlanmaktadır

“Teknoloji geliştirme bölgelerinin kuruluşu, işleyişi, yönetim ve denetimi ve bunlarla ilgili kişi ve kuruluşların görev, yetki ve sorumlulukları ile 4691 sayılı Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanununun uygulanmasına ilişkin diğer usul ve esasları kapsar.”⁸⁴

“Bu bölgelerde çalışan araştırmacı, yazılımcı ve Ar-Ge personelinin bu görevleri ile ilgili ücretleri 31.12.2023 tarihine kadar gelir vergisinden istisnadır.” Ayrıca, Teknoloji geliştirmeye ait ilgili yönetici şirketlerinin elde ettikleri kazançlar da 2023 yılının sonuna dek gelir veya kurumlar vergisinden muaf bırakılmıştır.⁸⁵

⁸³ (Çevrimiçi) <http://sagm.sanayi.gov.tr/servise>, 21.05.2015.

⁸⁴ Resmi Gazete, “Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Uygulama Yönetmeliği”, (Çevrimiçi) <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/03/20140312-2.htm>, 21.05.2015.

⁸⁵ “Teknoloji Geliştirme Bölgelerinde Uygulanan Vergisel Teşvikler”, (Çevrimiçi) <http://www.gib.gov.tr/index.php?id=491>, 21.05.2015.

3.5.6. Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı (TTGV)

Yarı kamusal kuruluş olan TTGV, 1991 tarihinde kurulan Türkiye'nin teknolojik enfrastrüktürünü yaygınlaştırmayı, Türk sanayisinin dünya genelinde rekabet düzeyinin artmasına destek vermeyi amaçlayan bir kurumdur. Görevi ise, KOBİ ve endüstri işletmelerinin teknolojiyi yaygınlaştırma ve yeniliğe temin etmesini sağlamaktır. "Araştırma ve geliştirmeye dayalı, teknolojik yenilik içeren, sanayide uygulanabilir ve ekonomik değeri olan projelere destek verilmektedir." Ancak yüksek öğretim ve geliştirme kurumlarınca sunulan program ve stratejiler bu destek programının içine girmemektedir.⁸⁶

Yenilikçilik ekosisteminin bir parçası olarak, 1991 yılından beri teknolojik yenileşim alanında özel girişimin etkinlik ve yeteneğinin geliştirilmesine yönelik programlar oluşturulmuştur. "Bunlardan bazılarına değinilecek olursa, aşağıdaki gibi sıralanmaktadır;

- Program ve fon geliştiren ve yöneten,
- Farkındalık yaratma ve gündem oluşturmaya yönelik fikir ve işbirliği platform yapılar geliştiren,
- Ulusal ve uluslararası ağlar ve yapılarla iletişim halinde kurumsal bilgi üreten ve paylaşan,
- Danışmanlık, eğitim, koçluk, analiz gibi proje ve hizmet uygulamaları ile çözüm ve katkı sağlayan,

kamu-özel sektör ortaklığı şeklinde faaliyetlerini sürdürmektedir."⁸⁷

Ayrıca TTGV, Ar-Ge Proje Destekleri, Çevre Projeleri Desteği, Stratejik Odak Konuları Projeleri gibi destekleri vermektedir. Ar-Ge Proje destekleri içinde:

⁸⁶ Müftüoğlu, **a.g.e.**, s. 79,80.

⁸⁷ Wikipedia, "Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı", (Çevrimiçi) http://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye_Teknoloji_Geli%C5%9Ftirme_Vakf%C4%B1, 21.05.2015.

Teknoloji Geliştirme Projeleri Destekleri, Ticarileştirme Projeleri Desteği, İleri Teknoloji Projeleri Desteği gibi başlıklar yer almaktadır.⁸⁸

3.5.7. Kredi Garanti Fonu (KGF)

Kredi Garanti Fonu'nun kurulması, Türkiye ve Almanya arasındaki 1970'li anlaşmaya dayanmaktadır. Ancak KGF sistemi, faaliyetine 1993'te başlayabilmiştir. KGF'nun kuruluşu, Türkiye'de kefalet bankacılığına yönelik bir çalışmadır. Bunun temel özelliği, borç verilmeden direkt garantili fonu kredisi sağlanmaktadır. Böylece borca ihtiyacı olan kuruluşlar, KGF garantisiyle kredi alma hakkına sahip olmaktadır. "KGF'nun amacı, garantisi olmayan fakat iyi bir projesi olan işletmeciye garanti vererek kredi almasını sağlamaktır." KGF, sermaye sorunu olan Türkiye KOBİ'leri için yeterince avantajlı olup, KOBİ'lerin sorunlarının giderilmesi için başlatılmış çok büyük bir çalışmadır.⁸⁹

Belirli bir sayıda gruplar şeklinde seçilmiş olan büyük şirketler dışındaki işletmeler bu fondan yararlanabilmektedirler. Garanti verilecek kredi tutarı maksimum 100 000 ABD Doları miktarındaki paradır. Desteğin maksimum %79-81'i güvence içindedir. Ayrıca 4 yıllık vadeli krediler sunulabilecektir.⁹⁰

"KGF, KOBİ'lere sunduğu her türlü nakdi ve nakdi olmayan kredilere garanti verir. Bu kredilerden bazıları şunlardır:

- Yeni iş kurma kredisi
- Mevcut tesisin genişletilmesi
- Hammaddelere yönelik kredi
- Yeni teknolojilere yönelik kredi
- Yeni iş yerine taşınma

⁸⁸ TTGV, "Ar-Ge Proje Destekleri", (Çevrimiçi) <http://www.ttg.gov.tr/tr/ar-ge-proje-destekleri>, 21.05.2015.

⁸⁹ Turan Öndeş, "Kredi Garantisi Fonu, İşleyişi ve Erzurum'daki Kimi KOBİ'lerde Bu Konunun Bir Değerlendirilmesi", *İktisadi ve İdari Bilgiler Dergisi*, C:15, S:1,2., Mart 2001, s.179.

⁹⁰ Süleyman Karataş, *Sanayileşme Sürecinde Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler*, 2.Baskı, İstanbul, Veli Yayınları, 1991, s.89.

- Nakit sıkıntısı giderme
- İthalatın finansmanı
- İhracatın finansmanı
- Teminat mektubu amaçlı krediler
- KOBİ'lerin kullandığı diğer nakdi ve nakdi olmayan kredilerdir.”⁹¹

Görüldüğü gibi KGF, fikirleri olan yeni girişimcilere faaliyetlerini başlayabilmesi için her türlü alanda garantili kredilerini sunmaktadır. Bu tür kredilerin girişimciliği teşvik edeceği gibi, hem ülkenin kalkınmasına hem de ülkedeki girişimcilik ruhunun uyanmasına katkısı büyüktür.

“Bir KOBİ için kefalet üst limiti 1.000.000 TL, bu KOBİ'nin doğrudan ya da dolaylı olarak risk grubu oluşturduğu işletmeler için ise kefalet üst limiti 1.500.000 TL'dir. KGF teminatından yararlanabilmek için; başvuru bankaya, KGF kefaletinden yararlanmak istendiği bildirilmeli ve dosyanın KGF'na gönderilmesi yeterlidir. Banka tarafından kredi başvurular uygun görüldüğü zaman teminat talepleri 16 gün içinde gerçekleştirilmektedir.”^{92 93}

Verilen bu garanti/kefaletlerin sektörel dağılımına ise aşağıda yer verilmektedir:

Tablo 3.9: Verilen Garantilerin Sektörel Dağılımı

Sıra	Sektör	Yüzde Oranı
1	İmalat	%93
2	Hizmetler	%6
3	Diğer	%1

Kaynak: Turan Öndeş, “Kredi Garantisi Fonu, İşleyişi ve Erzurum'daki Kimi KOBİ'lerde Bu Konunun Bir Değerlendirilmesi”, **İktisadi ve İdari Bilgiler Dergisi**, C:15, S:1,2., Mart 2001, s.184.

⁹¹ Apak, **a.g.e.**, s.242.

⁹² “Kefalet Limiti Ne Kadardır?” (Çevrimiçi) <http://www.kgf.com.tr/3kefaletlimiti.htm>, 21.05.2015.

⁹³ “Nasıl Başvurulur?” (Çevrimiçi) <http://www.kgf.com.tr/3nasilbasvurulur.htm>, 21.05.2015.

Buna göre, verilen garantilerin büyük bir kısmı imalat sektörüne ayrılmaktadır. Hizmet sektörüne ise sadece %6'lık kısım kalmaktadır. Tabloda yer aşan imalat sektörü kendi içinde; tekstil, gıda, içki, demir-çelik, makine imalatı, plastik sektörü vd. şeklinde ayrılmaktadır.

Aşağıdaki tabloda ise, garantilerin bölgesel dağılımına yer verilmektedir. Buna göre İstanbul'un dâhil olduğu Marmara bölgesi ilk sırada, İç Anadolu Bölgesi ikinci sırada ve en son olarak da Akdeniz bölgesi en son sırada yer almaktadır.

Tablo 3.10: Verilen Garantilerin Bölgesel Dağılımı

Sıra	Bölge
1	Marmara Bölgesi
2	İç Anadolu Bölgesi
3	Ege Bölgesi
4	Doğu Anadolu Bölgesi
5	Karadeniz Bölgesi
6	Güneydoğu Anadolu Bölgesi
7	Akdeniz Bölgesi

Kaynak: Turan Öndeş, “Kredi Garantisi Fonu, İşleyişi ve Erzurum'daki Kimi KOBİ'lerde Bu Konunun Bir Değerlendirilmesi”, (Çevrimiçi) e-dergi.atauni.edu.tr/atauniiibd/article/download/.../1025003346, 21.05.2015.

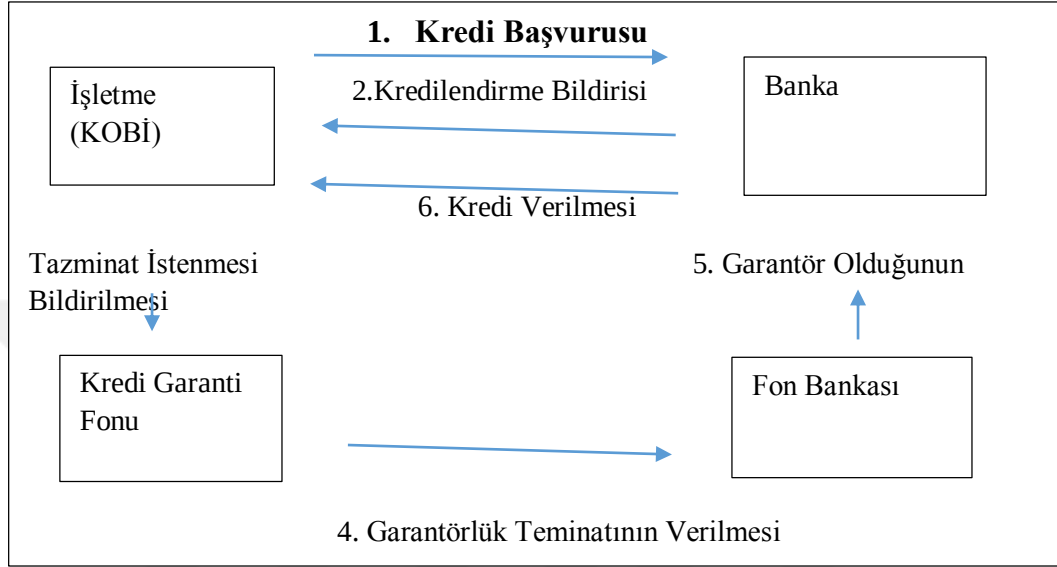
KGF'nun bilgileri dikkate alındığında, 1998 verilerine göre 1187 garanti/kefalet başvurusu gerçekleşmiştir. KGF ise, bunun 690 tanesini onaylamıştır. Onaylanan garantilerden 521'i yatırım amaçlı krediler, 116'sı genç girişimci kredisidir. Bu demektir ki, KOBİ'ler tarafından gerçekleştirilen garanti başvurularının %46'lık kısmı KGF tarafından onaylanmıştır.⁹⁴

“Riskin paylaşımı ilkesine göre çalışan KGF, kredinin tamamına değil, belli bir nispetine garanti/kefalet sağlamaktadır.” 300 000 ABD Doları civarında olan

⁹⁴ Turan Öndeş, “Kredi Garantisi Fonu, İşleyişi ve Erzurum'daki Kimi KOBİ'lerde Bu Konunun Bir Değerlendirilmesi”, (Çevrimiçi) e-dergi.atauni.edu.tr/atauniiibd/article/download/.../1025003346, 21.05.2015.

gereksinim ve ihtiyaçlar için kredinin yaklaşık %85'i güvence altına alınmaktadır. Bu miktarı aşan garantilerde bu oran azami %70 olarak uygulanır.⁹⁵

Şekil 3.1: Kredi Garanti Fonunun İşleyişi

Kaynak: Turan Öndeş, “Kredi Garantisi Fonu, İşleyişi ve Erzurum’daki Kimi KOBİ’lerde Bu Konunun Bir Değerlendirilmesi”, *İktisadi ve İdari Bilgiler Dergisi*, C:15, S:1,2., Mart 2001, s.181.

Kredi Garanti Fonu’nun işleyiş şekline yukarıdaki şekilde yer verilmiştir. Buna göre işletmeler ilk önce kredi başvurusunda bulunurlar, eğer şartlar uygunsa işletmeye kredilendirilmesine dayalı bilgi verilecektir. Bundan sonra işletme KGF’na tazminat isteginde bulunacaktır. Böylece altıncı aşamada kredi sağlanması gerçekleşecektir.

3.5.8. Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu(TKDK)

Türkiye’nin bütün tarım girişimciliğini destekleyen TKDK, tarım ve kırsal girişimcilik ve işletmecilikle ilgili bütün konularda mali destek sağlamaktadır. Bu destekten yaralananlar; süt, balık ve et üreten vs. işletmelerdir. TKDK’nun destek sağladığı işletmelere aşağıda yer verilmektedir:⁹⁶

- Hayvancılıkla uğraşan şirketlere yatırım

⁹⁵ A.y.

⁹⁶ MG Danışmanlık, *Girişimcilik Fonları ve Destekleri Rehberi*, İstanbul, İNFOMAG Yayıncılık, 2011, s.31.

- Et, süt, su ve balık üreten şirketlerin satış yaparken çektikleri zorlukların giderilmesine dönük destekler
- Çiftçilik faaliyetlerinin çoğaltılması ve yaygınlaştırılmasına dönük destekler
- Mikro çaptaki ürünler üreten işletmelere dönük destekler
- Kültür balıkçılığına yönelik desteklerdir.

Görüldüğü gibi TKDK, sadece büyük şehirlerde meydana gelebilecek girişimcilikle kalmadan, köy ve kırsal alandaki girişimciliğin de büyümesine ve gelişmesine katkı sağlamaktadır. Et, süt, su ve balık üretimi vs. gibi alanlardaki girişimciliği desteklemek, ülkenin daha hızlı büyümesine katkı sağlayacağı kaçınılmazdır.

“Kuruluş amacı; AB ve uluslararası kuruluşlardan sağlanan kaynakların ülkemizde kırsal kalkınma programlarının uygulanmasına yönelik faaliyetlerde kullanılmasını sağlamaktır.”⁹⁷

Süt üreten şirketlere yapılan finansal yardımların miktarı bölgeye göre değişiklik arz etmekle beraber minimum 45 bin TL, maksimum 3 yüz bin TL civarında sağlanmaktadır. Ayrıca, tarımsal şirketlerin çağdaşlaştırması ile birlikte yeni bu tarz örgüt kurmak isteyen girişimci adayların başvuruları da değerlendirilmekte ve desteklenmektedir.

Et üreten tarımsal işletmelerde ise, kırmızı et ve kanatlı et üreten işletmeler ayrı değerlendirilir. Destekten yararlanmak isteyen ve kırmızı et üreten işletmelerin kapasitesi kısaca şöyle olmalıdır: İşletme 25 ile 260 baş arası inek miktarında, 100 ile 300 baş arası koyun kapasitesine ve minimum 100 maksimum 300 baş keçi arası evcil hayvanlara sahip olmalıdır.⁹⁸ “Ayrıca, küçükbaş hayvancılığın artırılmasına ilişkin desteklemeler, hayvan hastalıklarından özel bölge oluşturmaya ilişkin desteklemeler, hayvan tescile alınmasıyla ilgili desteklemeler, hayvan aşılama hizmetleri

⁹⁷ “Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu”, (Çevrimiçi) <http://www.inandanismanlik.com.tr/hizmetler/3/hibe-ve-destekler/tarim-ve-kirsal-kalkinmayi-destekleme-kurumu>, 21.05.2015.

⁹⁸ TKDK, “Tedbirlerle İlgili Konular”, (Çevrimiçi) <http://www.tdk.gov.tr/Sorular.aspx>, 22.05.2015.

desteklemesi, hayvan gen kaynaklarının korunmasına ilişkin destekleri de mevcuttur.”⁹⁹

Yeni tarımsal işletme kurulduğunda, yatırım yukarıda yer alan hayvan kapasite aralıklarında planlanmalı ve uygulanmalıdır. Kırsal Turizm kapsamında sunulacak yardım miktarları ise 45 bin TL’den başlayarak 1500 bin TL’ya denk gelmektedir.¹⁰⁰ Bunun yanında Su Ürünlerinin uygulanması ve piyasaya sunulması tedbirine yönelik yapılacak yatırımlarda, uygun harcamalar için destek sağlanacak miktar; en az 49 999 Euro ve en fazla 1 499 999 Euro’dur. Çiftlik alanına yönelik destekler 10 000 ile 250 000 Euro’nun arasında değişim göstermektedir. Kültür balıkçılığına yönelik girişimcilik faaliyetlerinde destek miktarı, uygun harcamalar toplamının %50’si olup, on beş bin ile iki yüz bin Euro arasındadır.¹⁰¹

3.5.9. OBİ Girişim Sermayesi Yatırım Ortaklığı A.Ş.

Girişim Sermayesi Yatırım Ortaklıkları, 1999 yılında KOBİ’lerin maddi sıkıntılarını temin etmek maksadıyla “KOBİ Yatırımlarına Ortaklık A.Ş.” olarak 100 bin ABD Doları karşılığı para miktarı ile gerçekleştirilmiştir. Ancak birçok yılı kapsayan kriz ve siyasi istikrarsız durumlar sebebiyetiyle faaliyetini sürdürememiştir. Ekonomik ve siyasi istikrarın sağlanmasıyla 2002’li yılların sonlarında şirket kendi faaliyetini başlatmıştır.¹⁰²

“Girişim Sermayesi Yatırım Ortaklıkları, Sermaye Piyasası Kurulu’nun izni ile kayıtlı sermayeli olarak kurulan ve çıkarılmış sermayelerini esas olarak sermaye kazancı elde etmek amacıyla çeşitli yatırımlara yönelten halka açık anonim ortaklıklardır.” Bunun dışında girişim sermayesinin, para yatırma desteği dışında mali olmayan destekler de sunulmaktadır. Girişim sermayesi ortaklığı ile kurulan işletmeler, yeni pazarın tasdik edilmesi, strateji oluşturulması, maddi destek ve

⁹⁹ “Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu(TKDK): Kimlik Bilgiler”, (Çevrimiçi) <http://www.zafer.org.tr/destekler-ve-tesvikler/175-tkdk-destekleri.html>, 22.05.2015.

¹⁰⁰ TKDK, “Tedbirlerle İlgili Konular”, (Çevrimiçi) <http://www.tdkk.gov.tr/Sorular.aspx>, 22.05.2015.

¹⁰¹ MG Danışmanlık, **a.g.e.**, s.38-44.

¹⁰² “KOBİ Girişim Sermayesi Yatırım Ortaklığı A.Ş.”, (Çevrimiçi) <http://kobias.com.tr/web/tarihce.html>, 22.05.2015.

bankayla alakalı işleri halletmek gibi faaliyetleri gerçekleştirmektedir. Bu ise yalnızca parasal destek olmadan, kendi içine birçok hizmeti kapsamaktadır.¹⁰³

KOBİ Girişim Sermayesi Yatırım Ortaklığı A.Ş., KOSGEB, Halk Bankası, TOBB, TESK, Halk Finansal Kir. A.Ş. ve çeşitli Sanayi Odalarıyla ortaklaşa faaliyet sürdürmektedir. 20 milyon TL ödenmiş sermayeye sahiptir.¹⁰⁴

3.5.10. Türkiye Sınayi Kalkınma Bankası (TSKB)

Türk Sınayi Kalkınma Bankası, 1950 yılında Dünya Bankası'nın desteğiyle kurulan Türkiye'nin ilk özel yatırım ve kalkınma bankasıdır. "2005 yılında 55. yıldönümünü kutlayan TSKB, sahip olduğu geniş müşteri portföyü ve 2002 yılında kardeş kuruluşu Sınayi Yatırım Bankasını devralmasının yarattığı sinerjinin de katkısıyla Türk iş dünyasının önemli bir bölümünü izlemekte ve geniş bir bölümüne ulaşabilmektedir." Ayrıca TSKB, yatırım bankacılığı, kurumsal bankacılık, aracılık hizmetleri ve uluslararası ticaret finansmanı alanlarında birçok ürünleri hizmete sunmaktadır.¹⁰⁵

"Türkiye Sınayi kalkınma Bankası, girişimcilik projelerine yönelik yatırım kredileri vermektedir. Türkiye Sınayi Kalkınma bankası orta ve uzun vadeli krediler vermektedir."¹⁰⁶

TSKB'nın ulaşmak istediği birçok hedefi bulunmaktadır. Bunlar aşağıda yer verilmektedir:¹⁰⁷

- Sürdürülebilir kalkınmayı destekleme
- Girişimcilere para ve sermaye piyasaları alanında aracılık ve danışmanlık desteği vermek
- Sürdürülebilir karlılık ve büyüme sağlama

¹⁰³ B. Zafer Erdoğan, "Girişimci Adaylarına Sağlanan Destekler", **Girişimcilik ve KOBİ'ler: Teori ve Uygulama**, B. Zafer Erdoğan, 2.Baskı, Bursa, Ekin Basım Yayın Dağıtım, 2011, s.385,386.

¹⁰⁴ "Ortaklık Yapımız", (Çevrimiçi) http://kobias.com.tr/web/ortaklik_yapimiz.html, 22.05.2015.

¹⁰⁵ Semra Güney, **Girişimcilik: Temel Kavramlar ve Bazı Güncel Konular**, 3.Baskı, Ankara, Siyasal Kitabevi, 2008, s.41.

¹⁰⁶ Mahmut Tekin, **Girişimcilik ve Küçük İşletme Yöneticiliği**, 8.Baskı, Ankara, Günay Ofset, 2009, s.213.

¹⁰⁷ TSKB, "Vizyon-Hedefler", (Çevrimiçi) <http://www.tskb.com.tr/tr/vizyon-ve-hedefler>, 22.05.2015.

- Kurumsal yapıyı güçlendirme
- Paydaşlarla uyum içinde gelişmedir.

TSKB'nın kuruluş amacı ise şunlardan ibarettir; Türkiye'de endüstri sektörünün ilk sırada yer aldığı diğer tüm bölgelerdeki girişimciliğin temin edilmesi, yerli ve uluslararası sermayenin yurtiçinde faaliyeti bulunan veya bulunacak olan şirketlerin kurulma ve çalışmasına özen sağlamak ve Türkiye'de sermaye piyasasının büyümesini temin etmektir.¹⁰⁸

3.5.11. Kadın Girişimcilere Destek Veren Kurum ve Kuruluşlar

Türkiye'de kadın girişimcileri destekleyen birçok kurum ve kuruluşlar mevcuttur. Ayrıca kadın girişimciliğin geliştirilmesini hedefleyen projeler geliştirmek için birçok sivil ve resmi kuruluşlar çalışmalarını sürdürmektedir. “Bu çalışmalar özellikle kadınların iş kurma, iş geliştirme, finansman kaynağı sağlama, girişimcilik eğitimi, kadınlar için istihdam yaratma, teknik yardımlar sağlama, özel projelerin desteklenmesi ve danışmanlık gibi birçok alanda yoğunlaşmıştır.” Bu çalışmaların en önemlilerinden bir tanesi Türkiye Kadın Girişimcileri Derneği'(KAGİDER)'dir. Dernek ticari amacı olmayan bir sivil toplum kuruluşu olarak İstanbul'da kurulan ve “misyonu kadın girişimciliğini geliştirmek, ekonomik ve sosyal yaşamda kadının konumunu güçlendirmek” için kurulan bir kuruluştur. Bugüne kadar 1200 kadına girişimcilik eğitimi, 9 kadına mentörlük, 5 girişimci proje kuluçka hizmetinden yararlanmış ve şirketini kurmuşlardır.¹⁰⁹

Aşağıda ise, Türkiye'de kadın girişimcileri destekleyen kurum ve kuruluşlara yer verilmektedir.

¹⁰⁸ Güney, **a.g.e.**, s.41,42.

¹⁰⁹ İsa İpçioğlu, “Kadın Girişimcilik”, **Girişimcilik ve KOBİ'ler: Teori ve Uygulama**, B. Zafer Erdoğan, 2.Baskı, Bursa, Ekin Basım Yayın Dağıtım, 2011, s.104-106.

Tablo 3.11: Kadın Girişimciliği ile İlgili Çalışmalar Yapan Kuruluşlar

1	Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM)
2	Türkiye İş Kurumu
3	Küçük ve Orta Sanayi Geliştirme İdaresi (KOSGEB)
4	Sosyal Riski Azaltma Projesi (SRAP)
5	Güneydoğu Anadolu Projesi- Girişimci Destekleme Merkezi
6	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB)
7	Türkiye Esnaf ve sanatkârlar Konfederasyonu(TESK)
8	Güneydoğu Anadolu Çok Amaçlı Toplum Merkezleri
9	Kadın Girişimcileri Derneği (KAGİDER)
10	Çağdaş Kadın ve Gençlik Vakfı (ÇKGV)
11	Kadın Emeğini Destekleme Vakfı (KEDV)
12	Kadınlarla Dayanışma Vakfı (KADAV)
13	Türk Grameen Mikro Kredi Projesi
14	Türkiye Kalkınma Vakfı(TKV)
15	Kadın Merkezi(KAMER)
16	Kibele Kooperatifi
17	Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Denizli Ş. Hanımeller K.
18	Karaburun Argo Turizm kadın Kooperatifi: Ev Pansiyonculuğu
19	Diyarbakır Bağlar Kadın Kooperatifi
20	HAK-YAD(Hanımlar Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı) Diyarbakır
21	SELİS(Diyarbakır)

Kaynak: B. Zafer Erdoğan, “Girişimci Adaylarına Sağlanan Destekler”, **Girişimcilik ve KOBİ’ler: Teori ve Uygulama**, B. Zafer Erdoğan, 2.Baskı, Bursa, Ekin Basım Yayın Dağıtım, 2011, s.105.

Yukarıda belirtilen kurum ve kuruluşlar içinden en önemlisi olan Türkiye Kadın Girişimcileri Derneği’nin dört temel odak noktası bulunmaktadır. KAGİDER faaliyetlerini bu dört temel odak nokta çerçevesinde yürütmektedir. “Bunlar;

- 1) Devlette Kadın Savunusu
- 2) Özel Sektörde Kadın Savunusu
- 3) Kamuoyunda Kadın Savunusu
- 4) İç İletişim Ağımız

5) Uluslararası İlişki Ağımız şeklinde sıralanmaktadır.”

KAGİDER, yaptığı çalışmalar ve verdiği eğitimlerle kadın girişimcilerin artmasına neden olmaktadır. Ayrıca bir özel bankanın iş kurmak isteyen kadınlara, 75 bin TL’yle kadar yatırım ve ihtiyaç kredisi vereceğini açıklaması, konuyla ilgilenenlerin arttığından haber vermektedir. Odak noktalarının ilki, kadının devletle ilişkisini güçlendirmektir. ¹¹⁰

Yukarıda adı zikredilmeyen diğer bir vakıf Kadın Dayanışma Vakfı’dır. “Kadın Dayanışma Vakfı, 1993’te kurulan bir sivil toplum örgütüdür ve Vakfın kökeni 1987 yılında bir grup aktivist kadın tarafından gerçekleştirilen Kadın Tartışma Grubu’na dayanmaktadır. Vakfın mücadele ettiği başlıca çalışmalar şunlardır:

- Şiddete maruz kalan kadınlara yardım
- Kadın ticaretiyle mücadele
- Aile içi şiddetle mücadele
- Kadına yönelik şiddet: iletişim.”¹¹¹

Diğer yandan kendi işini kuran kadın girişimci adaylara girişimcilikle ilgili eğitimler vermektedirler.

Tablo 3.12: Türk Kadın Girişimcilerinin Sermaye Kaynağı

Sıra	Kaynak
1	Kişisel Tasarruf
2	Banka Kredisi
3	Aile/Akraba Desteği

Kaynak: Tuula Lehtimäki vd., “Türk Kadın Girişimcilerin Portresi”, **KOBİ ve Kadın Girişimciler Pazarlama ve Girişimcilik Eğitim Kitabı**, Editör: ABGS Koordinasyonu Ankara Üniversitesi, Ankara, Siyasal Yayın Dağıtım, t.y., s.59.

Türk kadın girişimcilerin iş başlangıcında kullandıkları sermaye kaynağının ilk sırasında kendi kişisel tasarrufları yer almaktadır. İkinci sırada ise banka kredileri ve devlet destekleri gelmektedir.

¹¹⁰ Çelik ve Akgemci, **a.g.e.**, s.69.

¹¹¹ (Çevrimiçi) <http://www.kadindayanismavakfi.org.tr/tarihce>, 22.05.2015.

“Diğer bir vakıf, Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı’dır(KEDV). Vakıf, 1986 yılında kadınların yaşam kalitesini ve ekonomik durumlarını iyileştirmek amacıyla kurulmuş, kar amacı gütmeyen bir sivil toplum kuruluşudur.”¹¹²

Kadın girişimcilerin devlet desteklerini kullanmamasının bir nedeni, kocalarının finansal kaynaklarını iş başlangıcında kullanılan finansal bir kaynak olarak görmeleri ve bu kaynağı akraba desteğinden farklı görmeleridir. “ Hükümet destekli krediler iş başlangıcında kullandıkları finansal kaynağın yararlanılmasında en az kullanılanıdır.”¹¹³ Bunun dışında, gerek üniversite öğretmeni ve akademisyen, gerek hükümet işçisi ve sonuçta özel girişimciden başlayan birçok Türk kadın girişimci bulunmaktadır. Onlar girişimciliğin önemli olduğunu, kendi iş tecrübelerinden yola çıkarak anlatmaktadırlar. Dolayısıyla girişimciliğin ülke ekonomisi için önemli bir etken olduğunu Türk kadın girişimcileri kendi başarılarına dayanarak anlatmışlardır. Bunlardan bazıları; Ayşen Akpınar, Dudu Akpınar, Necla Arat, Lale Aytaman, Nurhan Atasoy, Semahat Arsel, Tomur Atagök, Sevil Atasoy, Prof. Dr. Gönül Gökdoğan, İdil Biret, Gülay Barbarosoğlu, Gülsüm Azeri, Filiz Çağman vs. şeklinde devam etmektedir.¹¹⁴

3.5.12. Girişimcilere Finansal Destek Veren Diğer Kurum ve Kuruluşlar

Türkiye’de girişimciliğin özendirilmesi ve desteklenmesini amaçlayan kamu ve özel kurum ve kuruluşlar çoktur. Onlardan bazılarını yukarıda ayrıntılı bir şekilde değinilmiş oldu. Yukarıda bahsi geçmeyen, ama girişimciliği destekleyen diğer kurum ve kuruluşlar vardır. Bunlara bu alt bölümde kısaca yer verilecektir.

¹¹² Erdoğan, **a.g.e.**, s.394.

¹¹³ Tuula Lehtimäki vd., “Türk Kadın Girişimcilerin Portresi”, **KOBİ ve Kadın Girişimciler Pazarlama ve Girişimcilik Eğitim Kitabı**, Editör: ABGS Koordinasyonu Ankara Üniversitesi, Ankara, Siyasal Yayın Dağıtım, t.y., s.58.

¹¹⁴ Gönül Bakay, **Succes Stories from Contemporary Turkish Women**, İstanbul, Pasifik Ofset, t.y., s. 45-97.

Girişimcilik faaliyetinin canlanması amacıyla TOBB bünyesinde 2007 yılında TOBB Kadın Girişimciler Kurulu, 2009 yılında ise TOBB Genç Girişimciler Kurulu ve TOBB Girişim Sermayesi Meclisi tesis edilmiştir.¹¹⁵

Bunun dışında İŞKUR ve İstihdam Teşvikleri mevcuttur. İŞKUR'un destek programları; Aktif emek pazarı hizmetleri ve maksadı, Emek piyasası enformasyon hizmetleri, pasif işgücü piyasası hizmetleri şeklinde sıralanmaktadır. Aktif işgücü piyasası hizmetleri içinde girişimci eğitimleri, işgücü yetiştirme kursları, işbaşı eğitim programları vs. yer almaktadır.¹¹⁶ İŞKUR'un Misyonu ise; "İşgücü piyasası ihtiyaçları doğrultusunda; iş ve işçi bulmaya aracılık hizmetini etkin bir şekilde sunmak, işgücünün istihdam edilebilirliğini artırmaya yönelik aktif programlar yoluyla istihdamı kolaylaştırmak, korumak, geliştirmek, çeşitlendirmek ve işini kaybedenlere geçici bir süre gelir desteği sağlamak" şeklinde özetlenmektedir.¹¹⁷

Girişimciliğe yönelik diğer destekler San-Tez Destekleri, Serbest Bölge Teşvikleri, Turizm Teşvikleri, Dış Ticaret (Ekonomi Bakanlığı) Destekleri, Dâhilinde İşleme Rejimi Teşvikleri, Kalkınma Bakanlığı Destekleri, Avrupa Birliği Fonları şeklinde sıralanmaktadır.¹¹⁸

Bunun dışında Kalkınma Ajansı Destekleri de girişimciliğin gelişmesine büyük katkı sağlamaktadır. Türkiye'de 26 bölgede kuruluşu olan kalkınma ajanslarının her il merkezinde birer yatırım destek ofisi bulunmaktadır.¹¹⁹ "Bu kurumların amacı, bölgelerin potansiyelini ve sorunlarını göz önüne alarak geliştirdikleri politikalar ile bölgedeki ekonomiyi canlandırmak ve bölge halkının gelişmeye katılımını ve gelişmeden yararlanmasını sağlamaktır."¹²⁰

¹¹⁵ Vasif Abiyev ve M. Ilıkan Özgür, "Ekonomik Gelişme ve Girişimcilik", **Girişimcilik**, Editör: Himmet Karadal, İstanbul, Beta Yayıncılık, 2013, s.133.

¹¹⁶ İŞKUR, **100 Soruda İŞKUR, UMEM ve SGK Prim Teşviki Uygulaması Destekleri**, Kars, YDO, 2013, s.5.

¹¹⁷ İŞKUR, "Tarihçe", (Çevrimiçi) <http://www.iskur.gov.tr/tr-tr/kurumsalbilgi/kurum.aspx>, 22.05.2015.

¹¹⁸ Çuhadar, **a.g.e.**, s.162-166.

¹¹⁹ DPT, "Kalkınma Ajansları Destek Yönetimi Kılavuzu", 2009, (Çevrimiçi) http://www.arastirma.boun.edu.tr/files/apk/kalkinma_ajanslari_destek_yonetim_kilavuzu.pdf, 22.05.2015.

¹²⁰ Neşe Kumral, **Ekonomik Kalkınma Ajansları**, İzmir, EĞİAD, 1994, s.7.

Ayrıca girişimciliğin desteklenmesi ve geliştirilmesinde Organize Sanayi Bölgelerinin öneminin büyük olduğuna vurgu yapılmıştır. Buna rağmen, bu alana devlet tarafından yapılan desteklerin yeterli derecede olmadığına değinilmiştir.¹²¹

Günümüz teknolojik girişimciliğinin gelişmesinde teknoparkların önemi oldukça büyüktür. “Teknoparklar, teknoloji yoğun sanayi kollarının bulundukları yerlerin güçlendirilmesi, yeni bölgelerde sanayinin gelişiminin desteklenmesi, yenilikçi çalışmaların gerçekleştirilmesi, eğitimin yanı sıra daha etkin çalışma koşulları ile verimliliğin artırılması ve uluslararası alana rekabet gücünün yükseltilmesi amacıyla kurulmaktadır.”¹²²

Girişimciliğe finansal destek sağlayan diğer kuruluşlar; Asya Kalkınma Bankası Kredileri, Türkiye İhracat Kredi bankası A.Ş. Kredileri, Halk yatırım Menkul Değerler A.Ş., İstanbul Menkul Kıymetler Borsası, Sermaye Piyasası Kurulu, EUREKA-TÜRKİYE vs. şeklinde sıralanmaktadır.¹²³

Girişimciliği destekleyen kurum ve kuruluşların çok olmasına rağmen, girişimcilik Türkiye’de yeterli seviyede gelişmemiştir. Avrupa ülkelerinde güç, asker veya siyasi güçlerden değil, bütün dünyaya yatırım yapan kurum ve kuruluşlarından gelmektedir. Ama günümüz Türkiye’inde devlet memuru olmak girişimci olmaktan daha saygılı duruma gelmesi üzücüdür.¹²⁴

İŞGEM’ler, Avrupa Birliği İş Geliştirme Merkezleri(ABİGEM), GAP-Girişimci Destekleme Merkezleri (GAP_GİDEM) gibi diğer kurumlar da mevcuttur.¹²⁵ Mesleki Eğitim ve Küçük Sanayii Destekleme Vakfı (MEKSA), Zonguldak İş Geliştirme Merkezi(ZİGEM), Müteşebbisler Kulübü Derneği, TİDEB vs. birçok girişimciliği destekleyen kurum ve kuruluşlar mevcuttur.¹²⁶

¹²¹ M. Turan Çuhadar, “ Organize Sanayi Bölgelerinin Bürokratik Sorunları ve Yasal Düzenlemeler: Bir Model Önerisi”(Basılmamış Doktora), Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2006, s.329-334.

¹²² Marangoz, **a.g.e.**, s.295,296.

¹²³ Osman Uluyol, “KOBİ’lerde Finansman”, **Girişimcilik ve Küçük İşletmeler**, Editörler: Mehmet Tikici ve Ali Aksoy, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 2009, s.268.

¹²⁴ Nazif Gürdoğan, **Girişimcilik ve Girişim Kültürü**, İstanbul, İGİAD Yayınları, 2008, s.16,17.

¹²⁵ B. Zafer Erdoğan, “Girişimci Adaylarına Sağlanan Destekler”, s.372-391.

¹²⁶ Güney, **a.g.e.**, s.42-49.

Girişimciliği destekleyen diğer kurum ve kuruluşların listesine aşağıda yer verilmektedir:

Tablo 3.13: Girişimciliği Destekleyen Diğer Kurumlar ve Destek Türleri

SELP2	Küçük İşletmeler Kredi Programı
İl Özel İdaresi	Mikrokredi
İç Girişim Sermayesi Yatırım Ortaklığı	Girişim Sermayesi
İstanbul Risk Sermayesi Girişimi	Kalkınma Bakanlığına bağlı destekler
Türkiye İrafi Önlleme Vakfı	
Esnaf ve Sanatkârlar Derneği	İşletme Kredisi, Tesis Kredisi, Aylık Eşit Taksitli İşletme Kredisi, istihdamı Destekleme Kredisi, Kooperatif İhracat- Tesis Kredisi, İskonto Kredisi, Şoför Esnafına Taşıt Onarım Kredisi, Servis Aracı Kamyonet Yenileme Kredisi vs.
TESKOMB	
Sosyal Yardımlaşma Vakfı	SRAP Desteği

Kaynak: MG Danışmanlık, **Girişimcilik Fonları ve Destekleri Rehberi**, İstanbul, INFOMAG Yayıncılık, 2011, s.46.

Türk girişimcilerine AB uluslararası fon kaynakları gibi destekler sunulması gibi, Bölgesel Kalkınma Ajansları ve Ticaret ve Sanayi Odaları tarafından da KOBİ'lere güçlü bir destek sağlanmaktadır.¹²⁷ Avrupa ülkelerinin gelişmesinin en önemli sebeplerinden bir tanesi, devletin girişimciliği özendirme ve girişimciliği destekleyen kuruluşların çoğaltılmasıdır. Girişimciliğin gelişmesi en önce istihdam oranını arttırarak işsizliğin azalmasına katkı sağlayacaktır.¹²⁸ Örneğin Fransa'da Hükümete gelen Jean-Pierre Raffar, yeni firmaların açılması ve faaliyetlerini sürdürmesi için birçok politika gerçekleştirmiştir. Çünkü bu faaliyet istihdam stratejisi ile orantılıydı. Aynı durum Japonya ve diğer gelişmiş ülkeleri için de geçerlidir. Bu ülkeler iflasa girerek faaliyetini durdurmak üzere olan eski firmalara önem vermiş ve

¹²⁷ Köksal Büyük, "Türkiye'de ve Dünya'da KOBİ'ler", **Girişimcilik ve KOBİ'ler: Kavramlar, Sorunlar ve Çözüm Önerileri**, Editör: Zafer Erdoğan, Bursa, Ekin Yayınevi, 2012, s.121.

¹²⁸ Petur G. Thorsteinsson, "The Evolving European Trade Environment", **Competing in a Changing Europe**, Ed: United Nations Economic Commission for Europe, New York and Geneva, United Nations, 2006, s. 32,33.

desteklemişlerdir. Bunun meyvesini şimdi görmekteyizler. ¹²⁹ Piyasa ekonomisindeki ülkelerin kalkınması için Ar-Ge harcamalarının arttırılması çok önemlidir. Çünkü Ar-Ge harcamaların arttırılması beraberinde girişimciliğin de gelişmesine sebep olacaktır.¹³⁰

¹²⁹ OECD, **Entrepreneurship and Local Economic Development: Programme and Policy Recommendations**, Paris, OECD Publications, 2003, s.9

¹³⁰United Nations Economic Commission for Europe, **Fostering Innovative Entrepreneurship:Challenges and Policy Options**, New York and Geneva, United Nations, 2012, s.7.

SONUÇ

Günümüz ülke ekonomilerinde istihdamı arttırma konusu en önemli hedef haline gelmektedir. Bunun nedeni ise işsizliğin gün geçtikçe artmasıdır. İşsizlik sorununu ortadan kaldırmak veya azaltabilmek için dünyanın hemen bütün ülkesinde istihdam politikaları yürütölmektedir. İşsizliğin azaltılarak istihdamın arttırılmasının, ekonomik büyüme ve toplumsal refaha ön ayak olacağı nettir. İstihdamı arttırma politikalarından girişimciliğin desteklenmesi en etkili yöntemdir. Çünkü günümüz bilgi toplumunda girişimciliğin destek ve teşvik edilmesi istihdamın arttırılmasına, dolayısıyla ekonomik büyümeye doğrudan katkı sağlayacaktır. Bundan dolayı dünyanın birçok ülkesinde girişimciliğin desteklenmesi ve girişimcilik politikalarının oluşturulması devletlerin temel politikası haline gelmiştir.

Girişimciler fırsatları görebilen, yenilikçi, risk alabilen, yaratıcı, yeni ürün ve hizmetler veya projeler geliştiren bireylerdir. Günümüz ülke ekonomilerinde girişimcilik ve girişimciliğin desteklenmesi, tüm dünya ülkelerinin temel politikası haline gelmeye başlamıştır. Bunun asıl nedenlerinden biri de değişimin kaçınılmaz olduğu ve teknolojinin hızlı bir şekilde değişim gösterdiği günümüz dünyasında, talep edilen yenilikleri sağlayabilecek girişimcilere ihtiyaç duyulmasıdır.

Ayrıca girişimciliğin istihdam düzeyinin arttırılmasında önemli role sahip olduğu; gerek ekonomistler, gerek politikacılar, gerek akademisyenler tarafından kabul görmektedir. Belirli bir ülke ekonomisinde, girişimcilik geliştikçe yeni iş olanakları da artış göstermektedir. Dolayısıyla girişimciliğin arttırılması, işsizlik problemini de beraberinde azaltacağından girişimciliğin teşvik edilme ve desteklenmesi dünyanın çoğu ülkesinde temel devlet politikası haline gelmiştir. Girişimciliğin devletçe desteklenmesi, iş olanakları sağlayarak işsizliği azaltacağından, sonuçta ekonomik büyüme ve sosyal refahı sağlayacaktır.

Girişimciliği arttırmanın bir diğer avantajı, beraberinde rekabetin artmasına sebep olmasıdır. Diğer bir deyişle herhangi bir toplumda yeniliğin yaygınlaşması, girişimin gelişmesi, rekabetin gücünün de genişlemesine sebep olacağından rekabet içinde olan firma ve işletmelerin daha kaliteli, daha ucuz mal ve hizmet sunmak zorunda kalmasına ön ayak olacaktır. Bu ise üretkenliği, iş imkânlarını arttırarak

toplum zenginliğine vesile olacaktır. Bireysel açıdan bakıldığında ise bireylerin kendilerini harekete geçirme, çalışma, araştırma içine girme ve dolayısıyla en azından tembelliği önleme gibi iyi yanları bulunmaktadır.

Bir ülkede girişimciliğin geliştirilmesi için ilk önce bu alanda eğitim verilmesi kaçınılmazdır. Bu konuda Avrupa Birliği, Türkiye'ye kıyasla ileri düzeydedir. Avrupa Birliği girişimcilik eğitime önem vermiş, ilkokuldan başlayarak girişimcilik derslerini uygulamaktadır. Avrupa Birliği'nde girişimcilik eğitimi 1990'lardan itibaren vermeye ve genişletilmeye başlamıştır. Girişimcilik eğitimiyle ilgili olarak Finlandiya, Avrupa'da bir örnektir. Eğitimin bütün saatlerinde girişimcilik dersleri verilmekte, iş planı yarışmaları düzenlenmektedir ve bu alanda staj uygulamalarına başlanmıştır. Türkiye'de KOSGEB, girişimci adaylarına uygulamalı girişimcilik dersleri sunmaktadır. Bunun dışında, bazı yükseköğretim okullarının iktisat ve işletme bölümleri hariç ilkokul, lise ve diğer yükseköğretim okullarında girişimcilik dersleri verilmemektedir. Avrupa Birliği'ne göre ise girişimcilik, desteklenmesi gereken bir değer olarak kabul edilmektedir.

1970'lerde yaşanan kriz nedeniyle birçok büyük şirketin zarar görmesi, küçük işletmelerin ise daha esnek olmasından dolayı krize karşı uyum sağlayabilmeleri, küçük işletmelerin önemini arttırmış ve girişimcilikle birlikte KOBİ'lere yönelik devlet politikalarının geliştiği görülmüştür. Bu doğrultuda Avrupa Birliği de girişimcilikle birlikte KOBİ'lere yönelik birçok program ve politika gerçekleştirmiştir. Avrupa Birliği bu doğrultuda Yeşil Kitap yazmıştır. Yeşil Kitap'ta AB, girişimciliğin istihdamı arttıracığı ve büyümeye katkıda bulunacağı, rekabet düzeyinin artırılması konusunda iyi bir çalışma olacağı, girişimcinin yetenek ve durumunu açıklama imkânı vereceği ve ülkeye zenginlik getireceği gibi hedefler doğrultusunda harekete geçmiştir. Bundan anlaşıldığı üzere girişimciliğin desteklenmesi ve geliştirilmesi, ülke ekonomisinin makroekonomik göstergelerinin olumlu yöne değişmesine büyük katkı sağlayacaktır. Örnek verilecek olursa dünyanın birçok gelişmiş ülkesinde KOBİ'ler tüm işletmelerin %90'nunu teşkil etmektedir. Avrupa Birliğine yönelik çalışmalara göre GSMH 'da ortaya çıkan yıllık değişimin %83'ünün KOBİ'lerin pazarlamadan ortaya çıktığı belirtilmektedir. Dünya çapında KOBİ'ler, yeni istihdam imkânlarının en büyük kısmını oluşturmaktadır. Avrupa Birliği, rekabet gücünün artırılmasına yönelik

programlarıyla yeniliğe önem vermiş, sürdürülebilir rekabetçi bilgi toplumunun yaratılmasını amaçlamıştır. Buradan görüldüğü üzere “rekabet gücü”, “yeniliğe odaklı bilgi toplumu” gibi kavramların ekonomilerin büyümesine katkısı büyüktür.

Türkiye’de ise girişimcilik, Cumhuriyet’in kurulmasından itibaren varlığını sürdürme gelse de devlet tarafından bu alana son zamanlarda dikkat edilmeye başlanmıştır. Ayrıca Türkiye, girişimcilik eğitimi konusunda Avrupa ülkelerinden geridedir. Türkiye’de ilkökul dâhil olmak üzere bütün eğitim kurumlarında girişimcilik dersleri verilmeli; girişimcilik, iş plan hazırlama gibi yarışmalar yapılmalıdır. Türkiye’nin başka bir sorunu ise vergi sistemidir. Türkiye’de girişimci ve KOBİ’lerin karşılaştıkları ilk sorun, vergi oranlarının çok yüksek olmasıdır. Girişimciliğe özendirilebilmek için bu alana vergi muafiyetleri sağlanmalıdır. Ayrıca Türkiye’de, girişim kültürünün yoksulluğu üretim güçsüzlüğünden kaynaklanmaktadır. Bunu önlemenin ilk ve en önemli yolu, girişimci insan kaynaklarının yetiştirilmesidir. Çünkü Türkiye’de devlette çalışmak, girişimci olmaktan daha prestijli kabul edilmektedir.

Sosyal ve ekonomik açıdan büyümeyi planlayan herhangi bir ülkede; bir iş kurmanın veya var olan bir işi büyütmenin önündeki en büyük engellerden biri olan mali ihtiyaçları karşılamak üzere alternatif finansman yöntemleri ve özellikle girişimcilik eğitimi geliştirilmelidir. Özellikle Türkiye’de vergi yasaları; girişimciliği, istihdamı ve insan faktörüne yatırımı özendirir nitelikte olmalıdır. Girişimcilerin bilgiye ve danışmanlık hizmetlerine erişimleri sağlanmalıdır. Toplumun tüm bireyleri, girişimciliğin ekonomik büyüme ve sosyal refahın sağlanmasındaki en etkili yol olduğu hakkında bilinçlendirilmelidir. Devlet tarafından yenilikçi girişimciliği destekleme politikaları arttırılmalı ve yaygınlaştırılmalıdır. Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş sağlanmalıdır. Günümüz dünyasında ülke bayrağını dünya pazarına yenilikçi bilgi toplumuna dayalı girişimciler taşıyacağı için, bu lokomotifler devlet tarafından destek görmelidir. İstihdamın arttırılması ve ekonomik büyümenin sağlanmasında girişimciliğin önemi büyüktür. Çünkü her girişimcinin faaliyete geçmesi yeni iş olanakları demektir. Bu yüzden girişimcilik her zaman desteklenmeli ve teşvik edilmelidir. Devlet, global rekabet düzeyini arttırmak için işletmeleri yenilikçi faaliyetlere yöneltmeli ve yenilikçi girişim düşüncesinin yaratılmasına ön

ayak olmalıdır. Toplumun yarısını kadınlar oluşturduğu için kadın girişimciler desteklenmeli, eşit hak ve yükümlölükler sağlanmalıdır. Girişimciler, girişimcilik faaliyetinin yalnızca para kazanmaktan ibaret olmadığı, bunun aynı zamanda ekonomik değlerlerin yaratılması olduğu yönünde bilinçlendirilmelidir. Özellikle Türkiye’de mali düzenlemelerde girişimcilere özel kredi fırsatları ve olanakları artırılmalı, başlangıç finansmanı olarak destekler verilmelidir. Bu gibi konular girişimciliğin gelişmesi açısından son derece önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

- Akdemir, Ali vd., **Sosyal Girişimcilik**, Çanakkale, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi, 2009.
- Akdemir, Ali: **İşletmeciliğin Temel Bilgileri**, 2.Baskı, İstanbul, Ekin Basım Yayın dağıtım, 2012.
- Akpınar, Selma: **Girişimciliğin Temel Bilgileri**, 2.Baskı, Kocaeli, Umuttepe Yayınları, 2011.
- Alptürk, Ercan: **Küçük ve Orta Büyüklükte İşletmeler (KOBİ) Rehberi**, Ankara, Yaklaşım, 2008.
- Apak, Sudi vd.: **Girişimcilik ve Sermaye Tedarik Yöntemleri**, İstanbul, Papatya Yayıncılık, 2010.
- Arslan, Kahraman: **Dağcılık Felsefesi ve Girişimcilik**, Ankara, Ekim Basım Yayın Dağıtım, 2007.
- Aslan, Hanifi: **Makro İktisat Politikası**, Bursa, Alfa Aktüel, 2008.
- Aykaç, Mustafa vd.: **Küreselleşme Sürecinde Rekabet Gücünün Artırılması ve Türkiye’de KOBİ’ler**, İstanbul, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, 2008.
- Bakay, Gönül: **Succes Stories from Contemporary Turkish Women**, İstanbul, Pasifik Ofset, t.y.
- Baydarol, Can: **AB Sürecinde Medeniyetler Buluştuğunda, Ünsel Dil Hizmetleri ve Yayıncılık**, İstanbul, 2003.
- Bektenova, Damira: **Finansı**, Bişkek, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Yayınları, 2008.
- Boratav, Korkut: **Türkiye’de Devletçilik**, 2.Baskı, Ankara, Savaş Yayınları, 1982.

- Bozkurt, Rüştü: **İşleyen Kurumlar Yaratmak: Girişimcilik ve Etkin Yönetimde Ortak Sorunlar**, İstanbul, Çemenardagül Elektronik ve Gıda San. Tic., 2005.
- Börü, Deniz: **Girişimcilik Eğilimi**, İstanbul, Marmara Üniversitesi Yayınları, 2006.
- Buğra, Ayşe: **Devlet ve İşadamları**, 2.Baskı, İstanbul, İletişim Yayınları, 1995.
- Buğra, Ayşe: **Devlet ve İşadamları**, Çeviren: Fikret Adaman, 5.Baskı, İstanbul, İletişim Yayınları, 2008.
- Büyükerşen, Yılmaz vd.: **İktisada Giriş**, Ankara, Anadolu Üniversitesi Yayınları, 1987.
- Can, Metin: **Mucit KOBİ'ler: Başarılı 100 KOBİ**, İstanbul, Alfa Yayınları, 2012.
- Commission of the European Communities: **Green Paper Entrepreneurship in Europe**, Brussels, Document based on COM, 2003.
- Çapanoğlu, Sema Gençay: **Avrupa Birliği'nin KOBİ Politikası**, 2.Baskı, İstanbul, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, 2004.
- Çelik, Adnan ve Akgemci, Tahir: **Girişimcilik Kültürü ve KOBİ'ler**, 2.Baskı, Ankara, Gazi Kitabevi, 2007.
- Çelik, Kenan: **Makro İktisada Giriş**, 3.Baskı, Trabzon, Murathan Yayınevi, 2011.
- Çetin, Canan: **Yeniden Yapılanma, Girişimcilik, Küçük ve Orta Boy İşletmeler ve Bunların Özendirilmesi**, İstanbul, Der Yayınları, 1996.
- Çokgezen, Murat: **Türkiye'de Devlet, Girişimcilik ve Yerel Kalkınma**, İstanbul, İTO Yayınları, 2012.
- Çuhadar, M. Turan: **Organize Sanayi Bölgelerinin Bürokratik Sorunları ve Yasal Düzenlemeler: Bir Model Önerisi** (Basılmamış Doktora), Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2006.

- Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı: **Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 2001-2005**, Ankara, DPT, 2000.
- Devlet Planlama Teşkilatı: **Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Bölgesel Gelişme Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, Ankara, DPT 2502- ÖİK:523, 2000.
- Devlet Planlama Teşkilatı: **Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı**, Ankara, 1989.
- Dilsiz, İrfan ve Kölük, Nihat: **Meslek Yüksek Okulları için Girişimcilik**, 2.Baskı, Ankara, Detay Yayınları, 2005.
- Doğan, Seyhun: **Avrupa Birliği'nin Girişimcilik Politikası: KOBİ Yaklaşımı ve Türkiye**, İstanbul, Altınoluk Yayın, 2010.
- Doğu Anadolu Liseleri t- MBA Eğitim Serisi-5: **Girişimcilik ve İnovasyon**, İstanbul, Doğa Yayınları, t.y.,
- Dolgun, Uğur: **Girişimcilik**, İstanbul, Alfa Basım Dağıtım, 2003.
- Döm, Serpil: **Girişimcilik ve Küçük İşletme Yöneticiliği**, 3.Baskı, Ankara, Detay Yayıncılık, 2012.
- Döm, Serpil: **Girişimcilik ve Küçük İşletme Yöneticiliği**, 2.Baskı, Ankara, Detay Yayıncılık, 2008.
- Duran, Mustafa Sungur: **Türkiye'de Uygulanan Teşvik Politikaları (1968-1998)**, Ankara, T.C. Başbakanlık Ekonomik Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları, 1998.
- Ekinci, M. Behzat: **Türkiye'de KOBİ'lerin Kurumsal Gelişimi ve Finansman Sorunları**, İstanbul, ASKON Araştırma Raporları, 2003.
- Erdoğan, Engin: **İktisada Giriş(Mikro ve Makro İktisat)**, 7.Baskı, Ankara, Pozitif Matbaa, 2011.
- Ermamatov, Emil: **Mikrokredi Şirketleri ve Etkinliliği** (Basılmamış Yüksek Lisans), Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bişkek, 2013.

- Eyuboğlu, Dilek: **Girişimcilik Eğitimi**, Ankara, Milli Prodüktivite Milli Yayınları, 2007.
- FIT: **The Development and Implementation of European Entrepreneurship Training Curricula**, EC Yayınları, Brussels, 2000.
- Golden Açık Öğretim, **Girişimcilik**, Ankara, Golden Akademi Yayınları, 2005.
- Güney, Semra: **Girişimcilik: Temel Kavramlar ve Bazı Güncel Konular**, 3.Baskı, Ankara, Siyasal Kitabevi, 2008.
- Gürdoğan, Nazif: **Girişimcilik ve Girişim Kültürü**, İstanbul, İGİAD Yayınları, 2008.
- Harvard Business Review: **Başarılı Girişimcilik**, İstanbul, MESS Yayınları, 2011.
- Hatiboğlu, Zeyyat: **Makro İktisat**, 2.Baskı, İstanbul, Lebib Yalkın Yayınları, 2003.
- İktisadi Kalkınma Vakfı: **Çok Yıllı Girişim ve Girişimcilik Programı**, İstanbul, İKV Yayınları, 2004.
- İktisadi Kalkınma Vakfı: **Avrupa 2020 Stratejisi**, İstanbul, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, 2014.
- İktisadi Kalkınma Vakfı: **Rekabet Edebilirlik ve Yenilikçilik Çerçeve Programı**, İstanbul, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, 2008.
- İoda, Evgeniy ve Unyanyan, Igor: **Banka İşletmeciliği**, Tambov, TGTU Yayınları, 2001.
- İŞKUR: **100 Soruda İŞKUR, UMEM ve SGK Prim Teşviki Uygulaması Destekleri**, Kars, YDO, 2013.
- İvaşkovskiy, Stanislav: **Makroiktisat**, 2.Baskı, Moskova, Delo Yayınları, 2002.
- Karataş, Süleyman: **Sanayileşme Sürecinde Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler**, 2.Baskı, İstanbul, Veli Yayınları, 1991.

- KOSGEB: **Girişimci Olabilir Miyim?**, Ankara, LEDU, 2000.
- KOSGEB: **KOBİ Ekonomisi: Tarihi Gelişme**, Ankara KOSGEB Yayınları, 2003.
- Kumral, Neşe: **Ekonomik Kalkınma Ajansları**, İzmir, EĞİAD, 1994.
- Küçük, Orhan: **Girişimcilik ve Küçük işletme Yöneticiliği**, 7.Baskı, Ankara, Seçkin Yayınları, 2007.
- Küçük, Orhan: **Girişimcilik ve Küçük İşletme Yöneticiliği**, Ankara, Seçkin Yayınları, 2010.
- Makarova, İrina: **Personel Yönetimi**, Moskova, Griboedov Uluslararası Hukuk ve İktisat Enstitüsü Yayınları, 2006.
- Marangoz, Mehmet: **Girişimcilik**, Çanakkale, Pozitif Matbaacılık, 2008.
- Menkyu, Gregori: **Ekonomiks Prensipleri**, Petersburg, Piter Yayınevi, 1999.
- MG Danışmanlık: **Girişimcilik Fonları ve Destekleri Rehberi**, İstanbul, İNFOMAG Yayıncılık, 2011.
- Milli Eğitim Bakanlığı: **Mesleki Gelişim: Girişimcilik**, Ankara, Creathane Entegre İletişim Hizmetleri A.Ş., 2006.
- Moskovskaya, Aleksandra: **Rusya’da ve Dünyada Sosyal Girişimcilik**, Moskova, Yüksek İktisat okulu Yayınevi, 2011.
- Müftüoğlu, Tamer vd.: **Girişimcilik**, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2004.
- Müftüoğlu, Tamer: **Türkiye’de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler: KOBİ’ler**, 6.Baskı, Ankara, Turhan Kitabevi, 2007.
- Müftüoğlu, Tamer: **Türkiye’de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler: Sorunlar ve Çözüm Öneriler**, Ankara, Sevinç Yayınevi, 1991.

- MÜSİAD: **Avrupa Birliği'nde Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelere (KOBİ) Destek Programları**, İstanbul, MÜSİAD Yayınları, 1999.
- Odabaşı, Uzman Arzu: **Çok Yıllı Girişim ve Girişimcilik Programı**, İstanbul, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, 2004.
- OECD: **Girişimcilik ve Yerel ekonomik Kalkınma: Programlar ve Politika Önerileri**, Çev: Bayram Mecit vd., Ankara, KOSGEB, 2007.
- OECD: **Entrepreneurship and Local Economic Development: Programme and Policy Recommendations**, Paris, OECD Publications, 2003.
- Oktay, Ertan: **Makro İktisat Teorisi ve Politikası**, 4.Baskı, İstanbul, Ege Basım, 2006.
- Osanın, İrina: **Bağımsız ve İç Girişimcilik Üzerine Notlar**, Moskova, Svet, 2004.
- Özdemir, Süleyman vd.: **İşsizlik Sorununun Çözümünde KOBİ'lerin Desteklenmesi**, İstanbul, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, 2006.
- Parmohenko, Elena ve Parmohenko, Lev: **Ürün Yeniliği Kalitesi**, Tambov, TGTU Yayınları, 2005.
- Pavlov, Shamil: **Girişimcilik Kültürü**, Moskova, Delfin, 2002.
- Pelih, Aleksey vd.: **Girişimcilik Kuruluşları**, 2.Baskı, Moskova, MarT Yayınları, 2003.
- Podolyakin, Vladimir: **İşletmelerin Ekonomik Esasları: Sermaye Miktarı ve Fiyatları**, İvanovo, İGTA, 2005.
- Schmahl, Maik ve Koch, Martin: **Avrupa Birliği'nin Girişimcilik (Sanayi ve KOBİ) Politikası ve Türkiye'nin Uyumı**, İstanbul, İKV Yayınları, 2001.

- Smetanin, Sergey: **Rusya’da Girişimcilik Tarihi**, 3.Baskı, Moskova, Knorus, t.y..
- Smolkov, Vyaçeslav: **Faaliyetin Özel Tabanı Olarak Girişimcilik**, Moskova, Svet, 1994.
- Snowdon, Brian ve Vane, Horward R.: **Modern Makro Ekonomi: Temelleri, Gelişimi ve Bugünü**, İstanbul, Efil Yayınevi, 2012.
- Soylu, Ali: **Türkiye’de Kamu Destekli Girişimcilik**, Ankara, Gazi Kitabevi, 2011.
- Şimşek, Osman: **Zihniyet Açısından Türk Girişimciliğın Sosyolojisi**, Ankara, Otorite Yayınları, 2008.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı: **Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018)**, Ankara, T.C. Kalkınma Bakanlığı Yayınları, 2013.
- Taş, H. Yunus: **Avrupa Birliğı ve Türkiye’de KOBİ’lerin İstihdam Arttırıcı Etkileri**, İstanbul, İTO Yayınları, 2010.
- Tanrısever, Nazlı Nezar: **Avrupa Birliğinde Girişimciliğın Teşvik Edilmesi İçin İzlenen Politikalar ve Türkiye’deki Politikaların Avrupa Birliğı Uygulamalarına Uyumu**, Ankara, Avrupa Birliğı Genel Sekreterlik Yayınları, 2004.
- Tekin, Mahmut: **Girişimcilik ve Küçük İşletme Yöneticiliğı**, 8.Baskı, Ankara, Günay Ofset, 2009.
- Toker, Ersin: **Girişimcilik: Uluslararası İlişkiler ve Avrupa Birliğı**, İstanbul, Doğa Koleji Yayınları, 2009.
- Top, Seyfi: **Girişimcilik Keşif Süreci**, İstanbul, Beta Yayıncılık, 2006.
- Toprak, Zafer: **Türkiye’de Milli İktisat (1908-1918)**, Ankara, Yurt Yayınları, 1982.

- TUSYOV: **Avrupa’da KOBİ’ler için Girişimcilik ve Teşvik Programları: Almanya’da Küçük ve Orta Boy İşletme (KOBİ)’ler için Girişimcilik ve Teşvik Programı**, Ankara, Ofset Fotomat, 1994.
- Tutar, Hasan ve Küçük, Orhan: **Girişimcilik ve Küçük İşletme Yönetimi**, Ankara, Seçkin Yayınları, 2003.
- Türk İşveren Sendikaları Konfederasyonu: **Avrupa Birliği’nde Girişimciliğin Geliştirilmesi: Türkiye’ye Yol Gösteren İlke, Politika ve Uygulamalar**, Ankara, TŞOF PLAKA Matbaacılık, 2004.
- Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü: **Ulusal istihdam Politikası Önerileri**, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 2004.
- Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu: **İşsizliğin Çözümü: Girişimci Odaklı Yaklaşım**, Ankara, TŞOF Plaka Matbaacılık, 2006.
- TÜSİAD: **Girişimcilik**, İstanbul, Yayın No: TÜSİAD-T/2002-12/340, 2002.
- TÜSİAD: **Türkiye’de Girişimcilik**, İstanbul, Lebib Yalkın Yayınları, 2002.
- Unay, Cafer: **Makro Ekonomi**, 7.Baskı, Bursa, VIPAŞ Yayın, 1999.
- UNICE Kıyaslama Raporu 1999: **Avrupa’da Girişimciliğin Özendirilmesi ve Yaygınlaştırılması**, İstanbul, TÜSİAD Yayın, 2000.
- United Nations Economic Comission for Europe: **Fostering Innovative Entrepreneurship:Challenges and Policy Options**, New York and Geneva, United Nations, 2012.
- Varol, Ahmet ve Güler, M.Emre: **Girişimcilik**, İstanbul, Özkaracan Matbaacılık, 2005.
- Yıldırım, Halil: **Girişimcilik Ateşi ve İş Melekleri**, Sakarya, Değişim Yayınları, 2008.

Yıldırım, Kemal vd.:

Makro İktisada Giriş, 8,Baskı, Ankara, Pelikan Yayıncılık, 2011.

MAKALELER

AB

“İntegrated Guidelines for Growth and Jobs (2008-2010)”, **Communication from the Commission to the Spring European Council**, Part 5, Brussels, 2007, s.768-890.

Abiev, Vasif ve Özgür, Munise I.:

“Ekonomik Gelişme ve Girişimcilik”, **Girişimcilik**, Editör: Himmet Karadal, İstanbul, Beta yayınları, 2013, s.125-140.

Abiyev, Vasif ve Özgür, M. İlkan:

“Ekonomik Gelişme ve Girişimcilik”, **Girişimcilik**, Editör: Himmet Karadal, İstanbul, Beta Yayıncılık, 2013, s.125-140.

Açıkalın, Faik:

“Girişimci Rehberi 2007”, **Capital Dergisi**, Şubat 2007, s.1-106

Ağca, Hatice ve Baş, Ümmügül:

“İç Girişimcilik”, **Girişimcilik**, Editör: Himmet Karadal, İstanbul, Beta Yayıncılık, 2013, s.299-311.

Ağca, Veysel ve Yörük, Durmuş:

“Bağımsız Girişimcilik ve İç Girişimcilik Arasındaki Farklar: Kavramsal Bir Çerçeve”, **Afyon Kocatepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi**, C.VIII, S.2, 2006, s.155-173.

Alada, A. Dinç:

“İktisadi Düşünce Tarihinde Girişimcilik Kavramı Üzerine Notlar”, **İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, S.23-24, Ekim 2000-Mart 2001, s.1-23.

- Altıparmak, Aytekin: “Türkiye’de Cumhuriyetin İlk Yıllarında Müteşebbis Sınıfının Gelişimi”, **Balıkesir Üniversitesi Dergisi**, C.1, S.1, 1998, s.65-80.
- Atherson, Andrew: “A future for small business? Prospective scenarios for the development of the economy based on current policy thinking and counterfactual reasoning”, **Futures**, 2005, s.1-18
- Besler, Senem: “Sosyal Girişimcilik”, **Sosyal Girişimcilik**, Editör: Senem Besler, İstanbul, Beta Yayınları, 2010, s.1-21.
- Büyük, Köksal: “Türkiye’de ve Dünya’da KOBİ’ler”, **Girişimcilik ve KOBİ’ler: Kavramlar, Sorunlar ve Çözüm Önerileri**, Editör: Zafer Erdoğan, Bursa, Ekin Yayınevi, 2012, s.106-124.
- Ceylan-Ataman, Berrin: “Avrupa Birliği Sosyal Politikasının Temel Prensipleri ve Avrupa İstihdam Stratejisi”, **Avrupa Birliği’nin İstihdam ve Sosyal Politikası**, Derleyen: Berrin Ceylan-Ataman, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 2005, s.13-20.
- Çuhadar, M. Turan: “Girişimciliği Özendirme Araçları”, **Girişimcilik**, Editör: Himmet Karadal, İstanbul, Beta Yayıncılık, 2013. S. 157-169.
- Çukacı, Yusuf C.: “Küçük İşletmelerin Çeşitleri, Ekonomiye Katkıları ve Kuruluş Süreçleri, **Girişimcilik ve Küçük İşletmeler**, Editörler: Mehmet Tikici ve Ali Aksoy, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 2009, s.65-91.

- Demir, Şirvan Şen: “Bel Yıllık Kalkınma Planlarından Türkiye Turizm Stratejisi 2023’e: Turizmde Tanıtma Çalışmalarına Yönelik İçerik Analizi”, **Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi**, C.5, S.15, Haziran 2014, s.101-121
- Demirel, Erkan T. ve Akbıyık, Nihat: “Girişimcilik Kavramı ve Ortaya Çıkışı”, **Girişimcilik ve Küçük İşletmeler**, Editör: Mehmet Tikici ve Ali Aksoy, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 2009, s.1-13.
- Demirtaş, Altan ve Vayvay, Özalp: “Proje Yönetiminde Takım Liderliği, **İstanbul Ticaret Üniversitesi Yayınları**, 25-27 Kasım 2005, s.369-373.
- Duman, Haluk ve Yücenurşen, Mehmet: “Girişimciliğin Finansmanı”, **Girişimcilik**, Editör: Himmet Karadal, İstanbul, Beta yayınları, 2013, s.141-156.
- Ercan, Salih ve Gökdeniz, İsmail: “Girişimciliğin Gelişim Süreci ve Girişimcilik Açısından Kazakistan”, **Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi**, S.49, Bahar 2009, s.52-69.
- Erdoğan, B. Zafer: “Girişimci Adaylarına Sağlanan Destekler”, **Girişimcilik ve KOBİ’ler: Teori ve Uygulama**, B. Zafer Erdoğan, 2.Baskı, Bursa, Ekin Basım Yayın Dağıtım, 2011, s.374-391.
- Güney, Pelin Öge ve Akbay, Oktay Salih: “Avrupa Birliği’nin Sanayi Politikası ve Türk Sanayisine Etkileri”, **ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi**, C.4, S.7, Zonguldak, 2008, s.147-162.
- İçerli, Leyla ve Karadal, Menekşe Şahin: “Sosyal Girişimcilik, **Girişimcilik**, Editör: Himmet Karadal, İstanbul, Beta Yayıncılık, 2013, s.343-361.

- İlber, Ortaylı: “Osmanlı İmparatorluğu Anlayışına Bir Örnek: Islah-ı Sanayi Komisyonu Olayı”, **ODTÜ Gelişme Dergisi**, Türkiye İktisat Tarihi Üzerine Araştırmalar 1978 Özel Sayısı, s.123-130
- İpçioğlu, İsa: “Kadın Girişimcilik”, **Girişimcilik ve KOBİ’ler: Teori ve Uygulama**, Editör: B. Zafer Erdoğan, 2.Baskı, Bursa, Ekin Basım Yayın Dağıtım, 2011, s.99-111.
- Karadal, Himmet ve Kaygın, Erdoğan: “Kadın Girişimciliği”, **Girişimcilik**, Editör: Himmet Karadal, İstanbul, Beta Yayıncılık, 2013, s.245-258.
- Karadal, Himmet: “Girişimcilik Bilgisi ve Stratejik Girişimcilik”, **Girişimcilik**, Editör: Himmet Karadal, İstanbul, Beta Yayınları, 2013, s.15-46.
- Karakaş, A. Fulya: “Girişimciliği Destekleyen Kuruluşlar”, **Girişimcilik**, Editör: Nazan Yelkikalan, İstanbul, Beta Yayınları, 2013,s, 250-269.
- Kesici, Mehmet Rauf ve Selamoğlu, Ahmet: “Genel Hatlarıyla Avrupa İstihdam Stratejisi ve Geçirdiği Dönüşüm, “İş, Güç” Endüstri Dergisi İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, C:7, S.2, Haziran 2005, s.26-51.
- Koçak, Hakan: “Girişimciliği Destekleyen Kuruluşlar”, **Girişimcilik**, Editör: Himmet Karadal, İstanbul, Beta Yayıncılık, 2013, s.171-186.
- Lehtimäki, Tuula vd.: “Türk Kadın Girişimcilerin Portresi”, **KOBİ ve Kadın Girişimciler Pazarlama ve Girişimcilik Eğitim Kitabı**, Editör: ABGS Koordinasyonu Ankara Üniversitesi, Ankara, Siyasal Yayın Dağıtım, t.y., s.51-63.

- Onay, Meltem ve Çavuşoğlu, Selin: “İşletmelerde Girişimcilik Özelliğini Etkileyen Faktörler: İç Girişimcilik”, **Celal Bayar Üniversitesi İİBF Yöntem ve Ekonomi Dergisi**, C:17, S.1, 2010, s.47-67.
- Öndeş, Turan: “Kredi Garantisi Fonu, İşleyişi ve Erzurum’daki Kimi KOBİ’lerde Bu Konunun Bir Değerlendirilmesi”, **İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, C:15, S:1,2., Mart 2001, s.179-188.
- Özdevecioğlu, Mahmut ve Cingöz, Ayşe: “Sosyal Girişimcilik ve Sosyal Girişimciler: Teorik Çerçeve”, **Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, S.32. Ocak-Haziran 2009, s.79-86.
- Özdevecioğlu, Mahmut: “Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi”, **Girişimcilik**, Editör: Himmet Karadal, İstanbul, Beta Yayıncılık, 2013, s.1-15.
- Soylu, Ali ve Kocalan, Levent: “Sürdürülebilir Gelecek İçin İnovasyon Birlikleri: AB Örneği”, **Uluslararası 9. Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi Bildiriler Kitabı**, Bosna-Hersek, Saray-Bosna, 2011, s.241-255.
- Soysal, Abdullah: “Kadın Girişimcilerin Özellikleri, Karşılaştıkları Sorunlar ve İş Kuracak Kadınlara Öneriler: Kahramanmaraş İlinde Bir Araştırma”, **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi**, S.5, Nisan 2010, s. 72-79.
- Statsev, Aleksey: “Sibirya’da Girişimciler ve Girişimcilik”, **Altay Devlet Üniversitesi Dergisi**, S.3. 2001, s.1-13.

- Suğur, Naci: “Türkiye’de Sosyal ve Ekonomik Değişmeler”, Editör: İhsan Güneş, **Dünyanın ve Türkiye’nin Yakın Tarihi**, Eskişehir, A.Ü. Açık Öğretim Fakültesi Yayınları, s.157-169.
- Taşkın, Ercan: “Başarılı Girişimcilerin Ortak Özellikleri”, **Girişimcilik ve KOBİ’ler: Kavramlar, Sorunlar ve Çözüm Önerileri**, Editör: Zafer Erdoğan, Bursa, Ekin Yayınevi, 2012, s.26-39.
- Türkcan, Ergun: “Bilime-Dayalı Büyük Firmaların Kalkınma Sürecindeki Rolü ve Bir Öneri” **Cumhuriyet’in 50. Yılında Türkiye’de Sanayileşme ve Sorunları Semineri**, Ankara, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No: 382, 1974,s.931, aktaran: Osman Şimşek, **Zihniyet Açısından Türk Girişimciliğin Sosyolojisi**, Ankara, Otorite Yayınları, 2008.
- Uluyol, Osman: “KOBİ’lerde Finansman”, **Girişimcilik ve Küçük İşletmeler**, Editörler: Mehmet Tikici ve Ali Aksoy, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 2009, s.237-269.
- Yazıcı, Kamil ve Şahin, Kader T.: “Türkiye’de Girişimciliğin Gelişimi: Kültürel ve Makro –Kurumsal Bağlamın Birlikteliği”, **Yönetim**, S.53, Şubat 2006, s. 17-27.
- Yıldırım, Mehmet H ve Erul, Emel E.: “Küresel Girişimcilik”, **Girişimcilik**, Editör: Himmet Karadal, İstanbul, Beta Yayınları, 2013, s.259-276.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

Akbaş, Gökşen ve Apar, Altan: “Avrupa 2020 Stratejisi: Akıllı, Sürdürülebilir ve Kapsayıcı Büyüme için Avrupa Stratejisi”, (Çevrimiçi)

http://www.abgs.gov.tr/files/SBYPB/Sosyal%20Politika%20ve%20%C4%B0stihdam/avrupa_2020_stratejisi.pdf, 22.04.2015.

Akbaş, Gökşen ve Apar, Altan: “Avrupa 2020 Stratejisi: Akıllı, Sürdürülebilir ve Kapsayıcı Büyüme için Avrupa Stratejisi”, 14.09.2010, (Çevrimiçi)

http://www.abgs.gov.tr/files/SBYPB/Sosyal%20Politika%20ve%20%C4%B0stihdam/avrupa_2020_stratejisi.pdf, 22.04.2015.

Avrupa Komisyonu: “Avrupa’da Girişimcilik: Yeşil Kitap”, (Çevrimiçi)

<http://kisi.deu.edu.tr/ethem.duygulu/yesilkitap.pdf>, 29.04.2015.

Balaban, Özlem ve Özdemir, Yasemin: “Girişimcilik Eğitiminin Girişimcilik Eğilimi Üzerindeki Etkisi: Sakarya Üniversitesi İİBF Örneği”, (Çevrimiçi)

<http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423901768.pdf>, 26.04.2015.

Bekar, İlter ve Korkut, Derya S.: “Girişimciliğin Özellikleri ve Ekonomideki Önemi”, **Ormancılık Dergisi**, (Çevrimiçi)

http://akademikpersonel.duzce.edu.tr/deryasevimkorkut/diger/deryasevimkorkut19.09.2011_11.11.05diger.pdf, 21.11.2014.

- Candan, Hakan: “Osmanlı’dan Günümüze Türk Topraklarında Girişimcilik Serüvenine Dair Bir Değerlendirme”, (Çevrimiçi) http://iibfdergisi.ksu.edu.tr/Imagesimages/files/9_uni_0.pdf, 26.11.2014.
- DPT: “Kalkınma Ajansları Destek Yönetimi Kılavuzu”, 2009, (Çevrimiçi) http://www.arastirma.boun.edu.tr/files/apk/kalkinma_ajanslari_destek_yonetim_kilavuzu.pdf, 22.05.2015
- Ersöz, Veyis: “AB, Türkiye ve Konya’da KOBİ’lerin Yapısı, Sorunları ve Çözüm Önerileri”, **Konya Ticaret Odası**, Şubat 2010, (Çevrimiçi) http://www.kto.org.tr/d/file/kobilerin_yapisi_rapor.pdf, 23.04.2015.
- European Commission: “İntegrated Guidelines for Growth and Jobs (2005-2008)”, (Çevrimiçi) http://ec.europa.eu/growthandjobs/pdf/integrated_guidelines_en.pdf, 22.04.2015.
- İlhan, Süleyman: “Girişimcilik ve Sosyo-Ekonomik Süreçteki Rolü”, **Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları**, 2004, (Çevrimiçi) [web.firat.edu.tr/.../13%20Girişimcilik%20ve%20Sosyo Ekonomik%20Sür](http://web.firat.edu.tr/.../13%20Girişimcilik%20ve%20Sosyo%20Ekonomik%20Sür), 21.11.2014.
- İŞKUR: “Tarihçe”, (Çevrimiçi) <http://www.iskur.gov.tr/tr-tr/kurumsalbilgi/kurum.aspx>, 22.05.2015.
- KAGİDER: “KAGİDER Odak Noktaları”, (Çevrimiçi) <http://www.kagider.org/?Dil=0&SID=325>, 22.05.2015.

- Karakaya, Abdullah: “Girişimcilik”, (Çevrimiçi)
smyo.karabuk.edu.tr/akademik_personel/.../Giriş
imcilik-%202010.ppt, 04.12.2014.
- KOBİ Araştırma ve “KOBİ Strateji ve Eylem Planı”, (Çevrimiçi)
Danışmanlık Merkezi [http://www.tobb.org.tr/KobiArastirma/Sayfalar/
KSEP.php](http://www.tobb.org.tr/KobiArastirma/Sayfalar/KSEP.php), 02.05.2015.
- KOBİAS “KOBİ Girişim Sermayesi Yatırım Ortaklığı
A.ř.”, (Çevrimiçi)
<http://kobias.com.tr/web/tarihce.html>,
22.05.2015.
- KOSGEB: “KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı(2011-2013)”,
(Çevrimiçi)
[http://www.kosgeb.gov.tr/istanbulanadolu/tr/con
tent.asp?PID=%7BE3DFC62E-23D7-4382-
A60C-A430944E272D%7D](http://www.kosgeb.gov.tr/istanbulanadolu/tr/content.asp?PID=%7BE3DFC62E-23D7-4382-A60C-A430944E272D%7D), 02.05.2015
- KOSGEB: “Girişimcilik Destek Programı”, (Çevrimiçi)
[http://kosgeb.gov.tr/Pages/UI/Destekler.aspx?ref
=8&refContent=69](http://kosgeb.gov.tr/Pages/UI/Destekler.aspx?ref=8&refContent=69), 02.05.2015.
- KOSGEB: “Yeni Girişimci Desteği”, (Çevrimiçi)
[http://www.kosgeb.gov.tr/istanbulanadolu/tr/con
tent.asp?PID=%7B22DA0F37-207E-4CCB-
A5E5-6334628547B9%7D](http://www.kosgeb.gov.tr/istanbulanadolu/tr/content.asp?PID=%7B22DA0F37-207E-4CCB-A5E5-6334628547B9%7D), 02.05.2015.
- KOSGEB: “Yeni İş Kurana KOSGEB’den 30 Bin TL Hibe”,
(Çevrimiçi)
[http://kosgeb.gov.tr/Pages/UI/Haberler.aspx?ref
=488](http://kosgeb.gov.tr/Pages/UI/Haberler.aspx?ref=488), 02.05.2015.

- KOSGEB: “Avrupa Birliği CC BEST Türkiye Raporu”, 2002, (Çevrimiçi)
<http://kosgeb.gov.tr/Pages/UI/Yayinlar.aspx?ref=9&refContent=29>, 01.05.2015.
- Kumkale, İlknur: “İşletmelerin Temel Kavramları, Amaçları ve Çevre ile İlişkileri,” (Çevrimiçi)
<http://ugurdemir.info/wp-content/uploads/2010/12/Birinci-B%C3%B6l%C3%BCm.pdf>, 20.11.2014.
- MEB Mevzuat: “Dokuzuncu Kalkınma Stratejisi (2007-2013) Hakkında Karar”, (Çevrimiçi)
http://mevzuat.meb.gov.tr/html/26167_0.html, 01.05.2015.
- Mehmet Cansız, “Türkiye’de KOBİ’ler ve KOSGEB”, (Çevrimiçi)
http://books.google.com.tr/books/about/T%C3%BCrkiye_de_kobiler_ve_kosgeb.html?id=w8QLtwAACAAJ&redir_esc=y, 22.04.2015.
- Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı: “Girişimcilik Kavramı ve Türkiye’de Girişimcilik”, (Çevrimiçi)
<http://www.oka.org.tr/Documents/GirisimcilikRaporu.pdf>, 26.11.2014.
- Öndeş, Turan: “Kredi Garantisi Fonu, İşleyişi ve Erzurum’daki Kimi KOBİ’lerde Bu Konunun Bir Değerlendirilmesi”, (Çevrimiçi) e-dergi.atauni.edu.tr/atauniiibd/article/download/.../1025003346, 21.05.2015.

- Özdemir vd.: “Küçük Girişimciliğin Artan Önemi ve KOBİ’lerin Türkiye Ekonomisindeki Yeri”, (Çevrimiçi)
<http://journals.istanbul.edu.tr/iusskd/article/view/File/1023001710/1023001538>, 01.05.2015.
- Resmi Gazete: “Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Uygulama Yönetmeliği”, (Çevrimiçi)
<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/03/20140312-2.htm>, 21.05.2015.
- Resmi Gazete: , “Onuncu Kalkınma Planı’nın (2014-2018) Onayladığına İlişkin Karar”, Resmi Gazete: Sayı : 28699 (**Mükerrer**), & Temmuz 2013, (Çevrimiçi)
<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/07/20130706M1-1.htm>, 01.05.2015
- Süleyman Demirel “İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Maliye Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi**, 11 Mart 2014, (Çevrimiçi)
<http://gerveger.blogspot.com.tr/2014/03/ikinci-bes-yillik-kalkinma-plani-makale.html>, 30.04.2015.
- Svetlana Barsukova, “Kadın Girişimciliğin Özgünlüğü”, (Çevrimiçi)
<http://ecsocman.hse.ru/data/692/692/1219/005.BARSUKOVA.pdf>, 04.12.2014.
- T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı: “İngiltere’de KOBİ’ler için Devlet Destekli Finansman Yolları”, (Çevrimiçi)
<http://esnaf.gtb.gov.tr/data/5383452a487c8e3080f6cee7/%C4%B0ngiltere%20Raporu.pdf>, 29.04.2015.

- T.C. Kalkınma Bakanlığı: “Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018)”, 2013, (Çevrimiçi)
<http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/Kalkinma%20Planlar/Attachments/12/Onuncu%20Kalk%C4%B1nma%20Plan%C4%B1.pdf>, 26.04.2015.
- T.C. Melikşah Üniversitesi , “Kayseri Genç Girişimcileri Arıyor”, (Çevrimiçi)
<http://iibf.meliksah.edu.tr/galeri/file/HAYATBOYU%20%C3%96%C4%9ERENME%20PROGRAMI%20LEONARDO%20DA%20V%C4%B0NC%C4%B0%20HAREKETL%C4%B0L%C4%B0K%20PROJES%C4%B0.pdf>, 01.05.2015
- TBBM Kararı: “Dokuzuncu Kalkınma Planı”, Resmi Gazete, 1 Temmuz 2006, (Çevrimiçi)
<http://pbk.tbmm.gov.tr/dokumanlar/kalkinma-plani-9-genel-kurul.pdf>, 01.05.2015.
- TKDK: “Tedbirlerle İlgili Konular”, (Çevrimiçi)
<http://www.tkd.gov.tr/Sorular.aspx>, 22.05.2015.
- TSKB: “Vizyon-Hedefler”, (Çevrimiçi)
<http://www.tskb.com.tr/tr/vizyon-ve-hedefler>, 22.05.2015.
- TTGV: “Destekleme Yaklaşımı”, (Çevrimiçi)
<http://www.ttg.gov.tr/tr/destekleme-yaklasimi>, 21.05.2015.
- TTGV: “ Ar-Ge Proje Destekleri”, (Çevrimiçi)
<http://www.ttg.gov.tr/tr/ar-ge-proje-destekleri>, 21.05.2015.

TÜBİTAK

“TÜBİTAK, BiGG ile Girişimcilerin İş Fikirlerini Hayata Geçirmesi İçin Büyük Destek Veriyor”, (Çevrimiçi)

<http://www.tubitak.gov.tr/tr/destekler/girisimcilik/ulusal-destek-programlari/icerik-1512-teknogirisim-sermaye-destegi-programi>,
02.05.2015.

TÜSİAD:

Türkiye’de Girişimcilik, Yayın No: TÜSİAD-T/2002-12/340,2002, (Çevrimiçi)

http://www.tusiad.org.tr/_rsc/shared/file/girisimcilik.pdf, 26.04.2015.

Ulukan, Umut:

“Avrupa İstihdam Stratejisinin Peri Masalı: Güvenceli Esneklik”, (Çevrimiçi)

http://www.disk.org.tr/wp-content/uploads/2014/02/DiSKAR_07.pdf,
12.11.2014.

Wikipedia:

“Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı”, (Çevrimiçi)

http://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye_Teknoloji_Geli%C5%9Ftirme_Vakf%C4%B1,
21.05.2015.

Wikipedia:

“TÜSİAD”, (Çevrimiçi)

<http://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%9CS%C4%B0AD>, 30.04.2015

Yonar, Özlem:

, **“2001-2005 Çok Yıllı Program”,** (Çevrimiçi)

<http://www.usak.org.tr/print.php?id=365365946&z=2>, 15.04.2015.

Yorulmaz, Funda:

“Genel İşletme”, (Çevrimiçi)

gokcebey.beun.edu.tr/wp-content/uploads/.../genel-isletme-ppt1.pptx,
20.11.2014.

Yüksek Planlama Kurulu: “KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı(2007-2009)”,
Ocak 2007, (Çevrimiçi)
http://www.yoikk.gov.tr/dosya/up/komiteler/kobi/Stratejidoc_KSEP.pdf, 01.05.2015.

Yüksek Planlama Kurulu: “KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı(2007-2009)”,
Ocak 2007, (Çevrimiçi)
http://www.yoikk.gov.tr/dosya/up/komiteler/kobi/Stratejidoc_KSEP.pdf, 02.05.2015.

“Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu(TKDK): Kimlik Bilgiler”, (Çevrimiçi)
<http://www.zafer.org.tr/destekler-ve-tesvikler/175-tkdk-destekleri.html>, 22.05.2015.

“Ortaklık Yapımız”, (Çevrimiçi)
http://kobias.com.tr/web/ortaklik_yapimiz.html,
22.05.2015..

“Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu”, (Çevrimiçi)
<http://www.inandanismanlik.com.tr/hizmetler/3/hibe-ve-destekler/tarim-ve-kirsal-kalkinmayi-destekleme-kurumu>, 21.05.2015.

“Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Destekleri,” (Çevrimiçi)
<http://omusigem.omu.edu.tr/bilim-sanayi-ve-teknoloji-bakanligi-destekleri/54/>, 21.05.2015.
(Çevrimiçi) <http://sagm.sanayi.gov.tr/servise>,
21.05.2015

“Nasıl Başvurulur?” (Çevrimiçi)

<http://www.kgf.com.tr/3nasilbasvurulur.htm>,

21.05.2015.

“Kefalet Limiti Ne Kadardır?” (Çevrimiçi)

<http://www.kgf.com.tr/3kefaletlimiti.htm>,

21.05.2015.

“Girişimcilik Aşamalı Destek Programı”,

(Çevrimiçi)

<http://www.tubitak.gov.tr/sites/default/files/1512>

[-cagri-duyurusu-240414.pdf](http://www.tubitak.gov.tr/sites/default/files/1512), 02.05.2015

Çevrimiçi)

<http://www.kadindayanismavakfi.org.tr/tarihce>,

22.05.2015.

“Girişimcilik ve Yenilikçilik Yarışmaları Programı”, (Çevrimiçi)

<http://www.tubitak.gov.tr/tr/destekler/girisimcili>

[k/ulusal-destek-programlari/icerik-2238-](http://www.tubitak.gov.tr/tr/destekler/girisimcili)

[girisimcilik-ve-yenilikcilik-yarismalari-](http://www.tubitak.gov.tr/tr/destekler/girisimcili)

[programi](http://www.tubitak.gov.tr/tr/destekler/girisimcili), 02.05.2015.

“Teknogirişim Sermayesi Desteği: TGDS”,

(Çevrimiçi)

[https://biltek.sanayi.gov.tr/Sayfalar/tgsdDetay.as](https://biltek.sanayi.gov.tr/Sayfalar/tgsdDetay.aspx)

[px](https://biltek.sanayi.gov.tr/Sayfalar/tgsdDetay.aspx), 21.05.2015.

“Teknoloji Geliştirme Bölgelerinde Uygulanan Vergisel Teşvikler”, (Çevrimiçi)
<http://www.gib.gov.tr/index.php?id=491>,
21.05.2015.

“Girişimcilik Destek Programı”, (Çevrimiçi)
<http://www.dtajans.com/kosgeb/girisimcilik-destek-programi>, 02.05.2015.

“KOSGEB- Girişimcilik Destek Programı”, (Çevrimiçi)
<http://www.melihguney.com/girisimcilik-destek-programi.html>, 02.05.2015.

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, “KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı”, (Çevrimiçi)
<http://www.kobi.org.tr/index.php/bilgibankasi/kob-stratejisi-eylem-plan>, 02.05.2015.

“Avrupa Birliği Yolunda”, (Çevrimiçi)
<http://hakantopuzoglu.blogcu.com/avrupa-birligi-yolunda/110952>, 01.05.2015.

“Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı ve Ortak Pazar”, (Çevrimiçi) <http://www.urunlu.com/3-ucuncu-bes-yillik-kalkinma-plani-ve-ortak-pazar>, 30.04.2015..

“Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı(1973-1977)”, (Çevrimiçi)
<http://www.ekodialog.com/Turkiye-iktisat-tarihi/ucuncu-bes-yillik-kalkinma-plani-donemi.html>, 30.04.2015.

“Gelişmiş Ülkelerde Girişimcilik” (Çevrimiçi)
<http://notoku.com/gelismis-ulkelerde-girisimcilik/>, 29.04.2015.

“Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Dönemi (1979-1983)”, (Çevrimiçi)

<http://www.ekodialog.com/Turkiye-iktisat-tarihi/dorduncu-bes-yillik-kalkinma-donemi.html>, 30.04.2015.

“Gelişmiş Ülkelerde Girişimcilik” (Çevrimiçi)
<http://notoku.com/gelismis-ulkelerde-girisimcilik/>, 29.04.2015

“Gelişmiş Ülkelerde Girişimcilik” (Çevrimiçi)
<http://notoku.com/gelismis-ulkelerde-girisimcilik/>, 29.04.2015.

“Avrupa Birliği’nin Eğitim Politikası ve Programları”, (Çevrimiçi)
http://www.teias.gov.tr/ebulten/makaleler/2010/avrupa_b%C4%B0rl%C4%B0%C4%9F%C4%B0_e%C4%9F%C4%B0t%C4%B0m_pol%C4%B0t%C4%B0kasi.htm, 26.04.2015

“Avrupa Birliği 2020 strateji Belgesi”, (Çevrimiçi)
http://www.itkib.org.tr/ihracat/DisTicaretBilgileri/raporlar/dosyalar/AB_bilginot/EUROPE_2020_STRATEJISI.pdf, 22.04.2015.

“AB 2020 Hedefleri”, (Çevrimiçi)
kisi.deu.edu.tr/userweb/yunusemre.../AB%20200%20HEDEFLERI.ppt, 22.04.2015.

“Avrupa Birliği’nin Sanayi Politikası”, (Çevrimiçi)
<http://writeconomy.com/2013/03/26/avrupa-birliginde-sanayi-politikasi>, 15.04.2015.

“İstihdam Kavramı”, (Çevrimiçi)

<http://ekonomik.tripod.com/ekonomik8.html>,

11.11.2014

“Kayıt Dışı İstihdam”, (Çevrimiçi)

<http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/kayitDisi/kayit>

[disi_istihdam](http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/kayitDisi/kayit), 12.11.2014.

“İşsizlik”, (Çevrimiçi)

<http://iktisatdersi.blogspot.com.tr/2010/06/issizli>

[k.html](http://iktisatdersi.blogspot.com.tr/2010/06/issizli), 28.05.2014.

“AB KOBİ Politikaları Bilgi Notu”, (Çevrimiçi)

<http://www.mess.org.tr/ab/absol/ABKobiPolitika>

[lari.pdf](http://www.mess.org.tr/ab/absol/ABKobiPolitika), 15.04.2015.

“Ulusal İstihdam Stratejisi Neler Getiriyor?”,
(Çevrimiçi)

<http://www.mess.org.tr/ti.asp?eid=4774>,

12.11.2014.

“Rekabet Edilebilirlik ve Çerçeve Programı” ,
(Çevrimiçi)

<https://www.sanayi.gov.tr/Files/Documents/cip->

[bilgi-notu-web-27122013162312.pdf](https://www.sanayi.gov.tr/Files/Documents/cip-),

22.04.2015

“Rekabet Edilebilirlik ve Çerçeve Programı”,

<http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=46035>,

22.04.2015

“Ulusal İstihdam Stratejisi (2014-2023)”,
(Çevrimiçi)

<https://www.vergiportali.com/Content.aspx?Type=BulletinD&Id=4128>,

12.11.2014.

“İşletme Kavramı”, (Çevrimiçi)

<http://notoku.com/isletme-kavrami/>, 20.11.2014.

“Girişimci Kavramı ve Özellikleri”, (Çevrimiçi)

[http://ugurdemir.info/wp-](http://ugurdemir.info/wp-content/uploads/2013/03/1-Giri%C5%9Fimcilik-Kavram%C4%B1-ve-%C3%96zellikleri.pdf)

[content/uploads/2013/03/1-Giri%C5%9Fimcilik-Kavram%C4%B1-ve-%C3%96zellikleri.pdf](http://ugurdemir.info/wp-content/uploads/2013/03/1-Giri%C5%9Fimcilik-Kavram%C4%B1-ve-%C3%96zellikleri.pdf),

20.11.2014.

“Girişimcilik Kavramı”, (Çevrimiçi)

[http://www.iktisadi.org/girisimcilik-](http://www.iktisadi.org/girisimcilik-kavrami.html)

[kavrami.html](http://www.iktisadi.org/girisimcilik-kavrami.html), 20.11.2014.

“Girişimciliğin Önemi”, (Çevrimiçi)

[http://oran.org.tr/TR72_Taslak%20B%C3%B6lge_Planı%202014-](http://oran.org.tr/TR72_Taslak%20B%C3%B6lge_Planı%202014-2023/icindekiler/4.5%20Giri%C5%9Fimcilik.pdf)

[2023/icindekiler/4.5%20Giri%C5%9Fimcilik.pdf](http://oran.org.tr/TR72_Taslak%20B%C3%B6lge_Planı%202014-2023/icindekiler/4.5%20Giri%C5%9Fimcilik.pdf),

21.11.2014.

“Girişimciliğin Önemi”, (Çevrimiçi)

[http://www.forumtayfa.net/diger-odev-](http://www.forumtayfa.net/diger-odev-konulari/165841-girisimciligin-onemi.html)

[konulari/165841-girisimciligin-onemi.html](http://www.forumtayfa.net/diger-odev-konulari/165841-girisimciligin-onemi.html),

21.11.2014.

“Esnaf”, (Çevrimiçi)

<http://tr.wikipedia.org/wiki/Esnaf>, 01.12.2014

“Liderlikte Özellik”, (Çevrimiçi)

http://www.rekreasyon.org/index.php?option=com_content&view=article&id=13&Itemid=112,

01.12.2014.

“İş Hukuku”, (Çevrimiçi)

<http://www.muhasibedersleri.com/ekonomi/is-ci-isveren.html>, 04.12.2014.

“Asıl işveren ve Alt İşveren Kavramları”, (Çevrimiçi)

<http://www.ekodialog.com/Konular/asil-isveren-alt-isveren-taseron-nedir.html>, 04.12.2014.

“Kadın Girişimciliği”, **Cinsiyet Terimleri Sözlüğü**, (Çevrimiçi)

<http://www.owl.ru/gender/082.htm>, 04.12.2014.

“AB KOBİ Politikaları Notu”, Haziran 2005, (Çevrimiçi) www.mess.org.tr, 26.04.2015.

“European Commission”, (Çevrimiçi)

<http://ec.europa.eu/enterprise>, 22.04.2015.

“Rekabet Edilebilirlik ve Çerçeve Programı”,

<http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=46035>,

22.04.2015.